Henri de Régnier

Șarpele cu două capete

Editura Eminescu

Henri
de Régnier

Şarpele cu două capete

Traducere de
Andreea
Dobrescu-Warodin

Editura Eminescu

PARTEA ÎNTÎI

POIMÎINE ESTE 1 IANUARIE ŞI AM împlinit ieri treizeci şi trei de ani.

Aş fi lăsat să treacă neobservat acest dublu eveniment dacă nu m-ar fi vizitat, azi de dimineaţă, prietenul meu Pompeo Neroli, originar din Siena şi de meserie legător de cărţi. Da, fără sosirea neprevăzută a lui Pompeo Neroli, aş fi uitat că anul cel nou trebuie să înceapă şi că voi asista, pentru a treizeci şi patra oară, la scurgerea lui, afară de cazul că cerul o să mă întrerupă din această ocupaţie, ceea ce, de fapt, mi-ar fi destul de indiferent, deşi, în felul meu, iubesc viaţa. Dealtfel, dispariţia mea de pe această lume nu ar pricinui mari regrete. Afară de mama, nu am rude şi doar puţini prieteni, inclusiv cinstitul Pompeo Neroli.

Nici mama, nici eu nu sîntem prea atenţi la aniversări şi nu recurgem la asemenea pretexte. Duioasa noastră comuniune sufletească nu are nevoie de aşa ceva, astfel încît 1 ianuarie nu ni se pare o dată deosebit de însemnată. Începutul anului nu justifică între noi nici o manifestare legată din comun. Astfel că el nu mă preocupă în mod deosebit şi las pe seama întîmplării să aflu că se apropie momentul fatidic în care oamenii simt nevoia să se felicite pentru dăinuirea lor şi să schimbe între ei urări şi daruri. De cele mai dese ori, o anume animaţie a străzilor, împotolirea vitrinelor, graba trecătorilor ajung spre a mă anunţa că a sosit vremea cînd trebuie să mă înarmez cu obiectele şi cuvintele ocazionale. În lipsa acestor semne,

grija mai atentă a valetului meu sau zîmbetul mai afectuos al portarului mă ajută să înţeleg ce aşteaptă de la mine. Atunci, ascult docil de somaţiile lor şi mă pregătesc să mă supun fără de crîcnire la ceremonia anuală. Vreo zece pachetele, un dialog cu cofetarul, cîteva cărţi de vizită mă pun de acord cu cerinţele politeţei şi ale prietenici.

Totuşi, sînt ani — şi este cazul celui care începe mîine — cînd apare marele risc să rămîn insensibil la sugestiile obişnuite şi cînd aş nesocoti cu mare plăcere convenienţele cele mai elementare. Fără o intervenţie mai explicită a hazardului, aş fi în stare să-mi uit toate obligaţiile şi aş regreta acest lucru pentru că simt că nu am dreptul să mă eliberez de ele. Nu sînt decît un om oarecare ce, prin urmare, trebuie să se conformeze disciplinei obişnuite şi să mulţumească zeilor că totuşi nu l-au împovărat prea tare. Da, nu sînt oare pur şi simplu un băiat de treabă ca mulţi alţii şi chiar aproape un bătrîn holtei, din moment ce am împlinit deja treizeci şi trei de ani ? Dealtfel, nu mă plîng de această situaţie. Dacă mă obligă la cîteva corvezi, ea mă scuteşte de altele şi dacă implică anumite vizite pe care trebuie să le fac, cel puţin mă scuteşte să primesc vizite. Prima zi a anului este o zi liniştită în modesta mea locuinţă din Rue de la Baume. O zi cînd clopoţelul nu zbîrnîie sub degetele naiv înmănuşate ale unor nepoţei sau verişori, care să vină să-mi prezinte urări indiferente sau mulţumiri ipocrite pentru o sănătate de care nu se sinchisesc sau pentru un cadou care nu e pe gustul lor.

Şi, totuşi, să nu bîrfim prea tare vizitele ! Dacă nu era Pompeo Neroli, bibelourile de rigoare ar fi rămas în vitrina negustorului şi bomboanele reglementare sub tejghelele cofetarului. Cărţile de vizită nu şi-ar fi luat zborul din portvizit şi destinatarii lor n-ar fi avut plăcerea să citească, odată mai mult, pe hîrtia de bristol îndoită la capăt, numele lui Julien Delbray. Şi, dacă ar fi uitat acest lucru, Julien Delbray nu ar fi avut nici o scuză valabilă, nici o îndeletnicire serioasă nescutindu-l de cerinţele unui obicei secular. Căci el nu poate invoca o afacere care l-a absorbit sau o lucrare urgentă. Mai mult ; în acest moment Julien Delbray, neavînd vreo iubită, nu ar putea invoca, pentru a se apăra de neglijenţa lui, pretextul oricînd ono-

rabil — uitarea —. pe care o aduce dragostea față de tot ceea ce nu este ea însăși. Așadar, Julien Delbray ar fi fost singur răspunzător de o astfel de trădare a legilor amiciției și a celor sociale și, ceea ce este mai grav, nici nu ar fi putut mărturisi adevăratul ei motiv. Într-adevăr, cum ar fi cu putință, atunci cînd nu mai ai douăzeci de ani, să mărturisești că suferi de un gol la inimă, de singurătate, de plictis ?

Totuși, într-una din acele meditații cenușii, cărora le cad pradă tot mai des de cîteva luni, m-a surprins, azi de dimineață, valetul meu Marcellin. Marcellin este un servitor inteligent. Are o calitate rară care-l face de neprețuit. Își dă seama că nu este amuzant să scotocești într-o bibliotecă, să răsfoiești o carte, să privești o gravură, să muți din loc și să așezi bibelouri decît dacă ești sigur că nu vei fi deranjat ; știe că, pentru a fuma cu plăcere un pachet de țigări, trebuie să ai certitudinea unui răgaz ; așa se face că atunci cînd vede că mă dedau vreuneia dintre aceste îndeletniciri sau chiar dacă constată pur și simplu că stau întins pe divan și-mi ofer privirii imaginile unor visări, este plin de respect față de felul meu de a fi și nu ar îngădui pentru nimic în lume să fiu tulburat.

Pe de altă parte, Marcellin detestă spectacolul demoralizant al melancoliei, al gîndurilor sumbre și al regretelor deșarte. Față de aceste himere întunecate se arată necruțător și caută cu îndîrjire o diversiune. Nu tolerează să te lași pradă lor și face uz de toate mijloacele pentru a le risipi. În această privință este de-o ingeniozitate, de-o iscusință demne de admirație. Felurimea mijloacelor pe care le născocește este de necrezut. Pune în joc deopotrivă șiretenia și naivitatea. Expedientele sale se înscriu între a flecări ca o moară neferecată sau a se îndîrji să deretice rupîndu-ți orice liniște. El care, de obicei, este tăcut, trăncănește, în astfel de momente, fără măsură și fără încetare. Trîntește ușile, deschide ferestrele, mută mobilele din loc, vine să aștepte porunci de prisos și să aducă răspunsuri la întrebări imaginare. O dată, cînd tristețea ce mă cuprinsese și devenise de nesuportat, a mers chiar pînă la a-mi sparge un vas chinezesc. Și asta nu este totul. Marcellin, în servibila sa ură împotriva melancoliei, ar face lucruri de nebănuit. Astfel, ajunge să-și uite principiile cele mai sacre.

Nu șovăie să introducă în prezența mea pe cei mai plictisitori oameni cu putință și cerșetorii cei mai nerușinați. Mînia mea i se pare o deviere binevenită. Este necruțător față de înclinațiile mele sumbre.

Dar, de data aceasta, n-am avut temei să mă plîng de el. A reușit să mă distreze fără să mă scoată din fire. L-am privit totuși cu neîncredere, azi de dimineață, cînd l-am văzut în ușa bibliotecii cu o mutră mucalită și satisfăcută. Din fericire, mă înșelasem în bănuielile mele. Marcellin venea doar să mă anunțe că domnul Pompeo Neroli dorea să mă vadă cîteva clipe iar vestea m-a surprins plăcut. Acest băiat cumsecade din Siena îmi este simpatic. Îl asociez mereu în amintirea mea cu imaginile frumoase pe care le păstrez din orașul său războinic și feudal, din acel oraș cu palate semețe și fîntîni răcoritoare unde odinioară am fost aproape fericit.

Și Pompeo Neroli beneficiază de aceste împrejurări care s-au îndepărtat. Lor le datorează micile servicii pe care am avut plăcerea să i le fac, cînd a venit să caute de lucru la Paris. Dealtfel, Pompeo Neroli merită atenția pe care i-o acord. Este priceput în meseria lui și nu lipsit de un anumit gust. Desigur, n-aș avea poate toată încrederea în el pentru ceea ce se numește acum „legătorie artistică", dar nimeni nu se pricepe ca dînsul să lege frumos o carte cu un pergament suplu sau să o broșeze cu acele hîrtii viu colorate, cu desene amuzante, care îmbracă bine cărțile pe care vrei să le legi, fără să cheltuiești prea mult. Pompeo Neroli execută foarte bine aceste lucrări nepretențioase ; așa încît mi-a fost ușor să-i găsesc cîțiva clienți, și bietul băiat mă consideră un fel de binefăcător și de protector al lui. Acest sentiment, dealtfel, nu se manifestă la el fără o oarecare familiaritate astfel că Neroli nu șovăie, atunci cînd nu are de lucru, să vină să mă întrebe dacă nu am ceva pentru el, ceea ce nu-l împiedică să lase baltă ceea ce i-am comandat cu o nepăsare surizătoare și să se apuce de o lucrare nouă și mai urgentă.

Acesta e Pompeo Neroli și trebuie luat așa cum este. Astăzi credeam că a venit la mine să-i dau ceva de lucru și, cînd Marcellin m-a anunțat că dorea să-mi vorbească, mi-am întors mașinal privirea spre raftul cu cărți broșate

cu gîi văd ce aş putea să-i dau. Pompeo Neroli are privirea lui şi am o slăbiciune pentru sienezul meu !

Mă înşelasem. Neroli nu venea să solicite o comandă. Dealtfel, nu purta hainele de muncă şi era îmbrăcat cu mai multă grijă ca de obicei. Hotărît lucru, de mai bine de un an de cînd Neroli a plecat de la Siena, a devenit un adevărat parizian. Tot ce mai are italienesc sînt ochii lui frumoşi, negri, mîngîietori şi un chip inteligent. Fără cravata caraghioasă din jurul gîtului şi care-mi aminteşte de cele pe care le poţi admira în vitrinele milaneze, florentine sau veneţiene, Neroli nu ar mai avea nimic transalpin. Căci Pompeo Neroli vorbeşte foarte bine franceza. Poate că ar fi învăţat-o oarecum prin contagiune şi conţinutul cărţilor pe care le leagă ar fi fost transmis creierului său. Cuvintele franţuzeşti au fost găzduite în el ca albinele într-un stup.

Aşa încît Neroli mi-a expus scopul vizitei lui, după ce Marcellin l-a introdus în biblioteca mea, în termenii cei mai corecţi. Se folosea de prilejul sfîrşitului de an ca să-şi exprime recunoştinţa şi să-mi prezinte urările şi mulţumirile sale. Datorită clienţilor cărora îl recomandasem, afacerile lui prosperau. După începuturi mai grele, cîştiga acum binişor şi ţinea să-şi exprime întreaga recunoştinţă, împreună cu urări de fericire şi de sănătate. Tot vorbind, Pompeo Neroli încerca să dezlege sfoara unui pachet destul de mare. Cum nu reuşea, o tăie între dinţii lui de pui de lup, apoi scoase obiectul din hîrtiile care-l înfăşurau. Îl privcam cu interes, pentru că înţelesesem că Neroli voia să-şi însoţească vorbele cu un mic dar şi mărturisesc că această atenţie mă emoţiona. Dar cadoul lui nu era unul oarecare şi îl văzui cum îmi întinde, cu un gest grațios, o carte măricică, legată în pergament.

Văzînd acestea, am exclamat cu o surpriză pe jumătate prefăcută : „Cum, Neroli, pentru mine ai adus cartea asta frumoasă ? O ! ce drăguţ din partea dumitale !“ Neroli începuse să rîdă. „Permiteţi-mi, domnule Delbray, să vă ofer această modestă amintire. Este adevărat că m-am gîndit să leg pentru dumneavoastră un exemplar din Dante sau Petrarca, dar mi-am spus : «Domnului Delbray îi place prea mult să citească ca să nu-i placă să şi scrie».

Așa că am socotit că e mai bine să nu pun între coperți decît foi albe. O să puteți deci scrie ce vreți înăuntru, vă urez multă fericire și bucurie."

I-am strîns cu putere mîna și am discutat cîtva timp foarte amical, după care el s-a retras. Datorită lui am aflat că anul nou începea peste două zile și că, în ajun, împlinisem treizeci și trei de ani. Am devenit, în plus, posesorul unui caiet cu hîrtie albă foarte bună, legat în pergament, închizîndu-se cu șireturi de mătase și ale cărui coperți aveau gravate în negru pe pielea maron-roșcat — una din ele Lupoaica, care este emblema orașului Siena, cealaltă un ciudat șarpe cu două capete, înaripat, foarte ornamental și pe care ingeniosul Neroli trebuie să-l fi luat dintre desenele unui bestiar antic.

Ei bine, lucru ciudat, mi se pare că acest caiet alb nu va fi poate pentru mine unul din acele lucruri de prisos pe care le uiți într-un colț și de care nu te mai atingi niciodată. Găsesc, dimpotrivă, că este un lucru, nu știu de ce, oportun. Există, într-adevăr, în viață, momente de singurătate și de meditație în care ai nevoie să-ți lămurești propriile tale gînduri.

De ce caietul lui Neroli nu mi-ar face serviciul de a mă ajuta să depășesc această perioadă de frămîntare, de plictiseală, de gol sentimental, de depresiune morală de care sufăr în momentul acesta ? Desigur, nu vreau să spun că cele trei sute de pagini ale lui Neroli vor face din mine un scriitor și un autor ! Nu, nu am intenția să storc sînul lupoaicei literare. Ea îi sfîșie pe imprudenți. Nici nu am poftă să mă las purtat de zborul șarpelui înaripat și bicefal care împodobește coperta sienezului meu și care poate simboliza, la rigoare, poezia. Îmi plac prea mult cărțile ca să nu mă simt incapabil să scriu eu însumi una. Și totuși, există, în faptul de a scrie, o satisfacție și o ușurare pe care nu le neg și pe care le-am simțit ca și alții. Mi-am mai încredințat, uneori, gîndurile hîrtiei ; am încercat să le formulez în cuvinte. Dacă aș scotoci prin sertare, cred că aș descoperi ceva smîngăleli de demult, care poartă pe foile îngălbenite date îndepărtate. De ce n-aș încerca să reiau acest obicei ? Caietul gros al lui Neroli era o invitație... I-am dat curs...

3 ianuarie 19... De trei zile mi-am consacrat cea mai mare parte a timpului vizitelor absolut necesare. Iată-mă deci în regulă cu ceilalți. Printr-o întîmplare de care nu mă plîng, nu am găsit pe nici una din persoanele la care m-am prezentat. Totuși, mi-ar fi părut bine să-i strîng mîna lui Jacques de Bergy. Absurda melancolie căreia mă las pradă de două luni m-a făcut să neglijez acest prieten, un prieten fermecător. De aceea am fost decepționat cînd servitorul mi-a spus că domnul de Bergy nu era acasă; dar, o clipă mai tîrziu, această decepție s-a transformat în satisfacție. Jacques de Bergy nu-și părăsește atelierul și nu pleacă din Paris decît atunci cînd are ceea ce numește el „o nouă pasiune". Căci, de îndată ce Jacques își schimbă iubita, prima lui grijă este să încuie tot și să se înfunde pe undeva, pentru mai mult sau mai puțin timp, cu idolul clipei. Aceasta subînțelege faptul că Jacques de Bergy nu-și alege iubitele decît într-o lume în care femeile se bucură de o totală libertate și pot urma fără să fie stingherite capriciile cele mai spontane. Într-adevăr, nu știu ca Jacques să fi avut legături cu femei de lume. Nu-i plac decît ceea ce numește el „independentele". Este, la dînsul, mai mult decît o înclinație, este un principiu pe care îl susține cu temeiuri care nu sînt de disprețuit.

Dragostea are nevoie de comoditățile ei. Tot ceea ce i se opune, o întrerupe, o obligă să se furișeze și o face intermitentă, este împotriva adevăratei sale substanțe. Dragostea este egoistă. Nu suportă nici o împrejurare care s-o contracareze. Această convingere profundă a lui Jacques de Bergy îl îndepărtează de toate femeile al căror fel de viață nu le permite să iubească după placul inimii și care-și subordonează pasiunea unor rațiuni exterioare ei. Oricît de dibace ar fi ele în înlăturarea piedicilor familiale și mondene, Bergy nu le dă ocazia să-și manifeste abilitatea. El înlătură sistematic din viața lui sentimentală sau senzuală pe toate acele care nu se află în situația de a satisface ceea ce așteaptă de la ele. Se adresează în altă parte și se felicită de acest lucru. Nu l-am văzut niciodată făcînd curte unei femei măritate. Bergy n-are înclinația să desfacă căsătorii, nici măcar să profite de dezbinări și i s-a întîmplat să se sustragă unor avantaje din cele mai ademenitoare. El spune oricui că nu are nevoie de o iubită

care e obligată să-și combine existența în partidă dublă, cînd sînt atîtea fete plăcute, stăpîne pe timpul și pe farmecele lor, și care sînt încîntate să se supună obiceiurilor la care el este hotărît să nu renunțe.

De obicei, el întîlnește cu prisosință acele femei independente pe care le prețuiește atît și care i se par a realiza perfecțiunea în dragoste. Dar, oricărei categorii i-ar aparține persoana asupra căreia Jacques de Bergy și-a oprit privirile, el procedează întotdeauna în același fel. După cîteva înțelegeri preliminarii, într-o bună zi își lasă lutul și scalpelul [1] și dispare din Paris pentru mai multă sau mai puțină vreme, luînd cu sine noua lui cucerire. În general, această dispariție nu durează mai mult de o lună, o lună și jumătate, timp în care nimeni nu mai aude vorbindu-se de el ; după care, poate fi întîlnit, într-o seară, la teatru sau la cabaret, lăudînd farmecele pădurii de la Fontainebleau, ale micilor porturi normande sau bretone, sau ale vreunui punct deosebit de pitoresc al Coastei de Azur. Cît despre însoțitoarea lui, nu mai vorbește de ea, de parcă nici nu ar fi existat vreodată.

Și totuși fermecătorul Jacques de Bergy este departe de a face un secret din metoda lui, chiar dacă nu risipește vorbe multe despre persoana care i-a prilejuit aplicarea ei. Ba dimpotrivă, el discută cu plăcere despre aceste lucruri, cînd îl vizitezi în atelierul lui din Avenue des Ternes, unde, în fumul țigărilor, micile figurine pe care le modelează cu o artă fermecătoare grăiesc despre înclinația lui voluptuoasă și plină de răbdare pentru femei. Atunci, el nu elogiază numai partea plăcută a sistemului său, ci îl proclamă ca fiind cel mai sigur.

După el, într-adevăr, ceea ce favorizează legăturile primejdioase pentru libertatea pe care un bărbat trebuie cu orice preț să încerce să și-o mențină sînt piedicile pe care aceste legături le întîmpină, sau la început, sau în cursul desfășurării lor. Constrîngerile și piedicile ne pun la ambiție vanitatea. Rezultatul este că riscăm să facem o pasiune pentru lucruri imaginate de noi și să rămînem legați, chiar atunci cînd această pasiune a pălit și cînd ar trebui s-o recunoaștem. Astfel se întîmplă să ne înverșunăm,

[1] Cuțitul sculptorului (N. tr.)

cînd la mijloc este de fapt o neînțelegere care deseori se lămurește foarte greu și în urma căreia suferim, fără să ne dăm seama exact.

Aceste inconveniente sînt remediate, după Jacques de Bergy, de posesiunea, liberă în orice moment și în orice clipă, a persoanei pe care o dorim. Datorită acestui procedeu, nimic nu falsifică noțiunea valorii ei în materie de dragoste. Apreciind-o la justa ei valoare, în același timp nu o supralicităm. Evităm să ne înșelăm noi înșine în mod supărător, așa cum au tendința prea mulți îndrăgostiți, ceea ce îi duce la un echivoc mutual, deseori prelungit cu discuții penibile, nici unul nevrînd să-și recunoască greșeala. Deci abordînd dragostea fără înconjur și tratînd-o cu realism, ai șanse să eviți neplăceri. în afară de faptul că o apreciere sănătoasă a dragostei nu te împiedică să te bucuri de ceea ce este plăcut și intens în ea, cu atît mai mult, adaugă Jacques de Bergy, cu cît această plăcere și această intensitate nu sînt sortite să dăinuie.

Dragostea nu poate fi o stare continuă. Ea nu reprezintă în viața noastră decît o serie de crize momentane cărora se cuvine să le acordăm în existența noastră locul pe care îl merită...

Aceste mărturisiri ale lui Jacques de Bergy îmi reveneau în minte în timp ce ieșeam de la el. Poate că sînt paradoxuri, dar pînă acum Bergy le-a urmat în purtările sale în mod scrupulos, atît de scrupulos chiar, încît a plecat, acum cîteva zile, într-una din escapadele lui obișnuite. Desigur, îi sînt destul de bun prieten ca să-i doresc, în această deplasare galantă, cît mai multă plăcere și, totuși, mărturisesc că am fost contrariat găsind ușa lui închisă. Mi-ar fi plăcut să petrec astăzi o oră, două în atelierul lui. Deseori este taciturn și distrat, dar chiar tăcerile lui au farmecul lor. Știu, dealtfel, că prin ele nu trebuie înțeles că este stînjenit. Mi-a spus-o de nenumărate ori. Prezența mea nu-i tulbură nici munca, nici visarea. Stăm unul în fața altuia și fumăm ; el, ghemuit pe divanul lui, cu lungit într-un fotoliu-leagăn. Cînd lucrează, sosirea mea nu-l întrerupe, căci știe că îmi place să-l văd lucrînd. Cînd umple cu schițe foi mari de hîrtie gri, cînd modelează în lut sau ceară vreo figurină. Îl privesc lucrînd și nu scot o vorbă. Atelierul alb, cu zidurile văruite, geamul lui imens

care umple încăperea de lumină îmi dau o impresie odihnitoare pe care nu o am la mine, în casa prea plină cu gîndurile mele obişnuite. Atelierul lui Jacques de Bergy este un loc calm, retras, unde mi se pare că uit puţin de mine însumi. Şi apoi, mai prezintă pentru mine şi altă atracţie. Acolo s-au născut, nu-i aşa ?, sub degetele îndemînatice ale fermecătorului modelator care este Bergy, nenumăratele mici figurine îmbrăcate sau nu, elegante sau maliţioase, naive sau misterioase, în care reînnoieşte arta vechilor coroplaşti, acele statuete frumoase, acele delicate basoreliefuri făcute cu o artă atît de gingaşă, atît de personală. Desigur, multe au părăsit atelierul unde s-au născut, dar mai sînt încă unele care aşteaptă, sub pînza umedă ce le acoperă, ultimul retuş care le va da perfecţiunea definitivă şi va desăvîrşi suflul tainic care le dă viaţă.

Ei bine, da, astăzi, mi-ar fi plăcut să ridic vălul uneia din aceste mici necunoscute şi, pe una dintre ele să o fac părtaşa visărilor mele. Dezbrăcată, i-aş fi admirat trupul fragil şi suplu. Apoi aş fi îmbrăcat-o după gustul meu. I-aş fi înfăşurat coapsele şi pieptul cu stofe unduioase, aşezate în falduri armonioase. I-aş fi petrecut în jurul gîtului şi al coapselor şiraguri şi brăţări şi aş fi pieptănat-o cu toate artificiile la care se pretează părul unei femei. Blîndă şi savantă, s-ar fi supus tuturor jocurilor fanteziei mele. I-aş fi mîngîiat umerii, i-aş fi atins piciorul delicat, sînul rotund. Am fi ris împreună. Şi apoi mi-ar fi încredinţat gîndurile, mi-ar fi spus povestea vieţii ei, sau mi-aş fi închipuit-o după voia mea. Ce plăcere să-i atribui sentimente, să-i invent pasiuni, regrete, necazuri şi bucurii, în timp ce ne-am fi plimbat pe o cîmpie singuratică, cu un caracter mai degrabă atic, însoţiţi de freamătul plopilor şi de murmurul platanilor ! Am fi citit ceasul după umbra rotitoare a chiparoşilor. Ne-am fi aşezat lîngă morminte şi am fi băut din fîntîni. Cioburi de marmură i s-ar fi rostogolit sub tălpile sandalelor. Paşii noştri ar fi însemnat pe nisipul plajelor amprentele lor alternativ egale. Ne-am fi oprit să privim apusul soarelui şi ne-am fi întors în oraş, în clipa cînd se aprind primele stele. Încetişor, ar fi deschis uşa casei ei şi ne-am fi aşezat unul lîngă celălalt, apoi mi-ar fi arătat inelele, pieptenii, oglinzile ei, şi în ele aş fi încercat să-i citesc soarta...

Dar, din păcate, ușa de la atelierul prietenului meu Jacques de Bergy era închisă și nici una din micile figurine de argilă care trăiesc în mlădioasa lor frumusețe nu a venit să-mi deschidă. Nici una nu s-a strecurat pe ușă ca să mă însoțească. Era dealtfel prea frig ca să se aventureze pe străzi și m-am întors singur acasă unde scriu aceste rînduri. în timp ce vîntul de iarnă șuieră, intermitent și zefiemitor, ca și cum ar vrea să mă ia peste picior pentru visurile mele.

5 *ianuarie*. Azi de dimineață a fost o vreme splendidă de iarnă. Cînd m-am deșteptat, cerul era atît de limpede, atît de albastru, lumina atît de nouă, soarele atît de tînăr, încît instinctiv am deschis fereastra. Deodată, frigul aspru m-a respins. Frigul, chiar și cel mai frumos, are ceva ostil. Te îndepărtează, în timp ce căldura te atrage. Căldura se apropie de noi într-un contact intim ; frigul ne înconjură doar. Cea mai însorită zi de iarnă are totuși în ea ceva distant, îndepărtat. Mai tîrziu, ea trăiește în amintirea noastră sub un fel de email translucid. Chipul cel mai senin al iernii este mereu orb și mut ; el ne privește fără a ne vedea și nu ne vorbește ; totuși înfățișarea lui transmite un fel de voioșie.

Această voioșie s-a tradus la mine printr-un fel de nevoie de mișcare. Pentru nimic în lume nu aș fi rămas acasă, chiar dacă o ocupație importantă m-ar fi reținut. În zile ca cea de azi, simt un brusc imbold pentru activitatea fizică. Dacă, în loc să fiu orășean, aș locui la țară, mi se pare că aș înșeua un cal și aș porni în galop să respir din plin aerul luminos și înghețat. Ideea unor exerciții violente îmi străbate mintea. Mi-ar place să mă înhait într-o vînătoare zgomotoasă și brutală, sau, pe un lac mare, înghețat, să desenez volute rapide de patinator. Dar, vai ! de la modestele mele isprăvi de licean în manej, n-am mai ținut frîul în mînă, nici n-am mai pus piciorul în scară și aș fi în mare încurcătură dacă m-aș trezi cocoțat pe un cal. De asemenea, n-aș fi prea țanțoș pe suprafața înghețată a unei ape și aș risca să mă dau în spectacol făcînd vreo tumbă. Patinele mele sînt agățate în cuierul trecutului alături de cravașa de călăreț și este mai pru-

dent să ignorez această panoplie și să mă mulțumesc cu o plimbare bună pe jos, de-a lungul străzilor.

Chiar așa am și hotărît. L-am anunțat pe Marcellin că nu voi lua prînzul acasă și că după masă este liber. A primit vestea cu satisfacție. De cîteva luni, Marcellin este de părere că am devenit prea casnic. Libertatea lui este afectată de acest obicei, nu pentru că s-ar folosi prea mult de această libertate, căci, atunci cînd nu sînt acasă, nu pleacă nicăieri, dar ideea că sînt plecat îi place. Nu mai trebuie să fie atent cînd îl sun. Este liniștit. Cu ce își umple liniștea ? Habar n-am. Fără îndoială că urmărește un vis modest. Cine nu-și face vise ?

De îndată ce m-am aflat pe stradă, m-am întrebat ce să fac. Deodată, mi-a venit ideea să-mi petrec ziua la Versailles. Să iau trenul din gara Alma, să mănînc la Rezervoare și, apoi, o plimbare lungă în parc ! Vremea asta senină și friguroasă, aerul ușor și elastic îți creează probabil o senzație fermecătoare pe terasa de la Orangerie și de-a lungul lui Grand Canal. Fără îndoială, toamna mai cu seamă, îmi place la Versailles, atunci cînd luna noiembrie aurește frunzișurile și împletește deasupra bazinelor ghirlande plutitoare. Și cum mai respiri acel miros de pămînt umed, de ape nemișcate, de frunze uscate, care trezește atîta melancolie, atunci cînd pasul pe care-l auzi în spatele aleilor de carpeni pare însuși pasul Amintirii sau al Destinului ! Dar și iarna, Versailles-ul are frumusețile lui. Grădinile despuiate relevă o anumită simetrie. Descoperi rațiunile arhitecturale ale celor ce le-au amenajat. Sumbra rigiditate a copacilor bătrîni reliefează mai bine măreția lor atît de ordonată. Pe frig, statuile de bronz par să adopte o emfază decorativă ; statuile de marmură, friguroase, iau forme mai clare și mai precise. Dacă murmurul pașilor pe frunzele uscate este o muzică îmbătătoare de melancolie, tocul pantofului izbindu-se de pămîntul tare face și el să se audă ecouri semețe. Și apoi, nimic nu se compară cu singurătatea parcului iarna, atunci cînd ultimele raze de soare mîngîie statuile înghețate. Și palatul, ce ușor devine cu piatra lui frigidă și parcă casantă ! Geamurile mari emit lumină înghețată.

Așa încît m-am gîndit să-mi împrospătez imaginea Versailles-ului iarna și cu această intenție am început să

cobor pe bulevardul Antin. La răspîntie am zăbovit o clipă. Cele patru bazine erau înghețate. Deodată, privelișteа mi-a amintit de o anume plimbare la Versailles, într-o zi frumoasă de ianuarie, ca și aceasta. Era foarte frig în anul acela și, cum frigul dura de o săptămînă, Grand Canal înghețase. Mi-am amintit că observasem acest lucru încă din tren și-am revăzut în minte tinerele care se urcaseră în compartimentul în care mă instalasem. Erau fermecătoare. De optsprezece sau douăzeci de ani și îmbrăcate cochet. Purtau niște căciulițe drăguțe de blană. Mergeau la Versailles să patineze. Vorbeau între ele despre plăcerea care le aștepta, despre prietenii cu care urmau să se întîlnească. Mama lor, o doamnă în vîrstă cu părul alb ca zăpada, zîmbea în timp ce, din cînd în cînd, pe covorașul compartimentului se agitau picioruşele lor nerăbdătoare. Uneori patinele pe care le legănau răsunau cu un zgomot limpede, cristalin, ascuțit, un zgomot tînăr și vesel. Aș fi vrut să le urmez pe gheața argintie, să alunec ca ele în aerul rece. Și-mi spuneam în sinea mea: „Pe care din ele aș îndrăgi-o ? Cea mare e mai frumoasă, dar cîtă grație are cea mai mică !“. Păream șovăitor și nehotărît cînd trenul se opri în gară. Cele două călătoare săriseră în grabă pe chei. Trei tineri le așteptau. Își strînseră mîinile, rîseră scurt și proaspăt. Patinele răsunară din nou și banda veselă dispăru.

Ce frumos era Versailles-ul în ziua aceea și, totuși, nu degaja noblețea marii lui singurătăți melancolice ! Patinajul atrăsese o mulțime de oameni. Versailles-ul nu mai era un loc pustiu și majestuos ca de obicei. Prea multă lume se plimba pe alei, prea mulți curioși pe malul lui Grand Canal. Locuitorii sătucului se adunaseră în număr mare ca să admire mișcările patinatorilor care evoluau pe întinsa oglindă a gheții. Și totuși nu făceau o impresie bună. Semănau cu un roi de muște negre, fără aripi. Ar fi fost de efect acolo costume în tonuri aprinse. Veșmintele noastre moderne, în tonuri închise, nu au pitoresc și culoare. Trista lor uniformitate era și mai izbitoare în acest decor frumos, bogat și liniștit. Și apoi, dacă printre acești patinatori unii demonstrau eleganță și grație, mulți nu erau decît începători greoi. Lipsa de experiență și stîngăcia lor provocau rîsetele spectatorilor, care se distrau de căzătu-

rile groteşti şi de poziţiile caraghioase. Priveliştea m-a cam indispus. În zadar căutam pe tinerele mele şi pe tovarăşii lor. Se risipiseră, desigur, şi patinau cevа mai departe. Aşa încît, curînd, m-am plictisit de spectacolul lipsit de interes. Din fericire, îmi rămînea prospeţimea aerului şi a cerului şi m-am îndreptat către locuri mai pustii.

Dacă parcul mare era prea plin de lume, pe gustul meu, dimpotrivă, cel al Trianonului era aproape pustiu. Simţeai această singurătate de la început şi m-a impresionat de îndată ce am trecut de poarta ce duce în grădini. Erau în ziua aceea ciudat de liniştite. Împrejmuiau cu golul lor palatul tăcut. Iarna avea aici ceva definitiv. Copacii păreau despuiaţi pentru totdeauna, bazinele îngheţate pe veci. Nici un om, nici un paznic. Eram singurul trecător rătăcit pe aici. Doar un cîine bătrîn dădea tircoale. Văzîndu-mă, s-a speriat şi-a fugit. Devenisem cu adevărat stăpînul Trianonului. Deja soarele se îndrepta spre asfinţit. Frigul devenea parcă solid. Aerul părea că îngheaţă în jurul lucrurilor.

Pe cînd bătrînul orologiu al palatului suna ora patru, paşii mă purtară înapoi, pe terasa care domină încrucişarea lui Grand Canal. Soarele dispăruse. Amurgul cobora cu paşi repezi. Pe vasta întindere de apă îngheţată, un ultim patinator stăruia. Ceasul tîrziu părea să-l facă mai îndărătnic. Era, dealtfel, foarte priceput şi patina cu o remarcabilă dexteritate. La un moment dat se apropie îndeajuns ca să recunosc pe unul din cei trei tineri care aşteptaseră la gară pe frumoasele pariziene. Singur acum, se lăsa cu frenezie în voia suplei lui îndeletniciri. De unul singur gusta cu deliciu viteza şi mişcarea şi profita cu disperare de ultimele minute de lumină. Şi înainta vertiginos şi sigur, tot mereu, aproape fără să se deosebească de umbrele serii peste care se aşeza ca o pată rătăcitoare şi pasionată.

Ai fi spus că dibuia pe pistă o urmă rătăcită, pe care vroia cu orice preţ s-o regăsească. Încerca parcă să descopere, pe această gheaţă perfidă şi lustruită, cheia dificilă a vreunei probleme, al cărei răspuns enigmatic îi înscria în arabescuri şi volute. Îl înconjura cu curbele sale suple. Deodată, părea că îl găsise şi se năpustea în linie dreaptă spre un punct închipuit. Apoi se oprea decep-

tionat și pornea din nou în mari, disperate elanuri. Și iar i se părea că a aflat, dar presupunerea îl ducea acolo de unde pornise cu avînt și auzeam, în liniștea desăvîrșită geamătul de argint al patinelor sale. Și clipele zburau. Încă mai avea pe tălpi acel talisman divin, dar curînd, cînd se va înnopta de tot, nu va mai fi decît un pieton infirm. Euridice, Euridice, cum se poate avînta cineva spre tine pe malul celălalt al acestui Strymon înghețat ?

Aplecat pe balustradă, asistam la o dramă veșnică și misterioasă. Acest umil patinator nu era el simbolul sufletului omenesc care se caută cu disperare în alt suflet, nu înfățișa el ochilor mei chinul veșnic al dragostei ?

6 *ianuarie*. „Domnul ia masa în dimineața aceasta acasă ?"

Era limpede că Marcellin vroia să fie liber azi. Nu am avut curajul să-l dezamăgesc. Ce-mi pasă ? Oriunde aș fi sufăr de aceeași neliniște și de aceeași melancolie. Plimbarea mea de ieri la Versailles a fost o dovadă și nu mi-a lăsat decît visuri amare. Cînd ești într-o astfel de stare, la ce bun să-ți mai transcrii gîndurile, cînd nu realizezi altceva decît să le sporești amărăciunea ? Să fi fost prea singur în ultimele cîteva luni ? Mi-a venit ideea să mă duc să-l caut la restaurantul *Foyot* pe dl. Feller, care ia masa acolo aproape în fiecare zi, de patruzeci de ani încoace. Tovărășia acestui bătrînel pitoresc mă distrează. Îmi place conversația lui șăgalnică, plină de anecdote caustice, surîsul lui sceptic, accentul lui german. L-am îndrăgit foarte mult din ziua în care Jacques de Bergy mi l-a prezentat. Tatăl lui Jacques de Bergy este unul din cei mai vechi prieteni ai lui Feller și Feller a făcut catalogul colecției sale de medalii grecești.

Cînd am ajuns la *Foyot*, l-am căutat zadarnic pe Feller la locul lui obișnuit. Era ocupat de o femeie tînără care tăia cu dibăcie o felie de jambon. Era clar că Feller nu va veni azi. Băiatul m-a informat. Dl. Feller era la înmormîntarea baronului Dumont, membru al Academiei Inscripțiilor. Absența lui nu m-a mai mirat. Îl cunoșteam destul de bine și știam că nimic nu l-ar fi putut face să lipsească de la această ceremonie. Nu-l putuse suferi pe

baronul Dumont şi, în timp ce mă aşezam la o masă, îmi aminteam cîteva povestioare, mai degrabă picante, pe care Feller le spunea uneori despre cel pe care-l porecliseră „Paronul". „Paronul", infatuarea, furiile, naivităţile aceluia erau un subiect pe care Feller nu reuşea niciodată să-l epuizeze. Înţelegeam, deci, de ce se abătuse de la tablet.

Tabieturile dădeau ceva ciudat vieţii lui şi mă gîndeam la existenţa bizară a acestui bătrîn care nu avea familie, nu ieşea decît pentru lucrările lui, lucrări pe care, în majoritatea cazurilor, nu se obosea să le publice. În ciuda acestei neglijenţe dispreţuitoare, Feller se bucură, în lumea savanţilor, de o consideraţie unanimă şi plină de teamă. Strălucitoarea lui erudiţie reprezintă o autoritate. De pe urma acestei autorităţi Feller nu a vrut să se aleagă nici cu onoruri, nici cu profituri. Dedicat exclusiv pasiunii sale tiranice, a eliminat din viaţa lui orice preocupare străină de studiile pe care le întreprinde. Ele îi oferă satisfacţii deosebite şi el pare a fi insensibil atît la bucuriile cît şi la necazurile şi grijile noastre. Şi totuşi, înainte de a ajunge la această detaşare absolută, a cunoscut, fără îndoială, anxietăţile, frămîntările noastre. Ciudatul bătrînel, a suferit el oare, a dorit, a regretat, a iubit ca şi noi ?

În timp ce reflectam, priveam la tînăra aşezată pe locul d-lui Feller. Nu-i deosebeam trăsăturile, dar înfăţişarea ei elegantă m-a izbit. Terminase masa şi, încet, îşi punea mănuşile. După o mişcare pe care o făcu mi-am dat seama că era pe punctul să se scoale. Apoi s-a răzgîndit şi a băut o înghiţitură de apă din paharul pe jumătate plin aşezat în faţa ei. Am privit-o cu mai multă atenţie. Părea că şovăie. Deodată, se decise. Întreaga ei fiinţă exprima o hotărîre precisă. Ce era în joc ? Spre ce îndeletnicire se va îndrepta părăsind restaurantul ? Ce se petrecea în viaţa acestei necunoscute, a cărei figură nici nu o văzusem clar sub voaleta groasă care i-o ascundea şi sub pălăria mare sub care se adăpostea ? În ce evenimente era amestecată ? O preocupa ambiţia, interesul, dragostea ?

De cîte ori nu m-am lăsat în voia acestei plăceri de a-mi închipui unele existenţe şi de a le împleti cu a mea ! De cîte ori nu am jucat acest joc decepţionant şi totodată

pasionant al ipotezelor ! De cîte ori nu m-au interesat figuri întrevăzute și n-am încercat să interpretez soarta lor ascunsă ! Deseori chiar mi se părea că aceste întîlniri nu trebuiau să ia sfîrșit astfel, și că între mine și aceste trecătoare sau acești trecători nu avea loc decît un prim contact al întîmplării.

Și totuși niciodată încă pînă acum aceste presentimente nu s-au verificat. Niciodată una din aceste persoane întîlnite nu a reapărut în viața mea. Ceea ce se petrece în romane nu mi s-a întîmplat niciodată, dar predilecția mea pentru aceste presupuneri imaginative nu m-a părăsit. Oricum, rămîn sensibil la asemenea chemări. Și care oraș este mai prielnic unui astfel de joc decît Parisul ? Nu există zi în care să nu întîlnești pe stradă cîteva figuri captivante. Este chiar pentru mine una din cele mai noi atracții pe care mi le oferă Parisul. Nu-mi place nici arhitectura, nici culorile lui, dar sînt mereu sensibil la mulțimea pasionantă a figurilor, la acest val de destine care circulă în permanență în Paris.

Cînd am terminat masa, mi-am dat seama că se făcuse aproape unu și jumătate. Sala restaurantului era aproape goală. În loc să stau acolo să mă pierd în visări, nu era mai bine să profit de soarele frumos de iarnă ? Am chemat chelnărul, am plătit și am plecat. Vremea geroasă și senină mă îmbia să fac o plimbare prin grădina Luxembourg, dar înainte de asta vroiam să hoinăresc o clipă sub galeria teatrului *Odeon*. Trecînd prin fața afișului teatrului, mi-am aruncat mașinal privirea spre programul săptămînii ; nu anunța nimic prea atrăgător, dar la matineu se juca *Distratul* de Molière, și *Atrizii* de Maxence de Gordes, precedate de o conferință a lui Lucien Gernon.

Am citit lucrările lui Gernon și l-am auzit deseori vorbind despre el pe Feller, care-l admiră deși nu-l iubește deloc. Cum dracu acceptase Gernon să țină această conferință și prin ce vrăjitorie ingeniosul Antoine [1] reușise să-l scoată din cuibul lui de bufniță ca să-l înfățișeze publicului în spatele luminărilor ? Dacă Feller ar fi fost la *Foyot* mi-ar fi explicat acest mister. În orice caz, recunoșteam în asta una din ideile tipice ale lui Antoine. Nu anunțase

[1] Mare regizor de la începutul secolului. (N. tr.)

ei că reprezentațiile cu *Turcaret* [1] vor fi însoțite de o cozerie a lui Meyersen, cunoscutul om de afaceri ; că *Polyeucte* [2] va fi comentat de abatele Gery, recent condamnat de curtea din Roma, și că *Cidul* [3] va fi precedat de o alocuțiune competentă a generalului Renon ? Acesta este felul lui de a reînvia interesul pentru clasici ! Și poate că are dreptate, pentru că eu, care merg rar la teatru, am intrat la *Odeon*.

Nu știu dacă din cauza timpului frumos, dar sala nu gemea de lume. Publicul era chiar foarte răspîndit prin sală. Însă mi s-a părut excelent acest public atent, binevoitor, docil. Se aflau acolo multe tinere și mulți tineri, soți burghezi cumpătați, doamne singure dar respectabile, domni bătrîni. Tot acest public s-a distrat foarte mult de intriga încurcată a lui Molière. Înclin să cred că Molière este comic prin el însuși, căci artiștii nu puneau deloc în valoare textul. Erau plini de bunăvoință, dar cea mai mare parte dintre ei total lipsiți de talent. Era mișcător să vezi cît de puțin posedau arta de a recita versuri. Totuși nu m-am plictisit la această paradă comică. Îți face întotdeauna o oarecare plăcere, cel puțin în ceea ce mă privește, să vezi oameni îmbrăcați în costume pestrițe, purtînd perucă și haine de epocă care sînt păcăliți și înghit ciomăgeli.

Un spectacol care compensează în mod agreabil viața noastră modernă, atît de monotonă, atît de îngustă, și spectatorii păreau că se distrează foarte mult ; auzeam rîsete în sală care nu erau un preludiu prea potrivit pentru *Atrizii* lui Maxence de Gordes și conferința lui Gernon.

Nu-l văzusem niciodată pe Gernon și nu-l cunoșteam decît din fotografii. Ele nu redau cîtuși de puțin imaginea celui din realitate. Nimic mai nostim decît să-l vezi la măsuța lui de conferențiar, între cana și paharul de apă. Părea cu adevărat minuscul cu fața lui zbîrcită ca un măr, ochii prea șterși, obrazul roz. Avea o haină de o croială cu adevărat nemaipomenită și purta la gît un fel de fular făcut dintr-o fîșie de saten negru dublată pe dinăuntru cu o blană subțire. Stofa fracului era atît de roasă

[1] Piesă de Le Sage (1668—1747). (N. tr.)
[2,3] Tragedii de Corneille (1606—1684). (N. tr.)

și subțiată, încît te temeai să nu se sfîșie la cele mai mici mișcări.

Gernon nu părea deloc stînjenit de această costumație, nici de publicul nou pentru el, căci este o distanță de la sala *Odeon*-ului la Școala de Studii Grecești, unde Gernon a ținut multă vreme cursul lui de mitologie elină, în fața unui auditoriu restrîns. De cîțiva ani, ce-i drept, lecțiile lui sînt mai frecventate. Astăzi, Gernon cunoaște acea celebritate tardivă pe care Parisul o acordă uneori spre bătrînețe celor pe care i-a ignorat pe nedrept. Gernon primește cu voie bună darul acestei glorii neașteptate. Asta nu l-a făcut să-și schimbe modul de viață. Locuiește tot în cocioaba din strada Descartes, unde trăiește închis iarna, cu blana lui la gît, și unde primește reporterii între canișul Leo și papagalul Babylas. Poartă mereu aceleași haine uzate și, în orice anotimp, eterna pălărie de paie. Și-o lăsase probabil la vestiar împreună cu macferlanul.

Cu toată ciudățenia înfățișării sale, publicul i-a făcut o primire călduroasă. El a răspuns bălăbănind din capul mic cu figura zbîrcită și morocănoasă, pentru că se spune că nu are o fire plăcută. Acest lucru s-a văzut dealtfel în conferința pe care a ținut-o. După ce a explicat pe scurt subiectul *Atrizilor* lui Maxence de Gordes, a ajuns repede la autor. Maxence de Gordes și Gernon erau cunoștințe vechi, dar acest lucru a lăsat probabil multe rancune în sufletul lui Gernon, judecînd după felul cum l-a descris pe prietenul său.

Dacă Gernon nu a aruncat o broască țestoasă pe craniul eschilian al lui Maxence de Gordes, a picurat totuși o ploaie de pietricele epigramatice. Gernon părea că se amuză în acest joc, ale cărui poante nu prea erau înțelese de public. Cea mai mare parte a săgeților răutăcioase îi scăpau. Totuși el aplaudă conferențiarul și cortina s-a ridicat anunțînd începutul admirabilei tragedii.

Încă de la primele versuri, prin culoarea și sonoritatea lor, te simți transportat în antica barbarie a vremurilor îndepărtate. Încetul cu încetul, brutala frescă tragică se desfășoară sub ochii noștri. Acropolele se umplu de strigăte și auzi cum rag leii de marmură care păzesc intrarea. Armele care se încrucișează zăngăne. Voci șirete și aspre schimbă replici subtile și bruște. Deodată spada izbește.

Un strigăt paricid schimonosește o gură mîțioasă. Dintr-o rană deschisă curge un sînge negru și, din băltoaca ce fumegă, se nasc Eriniile răzbunătoare, larve funeste ale fatalității, miasme infectate ale Destinului !...

Cînd am ieșit de la teatru se înnoptase. Felinarele erau aprinse. Nu știu de ce, m-am gîndit din nou la tînăra care lua prînzul la *Foyot*. Unde se afla oare acum ? Ce expresie avea, în clipa aceasta, figura ei de-abia întrevăzută ? Îmi ridicasem gulerul pardesiului și am aprins o țigară. În timp ce coboram treptele peristilului, l-am recunoscut pe Gernon care se strecura cu pași mărunți, ascuns sub macferlan, cu fularul lui de blană și veșnica sa pălărie de paie. Părea s-o șteargă de la *Odeon* pe furiș, ca un șobolan, mulțumit că ciopîrțise o figură distinsă.

9 ianuarie. Îl aștept mîine, să luăm cina împreună pe prietenul meu Yves de Kerambel. Marcellin, care îl știe pofticios, se laudă că o să ne alcătuiască o masă mulțumitoare, că o s-o pregătească, s-o așeze și s-o servească singur. N-am nici un motiv să mă îndoiesc de talentele lui. De trei ani de cînd este în serviciul meu, Marcellin s-a arătat întotdeauna la înălțimea împrejurărilor. Este un băiat bun ; sînt mulțumit de el și nu cred să fie nemulțumit de mine. Mi se pare că el consideră șederea la mine ca sfîrșitul aventurilor lui. Acestea au fost felurite. Îmi povestește uneori cîte ceva. Știu, de pildă, că în slujba pe care o avusese înainte de a se angaja la mine, servea singur o familie întreagă compusă din tată, mamă și fiică. Familia Vervigneul. Erau mai mult decît pe jumătate ruinați și salvau aparențele înfrîngînd dificultăți de tot felul. Marcellin ajunsese să se intereseze de salvarea acestor aparențe și să intre în jocul lor. Devenise un adevărat valet de comedie. Întreținea apartamentul, gătea, deschidea ușa, parlamenta cu debitorii, spăla rufele și cîrpea găurile mai mari. Mai mult, îl îmbrăca pe dl. de Vervigneul și o ajuta pe doamna să-și strîngă corsetul. Cît despre d-ra de Vervigneul, avea onoarea să-i pună ciorapii. Era, după cum povestea Marcellin, un fel de persoană ciudată, vopsită și fardată, și care-și petrecea o bună parte din zi, iarna, sub plapumă și vara, sub cearșaf, pe

jumătate goală, citind romane. Avea rochii elegante şi, deseori, era fără cămaşă pe dînsa. Marcellin îi păstrează admiraţia cea mai vie ; el mai declară că dl. de Vervigneul e un erou şi d-na de Vervigneul, o sfîntă. Cît despre domnişoara : „Cel mai drăguţ trup de femeie şi, pe deasupra, cinstea întruchipată ! Vă închipuiţi că i se făceau propuneri ! Ei bine, domnule, nici gînd, înţelegeţi, nici gînd !“ Şi Marcellin făcu un gest de cea mai mişcătoare convingere. El îşi aminteşte cu înduioşare de acesti de treabă Vervigneul, atît de strîmtoraţi, atît de prezentabili, şi expedientele la care erau obligaţi să recurgă. După această slujbă agitată, casa mea i se pare într-adevăr puţin prea calmă, dar Marcellin îmbătrîneşte, ceea ce nu-l împiedică să-şi păstreze mutra cea mai nostimă cu putinţă, mutră de Scapin [1] cu judecată.

11 ianuarie. M-am dus să mă interesez de dl. Feller. Este bolnav din ziua înmormîntării baronului Dumont. Are bronşită şi trebuie să stea în casă cîtva timp. Am aflat asta printr-un bilet pe care mi l-a scris. Deşi tuşea, m-a primit.

Să mărturisesc că nu pătrund niciodată în apartamentul d-lui Feller fără o veşnic nouă senzaţie de surpriză ? Are o locuinţă atît de puţin corespunzătoare cu cea pe care am presupune-o pentru un savant de calitatea lui ! Înainte de a mă fi dus la el, mi-o închipuiam plină de cărţi, împodobită cu obiecte vechi, adăpostind o colecţie de medalii, aşa cum se cuvine pentru casa unui numismat sau mobilată cu o mobilă respectabilă de acaju. Mi l-aş fi închipuit cu uşurinţă pe Feller în mijlocul unor mobile vechi şi pestriţe, ca în povestirile lui Hoffmann. Cît de surprins am fost la prima mea vizită în strada Condé, cînd Feller m-a întîmpinat în cel mai cochet apartament pe care şi l-ar fi putut dori o întreţinută sau o femeie care fusese cîndva seducătoare !

În această casă gravă, cu aspect sever şi cam dărăpănată, dl. Feller ocupă o serie de camere la mezanin, camere cu tavanul jos, toate tapisate cu mătase de culoare deschisă şi mobilate într-un stil rococo trăsnit şi ferme-

[1] Valet din comediile lui Molière — 1622—1673 (N. tr.)

cător. Ai crede că dinadins a adunat acolo tot ce a produs mai înzorzonat acest stil. Era plin de oglinzi cu rame incovoiate, de aplice baroce, de fotolii cu volute extravagante, de console, de vitrine, de etajere supraîncărcate de grupuri și de personaje de porțelan de Saxa, de Meissen și de Frankenthal. Cea mai mare parte a acestor obiecte provin din Germania. Parcă Feller ar fi moștenit o contesă pitică, deoarece aproape toate aceste mobile sînt de dimensiuni minuscule. Este mobila piticului Bebe și ceea ce face ca această alăturare să fie mai eteroclită este înălțimea și corpolența lui Feller. Nimic pe măsura prestanței lui și este cu adevărat comic să vezi acest om mare și voinic sub un tavan prea scund, în camere prea înguste, așezîndu-se pe fotolii de păpușă sau manipulînd cu mîinile lui puternice figurinele pictate bălțat și păstorițele pastelate.

În acest decor spălăcit, Feller își plimbă pulpanele lungi ale redingotei, în timp ce ai vrea să-l vezi cu un halat bogat, bordat cu blană și acoperind niște pantaloni scurți, cu ciorapi sumeși și pantofi cu paftale, de felul celor pe care le descoperă amatorii în stampele din secolul al XVIII-lea. În plus, în locul unor ochelari mari de os care i-ar sta așa de bine, Feller poartă o ramă fină care, cu imperceptibilul lor oțel, par niște instrumente de precizie.

Astăzi, Feller m-a primit în micul lui salon roz, pe jumătate întins pe o canapea otomană, care părea făcută pentru vreo sultană a unui Crebillon [1] de la Sans-Souci. Îmbrăcat cu imuabila lui redingotă, purta, în plus, o calotă de catifea neagră. În loc de pantofii lui solizi, avea papuci confortabili. Era singura concesie pe care o făcuse bolii. Încă destul de suferind, nu pierduse nimic din felul lui caustic. S-a dezlănțuit, mai întîi, pe seama baronului Dumont. Nu-i ierta guturaiul pe care-l făcuse la înmormîntarea lui. Apoi de la Dumont a trecut la Gernon. I-am povestit despre conferința la care asistasem și cum îl scărmănase pe prietenul lui Maxence de Gordes. Cum cu blamam felul în care procedase, Feller a început să rîdă, frecîndu-și mîinile cu un gest care-i este familiar.

[1] Dramaturg francez — 1674—1762. (N. tr.)

Se pare că mă consumam degeaba. Maxence de Gordes ar fi găsit totul foarte firesc și, la primul prilej, ar fi făcut la fel. Dealtfel, pe cînd trăia, nu se sfia să-și bată joc de Gernon, de fularul, de pălăria lui de paie, de maniile lui de om zgîrcit. În realitate, Maxence de Gordes și Gernon nu se puteau suferi. Gernon era mai cu seamă gelos pe succesele lui Maxence de Gordes care a plăcut foarte mult doamnelor. Îi reproșa că este un desfrînat josnic și că-și pierde timpul cu intrigi feminine. El, care-și înfrînase pasiunile și nu-și înșelase niciodată soția, deși era foarte urîtă, nu se putea compara cu Maxence de Gordes.

La cuvîntul femei, ochii bătrînului Feller străluciseră sub lentilele ochelarilor. Cine știe, în fond, dacă Feller nu a fost pe timpul lui un amator al sexului frumos ? Această înclinație ar explica budoarul tapisat cu mătase, canapeaua otomană, aerul de casă de mîna a doua pe care-l are locuința lui. Poate că, pentru el, ea este populată de fantome îmbietoare ? Nu era oare indiciul unui trecut galant, ale cărui obiceiuri de curățenie meticuloasă le-a păstrat ? Feller are foarte multă grijă de persoana lui. Poartă întotdeauna rufărie foarte fină și albă.

La despărțire, a vrut să mă însoțească pînă la ușă. Traversînd unul din saloane, am observat un flaut așezat cu grijă într-o vitrină, pe o perniță de mătase. Văzînd că priveam instrumentul, Feller s-a oprit și mi-a spus cu accentul lui inimitabil : „Asta, tînărul meu prieten, este o amintire de odinioară, este flautul meu de student, pentru că am fost un foarte bun flautist și, la Universitate, nu aveam rival. Mă duceam să dau mici concerte pe clar de lună sub ferestrele frumoasei contese Janiska". Și adăugă : „Căci am fost foarte îndrăgostit de contesă, tinere, foarte îndrăgostit !" Un acces de tuse l-a întrerupt și, rîzînd, mi-a închis ușa în nas.

12 ianuarie. Iată ce am visat. Era o sală într-un vechi castel. Nu prea știu unde este situat acest castel, dar am impresia că se află într-o regiune îndepărtată din Germania. Este înconjurat de un parc mare, pe care-l văd de pe fereastra lîngă care sînt așezat. Prin geamurile atît de vechi încît par descojite, deosebesc niște tufișuri de arbori,

straturi de flori, bazine cu apă. Pe niște peluze întinse pasc animale obișnuite. Sînt vaci, oi, capre, cerbi și, în mijlocul lor, se lăfăie un elefant mare și alb care are în spinare o husă stacojie; dar toate aceste animale stau nemișcate, căci sînt din porțelan și se aseamănă, deși au proporții mult mai mari, cu cele care împodobesc etajerele din încăperea în care sînt închis. Această încăpere seamănă, exceptînd dimensiunile, cu salonul d-lui Feller; este enormă, într-atît încît eu nu-i văd capătul iar plafonul atît de înalt, încît se pierde într-un fel de ceață. În jurul acestei încăperi, am senzația că se află multe altele, tot așa de mari. Lîngă fotoliul meu este o masă de mozaic și, pe dînsa, un flaut de cristal. Îl privesc. Mi se pare că așteaptă pe cineva. Nu m-am înșelat. Curînd aud zgomotul unei uși care se deschide și printr-însa intră dl. Feller. Ține în mînă o cheie mare și-mi face semn să tac. Se află acum foarte aproape de mine și iată-l că introduce cheia în spătarul fotoliului meu unde învîrtește un mecanism al cărui resort scîrțîie jalnic. De îndată, flautul de cristal se ridică și se așază între degetele mele care îl duc la buze.

Nu am știut niciodată să cînt la flaut și totuși cînt cu o ușurință surprinzătoare. El nu scoate, de altfel, nici un sunet, dar deodată, privind pe fereastră, descopăr că melodia mea mută are efecte miraculoase. Brusc, din bazine se ridică fîntîni arteziene. Animalele din porțelan încep să se miște. Micii se strîng în jurul berbecului, caprele dansează, cerbii se plimbă cu noblețe, elefantul cel mare își agită trompa. Întreg castelul, în același timp, pare că se deșteaptă din somnul lui secular. Aud trăsuri care intră în curte, pași care urcă scările și parcurg coridoarele. Sunete și rîsete ajung pînă la mine. Uși se închid și se deschid. Oamenii se strigă unii pe alții și mă strigă. Aș vrea să mă ridic din fotoliul meu, să arunc acest flaut infernal, dar nu pot face decît mișcările dictate de mecanismul care mă conduce.

Nu mai sînt decît un automat, da, dar un automat conștient de ceea ce se petrece în jurul lui. Știu foarte bine că toți mă caută pe mine, dar, în același timp că nu mă vor găsi. Sînt prizonierul unei vrăji absurde. Dl. Feller a plecat și a luat cheia. La un moment dat, mișcarea care mă însuflețește se domolește încetul cu încetul. Notele

flautului meu se distanțează și se șterg. De la sine, instrumentul se depărtează de buzele mele și se așază pe masa de mozaic. De îndată castelul se scufundă din nou în tăcere.

În parc, animalele de porțelan se opresc. Trompa elefantului cel mare se lasă în jos. Fîntînile arteziene din bazine se opresc. Acum, aș putea să mă ridic, să fug, să mă întorc acasă, dar rămîn pe loc și simt că voi rămîne veșnic acolo ; că, mîine, voi sta tot acolo, pe același fotoliu ; că voi fi la fel de înspăimîntat și că pe vecie, cu același flaut de cristal voi face, în acest castel vrăjit, să renască o viață trecătoare, în timp ce afară, printre fîntînile arteziene din parc, elefantul cel mare cu husă stacojie își va agita trompa în zeflemea.

13 ianuarie. Am recitit ce-am scris ieri seară pe caietul legat în pergament pe care mi l-a dat Pompeo Neroli. Cînd am luat hotărîrea să mă servesc de el ca să scriu un fel de jurnal, nu-mi închipuiam că n-am să am de notat decît evenimente atît de palide. Fără îndoială, știam că n-am să relatez mari aventuri, dar nu credeam că existența mea este atît de lipsită de interes, încît un vis absurd să-mi fi părut că merită să fie transcris minuțios. Da, speram mai mult de la caietul lui Neroli, speram că mă va ajuta să mă clarific asupra mea. Din păcate, este foarte greu să cunoști străfundul propriilor tale dorințe ; și, la urma urmei, ce am cîștiga dacă am face-o ? Este mai bine, poate, să trăiești fără să știi exact ce dorești, ce aștepți. Există totuși oameni care știu și care nu suferă din această pricină. Așa gîndește prietenul meu Yves de Kerambel, care a luat masa cu mine alaltăieri seara.

De două ori pe an vine la Paris să-și viziteze una din rude, d-na de Guillidic, al cărei singur moștenitor este, și petrece trei-patru zile la ea, după care se întoarce la Guerande unde locuiește tot timpul anului într-o căsuță lipită de zidul bătrînului orășel. Dealtfel, este un guerandez convins. Nimic nu i se pare mai frumos ca acest orășel și m-aș mira să-l părăsească, chiar după ce o va moșteni pe mătușa Guillidic. Va continua, după toate probabilitățile, să ducă aceeași viață ca azi. Renta de patru sau

cinci mii de franci pe care i-au lăsat părinții lui îi va ajunge, dar va avea atunci plăcerea să-i adauge veniturile moștenirii. Și asta nu pentru că Yves de Kerambel ar fi zgîrcit. Este pur și simplu un provincial și, dacă va proceda astfel, nu va face decît să se conformeze obiceiurilor provinciei.

Cînd aduc vorba despre asta, rîde și nu mă contrazice : „Ce vrei, îmi spune, este adevărat, așa sînt !"

Yves de Kerambel și cu mine ne tutuim. Un obicei din copilărie. Ne-am despărțit la vîrsta de doisprezece ani și nu ne-am mai văzut vreo zece ani. De atunci, cînd dubla lui călătorie anuală corespunde cu prezența mea la Paris, nu pierdem ocazia să ne întîlnim o dată, pentru a cina împreună. Așa s-a întîmplat alaltăieri și în vederea acestei ceremonii amicale l-am auzit sunînd la ușa mea încă înainte de ora șapte. Lui Yves îi place să vină puțin mai devreme, ca să aibă, cum spune el, „timp să stea de vorbă".

La masă, într-adevăr, nu se arată deloc vorbăreț. Este mîncăcios. Mănîncă cu seriozitate și conștiinciozitate. Îți dai seama că, în viața lui, momentul mesei este actul cel mai important și cel mai plăcut. Dă dovadă de o remarcabilă poftă de mîncare, dar nu se îngrașă, căci este și acum lung și slab, așa cum l-am revăzut după cei zece ani de despărțire. De atunci nu s-a mai schimbat și îl regăsesc mereu același.

Conversația noastră, cînd ne revedem, începe prin asemenea constatări de rigoare. Îmi răspunde asigurîndu-mă că și eu mă mențin. După epuizarea acestui preambul, ajungem la subiectul „mătușa Guillidic". Yves este un succesor prezumtiv foarte cumsecade. El lasă să se înțeleagă că, fără îndoială, i-ar face multă plăcere să palpeze bănuții acestei doamne cumsecade, dar, în fond, nu-i dorește moartea. Dimpotrivă, starea perfectă a sănătății ei, în ciuda vîrstei pe care o are, îl măgulește. Vede în asta, pentru propria lui durată, un precedent fericit și un prognostic favorabil care contrabalansează ceea ce a fost supărător, în această privință, în decesul prematur al părinților săi. Așteaptă deci, fără prea multă nerăbdare, clipa obștescului sfîrșit al mătușii Guillidic. Dealtfel, stimabila doamnă îi pregătește, prin buna ei chiverniseală, serioase economii pe care el le va spori, la rîndul lui.

După ce epuizăm cazul mătușii Guillidic, ajungem la capitolul mărunțelor evenimente personale din cursul anului. În această privință, aduc o contribuție mai abundentă decît cea a lui Yves de Kerambel. Deși trăiesc destul de retras, viața la Paris este totuși mai variată decît la Guerande ; totuși, nu mă abțin să-l întreb pe Yves despre traiul guerandez. Întrebările mele sînt chiar provocate de o oarecare curiozitate. Balzac a făcut din Guerande un oraș romanesc și nu pot să-mi închipui că nu continuă să se urzească povești pasionante ; dar Yves nu-mi satisface așteptările. Oare din discreție sau, pur și simplu, nu are spirit de observație ? Se arată zgîrcit în a împărtăși particularități ale concetățenilor lui. Adevărul este că, foarte probabil, nu știe nimic despre ei. Viața profundă a provinciei este ciudat de tainică și, ca să o pătrunzi, trebuie să ai o perspicacitate care îi lipsește prietenului meu.

De pildă, dacă nu prea este la curent cu moravurile familiilor guerandeze, el este foarte informat asupra originii, căsătoriilor, rudeniilor lor. Yves de Kerambel se pricepe la genealogii. Are în acest domeniu o memorie uimitoare. Aceeași înclinație o vădește și în ceea ce privește desfășurarea vremii. Știe în mod detaliat felul în care s-au comportat anotimpurile. Notează în calendarul lui starea zilnică a atmosferei.

De la Guerande, Yves și cu mine trecem, în cele din urmă, pe nesimțite, la amintiri din copilărie. Aceste amintiri nu au nimic prea special, dealtfel. Eram invitat uneori, după masa, la o gustare la familia Kerambel, și Yves venea, din cînd în cînd, să se joace cu mine pe plaja Pouliguen. Nu simțeam o satisfacție extraordinară unul în tovărășia celuilalt, dar ne acceptam bucuroși compania reciprocă, din moment ce părinții noștri hotărîseră astfel. Din aceste întîlniri, nimic deosebit nu ne-a rămas în memorie. Totuși, îmi amintesc, nu fără plăcere, un anumc joc cu un butoi și o broască verde-cenușie care, blajină, căsca gura într-un colț al grădinii Kerambel și Yves n-a uitat nici el o anume cutie cu soldați de plumb, în fața cărora se extazia cînd venea la noi. Cu toată bunăvoința noastră, amintirile comune nu ne ofereau ceva mai mult, și totuși aceste amintiri ne permit să ne tutuim și să ne atribuim titlul de prieteni din copilărie.

Yves preţuieşte acest drept şi eu însumi intru cu plăcere în joc. Fără să ştiu prea bine de ce, am o anumită afecţiune pentru dînsul. Fără îndoială, această afecţiune nu este prea vie şi nu mă aştept la manifestări extraordinare, dar ea are în acelaşi timp avantajul că nu mi-a pricinuit decepţii. Nu mi s-a întîmplat întotdeauna aşa. Am avut şi alţi prieteni. Unul din ei chiar mi-a fost deosebit de drag, dar anumite împrejurări ne-au despărţit şi, mă tem, pentru totdeauna.

În definitiv, oricum ar fi Yves, nu pot să zic că mi-e indiferent. Dovadă că mi-a făcut plăcere văzînd că apreciază arta culinară a lui Marcellin. Cina noastră a fost foarte reuşită şi am ajuns, fără prea multă greutate, la momentul cafelei şi al ţigărilor. Acest moment este cel cînd el trece la subiectul femei.

Yves le apreciază foarte mult şi o mărturiseşte deschis. Dealtfel, iubirile acestui băiat cumsecade nu au nimic sentimental şi romanesc. Cred că nu a cunoscut niciodată în dragoste altceva decît satisfacţiile fizice, pe care le culege unde poate, adică în jurul lui. A iubit în viaţa lui multe micuţe bretone, multe lucrătoare la bălţile sărate de la Bourg de Batz sau Croisic. Totuşi, nu are cîtuşi de puţin gusturi desfrînate. Cred mai degrabă că este un timid care preferă plăcerile uşoare unor intrigi mai pretenţioase, pentru că astfel timiditatea lui se află în largul ei. Cînd vine la Paris, principiile lui prudente îl conduc, în fiecare din cele trei seri pe care le petrece în Capitală, spre o anume casă din cartierul Gaillon. Pentru nimic în lume nu ar omite această vizită tradiţională. Distracţiile pe care le găseşte în aceste locuri discrete, deşi publice, îi ajung şi locatarele casei primesc fără greş triplul lui omagiu. Astfel ora nu era prea tîrzie cînd mi-a cerut permisiunea să se retragă, fără să-mi ascundă unde se ducea. Mi-a oferit chiar să-l însoţesc. Am refuzat şi l-am lăsat să plece fără regret. Ficcare cu plăcerea lui şi să-i fie de bine prietenului dacă-i convine să folosească în ofrande aduse zeiţei Venus din Paris cei cinci napoleoni de aur cu care îl gratifică, în semn de bun venit la sosirea lui la Paris, buna mătuşă Guillidic care nici nu bănuieşte drumul pe care-l iau cele cinci monede noi şi strălucitoare pe care le scoate, pentru nepotul ei, din antica ei punguţă !

15 ianuarie. Astăzi este o vreme îngrozitoare, un timp cenuşiu şi mohorît, care aşterne tristeţe asupra Parisului şi te îndeamnă să fugi departe de ceţurile lui, să te îndrepţi spre o climă mai blîndă, spre soare şi lumină, căci tristeţea de afară pătrunde în apartamente şi nu reuşeşti să te izolezi de influenţa ei. Obiectele care ne înconjoară o suferă ca şi noi. Mohoreala se aşterne pe tapeturi, întunecă oglinzile, cerneşte statuetele de bronz, decolorează tablourile. Îmi dau seama de asta privind obiectele familiare care mă înconjoară. Zadarnic caut în ele un sprijin împotriva melancoliei apăsătoare. Zadarnic fac apel la amintirile pe care le reprezintă şi care le însufleţesc de obicei. Într-adevăr, pe fiecare le-am cumpărat ca rezultat al unei dorinţe de o clipă. Pe nici una nu am găsit-o şi nu am obţinut-o fără o mică bucurie. Acesta este avantajul cînd îţi mobilezi încăperile ca mine, adăugînd cu răbdare bucată cu bucată. Totul se leagă direct cu viaţa mea şi face parte intimă din mine însumi. Fiecare obiect îmi aminteşte o călătorie, o hoinăreală. Dar astăzi nu înţeleg limbajul acestor martori familiari. Ei par să se ferească de mine şi sînt zgîrciţi în confidenţe.

Totuşi, încerc să le provoc efuziunile, dar ei nu răspund cum s-ar cădea avansurilor mele şi, cum simt că mă respping, mă îndepărtez. Pînă şi fermecătoarea statuetă pe care mi-a dat-o anul trecut Jacques de Bergy şi care, de obicei, îmi întinde atît de drăguţ mîinile, pare să-mi evite privirea. Unde este oare acum, dragul meu Bergy ? Fără îndoială, într-un punct al litoralului mediteranean. Fără îndoială, locuieşte într-un confortabil hotel al Coastei. Fereastra lui se deschide spre soare-răsare, pentru că acolo este sigur soare ! Aerul neîndoielnic e răcoros şi uşor. Crăcile pinilor trebuie să murmure blînd. Printre trunchiurile lor roşietice, se zăreşte marea. Este de-un albastru dur şi masiv, presărată cu pînze. Bergy i le arată cu degetul prietenei lui improvizate. Îmbrăcată în culori deschise, ea poartă o pălărie mare cu flori. Se adăposteşte sub o umbrelă de mătase pictată. Bergy şi cu ea se plimbă printre peisaje frumoase. Sub rochia cu care este învăluită tînăra femeie, Bergy îi ghiceşte trupul şi se gîndeşte fermecat la viitoarea lui noapte de dragoste...

Privesc, pe soclul ei, statueta pe care mi-a dăruit-o Jacques de Bergy. Este goală și mă gîndesc că este posibil să semene cu actuala iubită a sculptorului. Are, poate ca și figurina, picioare lungi, pîntecul lin, brațe grațioase, sîni mici și rotunzi. Și Bergy se bucură de aceste frumuseți trecătoare. I se par de neprețuit. Apoi zilele vor trece, va gusta mai puțin grația lor, se va desprinde încetul cu încetul de ele ; pînă la urmă le va uita. Și frumoasa în carne și oase va deveni, la rîndul ei, una din acele figurine modelate în care Jacques își exprimă amintirile voluptoase. Dragostea nu este pentru el decît artă sub formă de voluptate. De-ar putea fi mereu așa ! Cine știe dacă nu va veni o zi cînd, din toate puterile, dorința lui se va îndrepta către un surîs indispensabil, cînd va cunoaște dragostea nu ca un capriciu, ci ca pasiunea cea mai exclusivistă și cea mai imperioasă ? Poate că așa stau lucrurile pentru oricare dintre noi și, după cum împrejurările ne sînt favorabile sau nu, ele devin un prilej de bucurii nesfîrșite sau cauza unor crunte frămîntări.

17 ianuarie. Am stat toată ziua de ieri cu nasul între cărți. Oare din cauza recentei vizite a lui Yves de Kerambel, am răsfoit îndelung *Adevărata și perfecta știință a armoariilor*, a domnului Paillot, de fel din Burgundia ?

Este o carte amuzantă acest gros in-folio, cu planșele lui pline de blazoane, foarte bine gravate, care fac să defileze sub ochii noștri tot felul de embleme bizare, de figuri eteroclite și de animale năstrușnice. Fantezia heraldiștilor este cu adevărat inepuizabilă și domnul Paillot consemnează toate ciudățeniile ei.

În cursul acestui amuzament inofensiv, am dat de armoariile lui Antoine Potier de Sceaux, grefier al ordinelor lui Ludovic al XIII-lea. Or, domnul Potier are în armoariile sale un șarpe înaripat cu două capete care seamănă destul de bine cu cel pe care Pompeo Neroli, legătorul din Siena, l-a gravat pe coperta volumului pe care mi l-a dăruit. Iată-mă deci în măsură acum, datorită comentariilor savante ale lui Paillot, să știu că acest monstru, cu un aspect dealtfel foarte decorativ, se numește „Amfisben", ceea ce înseamnă, etimologic, că merge atît înainte cît și

înapoi. Genealogistul nostru îl definește după Pliniu și Aelian. Amfisbenul este, deci, după aceste autorități, un șarpe monstruos, avînd un cap la fiecare extremitate a corpului, și care merge atît înainte cît și înapoi. Să adăugăm că dicționarul lui Trevoux spune că acești Amfisbeni se întîlnesc în deșerturile Libiei și că au fost găsite desene cu dînșii în mormîntul regelui Chilperic la Tournai, atunci cînd a fost deschis !

S-ar părea de asemenea, după sfinții părinți din Trevoux și după doctul Paillot, că Amfisbenul este simbolul trădării și spiritul satirei. Prefer să nu cred și să atribui emblemei pe care a ales-o scumpul meu Pompeo Neroli o altă semnificație. De ce să n-o consider pur și simplu ca o imagine a incertitudinii ?

18 ianuarie. Citesc în ziar că o barcă de pescuit din Pouliguen s-a pierdut pe mare, pe vremea proastă care domnește pe coastă.

Ce ciudat : din copilăria mea petrecută în acest colț bretон, nu am păstrat nici o impresie de iarnă. Cînd revăd în minte orășelul maritim și regiunea din jurul lui, îmi apar mereu sub aspectul lor de primăvară, de vară sau de toamnă. Și, totuși, acest Pouliguen, cu numele lui cam caraghios, nu este un loc deosebit de privilegiat. Acolo îndură zile de frig, zile de ploaie, zile de vînt. Desigur, clima acestui mic golf este temperată, dar el nu are nimic deosebit. Elementele se dezlănțuie, ca și aiurea, cu violență. Dovadă furtuna de acum cîteva zile și barca ce s-a scufundat.

Sărmana barcă, mi-o închipui atît de bine cu forma ei plinuță și împestrițată de desene, pînzele maro sau albastre, cu corzile și plasele ei ! Se asemăna cu toate cele pe care le vedeam încrucișîndu-se în larg, cînd mergeam cu mama să ne plimbăm pe limba de pămînt de la Pen-Château, pe marea coastă Croisic sau pe dunele Baule. Îmi plăcea să le privesc, fie că erau aproape sau departe, strînse la un loc sau răsfirate, ieșind din port sau intrînd în el odată cu marcea. Îmi plăcea să asist la descărcatul peștelui. Aveam o admirație nemărginită pentru pescari și nutream invidie

față de ucenici. Ca și ei, aș fi dorit să călătoresc pe mare. Tot ce avea legătură cu marina mi se părea extraordinar de amuzant.

Dealtfel, și astăzi gîndesc la fel și păstrez, din copilărie, o intensă dragoste pentru mare. În cursul anilor petrecuți la Pouliguen, mă acapara tiranic jocul cu vaporașele. Primele mele lecturi, cele pe care le-am preferat, au fost lecturi de călătorii maritime. M-am întrebat deseori de ce oare n-am rîvnit niciodată să mă fac marinar ? Dar nu am găsit nici un răspuns. În această privință s-a întîmplat ca și în multe împrejurări din viața mea. Au scăpat controlului meu. M-am lăsat dirijat de fapte imperceptibile, de influențe insesizabile care mi-au determinat soarta în surdină, fără zgomot, fără să lase urme. Viața mea s-a alcătuit astfel în mod secret, încetul cu încetul, fără ca să-mi dau seama, în alt fel decît printr-o vagă neliniște, de direcția pe care o urma. Totuși, această necunoaștere de sine nu provine dintr-o lipsă de meditație. Dimpotrivă, mi-am scrutat mereu îndelung sentimentele și gîndurile. Cu toate acestea, nu am avut ocazia să-mi aleg calea. Poate, dacă s-au deschis mai multe drumuri în fața mea, nu mi-am dat suficient de bine seama, poate mi-au scăpat dintr-un fel de nehotărîre care-mi este proprie.

Nici nu știu care este originea acestei nehotărîri. Mi-a transmis-o tatăl meu, tatăl meu pe care nu l-am cunoscut aproape deloc, din moment ce a murit cînd aveam doisprezece ani, dar despre care mama mi-a vorbit mult mai tîrziu. Mama este înzestrată cu o pătrundere psihologică excepțională, sporită de viața singuratică și meditativă pe care a dus-o. Ea analizează în mod desăvîrșit oamenii și sînt sigur că portretul moral pe care l-a făcut deseori tatălui meu este exact.

Tatăl meu era un nehotărît cu inițiative bruște și un încăpățînat. Încăpățînarea este o consecință frecventă a nehotărîrii : ea o suprimă, și omul nehotărît se încăpățînează ca să nu mai trebuie să se hotărască. La adăpostul încăpățînării lui, el savurează o odihnă prețioasă. Astfel este scutit să ia hotărîri. Tatăl meu așadar, după lungi perioade de șovăială, lua decizii bruște și chiar nechibzuite, pe care după ce le lua le mențineа cu o energie plină de teamă. După ce acționa, rămînea pentru un timp parcă epuizat.

Suferea o adevărată prostrare a voinţei şi se anchiloza în această stare. Fenomenul se producea nu numai în împrejurările importante, ci şi în faptele mărunte ale vieţii.

Mama, pe care o iubea mult, nu a putut să înfrîneze aceste înclinaţii neplăcute. Dacă s-ar fi căsătorit cu el mai de tînăr, poate că ar fi reuşit să-l schimbe, dar el avea aproape patruzeci de ani cînd s-au luat. Era prea tîrziu. Mama şi-a dat seama de acest lucru după multe indicii. Şi ea rîdea cînd îmi povestea cum am ajuns la Pouliguen, dacă nu de la naştere, cel puţin în prima copilărie.

Părinţii mei, cînd m-am născut, locuiau la Paris şi aveam trei ani cînd împrejurările despre care am vorbit au avut loc... Mama, originară din Nantes, avea acolo un văr îndepărtat. Acest văr, mult mai în vîrstă decît ea şi care nu manifestase niciodată vreun interes faţă de dînsa, a murit lăsînd-o moştenitoare. Averea pe care i-o lăsa nu era prea mare şi partea cea mai însemnată consta într-o mică proprietate numită „Lambarde", aşezată în comuna Escoublac, la cîţiva kilometri de Pouliguen. Această moştenire i-a hotărît pe părinţii mei să facă o călătorie la Nantes. Cum era primăvară, m-au luat cu ei. De la Nantes s-au dus pînă la Pouliguen şi s-au instalat la hotel cu intenţia să stea cîteva săptămîni.

Atunci s-a dezvăluit firea ciudată a tatălui meu. El, de obicei atît de nehotărît, a îndrăgit subit acest colţ al coastei bretone şi micul domeniu al Lambardei. Într-o bună zi i-a comunicat mamei hotărîrea lui de a nu se mai întoarce la Paris. Mama nu a făcut obiecţii. Era fericită văzînd că tata doreşte atît de aprig ceva. Fu luată deci hotărîrea că vom locui la Lambarda ; numai că, mai întîi, trebuia amenajată astfel ca să poată fi locuită. Era foarte părăginită şi trebuiau făcute reparaţii serioase. Tatăl meu se arătă decis să le termine repede. Mama, încîntată de zelul lui, de interesul pe care tata îl manifesta pentru acest proiect, participa şi dînsa cu plăcere, cu atît mai mult cu cît Lambarda putea să devină, fără prea multă cheltuială, o locuinţă fermecătoare.

Era, într-adevăr, una din acele locuinţe nobiliare cum există multe în Bretania. Ea se compunea dintr-o clădire cu ferestre sculptate şi cu un turn mare rotund. De aci, privirea îmbrăţişa o vastă întindere de mlaştini sărate şi

de dune, dincolo de care se zărea marea. Lambarda era înconjurată de o frumoasă grădină de zarzavat, plantată și cu pomi fructiferi, în prelungirea căreia se afla o pădurice de stejari pitici. Aspectul domeniului era rural și bătrînesc în acest ținut de o grație tristă, situat în apropierea bălților și a mării, înverzit și nisipos.

Dar mama nu prevăzuse ciudățeniile firii tatălui meu. Cînd s-a văzut obligat să-și aplice proiectul de a pune pe picioare Lambarda, a început să întîrzie și să amîne cu șovăieli de tot felul... Totuși, vorbea în fiecare zi de Lambarda, afirmînd că-i va „pune la lucru" pe muncitori. Dacă mama îi amintea, el lua un aer nefericit sau vexat. În cele din urmă, mama acceptă situația și încercă să se mulțumească cum putea cu căsuța pe care o închiriaserăm la Pouliguen, așteptînd să se termine lucrările proiectate la Lambarda. Din provizorie, această reședință devenea definitivă, căci tatei părea să-i placă din ce în ce mai mult la Pouliguen. El își organizase viața. Mama și-o aranjă pe a ei fără să protesteze. Eram un copil destul de firav și clima acestei coaste saline îmi pria. Fugind toată ziua prin nisip și respirînd aerul din larg, mă fortificam. Am atins astfel vîrsta de șapte ani.

Începînd cu acest moment, amintirile mele se continuă și, în aceste amintiri, Lambarda ocupă un loc important. Devenise ținta cea mai statornică a plimbărilor mele. Eram trimis foarte des să iau acolo gustarea de după-masă cu guvernanta ; uneori mă însoțea și mama.

Mi se pare acum că privea cu un zîmbet melancolic și răbdător ferestrele, mereu închise, ale casei, domeniul părăsit, în ciuda excelentelor intenții ale tatei. În ceea ce mă privește, fără doar și poate, nu simțeam nimic asemănător, ba dimpotrivă. Această grădină necultivată mă încînta. Descopeream mii de colțișoare minunate. Casa cu scara ei mare de piatră, semiobscuritatea camerelor fără mobile, mirosul de singurătate și de închis îmi stîrnea imaginația de copil. Îmi plăcea să o străbat și să mă ascund în ea. Luam cheia de la paznic, bătrînul Bouvry, și mi-l asociam pe micul Bouvry în expedițiile lambardești. Umpleam vechea hardughie cu jocurile și cu rîsetele noastre. Apoi, coboram în grădină sau mergeam în păduricea de stejari pitici. Un lucru ne era interzis : să ne aventurăm în mlaștinile sărate.

Timp de ani de zile mergeam de mai multe ori pe săptămînă la Lambarda, dar creșteam și curiozitatea mea avea cerințe noi. Începeam să mă plictisesc cu micul Bouvry. În perioada aceea, mama, ca să-mi găsească o ocupație, făcea cu mine excursii lungi în regiune. Cumpărase o trăsurică și un căluț pe care-l conducea singură, și mergeam astfel la Croisic, la Turballe, la Piriac, la Sainte-Marguerite sau la Saint-Mars. Uneori chiar ne aventuram pînă la Saint-Nazaire. Marile pachebuturi ale portului exercitau asupra mea o adevărată fascinație. De cîte ori n-am rugat-o pe mama să ne oprim îndelung pe cheiul bazinului ! Tata nu ne însoțea niciodată în aceste plimbări. Era deseori bolnav și starea sănătății sale se înrăutățea. Mama nu-mi împărtășea îngrijorarea ei, dar de multe ori m-a izbit figura ei neliniștită. Cu ce grabă zorea căluțul ca să fim mai repede înapoi acasă !

Îl găseam de obicei pe tata în salon, cu o carte pe genunchi sau cu un ziar pe care nu-l citea. Uneori, cînd ne întorceam, lua mîinile mamei și i le săruta îndelung. Alteori, încărcarea noastră părea să-l lase cu totul indiferent. Rămînea absorbit de gîndurile lui... Într-o seară, cînd ne-am întors destul de tîrziu, l-am auzit pentru ultima oară vorbind despre Lambarda. De obicei, nu-i plăcea să pronunțe acest cuvînt, dar bătrînul Bouvry venise să-l anunțe, în lipsa noastră, că o porțiune mare din zidul grădinii se prăbușise. Tata părea foarte agitat de acest accident. Devenise din ce în ce mai nervos. Lucrul cel mai neînsemnat îl emoționa. Mama a încercat să-l liniștească. Trebuia fără întîrziere să se înceapă lucrările necesare. Tata a dat din cap cu tristețe. În noaptea aceea, s-a simțit prost și a trebuit chemat doctorul.

Cîteva zile mai tîrziu, tata s-a simțit mai bine. Într-o după-amiază a vrut chiar să iasă cu noi. Îmi amintesc că trebuia să mergem la Guerande. Eram invitat să iau gustarea la familia Kerambel. M-au lăsat să mă duc. Cînd părinții au venit să mă ia, am observat că mama avea ochii roșii. Plînsese. În trăsurică, nu a scos nici o vorbă. Tata, dimpotrivă, părea aproape vesel. Cum ne apropiam de Pouliguen, îi spuse mamei : „Nu trebuie, Berthe, să te necăjești. Sînt foarte mulțumit că am pus în ordine treburile noastre. Maestrul Dorzat a fost la înălțime“. Tata se du-

sese să-și facă testamentul... Opt zile mai tîrziu a murit aproape subit, răpus de boala de inimă de care suferea. L-am văzut întins pe patul lui, foarte palid. Apoi a urmat funebra ceremonie. Aveam doisprezece ani.

Așa s-au petrecut primii ani ai vieții mele, pe care mi i-a amintit deodată anunțul, pe care l-am citit într-un ziar, despre barca din Pouliguen care s-a pierdut pe mare. Ei îmi revin destul de rar în minte. După moartea tatei, mama și cu mine ne-am stabilit la Paris. Doar acum patru ani, din întîmplare, într-o călătorie cu mașina, m-am întors pe coastă. Călătoream cu Antoine Hurtin, fiecare însoțit cu cine se întîmplase. El cu Louise d'Evry, de la Vaudeville [1] ; eu cu Etiennette Sirville. La scurt timp după aceea, m-am certat cu Antoine. Dar să lăsăm aceste amintiri neplăcute... Am zărit în trecere acoperișurile Lambardei și păduricea de stejari pitici. Inima nu și-a accelerat bătăile cînd le-am privit ; alte sentimente o stăpîneau. Mașina noastră zbura pe drumul însorit. Pătratele de apă ale mlaștinilor sărate reflectau un cer limpede în oglinzile lor netede. N-am cerut ca mașina să oprească. De ce aș fi făcut-o ? Lambarda nu ar mai fi fost cea de altădată. Mama a vîndut-o unui negustor bogat din Nantes și n-aș mai fi găsit, cu siguranță, zidurile ei vetuste și grădina părăsită, grădina de odinioară.

20 ianuarie. Marcellin deschide ușa și-mi spune, cu o nuanță de respect : „Domnule, a venit doctorul". Apoi se retrage în fața impunătoarei prestanțe a doctorului Tullier.

Sînt în pat, de-abia m-am deșteptat, pentru că doctorul este matinal. La șaizeci și cinci de ani, a rămas admirabil de activ. S-a așezat pe marginea patului și mă privește cu ochiul lui pătrunzător de cunoscător al oamenilor.

— Cărui fapt îi datorez onoarea vizitei dumneavoastră, dragă doctore ?

Iată întrebarea mea. Tullier mă măsoară prietenește :

— Plăcerea de a te vedea, mai întîi, din moment ce ai dispărut cu totul. Pentru că nu ești prea asiduu la ziua de primire a doamnei Tullier, fie spus fără repros, și nu faci bine. Te socotește fermecător. Apoi, o scrisoare de la mama

[1] Teatru de revistă. (N. tr.)

ta. Mă conjură să te examinez foarte amănunţit. Îmi scrie că, de cîtva timp, îi pari melancolic, că trebuie să ai vreun necaz. Spune, dragă Julien, ce este adevărat în toate astea ?

Îi răspund că mă simt destul de bine, că nu am nici un necaz deosebit şi că mama se alarmează fără motiv. De altfel, am să mă duc s-o văd în curînd şi să stau cîteva zile cu dînsa. Dar tonul vocii mele nu-l convinge pe doctor :

— La-la-la ! Mama dumitale nu greşeşte cu mult şi n-am impresia că arăţi prea faimos. Pariez că o să te cuprindă o criză de melancolie, şi asta pentru că nu ieşi în aer liber şi-ţi petreci zilele despicînd firul în patru. Cel puţin, ai o metresă ?

Văzînd că mă strîmb, Tullier se opreşte :

— Hai să nu vorbim de asta ! Doctorii nu sînt atît de indiscreţi şi nu am venit să te plictisesc... Ştiu foarte bine, femeile pricinuiesc şi momente neplăcute. Ah ! ticăloasele ! Dar n-am să-i scriu nimic din toate astea mamei tale. Am s-o liniştesc. În ceea ce te priveşte, să-mi faci plăcerea să te scuturi puţin, să laşi deoparte toate visările astea fără noimă şi, ca un prim pas, să vii poimîine seară la petrecerea doamnei Tullier. Nu ai să te plictiseşti. Vor veni şi nişte dansatoare spaniole. Pe urmă, să faci o plimbare pînă la mama ta. Două săptămîni în aer liber...

Doctorul Tullier se sculase :

— Dar m-am luat cu vorba. Mai am încă vizite de făcut pînă să ajung la Tenon.

S-a dus pînă la uşă, apoi s-a întors brusc :

— Apropo de vizite, mă duc acum la fostul tău prieten Antoine Hurtin. Sînteţi tot certaţi, presupun, dar asta nu mă priveşte... E vreo femeie la mijloc, sînt convins. Îi cam plăceau, băiatului, şi asta i-a dat de furcă. Nu-i merge strălucit acum şi voinicul Antoine începe să se resimtă de viaţa pe care a dus-o. Da, prea multe chefuri, prea multe nopţi pierdute — şi prea de multe ori, — şi prea mult sport... Pe scurt, este surmenat şi trebuie să pună punct cît de curînd... Nu i-am ascuns ce gîndesc. Credeam că va protesta, dar a luat-o binişor. Parcă are plumb în aripi, bietul de el ! Nu-i nimic ! O să-l scoatem din încurcătură. Am liniştit-o pe biata mătuşă Bruvannes...

În timp ce vorbea, doctorul Tullier urmărea efectul vorbelor sale asupra mea apoi, văzînd că rămîn impertur-

bubil, mi-a întins mîna lui mare, a ridicat din umeri și a deschis ușa strigîndu-mi :

— Hai, la revedere, și poimîine seară negreșit, nu ?

După ce doctorul Tullier a plecat, am stat destul timp să mă gîndesc. Faptul că mi-a amintit deodată de Antoine Hurtin m-a tulburat. De ce mi-a vorbit de el așa cum a făcut-o ? Este din partea lui Antoine o tentativă de apropiere ? Nu ar fi prima. Și d-na Bruvannes a mai încercat prin mama... Dar Hurtin se înșeală amarnic dacă crede că mă va înduioșa cu vestea neurasteniei lui. Dimpotrivă, simt un fel de satisfacție răutăcioasă. Da, am un fel de plăcere cînd mă gîndesc că nu va mai putea duce viața care-i plăcea. Nu este foarte frumos din partea mea, dar așa-i situația.

22 ianuarie. Pompeo Neroli locuiește pe strada Princesse, într-o casă veche care nu este lipsită de pitoresc. La parterul acestei antice locuințe stă un negustor de vopsele și, în curte, sînt niște căzi pline cu felurite vopsele, alături de butoaie stricate din care se prelinge pămînt multicolor. Stîlpii vestibulului îi servesc negustorului drept cartelă de eșantioane și sînt smîngăliți cu diferitele lui produse. Casa seamănă foarte bine cu locuința lui Arlechin [1]. Cele două cămăruțe în care Pompeo Neroli își are atelierul și prăvălia se află la etajul patru. Ele sînt încărcate cu cărți fără coperte. Se văd îngrămădite bucăți de piele și hîrtii. Neroli, în halat cenușiu, stînd în picioare lîngă masa lui mare, dă impresia că se complace în această dezordine.

În aceeași poziție și cu un costum asemănător am făcut cunoștință cu el la Siena. Doar că acolo, dugheana lui era la parter și pe o stradă îngustă, cu trepte, în spatele Domului. În vitrină erau plasate cîteva din acele volume legate în pergament, asemănătoare cu cele pe care Neroli mi le-a dat și pe care îmi fac însemnările. Acele cărți legate mi-au reținut atenția și, pentru că începea să plouă, am intrat la el. În timp ce-i explicam oarecum ceea ce doream, ploaia se înteți se. Mi se pare că aud și acum zgomotul pe care îl făcea. O aversă îngrozitoare se abătuse asupra orașului.

[1] Personaj comic din farsele italiene. (N. tr.)

Strada devenise deodată un torent năvalnic. În față se înălța un vechi palat morocănos și pîntecos, pe pereții căruia se scurgeau șuvoaie de apă. Pe scări se forma o adevărată cascadă. Legătorul nu dădea atenție acestui potop, care nu părea să-l surprindă și-și mînuia zîmbitor pergamentele. Siena este un oraș de tăbăcari ; unul din cartierele ei, acolo unde se află casa Sfintei Ecaterina mai este încă îmbîcsit de aceeași duhoare de piei, în care cuvioasa fiică a muncitorului pielar putea să-și închipuie odinioară că respiră miasmele Iadului.

Între timp, furtuna încetase. Mă înțelesesem cu Pompeo Neroli. Cînd mă voi întoarce la Paris, urma să-i trimit un balot cu cărți de legat. M-a condus pînă-n pragul prăvăliei. Tot orașul șiroia, acoperișurile își scurgeau picăturile cu un mic zgomot ciudat. Soarele făcea să strălucească lespezile pătrate, să sclipească picăturile de apă și împodobea orașul întunecat cu reflexe irizate. Deasupra pieții Domului, un nor negru se strîngea din nou pe cer...

A trecut un an. Pompeo Neroli îmi restituise la timp volumele și nu mă mai gîndeam la el, cînd, într-o zi, Marcellin a venit să-mi spună că un italian dorea să vorbească cu mine. I-am spus să-l introducă și, spre marea mea surprindere, l-am văzut intrînd pe Pompeo Neroli, legător din Siena, în persoană. Mi-a destăinuit imediat că se afla într-o situație precară și că venise să se informeze dacă nu cumva am ceva de lucru pentru el. În timp ce-i vorbeam, căutam să ghicesc de ce naiba venise băiatul ăsta la Paris, unde nu cunoștea absolut pe nimeni și unde îi va fi foarte greu să se descurce ? Nu mi-a ascuns că fusese obligat să părăsească Siena pentru motive de familie. Foarte bine, dar atunci de ce nu se dusese la Florența, la Milano sau la Roma ? Nu te expatriezi fără un motiv serios. Mai întîi Neroli îmi dădu cîteva răspunsuri evazive și prudente, apoi, deodată, se hotărî să vorbească.

Ca toți italienii, Neroli este un povestitor minunat. Îmi mai amintesc, și acum cu cîtă pasiune și cu cîtă artă s-a desfășurat. Povestea lui m-a interesat. Semăna cu o nuvelă de Stendhal sau cu un episod de Casanova. Era, dealtfel, foarte simplă.

În cartierul unde locuia Neroli, se afla o fată foarte frumoasă, pe nume Antonina. Tatăl Ninei era negustor de

fierărie. Văduv, nu avea decît această fată pe care o adora și pe care o crescuse cu o deosebită slăbiciune, lăsînd-o să facă tot ce dorea și îngăduindu-i toate capriciile. Nina era fermecătoare, leneșă, semeață și, încă de la cincisprezece ani, manifestase o cochetărie diabolică. Cu toate acestea, mai mulți sienezi onorabili, prieteni ai negustorului, o ceruseră în căsătorie. Nina i-a refuzat. Nici nu-i trecea prin minte să se căsătorească. Ei îi plăcea să i se facă curte. Nu se mai sătura de adulații. Printre pretendenți, Neroli era unul pe care tatăl Ninei l-ar fi acceptat cu cea mai mare plăcere. A început deci să-i facă fetei curte. Dar și-a dat seama destul de repede că nu avea nici o șansă. I se păru deci că Nina nu vroia să se căsătorească și nu se va mulțumi niciodată cu dragostea temeinică a unui singur bărbat.

Or, Neroli făcuse o mare pasiune pentru Nina. Refuzul de a se căsători cu el nu i-a înăbușit dorințele, dar l-a eliberat de toate scrupulele și a jurat că dacă Nina nu vroia să fie soția lui, îi va fi cel puțin amantă. Așa încît a făcut astfel ca să-și atingă scopul. După cîtva timp, putea să creadă, fără să se împăuneze, că lucrurile mergeau pe calea cea bună. Acum că nu mai era un pretendent la mîna ei, Nina îl trata cu o familiaritate binevoitoare. Rezultatul acestei manevre era însă că Neroli se înflăcăra și mai tare. Pasiunea foarte reală pe care o nutrea devenea din zi în zi mai puternică. Nina își dădea seama și părea mîndră că inspiră un sentiment atît de arzător. În sfîrșit, s-a ajuns la un punct în care Neroli a vrut să treacă de la vorbe la fapte. El se așteptase la o oarecare rezistență, dar primirea care i s-a făcut depăși orice limită. Nina îi comunică limpede că nu va obține niciodată nimic de la dînsa. Mai întîi, crezu că nu era decît un fel de a vorbi, dar curînd înțelese că fata vorbise serios. Altii s-ar fi resemnat, dar acest drăcușor de sienez nu înțelegea să piardă astfel partida... Era nebun de dragoste și de dorințe. Vroia s-o aibă pe Nina, cu voie sau fără voie. „N-aș mai fi putut să dorm o noapte liniștit, îmi spunea el, și i-aș fi văzut mereu ochii în mormînt !“

Într-o zi, cînd Nina plecase singură în vizită la o rudă la San Gemignano, Neroli profită de lipsa pentru o clipă a vînzătorului de fier și intră în prăvălie. Urcă scara repede și se ascunse într-o cămăruță, alături de camera

Ninei. Fata nu se întoarse decît destul de tîrziu seara. Neroli aşteptă ca tatăl Ninei să adoarmă şi ca ea însăşi să se fi culcat, apoi, brusc intră în odaie. Văzîndu-l, Nina începu să rîdă. El a crezut, în clipa aceea, că stratagema lui o dezarmase, dar şi-a dat repede seama că se înşelase în mod ciudat. Primelor tentative ale lui Neroli, Nina li se împotrivi cu o rezistenţă energică. Atunci începu între ei o luptă violentă şi mută. Fata ar fi putut să ţipe, să strige ajutor — tatăl ei dormea de cealaltă parte a peretelui — dar ea nu o făcu şi Neroli o posedă în întuneric, într-o îmbrăţişare mută şi mînioasă, din care ieşi cu faţa zgîriată şi mîinile muşcate pînă la sînge, dar fără ca nici unul nici celălalt să fi scos vreun ţipăt.

După acest asalt cu forţa, Neroli era convins că o supusese pe răzvrătită. Ea va accepta, fără îndoială, faptul împlinit. Dar şi de data aceasta se înşela. Nina nu făcu nici o aluzie lui Neroli despre cele petrecute între ei. Dar, din ziua aceea, ea se dărui pe faţă oricui o dorea, şi făcea în aşa fel ca el să fie la curent cu toate aceste capricii. Spera astfel să-l facă să sufere de gelozie, oferind altora ceea ce îi refuza din nou, cu un dispreţ evident. Neroli ajunsese de rîsul cartierului, într-atît era de ridicol să pari că eşti singurul băiat care nu ai avut-o pe Nina ! Din acea clipă Neroli începu să fie ţinta batjocurilor şi se iviră certuri. Neroli recunoscu în ele instigaţiile Ninei. Înţelesese că la capătul acestei poveşti urmau să intre în joc cuţitele şi că cel mai bun lucru era să se retragă, şi astfel se hotărî să-şi încerce norocul la Paris...

În fond, Pompeo Neroli nu este de plîns. A vrut-o pe Nina şi a avut-o...

23 *ianuarie.* „Ce rar vă vedem, domnule Delbray.“

Vocea blîndă a Germainei Tullier, în faţa căreia mă înclin, îmi adresa aceste cuvinte primitoare. D-ra Tullier este o persoană fermecătoare. Are douăzeci şi cinci de ani. Este mică, are un chip frumos şi o talie elegantă, cu un aer sincer şi bun. Doctorul adoră pe această fiică a fratelui său, pe care a crescut-o, pentru că acest frate, Ernest Tullier, explorator, şi-a petrecut cea mai mare parte a vieţii în fundul Africii, înainte de a muri într-o ambuscadă a ne-

grilor. Germaine a crescut, așadar, lîngă unchiul și mătușa ei. D-na Tullier i-a ținut loc de mamă, căci ea nu a cunoscut-o pe a ei. Ernest Tullier avînd acest copil dintr-o legătură trecătoare, fără confirmare legală. Moartea tatălui ei a fost desigur dureroasă pentru Germaine, dar nu a schimbat cu nimic condițiile vieții ei. Acest om ciudat care lipsea timp de ani de zile, aproape fără să trimită vești, și ale cărui itinerare fetița lui le urmărea pe hartă, i-a apărut mereu ca un personaj fantastic și ca un fel de erou de roman. Cînd se întorcea din călătorii, Ernest o lua pe Germaine în brațe, o săruta pe amîndoi obrajii și nu se mai gîndea decît să-și despacheteze lăzile cu colecții, eșantioane, insecte, trofee de vînătoare, toate obiecte ciudate.

Moartea acestuia a făcut din Germaine adevărata fiică a doctorului și a soției sale. Așa încît ei ar dori tare mult s-o căsătorească, dar nu se vor putea hotărî niciodată. Ei vor pentru ea un soț perfect și, de îndată ce un pretendent se prezintă, el trebuie să suporte un dublu și teribil examen din partea soților Tullier, pe care dragostea lor pentru Germaine îi face de-o perspicacitate de temut. Doctorul Tullier se ocupă de fizic, d-na Tullier de moral și niciodată nu au căzut de acord ca să găsească, reunite, într-un singur om, calitățile pe care le pretind de la cutezători. Germaine se amuză cea dintîi de pretențiile unchiului și mătușii ei și le este recunoscătoare pentru afecțiunea pe care o dovedesc perplexitățile lor. Dealtfel, ea nu ține în mod deosebit să se căsătorească. Îi plac cărțile și florile și are un talent feminin de pictoriță. Tullier i-a cumpărat la Boulogne, la Parc des Princes, un teren mare pe care ea a plantat trandafiri și i-a construit, în locuința lui din strada Henri-Martin, un minunat atelier. Cînd își ia cîteodată vacanță, pleacă împreună cu Germaine să viziteze Olanda, Germania, Anglia sau Italia. Înconjurată de unchiul și mătușa ei, crescută în puf și petale de roze, Germaine se simte fericită. Prietenii doctorului Tullier o răsfață și ea este fermecătoare cu ei. În ceea ce mă privește, binevoiește să-mi arate puțină prietenie. Stăm cu plăcere de vorbă despre cărți sau tablouri. Dar, în seara aceasta, este o recepție mare și m-am mulțumit să schimb doar cîteva cuvinte cu ea.

După ce am părăsit-o pe Germaine, i-am strîns mîna doctorului și am salutat-o pe stăpîna casei, m-am simțit pierdut în această mulțime în care nu cunoșteam aproape pe nimeni. Întîlnești, aci, lume din toate mediile. Tullier îngrijește întreaga societate înaltă a Parisului ; el este dintre medicii care se împrietenesc cu bolnavii lor, avînd într-o foarte mare măsură înțelegere pentru oameni. De aceea și saloanele lui oferă în zilele de recepție un aspect destul de disparat. Astă-seară, această particularitate mă izbește...

Cum, sprijinit de o ușă deschisă, examinez pe oaspeți, cineva mă lovește cu cotul în trecere. Mă întorc, puțin agasat, și-l recunosc pe Gernon.

Ia te uită, Tullier îl cunoaște, așadar, pe Gernon ! Omulețul, după ce s-a scuzat, rămîne lîngă mine. Îl privesc. Îl văd mai bine, aici, decît pe scena de la Odeon. Are, într-adevăr, o figură curioasă, șireată și naivă în același timp. Nu bănuiam că părăsește așa de ușor mansarda lui din strada Descartes. Desigur, de cînd este celebru, iese în lume ca să-și dea seama dacă gloria lui s-a răspîndit prin saloane. La urma urmei, această curiozitate e foarte firească. Are și el dreptul să guste, chiar sub această formă, notorietatea tardivă care i-a revenit și de care pare mîndru, căci se umflă în pene și se arcuiește în fracul lui extraordinar de ros. Se vede că aproape i-ar veni să spună : „Dar admirați-mă, eu sînt Gernon.“ A observat că-l privesc și nu e deloc jenat. Pare mulțumit de clacul lui, și îi exhibă satisfăcut forma extravagant de demodată. Cravata lui albă e la fel de nemaipomenită. E cenușie și ai zice că e făcută din pînze de păianjen. Deodată, ochii i se aprind. Germaine Tullier vine să-i prezinte un tînăr slab cu un măr al lui Adam enorm, cu siguranță un admirator.

Îi las împreună și mă duc să dau o raită prin saloane. Un lucru e sigur : mă plictisesc. Am strîns cîteva mîini, mîinile unor oameni cu care nu ai ce vorbi. Aș pleca, dar vreau totuși să asist la dansurile țigănești. Așa că mă întorc în hol unde este podiumul. Tocmai observ, într-un colț, cîteva scaune libere. O să fie un loc foarte bun ca să observ dansatoarele. Pînă atunci, privesc femeile care umplu încăperea mare. Cele mai multe nu prezintă interes, dar văd, ici și colo, cîte un cap sau cîte un umăr frumos.

Aspectul acestei adunări este, în mare, bogat și vesel. Datorită luminii stofele își arată reflexele, pietrele prețioase și paietele sclipesc. Doctorul trebuie să fie mulțumit. Îi plac aceste seri de gală, deși protestează și pretinde că nu le organizează decît ca s-o distreze pe Germaine. Dealtfel, este o gazdă excelentă și le însoțește chiar el pe doamne cînd sosesc. Cea căreia îi oferă un loc în fața mea este foarte drăguță. Cu atît mai bine !

Chiar mai mult decît drăguță — frumoasă, foarte elegantă, foarte ciudată. Înaltă, cu o ținută plină de noblețe și o siluetă armonioasă, are în ea ceva viguros și suplu. Poartă o rochie extrem de decoltată, datorită căreia i se văd umerii minunați. Cînd a întors capul, i-am zărit profilul cu linii regulate, cu un nas delicat și rotunjor, o gură puțin cărnoasă, fie lacomă, fie voluptoasă, o bărbie încăpățînată. Iat-o, acum mă privește cu ochii ei căprui, ușor oblici. Privirea ei este îndrăzneață și liniștită, se îndepărtează repede de mine, spre a se opri asupra unui tînăr care stă în picioare lîngă o plantă verde și căruia vecina mea, făcînd un semn cu evantaiul, îi arată scaunul liber de lîngă ea. În spatele meu, doi domni îi șoptesc numele : este d-na de Jersainville.

Am privit-o cu mai multă atenție. L-am auzit, de mai multe ori, pe Jacques de Bergy vorbind de d-na de Jersainville. Soțul ei este rudă îndepărtată cu familia Bergy și Jacques mi-a relatat cîteva anecdote care se povestesc despre vara lui îndepărtată. Ele sînt mai degrabă în favoarea temperamentului decît a virtuții ei. Dacă te iei după bîrfe, d-na de Jersainville ar fi o femeie ușoară. Dar cît poți să crezi din cele ce se spun pe seama unei femei tinere și drăguțe, mai cu seamă dacă are o oarecare libertate în mișcări și conversație? Fapt este, totuși, că d-na de Jersainville îl lasă pe vecinul ei de scaun să-i vorbească de foarte aproape, ceea ce nu pot spune că nu mă agasează puțin.

Din fericire un murmur al asistenței întrerupe conversațiile. Cortina se ridică pentru numărul de dansuri. Decorul reprezintă sala palatului unui guvernator la Sevilla sau Cadix. Deodată, chitarele zumzăie, castanietele pocnesc. Pe estradă, dansatoare învăluite în șaluri lungi cu franjuri mătăsoase. Sînt în număr de patru, foarte închise la culoare. Aceste chipuri și atitudini nu au nimic prea

nou pentru mine. O călătorie în Spania, acum cîțiva ani, m-a familiarizat cu ele. Acolo am văzut dansînd madrilene, andaluze, murciene. Le-am văzut dansînd îmbrăcate, așa cum sînt aici ; le-am văzut dansînd goale și știu ce impresie se degajă din aceste făpturi suple și negricioase. Știu ce străvechi instincte sălbatice și lubrice trezește mimica lor și cum fac să tresară, în străfundurile cărnii, antica și pătimașa dorință, cea care ne îngenunche sau ne dezlănțuie, care ne face să înaintăm cu o floare sau un cuțit.

Mă gîndesc la toate acestea în timp ce privesc cum fetele brune ale Spaniei mimează dansul pătimaș și îndrăzneț în care evocă, într-o alegorie mișcătoare, apriga înflăcărare a dorinței. Pe frumoasa mea vecină pare s-o intereseze foarte mult. Și-a îndoit brațul pe spătarul scaunului. Urmărește cu atenție figurile expresive ale dansului. Acum se află pe estradă un dansator, un om scund și frenetic, care se agită cu o extraordinară energie. Este îmbrăcat cu o vestă neagră scurtă și cu un pantalon de catifea verde de culoarea scarabeului, dar își execută rolul cu o pasiune atît de intensă, încît uiți ce chip urît are și cît de pestriț îi este costumul. Cînd a terminat și s-a oprit brusc, într-o piruetă amețitoare, izbindu-și sec călcîiele, vecina mea a aplaudat. Fără să zăbovesc am aplaudat și eu. D-na de Jersainville s-a întors să vadă persoana care-i împărtășea entuziasmul. Privirile noastre s-au încrucișat din nou. Am plecat ochii în fața îndrăznelii din ochii ei.

După terminarea spectacolului, mă îndrept spre bufet. Drăguța de Germaine Tullier îmi surîde amabil în treacăt. În aceeași clipă, d-na de Jersainville mi-o ia înainte și-mi surîde și ea. Ce deosebire între aceste două femei și cît de diferit au trebuit să guste dansurile de adineauri ! Iar Gernon, pe care-l regăsesc la bufet cu o cupă de șampanie în mînă și urmat de același admirator care-l servește cu dulciuri, pare foarte vesel, bine dispus și o privește strengărește pe frumoasa d-nă de Jersainville care-și ridică umărul rochiei foarte decoltate.

30 ianuarie. Am primit o scrisoare de la mama. Veștile doctorului Tullier despre starea mea au liniștit-o și, totuși, printre rînduri citesc o oarecare îngrijorare. Mi se pare că

se degajă și puțină tristețe. Poate datorită extremei monotonii a vieții pe care o duce mama în acel orășel de provincie în care a vrut să se retragă ? Lunile de iarnă nu sînt vesele la Clessy-le-Grandval. Și pe urmă, inteligentă și fină cum este, mama, fără să-și dea seama, simte lipsa societății în văgăuna aceea părăsită. Știu că o iubește mult pe bătrîna ei prietenă, d-na de Préjary, pe care o îngrijește cu devotamentul cel mai afectuos. Mai cunosc și faptul că Clessy-le-Grandval este orașul ei natal și că mama își regăsește acolo toate amintirile din copilărie și din tinerețe, că are o viață interioară care o preocupă, că se distrează brodînd foarte frumos dealtfel, dar zilele trebuie să i să pară uneori lungi în această casă sumbră și pustie pe care o știe dintotdeauna și în care s-a întors să-și găsească un adăpost.

Totuși, nu acolo s-a născut, ci în altă casă care-i aparținea bunicului și care a fost vîndută iar apoi dărîmată. În locul ei s-a ridicat o clădire oribilă și pretențioasă, în stil modern, care aparține d-lui Le Bazureur, om al progresului și primar al orașului Clessy-le-Grandval. Dimpotrivă, locuința d-nei Préjary a rămas așa cum era pe timpul cînd mama petrecea acolo cea mai mare parte a timpului ei, pe vremea cînd era nemăritată, în compania Cécilei Préjary, cea mai bună prietenă a ei, care a murit la douăzeci de ani și despre care mama mi-a vorbit foarte des arătîndu-mi pe cînd eram copil fotografii fermecătoare. Aceste amintiri din trecut au readus-o pe mama la Clessy-le-Grandval. Ea și-a consacrat d-nei de Préjary afecțiunea pe care o avea pentru Cécile. Dealtfel, la moartea părinților mamei, d-na de Préjary a fost aceea care a luat-o la ea, orfană, pînă în momentul cînd s-a căsătorit cu tata. Mai pe urmă, mama nu a lipsit de acasă decît pentru a merge la Clessy s-o sărute pe bătrîna ei prietenă. Cînd, mai tîrziu, a aflat că d-na de Préjary e pe jumătate paralizată, nu a șovăit să se ducă s-o îngrijească. Cîteva luni mai tîrziu, medicii au declarat că nu se va însănătoși niciodată și mama m-a anunțat de la Clessy că s-a hotărît să părăsească Parisul, pentru a se dedica îngrijirilor pe care le necesita starea bolnavei.

Auzind proiectul mamei de a se stabili la Clessy-le-Grandval spre a îndeplini, departe de mine, misiunea pe

care și-o asumase, am fost foarte surprins și îndurerat. Aveam pe atunci douăzeci și cinci de ani și locuiam împreună cu mama. Nu ne despărțisem niciodată. Îi lăsam întreaga libertate în conducerea vieții noastre comune. Nu mi-ar fi venit în gînd să iau o hotărîre singur. Aveam toată încrederea în ea. Intenţiile ei de a se retrage la Clessy-le-Grandval mi-au apărut ca o adevărată părăsire. Ce făcusem ca să merit un asemenea tratament ?

Or, tocmai această dependență față de ea o îngrijora pe mama de cîțiva ani. Ceea ce, încă din adolescență i se părea a fi la mine o natură fericită, docilă. i-a apărut în cele din urmă ca un grav defect de caracter. Regăsea în firea mea anumite asemănări supărătoare cu firea tatei. Deplîngea lipsa mea de inițiativă. Încetul cu încetul, simțea că se dezvoltă în mine acea incertitudine, acea nehotărîre care, atingînd un punct maladiv la tatăl meu, îi făcuseră viața imposibilă. Zadarnic încercase mama să mă scuture din această apatie ; nu reușise ; era deja un obicei dobîndit și, după sincere eforturi de a mă corecta, recădeam cu o ușurință descurajatoare în vechea stare. Zadarnic îmi dădea toată libertatea de a mă conduce după voia mea ; nu aveam nici cea mai mică înclinație să profit de ea.

Boala d-nei Préjary adusese deodată o soluție la acea stare de lucruri la care mama nu întrevedea nici o ieșire. Deși sufletește o costa, rațiunea o făcu să se hotărască. Pentru ea, ceea ce era în interesul meu trecea înaintea tuturor lucrurilor. Renunțînd să locuiască la Paris și stabilindu-se la Clessy-le-Grandval, îndepărtîndu-se de mine cu bună știință, ea îndeplinea o datorie dureroasă, dar de la care aștepta cele mai bune rezultate. Rupea astfel legăturile prea strînse care făceau ca voința mea să depindă de a ei. Mă obliga să trăiesc pentru mine și prin mine. Trebuia, de aci înainte, să acționez fără ca să pot recurge imediat la sfatul ei. Trebuia să-mi organizez existența, să fac față micilor greutăți zilnice. Această exersare a independenței mele nu putea să-mi fie decît salutară. În ochii mamei, era o încercare indispensabilă.

Din grija delicată de a-mi menaja susceptibilitățile, mama nu-mi arătă la început motivele care o îndemnaseră să în hotărîrea pe care o luase, așa încît nu am înțeles

croica ei înţelepciune. Ideea că nu va mai fi lîngă mine, în fiecare zi şi în fiecare clipă, îmi era insuportabilă. Am ajuns s-o acuz de egoism, să-i reproşez că nu mă mai iubeşte ca înainte. Primul meu impuls a fost să mă urc în tren, să mă duc la Clessy şi să mă întorc cu ea, cu orice preţ. Nehotărîreá mea obişnuită m-a reţinut. În loc să acţionez, am scris. Mama mi-a răspuns printr-o scrisoare lungă, plină de afecţiune şi de bunătate. O corespondenţă zilnică s-a stabilit între noi. Încetul cu încetul, cu multă blîndeţe, cu multă fineţe, m-a făcut să ghicesc motivele care-i dictaseră purtarea. Am simţit dragostea profundă care o inspira. Iritarea făcu loc unui sentiment de emoţie şi recunoştinţă. Mi-am dat seama de sacrificiul pe care-l pricinuisem.

Scrisorile sînt un mijloc preţios de a te explica: ele îţi permit să stabileşti nuanţe pe care ar fi greu să le exprimi prin viu grai. Cînd eşti faţă-n faţă cu cineva, cuvintele, ca să spun aşa, falsifică gîndurile, în timp ce la distanţă ele îşi păstrează claritatea. În felul acesta mama m-a adus să văd lucrurile ca ea. În plus, scrisorile ei au avut un alt folos. Ele m-au făcut să aflu multe lucruri despre mine însumi. Un tînăr îşi cunoaşte destul de prost caracterul. Are nevoie ca altcineva să i-l dezvăluie. Mama a profitat de ocazia care se oferea ca să mă ajute să mi-l deslușesc mai bine pe al meu. A realizat acest lucru cu fineţea şi spiritul de observaţie care îi sînt proprii. Mi-a făcut portretul în modul cel mai exact şi cel mai just. M-a convins cît era de necesar să mă opun anumitor înclinaţii ale firii mele.

Odată ce a avut asentimentul meu asupra proiectului pe care-l acceptasem cu atîta greutate, mama m-a pus la curent cu anumite avantaje suplimentare care i se părea că reies pentru mine. Stabilindu-se la Clessy-le-Grandval, îmi oferea la Paris o viaţă mai îmbelşugată decît cea pe care o duceam în doi. Pe viitor, lăsa la dispoziţia mea toată averea pe care o moştenise de la tata, nevrînd să păstreze nimic pentru dînsa. Se mulţumea, pentru a face faţă cheltuielilor personale, cu puţinul care îi aparţinea în mod exclusiv, principalul constînd în mica moştenire a bătrînei ei rude din Nantes. Putea astfel să-i ofere d-nei Préjary o modestă rentă, ceea ce constituia pentru bătrîna

ci prietenă un ajutor pecuniar apreciabil. Lucrurile astfel aranjate îmi asigurau o totală independenţă.

Cu toate acestea, nu eram deloc mulţumit cu noua mea situaţie. Pentru prima dată în viaţă trebuia să mă ocup de anumite chestiuni practice. Aceasta făcea parte din ucenicia de la care mama aştepta rezultate atît de fericite. A trebuit să părăsesc apartamentul în care locuiam împreună şi să aleg altul mai potrivit cu noul meu mod de viaţă. În perioada aceea m-am instalat în Rue de la Baume. După ce-am rezolvat aceste griji felurite, ce tristeţe apăsătoare a început să mă apese ! După cîteva luni, am implorat-o pe mama să se întoarcă. Nu puteam să mă obişnuiesc cu singurătatea ; nu ştiam ce să fac cu libertatea mea. Mama nu a cedat şi m-a sfătuit să călătoresc.

Am ascultat-o. Atunci se situează prima mea călătorie în Italia şi trebuie să recunosc că mi-a făcut foarte bine. Desigur, pe drum am avut ore de plictiseală şi de descurajare, dar efectul celor două luni pe care le-am petrecut la Milano, la Veneţia, la Florenţa, la Roma a fost salutar. La întoarcere, mă simţeam destul de bine ca să nu mă tem, ducîndu-mă s-o sărut pe mama la Clessy, că-mi voi împrospăta prea tare tristeţea pe care mi-o pricinuise hotărîrea ei. Ne-am revăzut cu bucurie. Cînd i-am povestit peripeţiile călătoriei mele, mi-a mărturisit şi ca felul în care îşi organizase noua viaţă şi cum îşi petrecea timpul. Cea mai mare parte era consacrată grijii permanente cu care o înconjura pe d-na de Préjary. Aceasta îi răpea o mare parte a zilei, în aşa fel încît nu avea timp să se plictisească la Clessy. Dealtfel, orăşelul îi plăcea cu calmul şi liniştea lui şi vechea casă dărăpănată şi paşnică a d-nei de Préjary se potrivea cu gusturile ei. Mama nu regreta deloc Parisul. Nu îi plăcuse niciodată prea mult aici, nici cînd locuia cu tata, nici cînd se stabilise în Capitală pentru educaţia mea. În fond, regăsise la Clessy, cu satisfacţie, obiceiuri provinciale la care nu renunţase decît de nevoie.

Dealtfel, acum sînt oarecum de părerea mamei. De cînd merg la Clessy-le-Grandval de cîteva ori în fiecare an, au început să-mi placă străduţele, pieţele lui micuţe, casele vechi. Îmi place antica hardughie a d-nei Préjary,

curtea, coteţele, camerele mari după moda veche, mobilele disparate. Descori am venit să-mi adăpostesc aici gînduri melancolice. Ea a fost întotdeauna primitoare şi binefăcătoare.

31 ianuarie. M-am întîlnit cu Jacques de Bergy. I se spusese de vizita mea. Cum mergeam în aceeaşi direcţie, am străbătut împreună Champ-Elysées. Jacques mi-a spus : „Ei bine ! da, dragul meu, cînd ai venit tocmai plecasem într-o mică escapadă în sud. Îmi cunoşti obiceiurile. Am luat cu mine o fată drăguţă şi, pe cuvîntul meu, am străbătut în mod foarte plăcut o parte a Coastei. Ne-am oprit mai întîi la Toulon. Îmi place acest port de război, cu rada adăpostind mari cuirasate, cheiul frumos, vechea primărie şi-mi face întotdeauna plăcere să dau bineţe Cariatidelor lui Puget [1]. Muşchiuloase şi umflate, parcă au aspirat prea îndelung vîntul mării şi acum sînt sufocate. Şi pe urmă, există, la Toulon, vechi străduţe întunecoase care mă încîntă, pieţe cu platani şi fîntîni, mai cu seamă una, care mă farmecă. Nu ştiu cum se numeşte, dar este la un capăt al oraşului, lîngă metereze. Acolo staţionează diligenţele care mai deservesc anumite localităţi din împrejurimi. Seamănă cu un tablou de Boilly [2], retuşat de Tartarin ! Nimic nu e mai amuzant şi mai pitoresc decît aceste droage, pe jumătate dislocate şi mai mult sau mai puţin demodate, cu coviltirele prăfuite şi roţile mari înconjurate de noroi... Am stat acolo cîteva zile. Există un hotel curăţel, florărese bine aprovizionate şi un plăcintar grozav. Am făcut din nou prin împrejurimi plimbări care-mi plac, cele pe care le numesc raita la cele trei capuri : capul Cepet, capul Sicie, capul Brun. Dealtfel, toate împrejurimile Toulonului au un caracter foarte original, chiar în laturile lor lamentabile, cu cocioabe mizerabile, străzi cu bolovani şi cu cîrciumi. Sînt locuri secetoase, aride, jalnice, înfrumuseţate ici şi colo de silueta nobilă a vreunui chiparos ascuţit. Chiparoşii, în aceste peisaje, dragul meu, sînt ca un punnal oriental la cingătoarea unui vagabond !..."

---

[1] Sculptor francez — 1620—1694. (N. tr.)
[2] Pictor şi litograf francez — 1761—1845. (N. tr.)

Am mai vorbit de diverse lucruri : de Antibes, de Nisa care nu e bine cunoscută, de Monte-Carlo, pe care Bergy îl detestă ca și mine și unde a pierdut cîteva fișicuri de ludovici. Și a adăugat : „Și acum, va trebui să-i pun la loc, dar din fericire mă simt în pasă bună de lucru. Vezi, întreruperile astea sînt excelente. Atunci cînd, timp de cîteva săptămîni, am trăit astfel în intimitatea unei femei, cînd i-am mîngiiat părul, i-am atins trupul, am văzut jocul liniilor, mi se pare că-mi rămîne în mîini ceva din voluptatea pe care am simțit-o. Simt că am o dexteritate deosebită. Mîinile mele sînt mai îndemînatice în modelarea lutului, în a da viață mișcărilor și formelor. Figurinele mele cîștigă naturalețe și suplețe".

În timp ce vorbea, Jacques de Bergy părea să sculpteaze în aer, cu gesturile degetelor sale fine, imagini impalpabile.

2 *februarie*. Astăzi, întorcîndu-mă de la croitor, l-am zărit, pe Rue de Rivoli, pe doctorul Tullier, în mașina lui. Eram pe refugiu, în fața ghișeelor de la Carrousel și, nu știu de ce, văzîndu-l pe Tullier, am făcut un gest spre a-i atrage atenția. Aș fi vrut să-mi vadă pantomima și să-i spună șoferului să oprească o clipă, dar doctorul se îndeletnicea cu lectura unei broșuri. După ce a dispărut, m-am întrebat de ce dorisem să-i vorbesc. Ca să-l felicit pentru serbarea lui spaniolă ? Nu ; știu bine ce întrebare i-aș fi pus. Aș fi vrut să aflu de la el vești despre Antoine Hurtin. Ceea ce mi-a spus atunci despre sănătatea lui mi-a revenit în minte de mai multe ori. Gîndul că este bolnav, poate foarte bolnav, mă tulbură și mă preocupă.

Desigur, am avut motive să mă plîng de Antoine. Felul cum a procedat față de mine a fost urît și aproape neloial, dar timpul s-a așternut asupra acestor amintiri și nu pot uita că a fost prietenul meu, că eram aproape copii cînd ne-am cunoscut, că au existat legături de afecțiune între noi. Și apoi, nu pot să nu mă gîndesc că a fost un petrecăreț și un chefliu vesel. Hurtin bolnav, aceste două cuvinte nu se potrivesc între ele, el care lăsa

în așa măsură impresia de nepăsare și de viață, care părea atît de convins că lucrurile plăcute ale existenței erau făcute special pentru dînsul : banii, plăcerile, mîncarea, femeile ! Mi se pare foarte curios gîndul că acum este îngrijorat și că suferă. Dealtfel, doctorul Tullier era necăjit, zilele trecute, cînd mi-a vorbit despre el, în ciuda obiceiului său de a nu lăsa să se vadă nimic din pronosticul bolii. Este convins că Antoine a abuzat de toate peste măsură. Niciodată nu a știut să-și înfrîneze instinctele, să-și stăpînească pasiunile. Niciodată nu s-a gîndit să-și menajeze forțele. Așa încît a făcut multe prostii și probabil că le plătește astăzi.

Tot mergînd și meditînd la aceste lucruri, am intrat în grădina Tuileries. Era o vreme cenușie și destul de blîndă ; totuși aleile păreau pustii. Cam ca și Palais-Royal, vecinul lor, Tuileriile sînt un loc de promenadă care începe să fie părăsit. Nu mai sînt vizitate ca odinioară, chiar vara, în timpul cînd pomii dau atîta umbră și cînd portocalii, în lădițele lor verzi, parfumează aerul plin de praf. Mica lume a copiilor care însufleța aleile, mamele, guvernantele, doicile, care pe vremuri, în anotimpul cald, ocupau sute de scaune, toată această mulțime a emigrat aiurea. Acum, populația infantilă care umplea Tuileriile s-a mutat spre Champs-Elysées și s-a îndreptat spre Bois de Boulogne.

Pe vremea mea, adică atunci cînd aveam doisprezece, treisprezece ani, era cu totul altfel. Tuileriile erau încă în mare vogă. La porțile lor se auzeau soneriile negustorului de nuci de cocos, purtînd în spate fîntîna lui ambulantă și cești le prinse de toartă într-o centură de catifea. Vînzătoarea de brioși și de zaharicale colorate circula, purtînd pe cap o bonetă albă. Țîncii făceau cozonaci din nisip ; fetițele săreau coarda sau se jucau cu cercul ; băieții se întreceau cu bilele sau la bare. Fetele și băieții mai măricei se adunau ca să se joace de-a hoții și gardiștii. Îmi amintesc de dispute minunate în care se atacau dligențe, se eliberau prizonieri, sub privirea prietenoasă a păzitorului și a femeii care închiria scaune. Dar acum grupurile vesele și turbulente s-au împrăștiat. Tuileriile de azi nu mai sînt cele de odinioară. Și mai cu

seamă, au pierdut ceea ce, pe vremea cînd mă duceam acolo, constituia pentru mine principala atracţie — flotila de vaporaşe care se încrucişa în bazin. Copilăria franceză nu mai are marină !

Îmi amintesc cu delicii prima dată cînd mi-a apărut această flotilă a Tuileriilor. Sosisem, mama şi cu mine, de cîteva săptămîni la Paris. Primele zile fuseseră ocupate cu grijile instalării. Mama, grăbită să plecăm de la hotelul la care trăsesem venind de la Pouliguen, închiriase un apartament pe strada Bonaparte. Apartamentul era aşezat în fundul unei curţi destul de mari, dar triste. Singurul ei avantaj era că ne dădea dreptul să ne bucurăm de o bucăţică de grădină. În timp ce mama desfăcea bagajele şi aranja, eu îmi petreceam în această grădiniţă cea mai mare parte a zilei. Nu mă distram deloc şi mă simţeam dezorientat. Regretam Pouliguenul, plaja, bărcile pe care, de la fereastra mea, le vedeam întorcîndu-se în port. Regretam şi Lambarda cu scara ei veche, podurile întinse, camerele întunecoase, coridoarele, grădina de zarzavat şi pădurricea de stejari pitici ! Îmi venea greu să mă obişnuiesc cu schimbarea felului meu de trai. Mi-era dor chiar şi de Yves de Kerambel, de care acolo puteam să mă lipsesc destul de uşor. Totuşi, cum lucrurile începeau să se aşeze, mama, ca să mă distreze, mă lua cu ea şi făceam plimbări lungi prin Paris. M-a dus pe Champs-Elysées şi pe bulevarde. Dar bulevardele nu mă interesau aşa de mult. Într-o zi mi-a spus : „Am putea să mergem la Tuileries".

Era o după-amiază de primăvară. Timpul era frumos. Am traversat podul Saints-Pères şi am înaintat pe chei. Cînd am ajuns în grădină, am început să fug. Deodată m-am oprit, plin de bucurie şi de admiraţie. În faţa mea, bazinul îşi arăta rotunjimile, înconjurat de mulţi copii şi înţesat de vaporaşe. Erau de toate felurile, simple luntrişoare sau elegante vaporaşe. Mai erau goelete şi ambarcaţiuni cu catarg, bărci de pescuit şi şlepuri. Chiar şi un vapor cu aburi pe care-l întorceai cu o cheie şi care bătea apa cu paletele roţilor sale. Un vînt uşor sufla şi umfla pînzele minuscule. Vapoarele plecau de la un mal şi ajungeau la celălalt, unele în mod fericit, altele după ce fuseseră stropite de fîntîna

artezianã. Cîteva rãmîneau în panã sau se agãţau de cuşca lebedelor şi, pentru a fi readuse la mal, erau prinse cu ancore de plumb legate cu sfoarã şi reţinute de parîme.

Acest spectacol m-a fermecat. Deodatã, Parisul nu mi s-a mai pãrut un oraş lipsit de interes. Acum mã interesa ceva în el. Toatã ziua nama nu m-a putut smulge acelor locuri încîntãtoare. Doar cînd ultimul vaporaş a pãrãsit apa, a reuşit sã mã ia de acolo. Toatã seara m-am ocupat sã repar o barcã veche de pescar, pe care o adusesem de la Pouliguen. Noaptea am visat flotila de la Tuileries. A doua zi mama a trebuit sã mã ducã din nou la bazin. La fel şi în ziua urmãtoare. Mã însoţea, resemnatã şi mulţumitã cã mã distram. Se aşeza, cu un lucru de mînã, pe un scaun şi supraveghea de departe zbenguiala mea nauticã.

Desigur, vechea mea barcã de pescuit se comporta foarte bine şi mai mulţi tineri armatori ar fi dat bucuroşi jucãriile lor de bazar pe a mea, care era mai bine fãcutã ; dar unii aveau adevãrate mici corãbii cu pînze, construite foarte artistic, garnisite cu mare grijã şi care atingeau viteze remarcabile în întrecerile pe care le organizam. Aceste vaporaşe erau opera aceluiaşi fabricant şi-i purtau emblema. Fabricantul se numea Thomas, moş Thomas cum i se spunea. Curînd, am fãcut cunoştinţã cu el, cãci venea deseori la bazin pentru a face proba rapidelor sale goelete sau ambarcaţiuni cu catarg. Moş Thomas era celebru la Tuileries. Îl vedeai cum soseşte şchiopãtînd, cu cîte un nou eşantion al priceperii sale. Fusese marinar. Era îmbrãcat cu un fel de bluzon şi pe cap purta o pãlãrie de muşama. Aceastã ţinutã ne impunea foarte mult şi nu mai puţin tutunul pe care-l mesteca fãrã încetare, plimbîndu-l cînd într-o falcã, cînd în cealaltã.

Ambiţia mea era, firește, sã am un vapor de la moş Thomas. Mama nu s-a opus mult timp dorinţii mele şi, într-o dimineaţã, ne-am îndreptat spre strada 29 iulie, unde locuia bãtrînul. Ce amintire delicioasã mi-a lãsat aceastã vizitã ! Scara era abruptã şi întunecoasã. Moş Thomas locuia la etajul al patrulea, unde avea o camerã mare, teribil de încãrcatã. Stãruia un miros ciudat de

talaș, lipici, vopsea, lac și gudron. Pe podea stăteau înșirate carcase de toate mărimile, unele încă albe, altele deja vopsite. Unele aveau deja catarge și odgoane. Altele nu erau decît începute. Moș Thomas construia singur această flotilă de cameră. El era în același timp inginerul, dulgherul, călăfătuitorul și vopsitorul. Singur ajusta planșetele, întindea odgoanele, croia și cosea velele. Mîinile lui dibace alcătuiau aceste fermecătoare vaporașe, pe care de altfel le vindea foarte scump. Cu toate acestea, moș Thomas avea la Tuileries o excelentă clientelă. Îmi amintesc ce emoționat eram cînd mi-am făcut comanda. Cum eram grăbit, am ales un vaporaș deja vopsit și la care lipseau numai odgoanele. Moș Thomas mi-a promis că ambarcațiunea mea cu vele va fi strașnică.

A fost o zi frumoasă cînd l-am văzut pe moș Thomas venind la Tuileries cu ea în brațe. Bătrînul se ținuse de cuvînt Cum i-am dat drumul în apă, *Lambarda*, așa se numea vaporașul meu, se lăsă purtat de vînt cu ușurință. Ce bucurie simțeam văzîndu-l cum alunecă repede și elegant, și cum m-am repezit să-l primesc la celălalt mal ! Dar bucuria mea avea și alt motiv. Posedînd un „vapor Thomas“ ieșeam din rîndurile obișnuite și intram în cele ale privilegiaților. Posesorii acestor vaporașe formau, printre tinerii vizitatori ai bazinului, un clan aparte. Erai tratat de la egal la egal și aproape dispus să-i disprețuiești pe colegii de joacă mai puțin fericiți. Or, *Lambarda* era una din frumoasele ambarcațiuni cu pînze ieșite din mîna lui moș Thomas. Aveam dreptul să fiu mîndru de ea și am fost și mai mult cînd un băiat grăsuț și bucălat s-a apropiat de mine, m-a complimentat pentru achiziția mea, invitîndu-mă să fac parte din escadra lui și să arborez pavoazul ei albastru deschis cu cruce roșie.

Acest băiat grăsuț, de care-mi amintesc, cu figura lui deschisă, cu pistrui, cu părul zburlit, cu pulpele lui imense goale și cu costumul de marinar cu guler mare, avea un rol important în jocurile mele nautice. Îl chema Antoine și era desemnat de cele mai multe ori sub numele de „Amiralul“. El se bucura de foarte mare respect printre noi. Avea mai multe vaporașe superbe, care umpleau de admirație trupa de copii și care-i dă-

deau asupra noastră o incontestabilă autoritate. Antoine Hurtin lua dealtfel în serios situaţia şi el impunea statului său major o disciplină severă. Totuşi, „Amiralul", trebuie să recunosc, nu abuza prea mult de puterea lui. Deşi violent şi impetuos la nevoie, se dovedise, în fond, băiat de treabă. Şi apoi, era neîntrecut în a organiza jocurile noastre şi a le da mişcare şi antren. Nimeni nu ştia mai bine decît el să ducă la bun sfîrşit o întrecere sau o luptă navală.

Au fost teribile şi înverşunate cele pe care le-a comandat. Ne împărţeam în două tabere şi ne aruncam vaporaşele unele asupra celorlalte. Să fi văzut ce abordaje frumoase, ce minunate încîlceli de bomprese şi de verge ! Uneori se provocau stricăciuni, care năşteau certuri, pe care „Amiralul" le arbitra. După aceste zile clocotitoare, era un spectacol impunător să-l vezi pe Antoine Hurtin cum părăseşte bazinul, escortat de un imens valet în livrea, purtînd vaporaşele şi bastoanele d-lui „Amiral", în timp ce mătuşa lui, minunata d-nă Bruvannes, care venea, în fiecare zi, la Tuileries, să-l ia pe nepotul ei, asculta cu admiraţie povestirea entuziastă a faptelor măreţe săvîrşite în timpul după-amiezii. Uneori, Antoine pretindea mătuşii să fie martora victoriilor sale. Buna doamnă nu putea să reziste dorinţelor acestui copil răsfăţat şi onora cu prezenţa ei regatele, luptele cu lancea şi bătăliile în care triumfa întotdeauna escadra amirală, pavoazul albastru deschis cu cruce roşie.

Mama şi d-na Bruvannes au făcut cunoştinţă ca spectatoare ale peripeţiilor noastre navale. Doliul mamei, tristeţea, singurătatea ei au interesat-o pe d-na Bruvannes. Cele două femei au stat de vorbă. D-na Bruvannes, văduvă încă de tînără, îl crescuse pe nepotul ei Antoine, ai cărui părinţi muriseră în mod tragic într-un accident de tren. Sărmana rămăsese marcată pentru totdeauna de acest eveniment funest. O ducea tot într-o spaimă cu privire la nepotul ei. Antoine era supravegheat îndeaproape. Dacă se încălzea, dacă fugea, ea îl vedea deja contractînd o răceală gravă ; aşa încît valetul de încredere care-l însoţea pe Antoine aducea după el un maldăr de haine şi de şaluri. Avea ordin să nu-l piardă o clipă

din vedere. Trăsura care-l aducea pe Antoine la Tuileries şi care-l aştepta toată ziua spre a-l aduce înapoi conţinea în portbagaj o farmacie completă şi haine de schimb pentru eventualitatea că tînărul ar cădea în bazin. Pe scurt, d-na Bruvannes lua o mulţime de precauţii de tot felul. Desigur, mama mă răsfăţa, dar d-na Bruvannes o depăşea cu mult. Nu trăia decît pentru acest copil, care trebuia să moştenească într-o zi marea avere a mătuşii şi casa frumoasă şi luxoasă pe care o locuia pe cheiul Malaquais. Astfel tratat, Antoine Hurtin ar fi putut să devină insuportabil ; el se mulţumea numai să fie voluntar şi leneş. Mătuşa Bruvannes era incapabilă să reziste în mod serios vreuneia din fanteziile lui.

Acest frumos sistem de educaţie a continuat, cînd într-o bună zi Antoine a fost trimis semi-intern la colegiul Saint-Hippolyte. Aceeaşi trăsură cu doi cai care-l ducea pînă la grilajul grădinii Tuileries îl conducea la uşa colegiului şi venea să-l aştepte la ieşire. Buna d-nă Bruvannes nu înceta, dealtfel, să intervină în viaţa şcolară a nepotului ei. Era nelipsită de la director, cenzor, directorul de studii. Era prezentă spre a aplana toate dificultăţile. Tot timpul învoiri, favoruri, dispense. Venea să-l scuze pe lîngă profesori pentru o temă nescrisă sau o lecţie neştiută. Îl scutea de pedepsele sau de arestările pe care le-ar fi meritat. Veghea ca să fie aşezat în clasă într-un anume loc, la adăpost de curent. Orice mamă de copil care şi-ar fi permis să se amestece astfel în ceea ce nu o privea ar fi fost cu siguranţă trimisă la plimbare, dar, trebuie s-o spun, d-na Bruvannes era bogată, era generoasă. Dădea mult la chete, oferea vitralii şi podoabe pentru capelă. La Saint-Hippolyte, toţi erau mîndri de d-na Bruvannes şi de averea ei.

Pe de altă parte, dacă Antoine nu era un elev bun, cel puţin nu era băiat rău. În ciuda situaţiei speciale pe care o avea şi a privilegiilor de care se bucura, colegii îl iubeau foarte mult. Profesorii îi recunoşteau şi ei calităţile, regretînd în acelaşi timp că activitatea şi străduania lui nu erau la înălţimea însuşirilor sale. Îndopat cu meditaţii, supravegheat acasă de un profesor particular, Antoine nu învăţa nimic. În schimb, era la curent cu totul. La cincisprezece ani citea ziarele, se ducea la curse,

mergea să vadă toate piesele la modă, era un obișnuit al șantanurilor. D-na Bruvannes nu-l împiedica, declarînd că aceste distracții erau, de fapt, inofensive.

La Saint-Hippolyte, unde aveam toți o ținută destul de neglijentă, Antoine se îmbrăca elegant și cu șic. Interiorul pupitrului său, cînd ne făceam lecțiile, ne umplea de admirație. Conținea un pulverizator, un binoclu de teatru și de curse, o colecție de bilete de intrare la curse și un pachet de fotografii de actrițe. În plus, mai avea un revolver și un teanc de obligații la căile ferate. Nimeni nu era străin, la Saint-Hippolyte, de aceste infracțiuni ale regulamentului, dar pupitrul lui Antoine Hurtin era sacrosanct. Nici un supraveghetor nu s-ar fi hazardat să-și bage nasul acolo.

Nu pot niciodată să mă gîndesc fără să rîd la Antoine Hurtin ca elev, și totuși această educație absurdă a făcut din el ceea ce este. Fără slăbiciunea mătușii lui și fără îngăduința profesorilor, Antoine nu ar fi ajuns chefliul zgomotos și inutil care, nepedepsit și fără o îndrumare bună, și-a dezvoltat instincte supărătoare. Cînd s-a intervenit, era prea tîrziu. În zadar dl. Lechaume, directorul liceului, a prevenit-o pe d-na Bruvannes că distracțiile la curse și teatru, care îi plăceau nepotului ei, erau mai puțin nevinovate decît credea ea. Antoine, încă din clasa de retorică, făcuse cunoștință cu o mică actriță de la Palais-Royal, d-ra Large, care venea să-l aștepte la ieșirea de la colegiu, chiar în trăsura d-nei Bruvannes. Cîtva timp mai tîrziu, în timpul procesiunii de la Fête-Dieu, care avea loc cu mare ceremonie în grădina și în curțile colegiului, d-ra Large a apărut îmbrăcată în bărbat. Scandalul a fost prea mare și Antoine a trebuit să fie eliminat.

Am regretat foarte mult. Îl iubeam nespus pe Antoine Hurtin. Mama, aflînd din confidențele dezolate ale d-nei Bruvannes de purtarea nepotului ei, mă mai lăsa să-l frecventez doar cît era strict necesar și nu am reluat relațiile decît mai tîrziu. Mama avea destuiă încredere în rațiunea și bunul meu simț ca să nu se teamă că voi imita purtarea tînărului Hurtin. Dealtfel, nici nu aveam aceleași resurse. Averea noastră ne așeza pe trepte prea diferite, ca să-l pot urma în viața pe care o ducea. An-

toine devenise pe vremea aceea baronul Hurtin prin moartea unei rude bătrîne și-și petrecea timpul cu femei de teatru și cocote șic. Vîna și hăituia. Baronul Hurtin era una din figurile chefurilor din înalta societate pariziană. Făcea parte dintr-o „bandă", al cărei animator era. Se petrecea grozav în banda Hurtin. Uneori toată banda se urca pe o imperială și arunca ouă clocite în trecători. Într-o zi, ca urmare a unui pariu, unul din acești indivizi a pălmuit în plină stradă un bătrînel inofensiv, care era întîmplător un fost ministru al justiției.

Nu aveam poftă deloc să particip la aceste nebunii stupide. Totuși, mă întîlneam cu Antoine Hurtin din cînd în cînd. Era foarte drăguț cu mine și aveam chiar o oarecare influență asupra lui. D-na Bruvannes, care știa acest lucru, mă ruga deseori să intervin pe lîngă Antoine. Eu făceam tot ce puteam, dar m-am întrebat dacă acesta nu a fost unul din motivele care l-au făcut să procedeze cu mine așa cum a procedat. Era supărat de această influență pe care o exersam asupra lui ca o calitate pe care o considera inadmisibilă din partea cuiva pe care-l depășea din alte puncte de vedere. Mi-am dat seama de mai multe ori că îi era neplăcut să am sentimente, gusturi diferite de ale sale. Era vexat că nu adopt felul lui de viață. El care detesta să citească, era furios cînd mă găsea cu o carte în mînă. Preocupările care îi erau inaccesibile îl agasau la alții. Vanitatea lui suferea fără să-și dea seama. Căci, în fond, cu aerul lui prietenos, Antoine este vanitos. Din pricina averii, din pricina fizicului, a puterii, a vigoarei lui. Ca un biet om ca mine, care nu eram nici bogat, nici herculean, nici sportiv, nici monden să poată place prin el însuși unei femei fermecătoare și elegante ca micuța Etiennette Sirville, aceasta i s-a părut de neadmis. Socotea, desigur, că impietam asupra prerogativelor marilor cheflii de felul lui. Oare nu lor le aparțin de drept femeile de genul lui Louise d'Evry și al lui Etiennette Sirville ? Atunci a vrut să-mi dea o lecție. Mi-a smuls-o pe Etiennette cu răutate, cu brutalitate, în mod grosolan ; a făcut-o în așa fel, încît să-mi strice amintirea ce aș fi putut să i-o păstrez chiar știind-o necredincioasă. A corupt-o prin forța banilor lui,

arătîndu-mi astfel că nu era nici mai puţin josnică, nici mai puţin venală decît semenele ei.

Cînd mă gîndesc la această poveste veche, încep din nou să-l urăsc pe Antoine Hurtin. Apoi, fără să vreau, gîndul că suferă, că este bolnav, mă înduioşează şi mă gîndesc ce înspăimîntată trebuie să fie d-na Bruvannes. O revăd însoţind la bazin un băiat grăsuţ şi bucălat, cu costum marinar, purtînd în braţe un vaporaş Thomas şi simt cum ranchiuna mea se şterge. Ar fi trebuit să-l opresc pe doctorul Tullier şi să vorbesc serios cu el...

5 februarie. Am primit o scrisoare lungă de la mama. D-na Bruvannes i-a scris despre sănătatea lui Antoine Hurtin. De două, trei luni se stingea. Slăbise. Se simţea obosit. Răcise la cursele din toamnă. Acest lucru nu ar fi fost grav, dacă nu ar fi fost obosit de viaţa pe care o duce de cincisprezece ani, de excesele de tot felul la care s-a dedat. Mai întîi, nu a vrut să se îngrijească. A continuat să facă toate prostiile cu care era obişnuit. Părea doar puţin preocupat. Într-o zi, d-na Bruvannes a intrat în apartamentul pe care Antoine îl ocupă pe cheiul Malaquais, într-o aripă a clădirii. Acesta nu o aştepta. Era aşezat la masă şi scria. Să scrie era un lucru grav pentru Antoine. D-na Bruvannes era să se retragă discret, cînd Antoine şi-a dat seama de prezenţa ei. Văzînd-o, a fost cuprins de un adevărat acces de disperare. Plîngea, gemea. D-na Bruvannes, înspăimîntată, s-a repezit la el. Antoine îşi redacta tocmai testamentul.

Seara, doctorul Tullier a fost chemat. L-a palpat, l-a ascultat, l-a examinat din cap pînă-n picioare. Prima lui indicaţie a fost un repaus absolut, o schimbare totală a felului de viaţă. Cu această condiţie putea să-i evite bolnavului internarea în sanatoriu ; îi permisese să rămînă la Paris, dar Antoine se obliga să urmeze un regim foarte sever. Băiatul s-a resemnat destul de uşor şi, deja se simte ceva mai bine, dar starea de neurastenie în care se află va cere îngrijiri destul de îndelungate.

Acestea sînt ştirile pe care mi le dă scrisoarea mamei, dar ea conţine şi altceva. În singurătatea lui, Antoine se plictiseşte teribil. Biata d-nă Bruvannes încearcă

zadarnic să-l dispună. Nu este întotdeauna ușor. Antoine nu vrea să primească pe nici unul din prietenii lui actuali. Dimpotrivă, dintr-un capriciu de om bolnav, ar dori foarte mult să mă revadă și să se împace cu mine. Oare nu voi consimți să șterg totul cu buretele și să mă duc să-i fac o vizită ? Mama îmi transmite dorința d-nei Bruvannes fără alt comentariu. Ea ține mereu să mă lase să acționez cum vreau, dar simt că participă din tot sufletul la îngrijorarea d-nei Bruvannes. Totuși, nu-i voi face lui Antoine această vizită așa cum dorește d-na Bruvannes. Desigur, l-am iertat de trădarea lui, doresc sincer să se însănătoșească, dar de aici și pînă a relua relațiile amicale cu el... !

7 februarie. Nu, hotărît lucru, nu mă voi duce să-l văd pe Antoine Hurtin, dar mă voi duce să aflu veşti despre el de la d-na Bruvannes.

11 februarie. Portarul de la locuința de pe cheiul Malaquais m-a recunoscut : „Cum, dumneavoastră sînteți, domnule Delbray ?... Cum să nu, doamna e acasă. Nici nu mai iese de cînd dl. baron Antoine este bolnav". Bătrînul Luc, cu șapca în mînă, mai vorbește încă, în timp ce eu traversez curtea și se aude țîrîitul soneriei.

Ah ! Acest vestibul, cu coloanele lui și marea tapiserie de pe peretele din fund, ce des l-am traversat îndreptîndu-mă spre scărița care duce direct la apartamentul lui Antoine ! Păşind pe urma valetului care mă conduce, constat că nimic nu s-a schimbat. Străbat galeria cea mare. Știu că voi fi introdus în salonul în formă de rotondă, unde stă de obicei d-na Bruvannes. Iată că ușa se deschide. D-na Bruvannes e acolo. Singură. Auzindu-mi pasul, ridică privirea de pe lucrul de mînă. Se arată uimită. Iar eu mă simt puțin încurcat. Ce-mi va spune d-na Bruvannes ? Ea ar fi în drept să-mi reproșeze că m-am îndepărtat de dînsa, căci de ce s-o fi făcut oarecum răspunzătoare de greșelile lui Antoine față de persoana mea ? Cu atît mai mult cu cît d-na Bruvannes a fost întotdeauna foarte prietenoasă cu mine. Care vor fi primele ei cuvinte ? M-am apropiat și i-am sărutat mîna.

Tace şi mă priveşte cu ochii ei buni, în care citesc o tristeţe preocupată şi ceva ca un reproş timid, în timp ce îi explic că, deoarece voi pleca în curînd la Clessy-le-Grand-val, am venit ca să-i pot duce mamei veşti de pe cheiul Malaquais. La aceste cuvinte, biata femeie m-a luat de mîini. Am înţeles pe loc că subterfugiul meu era zadarnic şi că nu am să pot rezista la insistenţele ei. Venisem ferm hotărît să nu pronunţ numele lui Antoine şi am vorbit de el timp de două ore.

12 februarie. Camera lui Antoine ! În zilele libere la colegiu, după ce luam prînzul la d-na Bruvannes, Antoine, în timp ce mama şi mătuşa lui stăteau de vorbă, mă ducea în camera lui ca să mă iniţieze în misterul curselor sau spre a-mi arăta, ca să le admir, fotografiile de actriţe. O regăsesc aşa cum îmi apărea mai tîrziu, cînd veneam să stabilesc cu Antoine o raită la teatru sau la restaurant. Aproape totul este neschimbat. Iată, pe pereţi, gravurile englezeşti pe tapetul persan de culoare deschisă. Numai că astăzi nu mai aud, din prag, vocea groasă şi veselă a lui Antoine. Perdelele sînt pe jumătate trase. Este acum camera unui bolnav, cu liniştea şi semiîntunericul ei.

D-na Bruvannes mă prevenise că-l voi găsi pe Antoine foarte schimbat. Să mărturisesc oare ? Dar gîndul că nu mai era acelaşi mi-era mai degrabă plăcut, să spun drept. Mi-ar fi fost dezagreabil să-l regăsesc pe acel Antoine de pe vremea călătoriei noastre în Bretania, pe Antoine de pe vremea cînd ne-am certat. D-na Bruvannes avea întru totul dreptate. Antoine Hurtin este de nerecunoscut. Cînd am intrat, era întins pe divan. Trupul lui voinic pare dezumflat. Gesturile, vocea par să aparţină altcuiva. Această impresie m-a îmblînzit de tot şi i-am strîns fără ranchiună mîna grea şi moale.

14 februarie. Transformarea lui Antoine este într-adevăr ciudată şi neproporţională cu gravitatea stării lui care, în fond, aşa cum doctorul Tullier îi spune tot timpul d-nei Bruvannes, nu are nimic cu adevărat îngrijorător. Antoine este ceva mai mult decît un bolnav, este un om care s-a înşelat asupra lui însuşi. El care, de la vîrsta la care a scăpat de grija excesivă a d-nei Bruvannes, nu se îngrijise

niciodată de sănătatea lui, el care nu se gîndise niciodată să-şi menajeze forţele, simte o surpriză amestecată cu mînie şi ruşine văzînd că această sănătate îl trădează deodată şi că puterile îl părăsesc. În fond resimte o decepţie de amor propriu. E într-o stare de faliment fizic. Aceasta îl determină să se întoarcă spre amintirile din anii copilăriei, către vremea cînd era intact faţă de viaţă şi totodată să urască profund tot ce-i aminteşte cum a abuzat de el însuşi. Nimic din ceea ce îl preocupa atît de exclusiv pînă mai ieri nu mai pare să-l intereseze. Este un fel de retrogradare a întregii sale fiinţe şi, dacă a dorit prezenţa mea, aceasta se explică prin faptul că ea este legată, din punctul lui de vedere, mai puţin de viaţa lui de om matur, cît de trecutul lui de adolescent.

16 februarie. Am stat mult timp de vorbă despre Antoine cu d-na Bruvannes. Remarcile ei concordă destul de exact cu ale mele. Am vorbit mai întîi despre situaţia medicală a lui Antoine. Tullier îşi ia răspunderea să-l vindece de criza de neurastenie de care suferă şi în care moralul este mai afectat decît fizicul. D-na Bruvannes şi-a dat seama, ca şi mine, de transformarea lui. Ea a constatat aversiunea pe care o nutreşte faţă de persoanele şi lucrurile aparţinînd existenţei sale trecute. Faţă de ceea ce îl pasiona cel mai mult, acum trei luni, este, în momentul de faţă, complet indiferent. Nici nu mai deschide scrisorile care îi parvin de la amicii lui de sport şi de chef şi nu a vrut să primească pe nici unul dintre ei. În privinţa asta, ordinul este categoric. Ideea de a revedea figuri cunoscute îi este insuportabilă. În această respingere intră un sentiment de vanitate. Nu vrea să aibă martori ai decăderii lui trupeşti. Trăieşte ca un pustnic. În fond, se ruşinează că e bolnav. Are impresia că a „căzut".

21 februarie. Mă duc aproape in fiecare zi la Antoine Hurtin. Pare să-i facă plăcere. Vorbim deseori de amintirile noastre de la colegiu. El care, odinioară, nu mai tăcea povestind despre femei, acum nici nu mai pomeneşte de ele. Nu mai istoriseşte nici una din acele anecdote cinice

și pe șleau care, altădată, îl delectau și o dezolau pe d-na Bruvannes. Biata de ea, tare ar vrea să facă ceva ca să-l dispună pe Antoine, dar nu știe ce ! Așa încît este plină de recunoștință față de mine pentru că Antoine pare că se simte bine în tovărășia mea. Minunată femeie ! Ce milă îmi e de ea ! Se plimbă ca un suflet rătăcitor în imensa clădire. A renunțat la ocupația ei preferată. Nu mai deschide cărțile bătrînilor autori latini și greci, pentru că d-na Bruvannes este o savantă latinistă și știe foarte bine greaca. S-a apucat să învețe aceste două limbi sperînd să-l urmeze pe Antoine în „studiile lui". „Studiile" lui Antoine nu ar fi dus-o departe, căci baronul Hurtin nu este un umanist, dar ea a continuat doar pentru dînsa ceea ce începuse spre a-i fi de folos nepotului. Timp de ani de zile, d-na Bruvannes și-a luat în fiecare dimineață lecția de greacă și latină, ceea ce îl distra grozav pe Antoine. Dar ea a avut mare dreptate perseverînd. Această ocupație a fost pentru dînsa o distracție intelectuală. De altfel, d-na Bruvannes nu are nimic dintr-o femeie pedantă. Niciodată nu face caz de cunoștințele ei, care sînt reale. Este una din femeile cele mai naturale și mai bune, ființa cea mai blîndă și mai devotată, în ciuda fizicului imperios și masculin. Odată cu vîrsta, umbra de mustață care-i umbrea buza de sus s-a accentuat. Antoine se arăta irevercțios față de acest atribut : „Știi, mătușă, am să te iubesc mai mult cu toată barba ta", îi spunea uneori d-nei Bruvannes care, rîdea, prima, de gluma lui.

23 februarie. L-am găsit ieri pe Antoine uitîndu-se la niște fotografii. Ele reprezentau un iaht foarte frumos, numit *Nereide* și care aparținea prințului de Venasque. Antoine mi-a arătat fotografiile spunîndu-mi : „Mătușii mele i-a intrat în cap să închirieze această barcă și să mă ia cu ea, la vară, într-o croazieră de două luni pe Mediterana. Se pare că mă voi face bine de tot respirînd aerul marin. Este o idee a lui Tullier, bineînțeles, dar eu am să crap cu siguranță pînă la vară". Vorbindu-mi astfel îmi întindea o cursă. Dar eu am rămas imperturbabil. M-am mulțumit doar să-l felicit pe fostul nostru „amiral" de viitoarea lui comandă pe mare.

24 februarie. Am primit o scrisoare de la mama, care îmi aminteşte cu blîndeţe promisiunea că voi veni să petrec o săptămînă cu ea la Clessy. Are dreptate ; ce treabă am la Paris ? Duc o viaţă din cele mai inutile şi lipsite de scop. Mi-e ruşine de ceea ce scriu în fiecare seară pe caietul lui Neroli. El se umple cu înşiruirea unor fapte nesemnificative. Vai ! dacă mi-aş transcrie visele, cîte melancolii disperate s-ar acumula ! Niciodată nu mi-am simţit sufletul mai gol ; dar în acest gol, ce dorinţă arzătoare de dragoste mai dăinuie ! Şi, totuşi, de la ruptura mea cu Juliette, jurasem că mă voi resemna să trăiesc singur.

27 februarie. Biata Juliette ! ce am în fond să-i reproşez ! Ea nu-mi jurase nici dragoste veşnică, nici veşnică credinţă. Mi s-a dăruit cu naturaleţe şi s-a retras cu candoare. Devenind iubita mea, ştia că îmi face plăcere ; nemaifiind, nu-şi închipuia că putea să-mi pricinuiască o reală amărăciune. În ambele împrejurări i se părea că acţionează conform cu viaţa. Atunci ce am să-i reproşez ? Dimpotrivă, nu-i datorez oare cîteva amintiri fermecătoare ? Caietul lui Neroli are dreptul să reţină cîteva, din moment ce am întîlnit-o pe Juliette P. la Siena...

Într-adevăr, la Siena, prietenul meu Robert Neral m-a prezentat. Mi-a plăcut de la început. Era veselă, naturală, frumoasă. Trebuia să plece de la Sienne a doua zi şi ne-am înţeles să ne întîlnim la Verona, unde urma să petreacă o săptămînă, poate mai mult. Am lăsat-o să creadă că Verona se afla pe itinerariul meu. În realitate, mi-am schimbat proiectele iniţiale. D-na P... nu putea să bănuie acest lucru, dar nu s-a arătat deloc surprinsă şi părea încîntată de întîmplarea fericită care ne va permite să ne revedem curînd.

De la Verona am plecat, d-na P... şi cu mine, să petrecem o zi la Vicenţa. Vroiam să vizităm Villa Valmarana. Îmi amintesc că, în ziua aceea, era o vreme cenuşie, blîndă, călduţă. Trăsura urca drumul care duce la Madona del Monte şi la vilă. Bătrîna Sophie, care ne servea drept însoţitoare, stătea pe bancheta dinaintea noastră. Ne privea

cu indulgență, pentru că i se părea o nebunie ciudată să te deranjezi ca să vezi pietroaie vechi și case în care nu cunoșteam pe nimeni. Prezența ei, dealtfel, nu ne stînjenea deloc. Nu ne comportam, d-na P... și cu mine, ca doi îndrăgostiți. Încă de la prima noastră întîlnire, un ton de camaraderie foarte liber și foarte firesc se stabilise între noi. Robert Neral mă prevenise, la Siena, că nu se putea face nici o tentativă pe lîngă d-na P..., afară de aceea de a obține prietenia ei. Reținusem acest lucru și relațiile dintre noi erau cele a doi francezi care se întîlnesc în străinătate, cărora le face plăcere să-și împărtășească impresiile și curiozitățile și care nu sînt nemulțumiți să scurteze serile de hotel cu puțină conversație. Acceptasem deci, în aceste condiții, tovărășia d-nei P... și călătoream alături de ea către Villa Valmarana cu inima ușoară.

Plimbarea noastră, dealtfel, risca foarte mult să fie „botezată". Pe măsură ce urcam, cerul se întuneca și, cînd sosirăm la Villa, picăturile de ploaie începeau să cadă pe piticii de piatră, ale căror figuri grotești împodobesc zidul grădinii și sînt așezate în vîrful coloanelor porții. Acești pitici, caraghios de gheboși sau ridicol de îndesați, comic îmbrăcați după moda secolului al XVIII-lea, au amuzat-o mult pe d-na P... și l-am urmat, tot rîzînd, pe portar. Villa nu era locuită și portarul nu s-a împotrivit să pătrundem în apartamente. Fermecătoarele fresce ale lui Tiepolo, atît de proaspete și de vii, împodobesc aceste săli mobilate în stil modern. După ce am arătat destul interes aventurilor lui Renaud și Armide, am coborît în grădină și era să ne îndreptăm spre trăsură, cînd paznicul ne-a deschis ușa unei clădiri joase, care se afla nu departe de ieșire.

Această clădire este un fel de seră de portocali, compunîndu-se dintr-un coridor lung din care se intră în mai multe camere mai mult sau mai puțin mobilate și care, toate, sînt decorate cu fresce de Tiepolo. În mijlocul coridorului, pe o vergea ale cărei extremități erau așezate pe spătarele a două scaune, erau agățați niște ciorchini minunați de struguri. Bătrîna Sophie se extazia de această recoltă și rămăsese să o contemple în tovărășia paznicului, cu care intrase în vorbă. În timpul acesta, d-na P... și cu

mine ne continuasem vizita prin camere. Ele nu aveau nimic foarte remarcabil şi frescele care le împodobeau nu aparţineau, în majoritatea lor, lui Tiepolo. Una, totuşi, ne-a reţinut atenţia. Ea reprezenta o grădină în care se zbenguiau personaje de carnaval. În mijlocul lor, o venețiană stătea în picioare, îmbrăcată complet în satin alb şi cu *bauta* de satin negru pe umeri. Această doamnă, care purta masca albă a Veneţiei, avea un nu ştiu ce fermecător şi enigmatic. Ce chip se ascundea sub acel carton subţire ? Nu vom şti niciodată ? Era oare frumoasă sau urîtă, doamna cu masca ?

În timp ce discutam, ne sprijinisem cu coatele de pervazul ferestrei care era deschisă. Ea domina un peisaj de toamnă umed şi blînd. Norii de pe cer, de mult amenințători, îşi revărsau acum din belşug încărcătura. Se auzea ploaia şiroind pe frunzele moi cu zgomotul ei melancolic. Bătrîna Sophie şi paznicul continuau, în coridor, un colocviu însufleţit. Din cînd în cînd, se făcea o clipă de liniște şi un miros de fructe şi de frunziş umplea aerul călduţ şi umed. Deodată, cu o mişcare involuntară, cotul meu îl atinse pe cel al d-nei P... Ne-am privit. Am avut impresia subită, limpede şi mişcătoare, că o mască, în clipa aceea, căzuse de pe chipul Juliettei. Acest chip îmi apărea ca cel al unei fiinţe noi şi diferite. Am priceput atunci că Juliette nu era aceea pe care mi-o descrisese prietenul meu Neral şi, pe loc, am ştiut că buzele noastre se vor uni o dată !... Dar bătrîna Sophie ne căuta şi am trecut din nou pe lîngă doamna mascată de pe frescă. Cînd am ieşit în grădină, mi s-a părut că piticii şi piticele de piatră ţopăiau ironic sub ploaia torenţială care le biciuia spatele gîrbovit.

28 *februarie.* Ducîndu-mă astăzi să-l văd pe Antoine, care nu mi-a fost surprinderea cînd m-am întîlnit, în curtea locuinţei de pe cheiul Malaquais, faţă-n faţă cu Gernon, da Gernon, cu fularul lui de blană şi pălăria de paie, pe care bătrînul Luc, portarul, îl saluta cu respect ca pe un musafir obişnuit al casei. Explicaţia acestei întîlniri mi-a dat-o însăşi d-na Bruvannes. Ea îl vede destul de des pe Gernon, pe care l-a cunoscut la vechii ei prie-

teni, familia Subagny, și pentru care ea avea de mult cea mai vie admirație. Dl. Subagny este unul din promotorii transformării mondene a lui Gernon. El l-a convins să frecventeze anumite saloane și să iasă din singurătatea în care a trăit mult timp. Gernon i-a urmat sfaturile. Dar dl. Subagny nu a putut să-l hotărască să renunțe la pălăria de paie și la blană. Gernon s-a împotrivit cu înverșunare. Poate are dreptate ! Oamenilor le plac originalii și faptul că ești puțin ridicol face ca meritele să-ți fie asezonate cu puțină picanterie. Chiar și d-na Bruvannes l-ar admira mai puțin pe Gernon dacă ar fi mereu spălat pe mîini.

3 martie. Sînt, de o săptămînă, la mama, la Clessy-le-Grandval. Am reluat și de data aceasta viața pe care o duc de obicei.

La Clessy locuiesc întotdeauna în aceeași cameră. Este destul de mare și situată la etajul al doilea al casei. O grindă mare, ascunsă sub un strat de ipsos, străbate tavanul în relief. Pereții sînt tapetați cu o hîrtie cu flori pe fond alb. Acest fond, dealtfel, nu mai este foarte alb și florile au pălit puțin. Iar podeaua este pardosită și dalele sînt de un roșu stins, al cărui efect nu e deloc neplăcut ochiului. Patul, așezat, după moda veche, într-un alcov, este în stil Empire, dar un Empire rustic, fără statuete de bronz. Singurele ornamente plasate în vîrful celor patru colonete din colțuri, sînt patru mici urne în gen antic, din lemn de acaju. Așternuturile excelente și moi. Perna plinuță și penele moi. Pînza cearceafurilor foarte fină, foarte uzată, miroase plăcut a spălat proaspăt. Astfel de cearceafuri nu se mai găsesc decît în provincie, la oamenii în vîrstă. La fel cum nu se mai văd decît în provincie pendule ca aceea de deasupra șemineului. Este de alabastru, în formă de bornă kilometrică, cu un cadran aurit. Pare din zahăr, dar, în sărbezeala dulceagă, sunetul se aude slab și pițigăiat. Este cu adevărat o pendulă de fată bătrînă.

Ceea ce îmi place cel mai mult în această cameră sînt ferestrele. Spre ele mă întorc cînd m-am plictisit de reproducerile după Poussin și de pendula de zahăr. De la aceste ferestre, pot privi o curticică ce duce la o alee. Această alee

este plantată cu tei foarte frumoși și foarte bătrîni. Primăvara, mireasma florilor este delicioasă. Vara, frunzișul umbrește bănci vechi de piatră. Toamna, el are un nobil colorit auriu. Iarna, trunchiurile și crăcile alcătuiesc o elegantă dantelă vegetală. Dincolo de alee, descoperi grădinile și, dincolo de grădini, pajiști mărginite de rîu și de șirul lui de plopi. Dincolo de acești plopi apune soarele și am asistat uneori, din cameră, la spectacole mirifice. În serile acelea, camera mea devine un domeniu regal.

În fiecare dimineață, mama urcă să-mi spună bună-dimineața și să mă întrebe dacă am dormit bine. Este trează de mult cînd mă trezesc eu și se întoarce de la vreo slujbă matinală. Ea spune, înainte de a urca, să mi se aducă micul dejun. Este ora la care stăm de vorbă cel mai bine și cel mai intim. Vorbim despre trecut și despre prezent, uneori despre viitor. În acele clipe îmi vine uneori s-o întreb pe mama dacă nu regretă viața pe care a ales-o. În acele clipe am fost deseori tentat să-i spun că sacrificiul ei a fost inutil, că eu sînt tot același, cu aceleași dorinți, aceleași incertitudini, aceleași melancolii. Biata mama, care visa să mă transform ! Ea vroia poate să fiu pregătit pentru destinele cele mai arzătoare. Aștepta de la mine mărturisirea vreunui mare eveniment ; dar, din păcate ! nu spuneam nimic. Nimeni încă nu i-a luat locul în inima și în viața mea.

După ce am discutat astfel cîtva timp. mama mă lasă și coboară lîngă d-na de Préjary. Îngrijirile pe care i le dă bătrînei ei prietene o reține pînă la momentul prînzului. Așteptînd ca masa să fie servită, stau de obicei în mica bibliotecă care se află la parterul casei. Vara. această cameră este încîntător de răcoroasă ; iarna. se aprinde. în cinstea mea, un foc mare de lemne. El mă încălzește în timp ce citesc sau scriu. Biblioteca d-nei de Préjary nu este foarte bine înzestrată, dar dulapul care conține volumele, de cele mai multe ori disparate, care o compun este fermecător. Un dulap mare, stil Ludovic al XVI-lea, vopsit în cenușiu și încununat de coșuri de fructe sculptate. În spatele grilajului ușilor, se înșiră cîteva cărți vechi și bune, legate în piele. Se află acolo o colecție de piese de teatru. Cum au ajuns acolo acele antice cărțulii, nu prea știu, dar lor le datorez faptul că am făcut cunoștință cu repertoriul

secolului al XVIII-lea. Cînd m-am plictisit de Dancourt [1] sau de Dorat [2], răsfoiesc un jurnal de călătorie sau altă lucrare demodată. Astfel, astăzi, am consultat o lucrare de hidraulică datorată d-lui de Belidor, dar simt că nu voi aborda niciodată operele complete ale cardinalului de la Luzerne care mi se oferă în mod generos sub forma celor cinci volume broşate în hîrtie marmorată.

Luăm prînzul în *tête-à-tête*, mama şi cu mine, în marea sufragerie cu pereţii marmoraţi ca broşurile lui la Luzerne. D-na de Préjary nu apare la masă şi este servită în camera ei. Cînd nu sînt la Clessy, mama ia masa cu dînsa. Sufrageria nu se deschide decît pentru mine. Chiar iarna, ea păstrează un miros de fructe. Mama are lîngă ea o servantă pe care sînt aşezate farfuriile.

După ce mi-am fumat trabucul în bibliotecă, mă urc să-i dau bună ziua d-nei de Préjary. Îmi place foarte mult acest salon. Are două ferestre care dau în piaţă şi de la care se vede clopotniţa mare şi pătrată a bisericii Saint-Etienne. Tapetul este alb cu desene aurii. Pe perete, două portrete stau faţă-n faţă. Unul este o pînză foarte frumoasă, în maniera lui Largillière, şi înfăţişează un magistrat cu perucă mare, cu toca în mînă. Este încadrat într-o ramă oribilă, cumpărată de la negustorul de oglinzi. Celălalt este opera unui smîngălici oarecare şi înfăţişează efigia unui militar, cu perucă şi platoşă, dar este înconjurat de o admirabilă ramă preţios sculptată. În afară de o frumoasă consolă veche, mobilierul nu are nimic demn de semnalat. Numeroasele fotolii sînt acoperite cu catifea galbenă de Utrecht.

D-na de Préjary stă într-unul din aceste fotolii, aşezat în orice anotimp în colţul şemineului. De braţul fotoliului este sprijinit bastonul de care se serveşte pentru a umbla. Lîngă ea, o măsuţă pentru lucrul ei de mînă. D-na de Préjary, aşa în vîrstă şi bolnavă, este încă fermecătoare. Are o figură prietenoasă şi ridată. Pare veselă şi bună. N-ai crede că această femeie suferă de atîta amar de ani de o tristeţe care o roade. Plînge încă, la fel ca în prima zi, moartea fiicei pe care a pierdut-o, acea Cecile ale cărei portrete atît de înduioşătoare le-am văzut. Camera d-nei

[1-2] Autori de comedii (sec. al XVIII-lea). (N. tr.)

de Préjary, unde, în afara mamei, nu pătrunde nimeni, este plină de amintiri de la acest copil. Jucăriile, rochiile, micile bijuterii de fată sînt păstrate ca lucruri prețioase.

D-na de Préjary își întreține cu aviditate durerea, dar, din această durere, ea nu lasă nimic să se întrevadă. Mama este singura ei confidentă și singurul martor. O dată în salon și așezată pe fotoliul ei de Utrecht, d-na de Préjary este o amabilă doamnă în vîrstă. Rîde și glumește cu plăcere. Viața altora pare să o mai intereseze. Este, dealtfel, foarte spirituală. Aș zăbovi cu plăcere în preajma ei, dar d-na de Préjary se teme mereu să nu plictisească și să nu oblige lumea ; mă invită să mă duc să iau aer și să încerc să mă distrez puțin. Nu vrea mai cu seamă să mă cred obligat a suporta vizitele pe care le primește în fiecare zi, după-amiază.

Așa încît, dacă timpul este suportabil, mama și cu mine plecăm să ne plimbăm. La Clessy-le-Grandval nu se pot face decît două plimbări și trebuie aleasă una din ele. Nici mama nici eu nu avem vreo preferință și ne hotărîm la întîmplare pentru „la Grande Cote“ sau „le Canal“. „La Grande Cote“ este un drum frumos, care iese din Clessy pe o minunată alee de platani și care duce la un urcuș destul de greu, din vîrful căruia se vede panorama orașului pe care o reproduc cel mai ades cărțile poștale. Cît despre „Canal“, el seamănă cu toate canalele. Plantat cu pomi pe margini, are punți de piatră în formă de spate de măgar. La unul din maluri trag trăsurile, celălalt nu-i decît un drum de remorcare. Este destul de plăcut să mergi de-a lungul acestei ape sclipitoare și plate. Uneori, un șlep mare, tras cu edecul de oameni aplecați sau de un cal bătrîn, înaintează încet. Pîntecele lui umflat atinge iarba de pe mal. Cînd trece, lasă în urmă un miros de bucătărie și de catran. Acestea sînt plimbările noastre zilnice, ale mamei și ale mele. Uneori ne așezăm cîteva clipe pe cîte un povîrniș de drum sau pe parapetul unui pod. Stăm astfel fără să vorbim. Plăcerea de a fi împreună ne ajunge. Apoi, după ce ne-am odihnit, ne întoarcem pe drumul spre Clessy și mama se retrage în camera ei pînă la cină.

Uneori, înainte de cină, ies să mă plimb prin Clessy. Îmi place acest ceas al micilor orașe de provincie. Puținele

felinare sînt aprinse. Trecătorii se grăbesc pe străzile aproape pustii. Se aude zgomotul obloanelor care se închid. Vitrinele cîtorva magazine sînt luminate. Borcanul roşu şi cel verde al farmacistului strălucesc. La ora aceasta îmi place să hoinăresc pe străduţele din Clessy. Îmi închipui cum ar fi viaţa mea dacă m-aş stabili aici pentru totdeauna...

Nu există lampă, în sufragerie, la d-na de Préjary. Se aşază, la fiecare capăt al mesei, două antice candelabre de argint. Fiecare are trei lumînări, dar nu se aprind niciodată decît două. Mama s-a făcut frumoasă în cinstea mea. Bătrîna Justine, chiar dacă a preparat o mîncare extraordinar de reuşită, nu ar apărea pentru nimic în lume, seara, în sufragerie. Cina pentru ea este un moment important. O dirijează de departe şi nu se clinteşte de lîngă maşina de gătit. Serviciul îl face Eugénie, jupîneasa. Luminată, sufrageria pare altfel decît într-o dimineaţă melancolică.

După masă, mergem în bibliotecă. Mama mă priveşte cum fumez. Nu s-a putut niciodată obişnui cu ţigara sau cu trabucul meu. Parcă ar vrea în orice clipă să-mi spună : „Dar aruncă-le odată“, ca şi cum aş mai fi un licean. Şi contemplă volutele fumului meu cu o privire atît de dezaprobatoare, încît izbucnesc în rîs. Înţelege şi rîde şi ea. La ora nouă se duce să-i spună noapte-bună d-nei de Préjary şi s-o întrebe dacă nu are nevoie de ceva, apoi nu mai apare. Iar eu, am de ales între a rămîne să citesc în bibliotecă sau să mă duc să-mi petrec seara la cerc, pentru că există un cerc la Clessy, unde se întrunesc „domnii“. Se bea bere în timpul unei partide de whist sau de écarté şi se povestesc cancanurile zilei. Cum nu găsesc prea interesante aceste reuniuni, prefer să mă duc în camera mea şi să mă bag în pat.

Aceasta este viaţa la Clessy şi astfel o duc de o săptămînă de cînd sînt aici. Uneori această viaţă mi se pare prea lipsită de ocupaţii. De data asta, însă, nu. Timpul nu mai contează pentru mine. Orele zboară cu repeziciune. Mama îmi vorbeşte ; stau de vorbă cu d-na de Préjary, mă plimb de-a lungul canalului sau pe drumul mare, citesc sau fumez în bibliotecă, fără să-mi dau seama în ce clipă a zilei mă aflu.

Toate aceste gesturi obișnuite le fac într-un fel de inconștiență. Tot ceea ce știu este că ceva s-a schimbat în mine, că un gînd nou le-a distrus pe toate celelalte, că un singur vis le-a înlocuit pe toate celelalte. Mi se pare că am intrat într-o existență neașteptată, că viața mea a început numai de cîteva zile, și anume din ziua în care am văzut-o și în care, încă de la prima privire, am iubit-o.

Căci o iubesc !

Ce ciudat este că cele mai mari și cele mai grave evenimente ale vieții se produc în mod atît de simplu ! Ai visa pentru ele niște pregătiri misterioase. Ar trebui să fie anunțate de fulgere prevestitoare, de semne prealabile. Percepții uimitoare ar trebui să le vestească. De ce nu apariția unei stele pe cer, de ce nu o mișcare a pămîntului și a apelor ? În lipsa acestor manifestări, cel puțin cîte o presimțire puternică și tainică, care dă tuturor lucrurilor o culoare specială ! Ei bine nu, înainte de această întîlnire, care va fi fost ceasul hotărîtor al vieții mele, nimic nu putea să mă facă să ghicesc că va sosi. Ce simțeam mai înainte ? De cîteva luni, un sentiment de melancolie și de îngrijorare, o anumită impresie de anxietate și de așteptare. Și viața continua monotonă și regulată, și notam, din lipsă de altă ocupație, micile evenimente lipsite de interes pe caietul lui Pompeo Neroli. Nimic anormal nu se petrecea în mine și în jurul meu și, totuși, ceva extraordinar urma să se împlinească.

Da, cum a fost oare cu putință ca, în ziua în care destinul meu urma să-mi fie dezvăluit, să fiu același ca în ajun ? Mă trezisem așa cum mă trezesc în fiecare dimineață ; purtam aceleași haine ; aveam aceleași gînduri și, totuși, eram pe punctul de a fi dăruit cu o fericire minunată. Ajunsesem în acea clipă a oricărei vieți în care i se oferă șansa unică de a-și realiza dorința cea mai profundă. Așteptăm cu toții această clipă în care chipul Dragostei se întoarce către noi. Și, perfect inconștient de ceea ce era să se întîmple, am plecat de acasă. Am mers pe o stradă, apoi pe alta, am hoinărit, fără un gînd precis. Astfel m-am îndreptat spre cheiul Malaquais ca să-mi iau rămas bun de la Antoine Hurtin. Și totul se înfățișa sub rînduiala obișnuită. Apa curgea ca de obicei între maluri. Vechile ziduri

sculptate ale Luvrului se înălțau. Luc, portarul d-nei Bruvannes, avea șapca lui dintotdeauna. Curtea reședinței avea înfățișarea ei obișnuită. Soneria mi-a anunțat sosirea. Cum venisem puțin mai devreme, am cerut să o văd întîi pe d-na Bruvannes.

Cînd am intrat în salon, nu am simțit nimic deosebit. Pe canapea, alături de d-na Bruvannes stătea o femeie tînără cu care aceasta discuta cu însufleţire. Evident, prezența mea le deranja puțin. D-na Bruvannes mi-a întins mîna și m-a prezentat necunoscutei. D-na de Lérins m-a salutat cu amabilitate. Aspectul ei nu mi-a pricinuit nici o emoție. Nu prea luam parte la conversație și căutam o ocazie să mă retrag și să urc la Antoine. Totuși, am înțeles vag că d-na Bruvannes n-o văzuse pe această persoană de mai mulți ani, căci stătuse timp destul de îndelungat în America și acum se întorsese în Franța definitiv. Vroia să se instaleze la Paris, să închirieze un apartament și să-l mobileze. Îi plăceau bibelourile și obiectele vechi. În momentul acela, d-na Bruvannes m-a interpelat. Fiind foarte la curent cu aceste lucruri, nu voi refuza desigur s-o conduc pe tînăra ei prietenă și s-o sfătuiesc cu experiența mea. Mă ridicasem și, în timp ce-i răspundeam d-nei Bruvannes că sînt la dispoziția d-nei de Lérins, mă înclinam în fața ei. Privind-o, nu m-am simțit tulburat.

Doar în timp ce urcam scara care duce la apartamentul lui Antoine am avut impresia că în viața mea survenise ceva extraordinar. Brusc, un chip mi-a reapărut. Am tresărit. Da, erau ochii ei îndrăzneți, gura puțin cam cărnoasă și surîzînd moale, nasul ei delicat și fin ; da, era chipul d-nei de Lérins, dar parcă subit transfigurat. Era același și totuși diferit. El dobîndea în ochii mei un sens nou. Mă oprisem pe scară și m-am sprijinit de rampă. Inima începuse să-mi bată puternic. Acesta e deci chipul pe care îl voi iubi !

De cînd sînt la Clessy, convingerea mea s-a confirmat. Cu fiecare clipă sînt mai sigur de dragostea mea. Nici un moment imaginea Laurei de Lérins nu mă părăsește. Toate șovăielile inimii mele au dispărut, toate dorințele au acum un scop și încerc în același timp o mare spaimă și o mare bucurie. Laure de Lérins, Laure de Lérins, mă vei iubi

vreodată ? Chipul tău arzător şi frumos se va apleca oare asupra chipului meu ? Voi realiza oare dorul anilor lungi de aşteptare şi de singurătate sau vei rămîne o umbră inaccesibilă şi amăgitoare, dureroasă şi îndepărtată, care va ţine tovărăşie celor care îmi populează visele ? Oare bucuria sau suferinţa se îndreaptă spre mine odată cu tine ? Ce voi avea de scris, în fiecare seară, în caietul lui Neroli ? Ce pagină va întoarce pentru mine Soarta, asemenea acelui enigmatic monstru bicefal, acelui simbolic Amfisben, al cărui mers invers şi dublu este în acelaşi timp o ameninţare şi o promisiune şi care, pe suplul pergament, îşi prezintă semnul augural presupunerilor sufletului meu îngrijorat şi inimii mele superstiţioase ?

PARTEA A DOUA

D-lui Jérôme Cartier. Burlingame
San Francisco (Statele Unite)

Les Guérets prin Amboise
(Indre et Loire)

15 octombrie 19..

„Dragul meu Jérôme,
Eşti un personaj ciudat din moment ce te miri că ţi-am scris. De ce nu poţi să presupui că sînt mulţumită, în schimb, să-mi scrii şi tu ? Ceea ce s-a petrecut între noi ar putea oare să ne împiedice să păstrăm unul faţă de celălalt o afecţiune mutuală şi sinceră ? Să fie oare un motiv, dacă nu mai port numele tău, să nu mai îmi facă plăcere să-l scriu pe un plic ? Dacă ai gîndi altfel, ar însemna să-mi atribui sentimente pe care nu le am, ar însemna să mă cunoşti foarte puţin şi nu voi aduce această insultă, dragul meu Jérôme, remarcabilei tale inteligenţe.

Da, mi se pare foarte firesc ca să continuăm relaţii cel puţin epistolare. Ele constituie pentru mine o plăcere de care nu m-aş hotărî uşor să mă lipsesc şi te asigur că nu privesc adresa scrisorii mele fără sentimente prietenești. Gîndul că această hîrtie va ajunge la tine, cu pachebotul sau prin *railway*, în ţara îndepărtată unde ai rămas, îmi pricinuieşte, de cîte ori îmi amintesc, o mică emoţie, amestecată cu o oarecare melancolie. Nu îmi pun misiva la

cutie fără ca, odată cu ea, să traversez din nou, într-o oarecare măsură, Atlanticul. O însoțesc prin șesurile americane, o văd parcurgînd întinsele singurătăți ale continentului vostru, trecînd Munții Stîncoși și platourile lor de zăpadă, străbătînd Sierra unde cresc pinii înalți, unde țîșnesc gheizerii și coborînd spre acea frumoasă Californie care mi-a lăsat o amintire atît de luminoasă și de înflorită. Iată acum că scrisoarea mea ajunge la Berkeley. Se îmbarcă pe *feribot*. Dincolo de golf, ea este la San Francisco, apoi pleacă din nou din gara Town's End spre fermecătorul Burlingame. Acolo te va găsi, dragul meu Jérôme, și îmi închipui că, odată cu ea, mă aflu și eu acolo.

Mi-a plăcut mult co*ttage*-ul nostru din Burlingame. Te asigur că rămîne în memoria mea ca un loc fermecător. Printre toate casele care se ascund în verdeață, există desigur mai luxoase decît a ta, dar nu cunosc alta mai plăcută, mai bine amenajată și mai prietenos confortabilă. Vechiul tău gust francez a corectat de minune ceea ce este prea pozitiv în modele americane. Astfel se face că locuința ta este în același timp elegantă și bine aranjată. Și apoi, după părerea mea, ea este cel mai bine situată din tot Burlingamul. Amplasarea a fost admirabil aleasă și face cinste discernămîntului tău. De la tine ai, în același timp, o vedere asupra golfului și asupra Pacificului. Pomii care împrejmuiesc locuința sînt minunați. Îmi mai place mult marea pajiște cu garduri albe, unde se zbenguie poneii și rîpa mare de-a lungul drumului dinainte de aleea de eucalipți care duce la co*ttage*. Mergeam deseori să mă plimb cînd îți ieșeam în întîmpinare, la ora la care te întorceai de la San Francisco. Într-un cuvînt, dragul meu Jérôme, Burlingamul tău mi-e drag și am sentimente afectuoase pentru tine. Sper că n-ai să te opui la nici una din aceste concluzii și la nici unul din aceste sentimente.

Cel pe care-l am pentru casa ta mă îndeamnă, acum, să-ți dau un sfat. În cazul în care ai intenția să te instalezi acolo cu Miss Hardington, nu căuta, te conjur, să mărești și să înfrumusețezi co*ttage*-ul. Lasă-l așa cum este.

Nu mă îndoiesc, dragul meu Jérôme, că Miss Hardington este o femeie desăvîrșită și că te va face fericit. Ai, de altfel, toate atuurile în acest joc. Alicia te adoră și te va

aproba în tot ce vei dori, ceea ce îți va fi destul de plăcut, pentru că, între noi fie vorba, ești puțin cam egoist. Nu mi-o lua în nume de rău. Am făcut o simplă observație și nu am vrut să te blamez. Așa ești și fiecare sîntem cum putem. Așa cum ești, te simt aproape de sufletul meu. Și, totuși, ai părut că te îndoiești de acest lucru în scrisoarea pe care mi-ai scris-o după plecarea mea.

Ei bine ! greșeai. Lasă-mă mai degrabă să cred că ceea ce spuneai era consecința unei false modestii. Știi foarte bine cît prețuiești și mă cunoști destul ca să fii sigur că îți recunosc meritele. Nu aveai, deci, dreptul să-mi suspectezi sentimentele. Ai fost întotdeauna foarte bun cu mine și-ți păstrez o vie recunoștință. Dar, dacă te arăți atît de susceptibil, vrei să recapitulăm împreună ceea ce îți datorez ? Aceasta te va încredința că afirmațiile mele sînt adevărate.

Într-adevăr, am fost întotdeauna foarte mulțumită de tine, dragă Jérôme. Cînd te-am cunoscut, eram la pension. Am să adaug că aveam o vîrstă la care începe să fie ridicol să te mai afli acolo : nouăsprezece ani bătuți pe muchie. Cea mai mare parte din tovarășele mele își luaseră deja zborul. Ele se întorseseră în familiile lor ca să-și facă intrarea în lume. Mai multe se măritaseră.

În timp ce colegele mele intraseră deja în viață, eu eram încă după gratii. Maicile mă țineau oarecum din complezență, din pricina rudei mele bătrîne, maica Véronique. Situația mea de orfană inspira o oarecare milă comunității. Dealtfel, mama fusese odinioară, crescută la călugărițele de la Sainte-Dorothée și în amintirea acestui lucru eram tratată ca elevă privilegiată. Totuși, în afară de cazul că mă călugăream, și nu aveam nici o poftă, nu puteam să stau acolo la infinit. Viitorul meu mă preocupa.

Nu era prea roz, acest viitor ! Mama mă lăsase, la moartea ei, aproape fără avere. Biata mama nu a fost niciodată un contabil prea bun și moștenirea tatei se topise între mîinile ei frumoase și leneșe. Cînd voi ieși de la pension, ce-am să mă fac ? Nu posedam nici o meserie, eram „instruită“ și atîta tot. Puteam să predau pianul, să dau lecții de desen și, la rigoare, să mă plasez în străinătate ca învățătoare sau domnișoară de companie. Îmi rămînea încă o cale : să mă fac cocotă. Nu eram oare fiica unui

ofiţer superior ? Dar nu mă atrăgea nici una din acste soluţii. Cu toată superficialitatea mea de fată tînără, această chestiune a viitorului nu înceta să mă frămînte. Mă gîndeam uneori cu teamă, noaptea, în pătuţul meu de pension, în timp ce priveam cum lampa care ardea face, pe tavan, cercuri de lumină ce ar fi fost mai bine monede de cinci franci. Deşi drăguţă, persoana mea mă încurca tare mult.

Exista soluţia să recurg la prietenele mamei. Se aflau printre ele cîteva doamne cumsecade, care nu ar fi refuzat să-mi dea un sfat, sau chiar o recomandare. Ele veneau cu destulă plăcere să mă viziteze la vorbitor, să-mi aducă prăjituri şi bomboane, să se înduioşeze o clipă de situaţia mea de orfană săracă. Dar care dintre ele ar fi vrut să facă pentru mine mai mult, care m-ar fi ajutat cu adevărat şi în mod eficace să mă descurc ? Care ar fi acceptat să-şi ia răspunderea mea ? Nici una nu ar fi avut acest curaj şi această caritate, nici chiar minunata d-nă Bruvannes. Şi apoi, să-ţi asumi o asemenea răspundere ! Bineînţeles, o domnişoară mare ca mine, ce povară şi ce bucluc !

Totuşi, d-na Bruvannes s-ar fi aventurat poate, dar îl avea pe nepotul ei, Antoine Hurtin, şi gîndul că poate o să încerc să-l fac să mă ia de nevastă paraliza intenţiile ei cele mai bune la adresa mea. Deşi cu multe calităţi şi un gram de nebunie, d-na Bruvannes este o burgheză şi ca nepotul ei să contracteze o căsătorie cu o persoană fără avere i s-ar fi părut o adevărată calamitate. Ca şi cum asta nu ar fi fost preferabil, pentru grăsunul ăsta, decît să-şi petreacă nopţile la tripou, decît să se abrutizeze făcînd sport şi umblînd după fuste ! Dar asta e, d-na Bruvannes este o burgheză. Petrecerile o impresionează şi are un anumit respect pentru petrecăreţi. În timp ce gîndul că banii ei ar putea să încapă pe mîna unei fete fără avere îi răstoarnă toate principiile.

Într-adevăr, căsătoria era pentru mine singura ieşire şi maicile de la Sainte-Dorothée o ştiau. Căsătoria elevelor lor este încununarea operei de educaţie pe care o întreprind. Aşa încît ele patronează o adevărată agenţie matrimonială întru Domnul. Excelează în a-şi plasa şi uni oiţele. În acest joc al fericirii modeste, ele sînt cu adevărat emerite, dar le trebuie totuşi, ca să reuşească, un suport care îmi lipsea. Dacă, fără să fiu bogată, aş fi avut o zestre oarecare, nu

mă îndoiesc că ar fi folosit situaţia în modul cel mai avantajos pentru mine. Posedă numeroase relaţii, spirit al combinaţiilor şi intrigilor. Meditează timp îndelungat şi cu răbdare asupra proiectelor lor şi folosesc, ca să le ducă la bun sfîrşit, pioasele arme ale mănăstirii. Dar ce vreţi să facă, atunci cînd nu au drept miză în joc decît un chip frumos şi o talie bine făcută ? Toatea acestea nu se pot negocia. Acest gen de căsătorii, întemeiate doar pe tentaţiile naturii, doar dracu le face. Măicuţele noastre nu se amestecă în aşa ceva. Ah ! daţi-le pe mînă mai bine o urîţică, chiar cu zestre mică ! Tot o să reuşească să-i găsească ceva potrivit. Eu nu prezentam condiţiile cerute. Eram inutilizabilă. Îmi dădeam seama. Atunci ai intervenit tu, dragul meu Jérôme.

Am să-mi amintesc întotdeauna de prima oară cînd te-am zărit la vorbitor. Fusesem chemată de bătrîna contesă de Felletin şi trebuisem să îndur contactul prea afectuos al bărbiei sale ţepoase. Tu veniseşi la Sainte-Dorothée s-o vezi pe fiica prietenului tău dl. Hinland, de la San Francisco, care se perfecţiona printre noi în cunoaşterea limbii franceze. Trebuia să-i duci tatălui ei veşti de la mica noastră colegă. Această misiune nu avea nimic primejdios şi totuşi ţi-a pricinuit o ciudată aventură. Nu te aşteptai ca, venind fără vreo suspiciune la Sainte-Dorothée, să duci înapoi în America o fată mare ca mine. Asta este o păcăleală pe care numai diavolul ţi-a tras-o !

Da, tu, un băiat serios, foarte serios chiar, din moment ce nu te-ai temut să te duci să faci avere în lumea nouă, ai luat cu tine o mică franţuzoaică fără nici un franc. Şi era cu atît mai curios, cu cît juraseşi să nu te căsătoreşti niciodată ! Îţi plăcea libertatea, viaţa ta de lucru. După ani grei de decepţii şi de încercări, ajunseseşi să dobîndeşti o frumoasă independenţă pecuniară. A ! nu erai ceea ce se numeşte bogat în America. dar erai ceea ce numim în Franţa o „partidă bună". În sfîrşit, venise momentul cînd te gîndeai să te bucuri de libertatea şi de averea ta. După zece ani de şedere în străinătate, te întorceai la Paris ca să guşti plăcerile situaţiei pe care o dobîndiseşi cu greu şi pe care erai ferm hotărît să o duci sus şi departe. Momentul ţi se părea prielnic să te stabileşti din nou la Paris, să reînnozi relaţiile, să frecventezi teatrele de mîna a doua, să te distrezi cu demimondenele şi să-ţi rămînă după ce te

vei întoarce cîteva amintiri plăcute. Ei bine, nu, bietul meu Jérôme, soarta hotărîse altfel. La o săptămînă după sosirea ta, cînd de abia îţi desfăcuseşi cuferele, cînd depuseseşi primele cărţi de vizită la prietenii tăi de altădată, întîmplarea a vrut ca să vii la vorbitorul de la Sainte-Dorothée şi să găseşti, în acelaşi timp cu d-na de Felletin, o drăcoaică de elevă care ţi-a atras atenţia. Şi lucrul cel mai cu haz, pentru un inginer electrician ca tine, este că a fost ca o lovitură de trăsnet !

Pentru că a fost o lovitură de trăsnet, Jérôme. „Nu uita“, cum spune cîntecul. Zece minute după ce m-ai văzut, o puneai pe d-na de Felletin să-şi amintească de tine şi îmi erai prezentat. Eu te-am salutat cu gravitate la rîndul meu şi, deşi uniforma pensionului nu era chiar de natură să mă avantajeze, soarta ta era pecetluită. Săptămîna următoare, d-na de Felletin, aiurită, uimită, cu perii bărbiei răzvrătiţi de mirare, alerga din partea ta ca să-mi ceară mîna, mîna mea goală. Ce nebunie ! Dar şi Parisul era de vină. Te credeai americanizat şi rămăseseşi foarte francez, adică în stare de fapta cea mai nebunească şi cea mai necugetată, de o faptă dezinteresată, ceea ce este culmea absurdităţii ! Da, dragul meu, aerul Parisului, aerul Franţei ţi se urcase la cap. Mă luai „fără zestre“, ca în comedii. Erai unul din ultimii reprezentanţi ai căsătoriei cavalereşti. Pentru acest gest frumos am să-ţi fiu întotdeauna recunoscătoare.

Totuşi nu trebuie să ne înşelăm noi înşine. Fără îndoială, fapta ta era din punct de vedere social generoasă şi nebună. Din punct de vedere sentimental lucrurile stăteau puţin altfel. Cavalerismul tău avea mobilele lui şi conţinea, fără ca tu să ştii, o anumită doză de egoism. Adevărul. trebuie totuşi spus, era că, fizic, îţi plăceam foarte mult. Te legau de mine nişte impulsuri senzuale din cele mai violente şi din cele mai imperioase. Păreai că te comporţi ca un gentilom, dar, în fond, procedai ca un vînător care îşi atribuie, cu orice sacrificiu, prada dorită. Nu aş putea să te blamez, căci aceste răpiri legale sînt întotdeauna măgulitoare pentru o femeie ; dar constat faptul, din moment ce, aşa cum îţi spuneam adineauri, recapitulăm.

Aşadar, nu îţi reproşez nimic, dragul meu Jérôme. Ţin numai să definesc cît mai bine natura legăturii care s-a

stabilit între noi. Nu oare tocmai datorită naturii ei ea s-a putut, dealtfel, dezlega mai tîrziu fără durere și fără violență ? O dragoste ca a noastră este sortită, prin condițiile ei, să nu dureze o veșnicie și însăși satisfacerea este cauza fragilității. Or, poți să recunoști că nu ți-am interzis intimitățile la care aveai dreptul. Dar timpul a trecut și ai constatat că, încetul cu încetul, le acordai mai puțin preț. Deseori o căsătorie rezistă la o depreciere de acest fel. Similitudini de caracter creează o nouă înțelegere care se substituie pe nesimțite primei. Nu a fost cazul nostru și am fi putut fi foarte nefericiți, dacă nu mi-aș fi dat seama la timp de neînțelegerea care se strecura între noi.

Căci eu mi-am dat seama prima. Desigur, nu încetasem de a mai fi pentru tine o femeie „posibilă", dar nu mai eram „indispensabilă". Eram o soluție în lipsă de ceva mai bun și pe care obișnuința te ajuta s-o suporți, dar nu ocupam în viața ta locul pe care l-ai fi acordat cu plăcere unei persoane mai apte decît mine să ia o parte activă și eficace în viața ta. Poate că nu ți-ai fi dat niciodată seama de această situație dacă nu aș fi avut curajul să te fac atent. Ceea ce m-a ajutat să iau această hotărîre a fost sosirea lui Miss Hardington. De îndată ce Miss Hardington s-a instalat la Burlingame și după ce am început s-o cunosc puțin, am înțeles imediat avertismentul pe care mi-l dădea prezența ei. Soția care ți s-ar fi potrivit, dragul meu Jérôme, nu eram eu, ci Miss Hardington. O Miss Hardington ar fi fost în stare să se intereseze de afacerile tale, să te sfătuiască, să te secondeze. Mai mult : enorma ei avere ți-ar fi oferit ocazia să-ți dezvolți toate aptitudinile. Ce sprijin admirabil, ce pîrghie minunată pentru efortul tău inteligent ! Un adevăr indiscutabil mă izbea. Doar printr-o căsătorie cu Miss Hardington se deschidea adevăratul drum al soartei tale. M-aș fi considerat vinovată dacă ratai din pricina mea această minunată ocazie. De atunci, hotărîrea mea a fost luată. Vroiam cu orice preț să-ți ofer această șansă unică. Am reușit. Căsătoria ta cu Miss Hardington este acum, vreau să sper, un lucru împlinit.

Dacă sînt sigură că acum îmi ești recunoscător, trebuie să spun, dragul meu Jérôme, că nu te-ai lăsat convins fără să opui rezistență. Această atitudine a contribuit, de

altfel, la stima și admirația pe care ți le păstrez. Primele mele inițiative au fost foarte prost primite. La gîndul despărțirii noastre, a divorțului, în mod foarte drăguț, foarte galant, foarte sincer, te-ai revoltat. Acest impuls a fost chiar atît de sincer, încît ai redobîndit față de mine vechea atracție fizică pe care o pierduseși într-o oarecare măsură. Am acceptat fără împotrivire această supremă experiență și am avut o nouă lună de miere, care nu a fost deloc neplăcută pentru mine. La rîndul ei, Miss Alicia se opunea cu generozitate la ceea ce credea ea că este din partea mea un groaznic sacrificiu. Toate acestea au făcut să-mi fie destul de greu să vă fac să apreciați just situația, atît pe unul cît și pe celălalt, și să vă fac să acceptați în cele din urmă fericirea mutuală pe care vi-o ofeream. Vă făceați și unul și celălalt un fel de punct de onoare în a nu vrea să recunoașteți adevărul afirmațiilor mele. În sfîrșit, am reușit să vă fac să deveniți raționali. V-am făcut astfel amîndurora un real serviciu. Așa trebuie să se comporte niște oameni practici și ne-am dovedit că nici unuia din noi nu-i lipsea această calitate.

Pentru că în numele chiar a acestui simț practic am putut accepta din partea ta recompensa gestului meu. Știu că procedînd în acest fel am renunțat să-ți las amintirea unei eroine de roman. Dar ce vrei, dragul meu Jérôme, sînt o femeie căreia îi place viața și care dorește să o trăiască în modul cel mai plăcut cu putință. Așa încît am acceptat, fără fasoane, să pot, datorită ție, să duc de aci înainte oarecum viața care îmi va place. Ar fi fost poate mai frumos, desigur, să plec de la tine așa cum venisem, dar este de mirare că o ședere de cinci ani în America m-a americanizat puțin ?

Păstrez și-mi place să-ți repet acest lucru, dragul meu Jérôme, o amintire foarte plăcută a acestor cinci ani. Nu am coborît, nici unul nici celălalt, reciproc în ochii noștri. De aceea, așa cum îți spuneam la începutul acestei scrisori prea lungi, îmi face multă plăcere să-ți scriu și să mă gîndesc la tine. De aceea îmi amintesc cu multă prietenie de Burlingame-ul tău, de pajiștile, de copacii, de frumoasa lui priveliște.

Între noi fie vorba, prefer chiar *cottage*-ul tău californian acestei proprietăți din Touraine, Guérets, unde am

venit să petrec cîteva săptămîni la prietena mea Madeleine de Jersainville, înainte de a mă întoarce la Paris, unde voi încerca să mă instalez cît pot mai bine în vreun colţişor drăguţ. Sper că ai să vii să mă vezi cu Miss Hardington, cînd va fi deja a doua doamnă Cartier şi că o să onoraţi cu o vizită bătrîna noastră Europă. Ai să găseşti o prietenă fidelă, dragul meu Jérôme, în devotata ta

LAURE DE LÉRINS."

D-lui Jérôme Cartier. Burlingame
San Francisco (Statele Unite)

Hotel Manfred 56, str. Lord-Byron

Paris, 20 noiembrie

„Dragul meu Jérôme,

Iată-mă la Paris şi îţi mărturisesc că-mi pare foarte bine. Nu petrecusem aici decît cîteva zile, la debarcarea din pachebot, şi aceste cîteva zile a trebuit să le petrec în compania minunatei familii Duckworth, care fusese fermecătoare cu mine în timpul traversării de la New-York la Le Havre. Sînt cei mai buni oameni din lume, dar cumplit de plictisitori. Totuşi ar fi urît din partea mea să-i vorbesc de rău, pentru că au fost plini de atenţii faţă de mine. D-na Duckworth m-a aprovizionat cu pastile contra răului de mare ; Dl. Duckworth a vegheat asupra securităţii şi sănătăţii mele. El îmi aşeza şezlongul la locul cel mai bun şi-mi aducea pledul de îndată ce se răcorea. Într-un cuvînt, a fost desăvîrşit. Este adevărat că mi-a cerut de două, trei ori să fiu puţin metresa lui, adăugînd că o metresă franţuzoaică aşa frumoasă ca mine ar face cu totul de neuitat şederea lui la Paris, dar, văzînd că propunerile lui nu mă tentau deloc şi nu-mi pricinuiau un entuziasm excesiv, nu a insistat peste măsură, şi-a scăzut pretenţiile, îndreptîndu-şi cu modestie dorinţele asupra unei tinere doamne din Würtemberg, care călătorea cu noi şi care n-a rezistat prea mult avansurilor bunului Duckworth, căci mi s-a întîmplat de mai multe ori, în timpul călătoriei, să-i zăresc aplecaţi cu tandreţe pe balustradă.

Mi s-a părut chiar că Duckworth își atinsese scopul înainte de a aborda la Le Havre. La debarcare, drăgălașa nemțoaică purta pe deget un inel foarte frumos, a cărui proveniență părea să fie atenția recunoscătoare a prietenului nostru...

După ce am acordat timpul cuvenit soților Duckworth, am simțit nevoia să mă odihnesc puțin. Ocazia s-a prezentat. Îi telegrafiasem la sosire prietenei mele Madeleine de Guergis, care a devenit, după cum știi, contesă de Jersainville. Madeleine nu era la Paris și trebuia să șeadă pînă la sfîrșitul lui decembrie la proprietatea familiei, Guérets. Bineînțeles că mă invita să vin și eu și să stau cu ea cît voi dori. Soțul ei adăuga acestei invitații cîteva cuvinte din cele mai amabile. M-am hotărît foarte repede. Dacă nu eram deloc ispitită să-l cunosc mai bine pe dl. de Jersainville, pe care îl întrezărisem doar la căsătoria prietenei mele, în schimb eram nerăbdătoare s-o revăd pe Madeleine de Guergis. În plus, toamna în Touraine mă tenta destul de mult. Este foarte frumoasă, foarte blîndă, foarte lină și știi, dragul meu Jérôme, că-mi plac copacii cu frunzele galbene, frunzele uscate pe poteci, mirosul de eter pe care îl împrăștie pădurile înainte de a muri. Am acceptat, deci, propunerea soților Jersainville și am plecat la Guérets, lăsîndu-i pe acei de treabă Duckworth să epuizeze singuri bucuriile Parisului.

Nu am să-ți fac o descriere detaliată a proprietății Guérets. Știu totuși că ți-ar place, pentru că simțul aface-rilor nu l-a atrofiat în tine pe cel al naturii. Ești un mare amator de păduri înalte, de grădini și de castele. Te pricepi la decorațiuni și la clădiri și ai dovedit-o făcînd din Burlingame un loc fermecător. Totuși am să-ți spun pur și simplu că Guérets este o casă plăcută de țară, dar care nu are nimic special sau somptuos. Așa încît ai să fii puțin decepționat, pentru că te așteptai probabil ca povestindu-ți de Touraine, regiune cu arhitectură istorică, să-ți vorbesc de șemineuri sculptate, sau ferestre cu despărțituri și despre scări gemene, toate avînd ecusoane cu salamandre și flori de crin. Ei bine ! dragul meu, nu este așa și asta pentru motivul că proprietatea Guérets nu a fost construită nici de Francisc I, nici de Caterina de Medicis. Ea are o origine mai modestă, datorată unui domn Gom-

bault, medic al ducelui de Choiseul, care și-a însoțit protectorul în exil la Chanteloup și a construit, lîngă castelul acum dărîmat, pur și simplu o casă stil Ludovic al XV-lea, înconjurată de o grădină fermecătoare și așezată la distanță de două seringi de pădurea Amboise.

În această casă s-a instalat familia Jersainville : dl. de Jersainville a moștenit-o de la una din mătușile sale. Bătrîna doamnă umpluse Guérets cu un groaznic mobilier Louis-Philippe, dar nu se atinsese de lambriurile care împodobeau cea mai mare parte a camerelor. Familia Jersainville le-a reparat și a aruncat mobilele disparate ale mătușii, înlocuindu-le cu o mobilă veche fără mare valoare, dar drăguță și plăcută la vedere. Familia Jersainville a făcut rost de o bucătăreasă excelentă. Ei locuiesc la Guérets patru sau cinci luni, în fiecare an. Îi înțeleg și îi aprob, căci timpul pe care l-am petrecut acolo mi s-a părut scurt și minunat.

Dealtfel, aș fi fost tare ingrată dacă nu m-aș fi simțit bine în această locuință. Primirea care mi s-a făcut a fost încîntătoare și cordială. Știi că o iubesc mult pe prietena mea Madeleine și cred, fără să mă laud, că mă răsplătește cu o oarecare afecțiune. Așa încît ne-a făcut mare plăcere să fim din nou împreună după această lungă despărțire. Aveam atîtea lucruri să ne spunem ! Am început prin complimente. Madeleine a ținut să mă asigure că acești cinci ani nu dăunaseră prea mult înfățișării mele și am putut, fără să mint, să-i răspund cu aceeași amabilitate. Madeleine, într-adevăr, mi s-a părut că arată foarte bine. Aceiași ochi frumoși, aceeași gură frumoasă, aceeași bărbie îndrăzneață, aceeași înfățișare elegantă pe care o avea la optsprezece ani. O singură diferență totuși. O lăsasem cu părul șaten și o regăseam cu o nuanță de un roșcat auriu intens. Dînd această nuanță părului ei, reparase doar o scăpare a naturii. În acest punct, dl. de Jersainville era de aceeași părere cu mine. Identitatea de păreri în privința părului a inaugurat buna înțelegere dintre noi, ceea ce m-a bucurat foarte mult, căci Jersainville este un băiat fermecător și aș fi fost dezolată să mă considere o intrusă.

Sosirea mea îi pricinuise de fapt oarecari temeri, căci Jersainville nu are decît un singur defect : ține la como-

ditatea lui şi nu poate suferi să fie stingherit. Astfel încît vestea sosirii mele îl îngrijorase puţin. Şi pe drept cuvînt ; o americană nu`este oare o persoană sportivă, agitată, în veşnică activitate şi plină de curiozităţi ? Nu va trebui s-o plimbi prin toată regiunea, să-i organizezi petreceri şi deplasări, să-i găseşti ocupaţii, s-o distrezi şi s-o amuzi ? Or, Jersainville are oroare de acest gen de viaţă şi de acest fel de oameni. Ce bucuros a fost cînd a descoperit că nu eram deloc aşa cum se temea că voi fi ; că dimpotrivă avea de-a face cu o persoană liniştită ! A fost cu adevărat uşurat cînd a aflat că veneam la Guérets să mă odihnesc şi nu să cutreier drumurile ca turistă : într-un cuvînt, că nu va avea nici o obligaţie faţă de mine. După ce s-a asigurat că sînt un musafir inofensiv faţă de maniile lui, m-a găsit dintr-o dată adorabilă. Nu ceream să vizitez nici Chenonceaux, nici Chambord, nici Azay, nici Ussé. Astfel de lipsă de interes din partea mea depăşea toate speranţele lui. Mi-a mărturisit-o cu naivitate. Înţelegînd că nu-i ameninţam securitatea, a avut faţă de mine toate atenţiile de care este capabil.

Trebuie să spun, totuşi, că asta nu înseamnă prea mult. Jersainville este fiinţa cea mai distrată, cea mai zăpăcită, cea mai căzută din lună pe care am întîlnit-o. Asta este felul lui. Sînt momente cînd este cu adevărat absent faţă de tot ce-l înconjoară.

Dar Jersainville este cu adevărat un om cu gust. El şi-a instalat o colecţie de pipe într-una din cele mai nostime camere ale casei. Ea servea drept cabinet doctorului Gombault. Lambriuri plăcute încadrează panouri pictate care înfăţişează nişte maimuţe-farmacişti, înconjurate de arabescuri. Bunul Gombault pare să arate, prin această glumă murală, că nu făcea mare caz de măiestria şi nici de confraţii lui. Fapt este că pe aceste panouri este desenată o întreagă menajerie de maimuţe împopoţonate cu robe, toci pătrate, peruci şi ochelari, jucîndu-se cu atributele profesiunii pe care o parodiază în mod destul de ireverenţios. Unele mînuiesc lansete şi cuvete, altele retorte şi şorţuri. Multe dintre ele, după cum bine îţi închipui, sînt înarmate cu instrumentul drag lui Molière şi pe care Pravaz l-a perfecţionat pentru întrebuinţări mai delicate.

Printre aceste ţopăieli maimuţăreşti şi doctorale şi-a instalat dl. de Jersainville fumoarul şi l-a aranjat într-un mod care i-ar fi plăcut cu siguranţă sufletului hîtru şi mucalit al domnului Gombault. Doctorul ducelui de Choiseul ar fi regăsit aici unul din gusturile cele mai îndrăgite pe vremea lui. Secolul al optsprezecelea — nu îţi spun nimic nou, dragul meu Jérôme — a avut pasiunea obiectelor turceşti şi chinezeşti. O întreagă artă fermecătoare şi aeriană s-a născut din aceste imitaţii orientale. Decoraţiuni, tablouri, desene, gravuri, stofe, epoca a creat un întreg mobilier baroc sub influenţa celor *O mie şi una de nopţi* ale d-lui Galland, a *Scrisorilor persane* ale d-lui de Montesquieu şi a *Povestirilor* d-lui Voltaire. A fost o adevărată invazie de statuete groteşti orientale cu două cozi şi de paşale cu trei cozi. Ele au pus stăpînire pe etajere, au ocupat vitrinele, s-au instalat în rame, s-au înfăţişat în furnirul comodelor şi al paravanelor. Şi cu aceste obiecte drăguţe, în care influenţa chineză se îmbină cu rococoul, şi-a împodobit Jersainville fumoarul, această încăpere îngustă şi lungă cu panourile ei împodobite cu maimuţe şi părţile de deasupra uşilor înfăţişînd personaje ale Imperiului Ceresc al d-nei de Pompadour şi ale Regatului lui Zadig. Jersainville a aşezat acolo două scrinuri ciudate, unul lăcuit în negru şi auriu, altul lăcuit într-un roşu pal, aproape roz şi un divan turcesc demn de o sultană de operă.

Aşadar, în acest fumoar îşi petrece cea mai mare parte a timpului său bunul Jersainville, fie citind, fie visînd, fie fumînd. Dimpotrivă, Madelcine îşi face rareori apariţia aici, ceea ce dealtfel pare să îi fie indiferent soţului ei. Şi nu pentru că Madeleine şi cu el nu ar trăi bine împreună. Nici pe departe. Ei sînt în relaţii foarte amicale, dar, în fond, lui îi pasă prea puţin de soţia lui. Cred că atunci cînd s-a căsătorit cu frumoasa Madelcine de Guergis, dl. de Jersainville a fost mai cu seamă fermecat de zestrea impunătoare pe care ea i-o aducea. Jersainville, înaintea căsătoriei, era aproape ruinat, ceea ce l-a determinat să nu se prea formalizeze de întîmplările neplăcute din viaţa d-nei de Guergis mama. Datorită acestor lucruri, chiar după moartea acesteia, fata nu era uşor de măritat. Aşa considerau măicuţele de la Sainte-Dorothée. Astfel încît

au fost fericite că Jersainville, băiat de familie bună, a acceptat, fără să-l prea aprofundeze, trecutul puţin tumultuos al răposatei sale soacre. Jersainville fu deci acceptat. Cît despre măsura în care creditatea putea s-o influenţeze pe Madeleine, nu se poate spune că-l preocupa prea tare.

Şi totuşi ar fi fost poate cazul să fie puţin atent. S-ar fi cuvenit ca Madeleine să nu fie lăsată tot timpul cu ea însăşi — şi cu alţii. Dar, ce vreţi ? Jersainville nu avea nici vîrsta nici caracterul unui mentor, după cum nu le are dealtfel pe ale unui tiran sau ale unui poliţist. Poate că lucrurile ar fi stat altfel dacă ar fi fost cu adevărat îndrăgostit de Madeleine ; or, Jersainville nu este cu adevărat îndrăgostit decît de odihna şi de liniştea lui ; de rest îi pasă destul de puţin şi în scurtă vreme nu a mai dat importanţă faptelor şi isprăvilor Madeleinei. În această privinţă, indiferenţa lui este desăvîrşită iar indiferenţa este în acelaşi timp un lucru bun şi rău. Este un lucru rău, pentru că Madeleine ar fi avut nevoie să fie îndrumată şi supravegheată. Este un lucru bun, pentru că orice încercare de îndrumare ar fi putut să nu reuşească şi de aici s-ar fi iscat între Madeleine şi soţul ei înfruntări neplăcute. Aşa încît, hotărîrea pe care au luat-o este, în fond, cea mai cuminte din cîte ar fi putut lua. Madeleine nu se amestecă niciodată în treburile d-lui de Jersainville care, la rîndul lui, îi acordă o deplină libertate.

Este momentul să nu îţi mai ascund, dragul meu Jérôme, că prietena mea Madeleine uzează şi abuzează de această libertate. A avut multe aventuri, dacă se pot califica astfel hotărîri amoroase atît de rapide şi atît de simple ca cele pe care le ia cu o nepăsare liniştită şi o deplorabilă uşurinţă.

Madeleine de Jersainville este, într-adevăr, o fiinţă pur instinctivă şi nu ai putea izbuti să o faci să admită că este ceva rău în a-ţi acorda favorurile cui îţi place. Îmi pare puţin rău, pentru că, odată ce mă voi instala şi eu la Paris, voi fi obligată să o văd din ce în ce mai rar. Madeleine este o companie foarte compromiţătoare şi, fără să fiu îmbîcsită de prejudecăţi, nu ţin totuşi să fiu categorisită printre divorţatele libertine. Ce prostie să te compromiţi în mod inutil ! Vreau să duc o viaţă ordonată. De

aceea intenționez să plec cît mai repede de la hotelul Manfred și să închiriez un apartament. Nu știu încă unde voi locui. Am să încep să caut. Va fi o ocazie ca să cunosc Parisul. Îmi place acest oraș și mi se pare că voi fi încîntată să fiu fericită în el. Nu mi-o lua în nume de rău, bunul meu Jérôme, ai făcut ce ai putut ca să-mi asiguri aici o viață plăcută. Restul îmi revine mie.

Prietena ta,

LAURE DE LÉRINS"

•

D-lui Jérôme Cartier, Burlingame
San Francisco (Statele Unite)

Hotel Manfred, str. Lord Byron

Paris, 26 decembrie

„Dragul meu Jérôme,

Ai să rîzi de mine cînd ai să primești această scrisoare. Da, sînt tot la hotel Manfred. Am o cameră în care abia mă pot mișca, din cauza cuferelor, pentru că nu am închiriat încă apartamentul de care îți vorbeam. Nu crede totuși că șederea mea prelungită în acest hotel familial are vreun motiv sentimental, ca să nu zic mai mult. Nu îți închipui că urmez exemplul prietenei mele Madeleine și că sînt îndrăgostită de vreun Adonis cu meniu fix. Nu, dragul meu Jérôme, și dacă inima mea a bătut, n-a fost pentru un frumos cavaler. Parisul e de vină. Este plin de farmece și ele mi-au răpit timpul pînă acum.

Da, dragul meu prieten, de mai bine de o lună de cînd sînt aici, cochetez cu Parisul și mărturisesc că sînt fermecată de acest flirt. Nu te mira prea tare. Fără să ne cunoaștem, Parisul și cu mine eram deja vechi prieteni. Foarte adesea, cînd erai la slujba ta din Market Street și cînd rămîneam singură la Burlingame, scoteam din bibliotecă planul acestui Paris, care era pentru mine un oraș pe jumătate fabulos. Îl întindeam sub ochii mei și îl priveam timp îndelungat. Cu degetul urmăream străzile sale principale, aleile, bulevardele sale. Mă opream la piețe. Căutam monumentele cele mai vestite, în care

includeam, firește, marile magazine. Ce de plimbări am făcut în acest Paris îndepărtat și pentru mine aproape himeric, din care nu cunoșteam decît locul împrejmuit pe care se ridica pensionul Sainte-Dorothée ! Să pot să hoinăresc liberă, fără ghid, fără constrîngere, după bunul meu plac și inspirația capriciului, oprindu-mă unde vreau — mi se părea o ipostază a raiului.

Ei bine ! acest vis îl realizez de mai bine de o lună și această realitate este o încîntare. Ai să spui că sînt carghioasă, Jérôme, dar tu cunoști Parisul ; îți este familiar ; ți-ai petrecut aici tinerețea ; ai trăit aici și, cînd te-ai fixat în America pentru afaceri, întîi provizoriu, apoi definitiv, ai păstrat în minte imagini felurite ale Parisului. El ți-a satisfăcut curiozitățile. Dar în ce mă privește gîndește-te că Parisul rămăsese pentru mine un vis de școlăriță, un domeniu inaccesibil pe care nu-l zărisem decît dincolo de gratii. Cînd ne-am căsătorit, speram că Parisul se va lumina pentru mine cu razele lunii de miere. Dar, în loc de asta, m-ai aruncat într-un pachebot și m-ai dus acolo ca un obiect cucerit ! Anii au trecut și cînd mă gîndeam la Paris, îmi spuneam : «O Paris, cînd te voi vedea, voi fi fără îndoială o doamnă bătrînă. Ar fi fost totuși amuzant să calc pe trotuarele tale cu un pas încă sprinten, să hoinăresc pe străzile tale cu un mers tînăr, să oglindesc în vitrinele tale un chip frumos, să fiu încă la vîrsta cînd poți fi privită, urmărită».

Pentru că, vezi tu, dragul meu Jérôme, în America, nouă franțuzoaicelor și chiar franțuzoaicelor corecte, ne vor lipsi întotdeauna aceste plăceri ale străzii ; ne vor lipsi acele schimburi de priviri, acele mici manifestări de admirație culese în treacăt, în timp ce hoinărești. Să fii o femeie tînără și frumoasă, pe stradă, la Paris, este o plăcere specială, pe care nu o întîlnești nicăieri altundeva. Să te plimbi într-o zi frumoasă și friguroasă de-a lungul magazinelor elegante de pe Rue de la Paix și de pe Bulevarde, la ora la care se aprind felinarele și lumina strălucește în vitrine, în mijlocul unei mulțimi simpatice, este o impresie delicioasă pe care merita să o fi resimțit. Fără îndoială, în America, sînt multe străzi și bulevarde, multe prăvălii și magazine ; există trecători, dar nu există oameni care hoinăresc !

Vai ! hoinăreala, dragul meu Jérôme, ce invenție minunată. Am petrecut acum o lună întreagă în care nu am făcut altceva decît să hoinăresc. Ei bine ! niciodată nu m-am distrat atît. Da, în fiecare dimineață, timp de o lună, m-am îmbrăcat pentru Paris. Pentru Paris mă pudram pe nas, îmi făceam unghiile, mă parfumam. În fiecare dimineață, pentru el îmi puneam pantofii cei mai frumoși, rochia care-mi stătea cel mai bine, pălăria cea mai cochetă. Cu ce pas sprinten coboram scara ! Alergam spre Paris. Dintr-o dată mă aflam față în față cu el. Mirosul lui îmi umplea nările, zgomotul lui îmi umplea urechile. înfățișarea lui îmi sărea în ochi și, veselă, zglobie, îmbătată, porneam în recunoaștere și străbăteam întreg orașul.

Cred că îți închipui că în aceste plimbări zilnice nu urmam nici un plan metodic. Nu am vizitat Parisul așa cum fac americancele noastre. Ele îl împart în felii, ca pe un tort, și înghit cu lăcomie fiecare din aceste felii. Absorb astfel, în fiecare zi, un anumit număr de biserici, de muzee, de monumente și alte curiozități. Presupun că nu mă vezi comportîndu-mă în acest fel. Nu, ceea ce vroiam era să mă familiarizez cu locul unde voi trăi de aci înainte, și mijlocul cel mai bun mi s-a părut a fi să mă ghidez după întîmplare, sau mai bine spus să mă las în voia simpaticului Zeu al hoinărelii.

Și bine am făcut că am procedat astfel. Nu există ghid mai bun la Paris decît Parisul însuși. Ce de surprize ne rezervă ! Ce de lucruri minunate ne arată și pe care le iubesc cu pasiune încă de pe acum ! Minunatele lui cheiuri, fastuoasele sale Champs-Elysées, Luxembourgul, piața Vendôme și Montmartre ! Am urcat acolo într-o dimineață frumoasă, răcoroasă și limpede. A fost una dintre primele mele plimbări. De acolo, Parisul întreg mi-a apărut vag, misterios, enorm, precis. Acesta era deci Parisul în care urma, în sfîrșit, să trăiesc, care îmi va oferi în mod liber toate aceste bucurii, mari și mici. Ah ! Jérôme, gîndește-te, să contempli după plăcul inimii surîsul Giocondei sau manechinele șic din Rue de la Paix !

Oricît de frumos și de seducător mi s-a părut Montmartre, nu voi locui totuși acolo. Nu sînt nici o boemă,

nici o artistă, sînt o cuconiţă foarte onorabilă, căreia îi trebuie o locuinţă paşnică şi comodă. Aşa încît am s-o caut poate în vechile cartiere liniştite de pe malul stîng. Pentru moment, nu am hotărît încă nimic. Mă las încă cu totul în voia genului de viaţă pe care ţi-l descriu. Prezintă multă atracţie, dar în curînd am să mă „aşez" şi am să mă comport ca o persoană plină de demnitate şi grijulie de consideraţia cu care e privită. Din toate cîte îţi povestesc, o să am mare grijă să nu spun nimic celor cîteva doamne bătrîne pe care le cunosc aici şi pe care va trebui să le fac să accepte noua mea situaţie. De aceea, peste cîtva timp, va trebui să mă hotărăsc să pun capăt hoinărelilor mele şi să consacru cîteva ore pe zi vizitelor necesare. Pînă acum, mărturisesc, nu am avut curajul să-mi impun aceste formalităţi. Eram prea îndrăgostită de Paris ca să mă preocup să-mi oficializez legătura cu el. Totuşi, am făcut un prim pas în acest sens, căci alaltăieri m-am dus să o văd pe respectabila mea mătuşă Brégin, la Sainte-Dorothée.

Dealtfel, nu am îndeplinit această faptă vitejească fără să-mi iau cîteva precauţii prealabile. Mai întîi am trimis, înainte de venirea mea, o scrisoare foarte respectuoasă, destul de detaliată, din cele mai modeste şi, cred, destul de bine adusă din condei. Îi expuneam mătuşii mele, într-un limbaj fără ocolişuri şi fără fanfaronadă, importantul eveniment care avusese loc în existenţa mea. Am povestit împrejurările cu naturaleţe, dar şi cu o oarecare rezervă şi cu toată cuviinţa posibilă. În încheiere, lăsam să se înţeleagă discret că voi aştepta, pentru a mă prezenta la vorbitor, ca să fie manifestată dorinţa de a apărea. Ţineam înainte de toate ca să nu mă prezint acolo ca o intrusă sau ca o vinovată.

Ceea ce face să fiu vinovată este că rîd încă şi acum gîndindu-mă la deruta pe care scrisoarea mea a produs-o desigur în rîndurile minunatelor măicuţe de la Sainte-Dorothée. Ce comentarii, ce discuţii va fi stîrnit? Gîndeşte-te, dragă prietene, pentru doamnele acestea cumsecade sînt, în fond, o oaie rîioasă, o biată rătăcită, un suflet pierdut. Cum! o fostă elevă a pensionului Sainte-Dorothée să fie acum o femeie divorţată! Nu este groaznic? Ce scandal! De cîte ori, în faţa acestei ruşini familiale,

biata și buna mea mătușă n-a trebuit să ridice ochii la cer pe deasupra ochelarilor ei ! Oare nu ea adusese această dezonoare comunității, introducîndu-mă ca elevă la Sainte-Dorothée ? Ah ! ce de conciliabule trebuie să se fi produs în privința atitudinii ce trebuia adoptată față de mine ! Așa încît nu am să-ți ascund că răspunsul la scrisoarea mea s-a lăsat puțin așteptat. A sosit totuși. Era un model de prudență și de ambiguitate. Punctul principal, firește, nu era tratat. Totuși, după infinite preambule și numeroase considerații generale, eram invitată să vin s-o văd pe mătușa mea la vorbitor.

În vederea vizitei, m-am îmbrăcat cu un desăvîrșit bun gust. Ținuta mea avea ceva intermediar între cea a unei văduve și a unei fete tinere, cu o nuanță de doamnă de o anumită vîrstă. Închiriasem, pentru această împrejurare nu o umilă trăsură, ci un cupeu frumos cu un cal. La ora fixată, acest vehicul confortabil și modest se oprea în fața porții pensionului Sainte-Dorothée. Am avut mare grijă să-mi pun talpa pe scară înțelept de încet, sub ochiul scrutător al sorei portărese, care mă privea cu curiozitate și pe care am salutat-o în treacăt cum este obiceiul. Apoi am străbătut hotărît marea curte pavată. La ghereta de la poartă, mi-am făcut biletul. De acolo, am fost condusă la vorbitorul cel mare. Era gol și îți mărturisesc că mi-a părut mai bine, pentru că am revăzut cu o oarecare emoție lambriurile cenușii și fotoliile de rips verde care împodobesc vasta încăpere. Aceste amintiri din trecut au fost însoțite, dragul meu Jérôme, de un scurt gînd la adresa ta. Acolo mi-ai făcut cinstea să mă bagi în seamă ! Dar nu am avut răgazul să mă înduioșez prea multă vreme. După un zgomot îndepărtat pe parchetul dat cu ceară, am recunoscut pasul tărăgănat al mătușii mele de Brégin, după numele ei de călugărință maica Sfînta-Véronique. M-am ridicat și am înaintat spre ea. Momentul era delicat : nu trebuia să mă arăt nici prea grăbită, nici prea rezervată. Maica Véronique este atentă la lucrurile cele mai neînsemnate și cum are o minte subtilă și mediocră, face deducții infinite.

În ciuda acestor precauții, primirea ei a fost, așa cum mă așteptam, mai degrabă rece. Ah ! nu am învinovățit-o pe biata mea mătușă. Primesc cu siguranță instrucțiuni în

această privință și era prea bună călugăriță ca să facă altceva decît să se conformeze. Rezerva ei de comandă era perfect explicabilă. Eram, în fond, îți repet, dezonoarea pensionului. Cazul meu nu avea scuze. Spune și tu, o fetiță care, datorită perfectei educații primite la Sainte-Dorothée, datorită renumelui mondial al acestei cucernice instituții, avusese norocul deosebit de a fi fost luată în căsătorie fără zestre și care, după cinci ani de căsnicie, se întorcea din America divorțată și, ceea ce este mai rău, fără o vină gravă din partea soțului ! De la bun început, mătușa mea m-a făcut să simt această nuanță și multe altele, prin însuși felul în care părea că mă ține la distanță. Nu trebuie să fii, pe drept cuvînt, sever față de o persoană care nu numai că și-a compromis situația mondenă, dar, fără îndoială, și situația ei materială, căci, în sfîrșit, ce mă voi face acum ?

În privința acestui ultim punct, am putut s-o liniștesc lesne pe maica Véronique și conversația noastră a început de aci. Mătușa mea a părut foarte mulțumită de asigurările pe care i le-am dat. Ea a suspinat cu ușurare ca și cum i-aș fi ridicat o piatră de pe inimă. După care, și-a încrucișat brațele pe burtica ei rotundă și m-a privit cu o oarecare bunăvoință. Fără îndoială, eram tot o femeie divorțată, în afara sînului Bisericii, dar nu eram o divorțată săracă. Este o mică diferență, chiar pentru sufletele cucernice, și mătușa mea nu ar fi trecut-o cu vederea. În ciuda situației mele nereglementare, îmi dădeam totuși seama că nu-i făceam o impresie prea proastă. Ținuta și îmbrăcămintea mea dovedeau că nu-mi pierdusem în întregime calitățile atît de franțuzești de decență și de tact. Mătușa mea se aștepta să mă vadă îmbrăcată cu vreo rochie țipătoare, cum arborează deseori mamele micilor eleve americane în vizitele lor transatlantice la vorbitorul de la Sainte-Dorothée. Dar eu eram îmbrăcată simplu și cu gust. Ce păcat că eram divorțată ! Desigur că maica Véronique își spunea că era foarte regretabil că o văduvie oportună nu m-a scutit de prostia pe care o făcusem. Așa e ! dragul meu Jérôme, maica Véronique te-ar fi sacrificat cu dragă inimă în interesul religiei și al moralei oficiale !

După aceste preliminarii, am văzut destul de repede unde vroia să ajungă mătușa mea. Un al doilea punct o

preocupa. Aveam sau nu intenţia să mă recăsătoresc ? Mătuşa mea ţinea foarte mult să fie lămurită asupra acestui lucru. Fără îndoială, divorţul lezează întotdeauna legile divine, totuşi există divorţuri şi divorţuri, şi o despărţire, chiar voalată sub pretextul convenienţelor mutuale şi al consimţămîntului reciproc poate să ascundă anumite scuze. Bărbaţii sînt atît de vicleni, atît de brutali ! Măicuţele, care nu prea îi cunosc direct, nu au pentru ei o mare stimă. Bietele femei au uneori mult de suferit şi căsătoria nu este totdeauna un rai ! Sînt aşadar cazuri cînd vina unei femei divorţate se atenuează ciudat şi cînd poţi aproape să i-o treci cu vederea. Singurul caz în care nu există nici o scuză este o a doua căsătorie. În acest caz, scandalul este şi mai mare. O femeie divorţată care se recăsătoreşte riscă să-şi perpetueze păcatul, să-i adauge o posteritate.

Din nou am putut s-o liniştesc pe maica Véronique şi asta în mod sincer. Ea a părut mai întîi foarte mulţumită de declaraţia mea, dar apoi s-a întunecat la faţă. Pentru prima oară, de la începutul conversaţiei noastre, îmi cerceta cu grijă chipul. Ea mă privea cu o insistenţă aproape stînjenitoare. Ce descoperise oare, dintr-o dată, pe faţa mea ? Purtam pe frunte stigmatul blestemului ? După strîmbătura bunei doamne, puteam să cred cel puţin că mă urîţisem în mod îngrozitor de pe vremea cînd taţii elevelor se uitau după mine la vorbitor. Dar nu, nu era asta ; dimpotrivă, biata mea mătuşă regreta din tot sufletul că Domnul îmi lăsase cîteva daruri destul de plăcute. Ce puteam face acum cu aceste farmece zadarnice care, dealtfel, nu îmi fuseseră de un mare folos, din moment ce nu reuşiseră să-l facă pe soţul meu să treacă peste imperfecţiunile mele morale şi să-mi accepte toate capriciile, rezervîndu-şi doar plăcerea frumuseţii mele ? Acum, mai cu seamă, la ce îmi putea oare folosi că aveam ochi frumoşi, o gură proaspătă, un păr bogat ? Aceste avantaje deveneau pentru mine tot atîtea primejdii. Toate acestea se puteau vedea în privirile neîncrezătoare ale maicii Véronique. Îţi jur că ar fi fost încîntată să fiu chioară, şchioapă sau cheală. Ar fi preferat cu siguranţă să fiu oloagă decît aşa cum eram, căci nu era oare

estem de probabil că palidele mele farmece vor atrage complimentele interesate ale bărbaţilor şi propunerile lor nerușinate ? Şi nimic nu o asigura că nu mă voi lăsa prinsa în capcana lor. Femeile sînt sensibile în faţa acestor elogii masculine şi îngîmfarea le poate duce la multe prostii. Mătuşa Véronique, în forul ei interior, îmi facea onoarea să mă creadă în stare de cele mai mari prostii.

În realitate, buna mea mătuşă îşi făcea griji pntru virtutea mea şi era clar că se temea că nu voi şti să o păstrez intactă. Va să zică, aş fi putut să am amanţi ! Şi muşca buzele la gîndul acestei dezonorări, totuşi nu a îndrăznit să-mi împărtăşească presupunerile ei. Şi pe această temă eram pe punctul să o liniştesc dar, zău, îi dădusem deja destule asigurări pentru o primă vizită şi nu am rezistat la plăcerea de a o lăsa să-şi chinuiască puţin slaba minte cu acest subiect şi chiar să o necăjesc cu răutate aducînd vorba despre Madeleine de Jersainville. Am mărturisit că petrecusem tocmai o lună şi jumătate la ea, la conacul Guérets.

Auzind acest nume şi această veste, mătuşa mea a făcut cea mai comic decepţionată nutră cu putinţă. Cum, abia întoarsă din America, fiind într-o situaţie care îmi impunea menajamentele cele mai delicate, o frecventam în intimitate pe Madeleine de Jersainville ! Maica Véronique era literalmente torturată. Caritatea îi interzicea să-mi dezvăluie nebuniile amoroase ale Madeleinei, tot caritatea îi poruncea să mă prevină asupra unor relaţii atît de pernicioase. Ce avea de făcut ? Soluţia la această problemă nu fusese prevăzută în instrucţiunile pe care maica Véronique le va fi primit de sus. Totuşi, pentru că mă temeam ca mătuşa mea să nu ia iniţiativa să mă prevină de pericol şi, cum nu vroiam să risc să ascult lucruri neplăcute despre Madeleine, am invocat faptul că era tîrziu şi am cerut permisiunea să mă retrag. Mătuşa mea a fost foarte fericită de diversiunea care îi dădea timpul să raporteze persoanei în drept. Cînd ne-am despărţit, m-a bătut cu afecţiune pe obraz spunîndu-mi : «Micuţa mea Laure, îmi pare bine că te-am revăzut. Mai vino uneori să asculţi sfaturile bătrînei tale mătuşi...» Şi a

adăugat : «Ar fi mai bine decît s-o vezi prea des pe Madeleine de Jersainville. Se spune că este cam cochetă...»

Madeleine puţin cam cochetă ! Nu ţi se pare delicios eufemismul, dragul meu Jérôme ? În sfîrşit, după cum vezi, vizita mea s-a desfăşurat foarte bine, deşi, cîteva zile mai tîrziu, am primit o scrisoare de la mătuşa mea, prin care îmi comunica că maica superioară spera că, în ciuda dificultăţilor poziţiei mele, vor continua să existe relaţii bune între pensionul şi mine. Ea nu se îndoia de asemenea că. atunci cînd se va ivi ocazia, voi consimţi să mă asociez la anumite opere de binefacere patronate de comunitate. Aceste vorbe amabile sînt un indiciu că scrisoarea prin care voi fi solicitată nu va întîrzia ! Din fericire, dragul meu Jérôme, dărnicia ta m-a pus în situaţia să pot satisface din plin aceste mici obligaţii. Tot ea mi-a permis să-mi ofer o mică bijuterie pe care o văzusem pe Rue de la Paix, într-una din primele mele plimbări şi la care m-am gîndit adesea de atunci. Este o inimă formată din pietre fără valoare, dar cu gust montate. Cînd am pus-o la gît, mi s-a părut că Parisul însuşi mi-l oferea în semn de bun venit. Nu te ofensa de aceste semne de curtenie din partea marelui oraş. Atîta timp cît n-am să le încuviinţez decît pe acestea, maica Véronique poate să doarmă liniştită. Apropo, pe cînd te recăsătoreşti ? S-ar zice că mă regreţi.

Prietena ta,

LAURE DE LÉRINS."

D-lui Jérôme Cartier. Burlingame
San Francisco (Statele Unite)

Hotel Manfred, str. Lord Byron

Paris, 12 ianuarie

„Dragul meu Jérôme,

Sînt foarte fericită de vestea bună pe care mi-o aduce cablograma ta.

Iată-te în sfîrşit căsătorit şi drăguţa domnişoară Hardington trebuie să fie pe deplin mulţumită. Gîndeşte-te,

soția bărbatului celui mai elegant și celui mai distins din San Francisco, pentru că pot să ți-o spun acum cînd nu mai ești soțul meu ci căsătorit cu alta.

Pînă acum, într-adevăr, deși eram divorțați legal, existat încă între noi un fel de legătură care mă reținea să îți vorbesc foarte deschis. Asta dădea scrisorilor mele ceva artificial și de împrumut, pe care simt că nu o să-l mai pe viitor. Acum nu ne mai rămîne într-adevăr nimic din trecutul nostru comun decît o sinceră și loială camaraderie. Cred că noua ta soție nu se va ofensa. Este foarte inteligentă și înțelege plăcerea pe care o am scriindu-ți. Sper că ea va considera că are în mine o prietenă sigură și devotată. Noua ta soție te adoră. Sînt încîntată de acest lucru, pentru că este foarte plăcut pentru un bărbat să știe că este iubit nebunește. Asta îl scutește pînă și să fie drăguț, ceea ce nu ți se va întîmpla niciodată. Totuși, cum doresc din tot sufletul ca sentimentul Aliciei pentru tine să fie trainic, lasă-mă să-ți transmit cîteva mici gînduri care sînt aproape niște sfaturi.

Ai mari calități în dragoste, dragul meu Jérôme, și-mi face plăcere să o recunosc. Dar ai un defect pe care vreau să ți-l semnalez, căci ar putea să pună în primejdie fericirea voastră conjugală. Nu ești atent, Jérôme.

Or, a fi atent cu o femeie este unul din lucrurile pentru care ea îți este cel mai mult recunoscătoare și la care este cu deosebire sensibilă. Nu vreau să vorbesc, bineînțeles, de această atenție care este una din formele politeții și care este desemnată mai exact cu expresia : atenții. „A avea atenții“ pentru o femeie este fermecător, este drăguț și nu este de prisos. Înseamnă să dovedești o galanterie înnăscută, care are valoarea ei și este meritorie. Femeile le sînt recunoscătoare bărbaților pentru aceasta. Dar aceste „atenții“ pe care le acceptă cu plăcere nu au decît o legătură îndepărtată cu „atenția“ pe care o pretind, chiar și inconștient, din partea oricui participă la viața lor.

Da, Jérôme, nu ajunge, cu o femeie, cu soția ta, să ai „atenții“, trebuie să fii „atent“. Prin asta înțeleg că trebuie să te străduiești, zi de zi, clipă de clipă, să o înțelegi, să încerci să-ți dai seama de variațiile ei de

caracter şi de temperament. Trebuie să o observi cu migală şi să-i dai impresia că trăieşte într-o atmosferă vigilentă. Această impresie de a fi înţeleasă, înconjurată, susţinută, de a fi privită cu o grijă inteligentă, este foarte preţioasă pentru o femeie. Ea îi este un sprijin preţios, îi dă un sentiment de bunăstare şi de securitate. O ajută să comunice cu cel care o iubeşte. Astfel se ţes între cei ce se iubesc mii de raporturi delicate, indisolubile, care le întăresc legătura, o apără parcă cu o reţea cu ochiuri strînse.

Această vigilenţă ţi-a lipsit faţă de mine, dragul meu Jérôme, această pătrundere atentă şi grijulie. Ţi-a lipsit şi am suferit din pricina aceasta, fără să-ţi spun. Orice femeie în locul meu ar fi suferit în aceeaşi măsură, aşa încît nu crede că este o pretenţie personală a mea. Aşa se face totuşi că vieţile noastre, în ciuda tuturor aparenţelor unei legături fericite, s-au izolat reciproc, s-au disociat încetul cu încetul. Fără să ne dăm seama exact, am ajuns destul de repede să ne dezinteresăm unul de celălalt, vreau să spun din punct de vedere sentimental şi pasional. Rămîneam legaţi de legături aparente, dar fără o soliditate reală. În fond, doream atît unul cît şi celălalt să ne regăsim libertatea. Am dat impresia că ţi-o iau înainte în reluarea în posesiune a vieţilor noastre, dar dorinţa exista în noi simultan. Credeam că ne atingem prin rădăcinile noastre şi ne amestecasem doar crăcile. A sosit un moment cînd, de comun acord, ne-am degajat. Fenomenul era inevitabil şi nu l-am putut evita. Criza, din fericire, nu a avut nimic tragic. Am suportat-o amîndoi foarte bine.

Nu vreau nicidecum să spun că nu ne-am iubit. În ceea ce mă priveşte, ştii ce sentiment am avut faţă de tine. Poate fi considerat dragoste, dacă nu găseşti că este nedemn de acest cuvînt un amestec de simpatie, de stimă, de prietenie şi încă de ceva mai mult. Ştiu bine că toate acestea la un loc nu alcătuiesc dragostea, aşa cum o definesc romancierii, dar aşa simt mulţi oameni cumsecade, care se mulţumesc cu această variantă. Iar tu, nu mă îndoiesc că m-ai iubit în felul tău. M-ai omagiat printr-o înclinaţie violentă, destul de violentă pentru a înăbuşi, pentru un moment cel puţin, celelalte interese

de fete. Mă gîndeam la asta zilele trecute, în acel vorbitor de la Sainte-Dorothée, unde mă dusesem să o vizitez pe mătuşa mea Brégin. Aşteptînd să apară, îmi aminteam cum ai intrat, în acelaşi vorbitor, acum cinci ani. Veneai ca să îndeplineşti o obligaţie. Deodată, din întîmplare, ai privit spre colţul sălii în care mă aflam. Acolo stătea o tînără elevă, care purta uniforma urîtă a casei ; dar sub această rochie prost croită ai ghicit un trup bine făcut ; în această elevă de pension ai descoperit o fată tînără ; în această fată tînără, o femeie şi, deodată, ai simţit dorinţa subită să fii privit de aceşti ochi, atins de aceste mîini, chemat de această gură. Apoi posedarea acestei fiinţe, pînă atunci necunoscută, ţi s-a părut dintr-o dată indispensabilă şi, pe loc, ai fost hotărît să faci orice ca să-ţi satisfaci dorinţa.

Da, dragul meu Jérôme, tu atît de înţelept, atît de serios, ai avut momentul tău de nebunie în dragoste. Semănai cu unul din acei căutători de aur din California care, în timpurile eroice al lui Bret-Harte, îşi disputau, cu pistolul şi cuţitul, pepita minunată la care rîvneau. Erai asemeni acelor vînători din America de Nord care răpesc pe fata şefului în galopul mustangului lor. Din fericire, pentru mica persoană în chestiune nu era nevoie de eforturi aşa de mari. Era disponibilă şi nu avea nimic împotrivă să te urmeze. Dealtfel, ea înţelegea foarte bine ce simţeai pentru ea. Această furie autentic californiană o flata. Şi apoi, necesităţile impuse de situaţia mea materială mă predispuneau să accept propunerea ta. Totuşi, acest ultim motiv nu ar fi fost suficient ca să mă decidă. Îmi plăceai, Jérôme, şi m-am lăsat convinsă.

Astfel ai dus cu tine la capătul pămîntului pe mica elevă de la Sainte-Dorothée, spre uimirea măicuţelor. Ceea ce este mai curios în aventura noastră este că, după ce ţi-ai satisfăcut dorinţa de mine, ai continuat să mă iubeşti sau mai degrabă să iubeşti în mine amintirea violentei emoţii senzuale pe care ţi-o pricinuisem. Ai fost fericit şi, cum eu nu păream nefericită, totul ţi s-a părut că merge cît se poate de bine în cea mai bună dintre lumile noi. Am devenit pentru tine un obiect plăcut, pe care îl regăseai în fiecare seară acasă, cînd te întorceai de la treburile tale. Fără să mai constitui pentru tine acea atracţie intensă

din primele noastre luni de căsătorie, am continuat să fiu un substanțial divertisment, dar nu ți-a dat în gînd să te ocupi de mine, în sensul profund al termenului. A ! ai avut față de mine atenții delicate, dar nu m-ai înconjurat cu acea atenție vigilentă de care ți-am vorbit adineauri ! Niciodată nu te-ai arătat cîtuși de puțin curios de schimbările care se puteau produce în mine. Și, totuși, mă schimbam fără ca să știi, pentru că toate se schimbă — asta este viața. De aceea, încetul cu încetul, bunul meu Jérôme, văzînd că nu-ți sînt necesară, m-am restituit mie însămi. Tu o știai tot pe Laure de Lérins pe care ai remarcat-o la vorbitorul pensionului. Nu băgaseși de seamă că o altă ființă se născuse în ea. Aceasta nu părea să aibă vreo contingență cu tine și ea îți rămînea străină. Nu te-ai sesizat niciodată de prezența ei, nu te-ai interesat de aspirațiile, de visele, de trebuințele ei. În comedia vieții noastre, nu ai jucat rolul „Indiferentului", ai jucat rolul „Neatentului".

Aceasta a fost povestea noastră sentimentală, dragul meu Jérôme. Dacă ți-o expun aici, n-o fac cîtuși de puțin ca să mă plîng. Ceea ce a fost trebuia să fie. Oricum, nici nu ai avut intuiția gusturilor mele de independență și de libertate ! Dar să trecem mai departe. Să nu îți închipui mai cu seamă că dîndu-ți aceste explicații urmăresc să revendic vreo superioritate față de tine, în numele clarviziunii mele. Cîtuși de puțin, ceea ce îți spun nu are altă rațiune decît să te prevină de o primejdie posibilă. Alicia ta este o tovarășă de viață fermecătoare, dar ferește-te să faci din nou greșeala pe care ai făcut-o față de mine. Și ea se va schimba ; caracterul ei se va modifica. Femeile sînt ființele cele mai puțin statornice. Urmărește-o pe Alicia cu ochi grijulii. Nu o lăsa să se transforme fără știrea ta, că de nu, îți va scăpa. Fii atent, Jérôme. Este recomandarea pe care ți-o fac din prietenie... Nu o interpreta ca un regret, ci ca un simplu semn de interes pentru trăinicia fericirii tale.

Nu am să închei această scrisoare înainte de a-ți repeta ceea ce ți-am mai scris. Sînt fericită în noua mea existență. Viața la Paris, așa cum o duc eu, este minunată și aș recomanda-o oricui îi place independența și singură-

totuși Nicăieri, mai bine decît la Paris, nu îți poți satisface aceeași înclinație și totuși am să-i pun capăt din proprie inițiativă. Nu rîde de aceste contradicții, sînt întru totul feminine. Da, mă pregătesc să părăsesc scumpul meu hotel Manfred, de care m-am legat de la întoarcerea mea de la Guérets și unde încep să devin decan, nu de vîrstă, ci de Domnului, ci de ședere. Încă de mîine, am să mă apuc așadar în mod serios să caut un apartament și să mă resemnez să mă întorc la viața civilizată, pentru că, pînă acum, am trăit la Paris ca o adevărată sălbăticiune. De aceea, pentru a mă pregăti să reintru în rîndurile societății, am să încep cu destoinicie șirul de vizite la cîteva bătrîne prietene ale mamei, care mai sînt în viață și dintre care unele s-au interesat vag de mine. Este o formalitate plictisitoare, dar absolut obligatorie, căci doamnele bătrîne dispun de reputația noastră. Din fericire, această plictiseală va fi oarecum compensată de spectacolul comic pe care mi-l vor oferi cu siguranță. Am să-ți scriu cum mă vor fi primit aceste Parce [1]. Te va amuza, ca și pe Alicia. Parcă o văd, dînd din umerii ei frumoși și repetîndu-ți cu accentul ei cuminte și sentențios «Franțuzoaicele astea sînt nebune!»

Ea va avea dreptate în trei sferturi și jumătate din cazuri, dar cîtuși de puțin în ceea ce mă privește. Proiectele mele sînt, dimpotrivă, foarte cuminți. Trebuie să duc o viață strict ordonată și care să nu dea loc nici unei insinuări răuvoitoare. Știu că situația mea este cam delicată, dar, ce naiba, poți să nu fii căsătorită și să nu fii neapărat o stricată! Și contrariul este, dealtfel, posibil în aceeași măsură. Pildă este scumpa mea Madeleine de Jersainville! Nu am revăzut-o încă. Plecînd de la Guérets, se ducea pentru cîtva timp la Monte-Carlo. Dealtfel, ți-am spus, nu intenționez s-o văd decît rar și să nu apar prea des în public în mult prea îndoielnica ei companie. Pe curînd, dragul meu Jérôme. Cele mai bune gînduri lui Alicia. Sînt cu afecțiune prietena ta

LAURE DE LÉRINS".

---

[1] În mitologia latină, cele trei zeițe care au în mîini firul vieții omului de la naștere pînă la moarte. (N. tr.)

D-lui Jérôme Cartier. Burlingame
San Francisco (Statele Unite)

Hotel Manfred, str. Lord Byron

Paris, 28 februarie

„Dragul meu Jérôme,

De cînd ţi-am scris ultima dată, am făcut lucruri mari, dintre care principalul a fost să reţin un apartament.

Îţi voi spune, mai întîi, că nu este situat în nici unul din cartierele Parisului pe care le prefer. Nu voi locui aşadar nici într-una din acele frumoase locuinţe din Place Vendôme, a cărei nobilă ordonare stil Ludovic al XIV-lea o admir atît, nici într-una din acele vechi reşedinţe din timpul lui Ludovic al XIII-lea care înconjoară Place des Vosges. Nici înaltele faţade de piatră, nici pitoreştile pavilioane de cărămidă nu o vor adăposti pe prea supusa ta slugă. Nu voi fi găzduită nici de acele case simpatice care înconjoară grădina de la Palais-Royal şi din ale căror balcoane cu vase sculptate o poţi privi. Nu trebuie să-ţi închipui că apartamentul este situat în vreunul din acele demne şi posomorîte imobile de pe cheiul Malaquais, şi nici în vreo încăpătoare şi elegantă clădire de pe Avenue du Bois. Nici în preajma Louxemburgului, nici în centrul carticrului Saint-Germain nu-şi va fixa căminul Láure de Lérins. Din motive diferite şi principalul este că o asemenea locuinţă ar fi grevat prea mult resursele bugetului meu. După această constatare, a trebuit să mă îndrept spre locuri mai modeste.

Cum şovăiam între malul drept şi malul stîng, am avut o clipă intenţia să-mi rezolv nehotărîrea fixîndu-mi domiciliul în insula Saint-Louis. Mărturisesc că fermecătoarea ciudăţenie a acestui vechi cartier mă tenta destul de mult. Mă plimb acolo deseori şi este unul din locurile „de visat“ preferate. Îmi place foarte mult. El alcătuieşte în Paris o mică provincie insulară, care are farmecul ei original şi special. Nu pot să-mi închipui că insula Saint-Louis depinde de administraţia municipală. Nu, nu pot să mă resemnez să nu consider insula Saint-Louis ca un Stat independent, beneficiind de privilegii şi de autonomie.

Este pentru mine un fel de Val-d'Antoine, de Republică Saint-Martin, de Principat Monaco. Trebuie să posede un statut independent. Acolo trebuie să se trăiască după moravuri și obiceiuri strict locale. Nimeni nu îmi va smulge convingerea că insula Saint-Louis are un guvernator, și că acest guvernator locuiește în casa Lauzun, un episcop, și că acest episcop are drept episcopat casa Lambert, un mare judecător, și că acest magistrat își are reședința în casa Lhetonvilliers. Toate aceste persoane trebuie să poarte costume speciale și semne adecvate, să purceadă la ceremonii misterioase, la ceremonii secrete. Noaptea, aceste cortegii, aceste procesiuni fantastice parcurg cu siguranță străzile tăcute ale insulei ; apoi, dimineața, totul reintră în ordine, viața se destramă și insula își reia înfățișarea obișnuită, pe jumătate burgheză, pe jumătate populară, cu clădirile ei demodate, cu casele ei vechi, cu prăvălioare. Ah ! fără îndoială, Jérôme, dacă aș fi locuit în insula Saint-Louis, aș fi descoperit lucruri ciudate și Femeia fără Cap, care se află la colțul străzii Le Regratier ar fi venit să-mi facă confidențe stranii ! Dar nu mă aflu la Paris spre a visa, ci spre a trăi aici și fantomele nu constituie o tovărășie ! De aceea, în ciuda lucrurilor tentante din acest cartier, în ciuda frumoaselor priveliști pe Sena, în ciuda demnității melancolice a caselor străvechi, am renunțat să devin o insulară. Nu voi fi un Robinson al insulei Saint-Louis. Nu-i voi cunoaște secretele, nu-i voi explora misterul !

Deci cartierul pe care l-am ales este infinit mai puțin romanesc, dar se potrivește mult mai bine cu genul de viață pe care intenționez să-l adopt. Nu este nici elegant, nici popular, nici pustiu, nici zgomotos. Strada unde voi locui are un nume decent, ușor de reținut și de pronunțat. Acest ultim punct m-a preocupat foarte mult. Cu mania actuală de a da străzilor numele unor oameni mai mult sau mai puțin mari, ești expus să-ți petreci viața sub patronajul unui domn reprezentat de un ansamblu de silabe care nu îți plac și care pot chiar să te scoată absolut din fire. Or, acest grup de silabe ești obligat să-l pronunți de zece ori pe zi, să-l auzi repetat de prieteni, să-l încredințezi furnizorilor, să-l scrii pe corespondența ta. În tot cursul

zilei, depinzi astfel de un personaj pe care nu îl cunoşti, pentru care nu ai nici o admiraţie, nici o simpatie şi care îţi impune să foloseşti o sonoritate neplăcută, odioasă sau ridicolă.

E o nimica toată, ai să-mi spui. Da, dar este o nimica ce are totuşi importanţa ei şi aceste lucruri mici contribuie să-ţi fie viaţa plăcută sau neplăcută. Ele au o parte infimă, dar reală, în fericirea noastră. Aşa încît nu aş fi vrut pentru nimic în lume să mă ponosesc cu o stradă al cărei nume mi-ar fi displăcut prea tare. Dimpotrivă, trebuie să fie încîntător să fii întrucîtva oaspetele unui pictor sau al unui scriitor îndrăgit. Şi, dacă mă văd foarte bine locuind pe Rue Marivaux, pe Rue Alfred de Vigny, pe Rue Eugène Delacroix sau pe Rue Watteau, nu pot să-mi închipui cum aş locui pe Rue Hippolyte Flachat sau pe Boulevard Raspail.

Cel mai bun lucru nu este oare să alegi o stradă al cărei nume nu poate atrage atenţia, nu evocă nici o amintire precisă şi pare să nu mai aparţină nimănui, avînd ceva ireal şi imaginar ? În numele acestui principiu şi încă pentru alte cîteva motive, m-am hotărît să închiriez un apartament pe strada Gaston de Saint Paul.

Strada Gaston de Saint Paul ! Nu găseşti că este întru totul satisfăcător de vag ? Gaston de Saint Paul pare semnătura unui dansator regăsită pe un vechi carnet de bal. Gaston de Saint Paul ! Gaston este drăguţ şi familiar, Saint Paul este elegant şi aristocratic. Acum, cine era de fapt acest Gaston de Saint Paul ? Am să-ţi spun altă dată. cînd mă voi fi informat despre el. Fie să nu am în ceea ce il priveşte vreo surpriză neplăcută, pentru că sînt sigură că aş fi în stare să nu mai îmi placă atît apartamentul meu drăguţ. Este comod şi bine împărţit. Casa, confortabilă, nu este dintre acele clădiri noi de tot, în care totul pare de carton. Fără să fie veche, simţi că a fost deja pusă la încercare. Alt avantaj ; apartamentul era liber. Pentru mine constituia o condiţie esenţială, pentru că e groaznic să cunoşti oamenii care au locuit înaintea ta şi după care urmezi ! Să ai în ochi amintirea chipurilor, ce neplăcut ! Să ştii ce mobile aveau şi unde erau aşezate ! În presupunerile, în amestecurile, în promiscuităţile acestea este ceva care îmi repugnă. Asta mi-ar fi suprimat toată plă-

vreca instalării. În timp ce a intra într-un apartament gol nu este deloc același lucru. Știi, firește, că vii acolo în locul altor ființe omenești, dar atîta tot. Molusca a ieșit din cochilie. Este suficient să cureți, să freci, să speli și să zugrăvești și poți aproape să crezi că ești primul care locuiește acolo. Dacă nu ar fi fost așa, nopțile mi-ar fi fost bîntuite de spectre de contribuabili și de fantome de locatari.

Celălalt subiect, oarecum important, despre care vroiam să-ți povestesc, dragul meu Jérôme, sînt vizitele pe care le-am făcut la prietenele mamei. Dacă, atunci cînd ne-am căsătorit, acum cinci ani, nu m-ai fi dus în America cu o grabă care nu părea să prevestească situația în care sîntem astăzi, te-aș fi prezentat atunci acestor respectabile doamne în vîrstă, nu ar trebui să ți le descriu și să-ți trimit portretul lor prin poștă. Dar m-ai smuls cu atîta grabă și atîta gelozie de la altar la pachebot, încît a trebuit să le anunț în scris pe aceste văduve onorabile de cursul destinului meu. Știu bine că acest destin nu le preocupa în cel mai înalt grad. Ele nu mai erau, dealtfel, în relații prea strînse cu mama mea care, la moartea tatei, se retrăsese la Nisa. Aveam atunci șapte ani. Cînd le-am revăzut la Paris, aveam patrusprezece. Iarna următoare, mama a murit și mătușa mea de Brégin m-a introdus la Sainte-Dorothée. Cu un an înainte de aceste întîmplări, am făcut cunoștință cu cele cîteva prietene pe care mama le vedeă pe atunci, printre care d-na Bruvannes și d-na de Felletin. Ele două au fost singurele care s-au interesat puțin de soarta mea. Pentru celelalte eram „micuța de Lérins“ și nimic mai mult. Își mai aminteau oare de mine ? Fiindcă nu eram sigură și vroiam, pentru motivele pe care ți le-am spus, să intru în relații cu ele, am găsit de cuviință să le împrospătez puțin memoria. Așa încît am redactat pentru ele un fel de scrisoare-circulară, în care le aminteam cine eram și în care le ceream favoarea să mă prezint la ele. Din mai multă prudență și pentru a evita orice neînțelegere, le-am explicat pe scurt situația mea.

Îți mărturisesc, dragul meu Jérôme, că toate răspunsurile la circulara mea au fost favorabile, în afară de unul. Persoana care mi-a adresat-o și al cărei nume nu ți-l voi spune, îmi dădea de înțeles, în termeni destul de morocă-

noși, că nu avea nici o poftă să mă vadă. Ea făcea o aluzie discretă, dar fermă, la divorțul meu. Este adevărat că se spune că această persoană l-a chinuit în așa hal pe primul ei soț, încît acesta a luat hotărîrea să-și tragă un glonte în cap, ceea ce i-a permis văduvei să se căsătorească cu amantul ei. Deși această zgripțuroaică dulceagă îi face viața imposibilă, acesta din urmă, hotărît să nu-și pună capăt zilelor, se mulțumește să-și ofere din cînd în cînd un răgaz, aplicîndu-i jumătății sale magistrale lecții cu cravașa. Știu aceste lucruri de la biata mama. Ea nu ascundea cît o amuză gîndul că această d-nă B..., atît de sfidătoare, atît de înfiptă, cu moțul fals și cu dantura tot falsă, trece periodic prin vergile conjugale !

Afară de acest afront, pe care l-am suportat cu seninătate, toate celelalte misive au fost bine primite și mi-am început imediat vizitele. Nu am să ți le povestesc pe toate, căci unele, deși utile mie, au fost prea lipsite de interes, dar vreau să-ți vorbesc despre unele care te vor amuza poate. Te duc așadar la ducesa de Pornic-Lurvoix, a cărei primire era importantă pentru mine. Părinții mei erau cu dînsa în relații asiduc, pentru că tata a fost ofițer de ordonanță al generalului duce de Pornic-Lurvoix. După moartea tatei, ducele și ducesa aveau obiceiul să-i arate mamei o oarecare considerație. Așa încît țineam mult să reiau relațiile cu ei. Ducesa se întorsese tocmai la Paris de la castelul de pe Eure, și se reinstalase în reședința ei din Rue de Baume. Cu scrisul mare de preot de țară, ducesa îmi comunicase că mă poate primi, în orice zi, pe la ora două.

Am fost punctuală la întîlnire.

Casa luxoasă în care trăiește este într-adevăr impresionantă, cu poarta pe care se află doi sfincși și curtea circulară, tăiată în formă de cruce de două alei perpendiculare, pavate cu piatră cenușie. Clădirea, în stil Gabriel, are o înfățișare nobilă, dar nu trebuie privită decît de la distanță. Decepția începe chiar din vestibulul mare și cu proporții frumoase. Ducesa de Pornic-Lurvoix, pe care cerul a înzestrat-o cu toate virtuțile, a fost năpăstuită de un gust atroce, datorită căruia a reușit să strice, atît cît i-a stat în putință, această frumoasă locuință și, ceea

ce este mai ciudat, săvîrșind această crimă, ea a crezut că îndeplinește o datorie de familie. Într-adevăr, așa ducesă de Pornic cum este, se făleşte și mai tare cu faptul că e născută Le Rebufard de la Verlade și că e fiica contelui Le Rebufard, ministru de interne al regelui Louis-Philippe. Așa încît a dat ascultare acestui sentiment cînd a încărcat reședința din Rue de Baume cu mobile îngrozitoare, lăsate moștenire de hoțul ăla bătrîn de Rebufard. Nu am să-ți descriu toate ororile. Ele dezonorează saloanele, împodobite într-un mod înfiorător și lamentabil de încărcat, cu mai multe portrete în picioare ale acestui celebru și neplăcut personaj. Este înfățișat în toate costumele funcțiilor pe care le-a deținut, cu mutra lui acră și vicleană, aerul aspru și nerod. Cît despre efigiile familiei Pornic-Lurvoix, nu sînt cu siguranță prea prețuite. Am putut să-mi dau seama de acest lucru în timp ce străbăteam curtea reședinței. Ușa remizei era deschisă și un birjar, cu o înfățișare ridicolă de țîrcovnic, curăța, ai fi zis cu apă sfințită, lacul coșcovit al unui antic docar. Am aruncat în treacăt o privire spre remiză. Care nu mi-a fost mirarea ! Pe peretele din fund, atîrnat așa, fără ramă și direct pe perete, se lăfăia un minunat portret ecvestru al mareșalului de Lurvoix, învingătorul prințului Eugène și al lui Marlborough. Bătrînul mareșal, cu peruca, platoșa, haina, cordonul lui albastru și cizmele imense cu pîlnie, dirija, cu bastonul lui împodobit cu flori de crin, o bătălie simbolizată de grenada aruncată între picioarele calului său. Avea cu totul altă înfățișare totuși acel Lurvoix din remiză decît Le Rebufard din salon !

Cel mai comic este că ducesa nu-l tratează mult mai bine pe soțul ei decît pe strămoșii lui militari. Bietul general de Lurvoix nu a dus o viață ușoară cu soția lui, așa încît s-a hotărît să se ramolească încetul cu încetul. Asta a început încă de cînd era în activitate. dacă se poate spune, și tata îi ușura cu îndemînare treburile. Cu toate acestea a trebuit să fie pensionat. Era într-o stare jalnică ultima dată cînd l-am văzut. Mama era deja foarte bolnavă în momentul acela. M-a dus cu ea în vizită la ducesă care,

văzînd că mă plictisesc, m-a trimis să iau gustarea în sufragerie. Generalul îndeplinea aceeaşi ceremonie în tovărăşia valetului său. Stătea pe scaun, cu şervetul legat la gît, ca un copil. Valetul îi dădea să bea cacaua cu linguriţa, trăgînd din cînd în cînd sforile unei păpuşi costumate în zuav, ceea ce îl amuza mult pe dl. duce care îşi arăta mulţumirea bătînd din palme şi murdărindu-şi şervetul.

Cît despre ducesă, este imperturbabilă şi am găsit-o neschimbată, în ciuda celor şaptezeci de ani bătuţi pe muchie. Este o femeie scundă, aproape pitică, cu un cap mare şi mîini enorme. Trupul ei firav este ascuns într-un fel de mantie îmblănită. Poartă un rulou de păr cărunt şi două bucle lungi. Am găsit-o aşezată pe un scaun scund, cu mîinile ei mari încrucişate pe un pîntece rotund, acest pîntece care a fost nenorocirea vieţii ei, pentru că nu a putut da casei Pornic-Lurvoix moştenitorul care ar fi perpetuat în acelaşi timp interesanta rasă a familiei de Rebufard. Şi faptul părea să i-l reproşeze cu amărăciune portretul în picioare al ministrului, sub privirea iritată a căruia ducesa şi cu mine am început conversaţia.

Nu îţi voi relata cu de-amănuntul, dragul meu Jérôme, detaliile acestei întrevederi istorice. Îţi rezum numai punctele importante. Principalul era pentru mine să ştiu părerea ducesei asupra situaţiei mele de femeie divorţată. Mă va primi oare întrucîtva pe furiş sau mă va socoti printre relaţiile ei mărturisite ? În fond, ar fi trebuit să ştiu dinainte ce gîndea... Ce înseamnă, în ochii unei ducese de Pornic-Lurvoix, o căsătorie cu un domn Cartier domiciliat în America ? Ce importanţă putea să aibă că trăiam sau nu cu acest domn ? Cît despre divorţ, prezenta cel puţin avantajul că nu mai eram d-na Jérôme Cartier şi că m-a făcut să redevin Laure de Lérins. Acest ultim punct era pentru dînsa esenţialul. Aveam din nou un nume decent, care putea fi purtat cu plăcere. Sînt de aci înainte o persoană pe care poţi s-o prezinţi fără nici un inconvenient într-un salon aristocratic. Era totuşi mai bine decît să fi rămas d-na Jérôme Cartier. În fond, reintrarea în posesia numelui meu de altădată îmi asigură protecţia

binevoitoare a ducesei. Ea mi-a dat să înțeleg că, dacă m-aș dovedi adaptabilă și amabilă, aș putea fi folosită cu succes într-unul din cele mai serioase ateliere de lucru pentru binefaceri și să fiu admisă să particip la cîteva vînzări în scop de binefacere, organizate cu persoane alese. Desigur, nu mă vedea încă patronînd totul sau în calitate de șefă a casieriei, dar aș putea fi o foarte drăguță ajutoare !

Cu aceste asigurări m-am despărțit de ducesă. În fond, întrevederea a avut un rezultat apreciabil. Am început din nou să exist, ca să spun așa, în ochii ducesei. A ! reprezint încă foarte puțin, un embrion, un atom de praf, dar exist, ceea ce este mult și ceea ce nu putea să fie, dragul meu Jérôme, d-na Cartier ! Așa încît nu am omis, în timp ce îmi luam rămas bun de la ducesă, să-mi exprim recunoștința față de ea. A părut mulțumită de procedeu și și-a exprimat mulțumirea, vorbindu-mi încă mai bine de un sfert de ceas despre colicile pe care le avusese în noaptea aceea. Hotărît lucru, făceam progrese pe planul familiarității și am crezut că nu mă va lăsa să plec fără să-mi prezinte pe toți membrii familiei Le Rebufard, care se strîmbau în ramele lor pe pereții salonului. Cinstea ar fi fost mare, dar aș fi preferat să-i fac o reverență bunului mareșal Lurvoix, atît de bine dispus în fundul remizei unde se afla. Din păcate, nu l-am mai văzut la plecare. Ușa era închisă... Chiar în clipa aceea, docarul tras de un cal antic pornea la drum. Tolănit pe perne, l-am zărit pe duce care se ducea să-și facă plimbarea zilnică... Mi s-a părut foarte slăbit, bietul bătrîn, și mă tem că nu o s-o mai ducă mult !

Aceasta este, dragul meu Jérôme, prima cariatidă a viitoarei mele situații mondene, cea de-a doua merită și ea să-i schițez portretul. Este vorba de d-na Grinderel, soția lui Grinderel, eminentul administrator de la *Banques Réunies*. Dacă ducesa de Pornic își are reședința pe Rue de Baume, cea a d-nei Grinderel este pe Rue de Monceau. Nu știu unde a cunoscut mama familia Grinderel, dar îmi amintesc foarte bine că am fost odată la ei și că d-na Grinderel a venit într-o zi să mă vadă la pension. Era de ajuns ca s-o trec pe lista mea.

M-a primit, dealtfel, cu multă amabilitate și pot să-ți spun că vizita nu mi-a fost deloc neplăcută, nu pentru că mi-ar fi făcut o mare plăcere să stau de vorbă cu ea, ci pentru că, în timp ce vorbeam cu dînsa, aveam în fața ochilor cele patru admirabile tablouri ale lui Chardin care împodobesc holul cel mare al reședinței. Sînt patru naturi moarte, reprezentînd, una o pîine și o lămîie, alta un cazan cu fructe, a treia niște vînat și a patra niște pești. Aceste patru pînze de Chardin, la d-na Grinderel par niște tablouri de familie, căci dînsa este din rasa burghezelor vînjoase. Au parcă importanța unei embleme. D-na Grinderel, într-adevăr, pare făcută mai mult să meargă la piață decît în lume. Ce mai precupeață de pește, ce mai brutărească ar fi putut să fie ! Este înaltă, vînjoasă și îndesată, pătrată. Are trăsături frumoase și grosolane, la fel și ochii. Trupul ei e parcă zidit din var și nisip. Este, îți repet, tipul perfect al burghezei. Văzînd-o, ai crede că nu este preocupată decît de grijile casei și de probleme materiale. Ei bine ! te-ai înșela în mod prodigios ! Sub acest înveliș viguros, cu acest fason de gospodină, d-na Grinderel ascunde un suflet spălăcit și romanțios, o incapacitate absolută de a-și conduce gospodăria.

Cu înfățișarea ei marțială, d-na Grinderel este o visătoare și o zăpăcită. Inaptitudinea ei în ceea ce privește viața curentă este extraordinară. Nu se descurcă absolut deloc. Știe acest lucru și de aci un fel de timiditate specială. Să discute cu furnizorii, să le poruncească slugilor este pentru dînsa un adevărat canon. Să dea ordine îi pare un act aproape neuman. Așa încît Grinderel se ocupă de toate în casă, el comandă meniurile, ține socotelile, face cumpărăturile. Merge chiar pînă la a supraveghea toaletele soției, și a fost văzut nu o dată, după ce ieșea de la vreun grav consiliu de administrație, în care se dezbătuseră enorme interese financiare, oprind cupeul la ușa croitoresei sau a modistei.

Această intervenție conjugală face ca d-na Grinderel să fie una din femeile cele mai ciudat îmbrăcate din Paris, dar, în schimb, casa Grinderel este admirabil întreținută.

Dl. Grinderel se înscrie în tradiţia marilor perceptori şi a somptuoşilor fermieri generali [1] de altădată. Acest omuleţ sfrijit de care e numai sufletul şi care, cu ochelarii lui cu lentilă groasă şi rame de aur, pare pe jumătate mort şi orb, este un cunoscător de artă dintre cei mai distinşi. Acest mînuitor de bani este şi un mînuitor de bibelouri. Colecţia d-lui Grinderel este una din cele mai considerabile şi cele mai alese din Paris. Îi este interzis, firește, soţiei să se atingă de ceva. Căci este distrată şi nu are mînă bună. Astfel încît, neocupîndu-se nici de casă, nici de toalete, are, cum se spune, „mult timp la dispoziţie". Acest timp şi-l petrece citind romane foileton.

Aceste foiletoane, dealtfel, au cam zăpăcit-o. Pentru d-na Grinderel, viaţa este plină de capcane şi de primejdii. Aşa încît nu iese din Paris, şi prin Paris înţelege cartierele bogate ale Capitalei şi, îndeosebi, Champs Monceau. Oriunde altundeva nimeni nu este în siguranţă ! Primejdia de a trăi constituie principala temă a conversaţiei d-nei Grinderel. Se spune că alături de birjar ea aşază un agent al Siguranţei travestit în valet. Cît despre călătorii, a renunţat din totdeauna să facă vreuna dincolo de împrejurimile Capitalei. Să depăşeşti fortificaţiile i se pare deja o ispravă demnă de persoane imprudente şi extravagante.

Acest sentiment a contribuit în bună măsură să-i inspire un adevărat respect faţă de mine. Spune şi tu, o persoană care s-a dus în America şi, ceea ce este încă mai curios, s-a şi întors de acolo ! Nu este oare o minune ? Această mirare am putut-o citi pe chipul ei cînd m-am dus să-i prezint cele cuvenite. Mă contempla cu surprindere şi emoţie. Cum, atît de tînără încă, traversasem Atlanticul, străbătusem un continent întreg şi, din această formidabilă aventură, mă întorsesem vie şi nevătămată, cu amîndoi ochii, cu amîndouă urechile şi toate membrele ? De cîte uimitoare primejdii nu scăpasem oare ? Mai este de mirare

---

[1] Om de afaceri, avînd dreptul să percapă impozitele (înainte de Revoluţia franceză din 1789). (N. tr.)

că, într-o astfel de țară, îmi pierdusem soțul ! Un divorț este nimica toată pentru cineva care a trebuit să îndure atîtea altele. Trebuie să îmi acord tot respectul că am scăpat atît de ieftin !

Buna și confuza d-nă Grinderel nu putea să presupună nici măcar o clipă că am trăit acolo, timp de cinci ani, într-un *cottage* elegant și confortabil, așezat în împrejurimile unui mare oraș și că locul numit Burlingame era un fel de Saint-James californian. Ea nu putea înțelege cum de nu am fost scalpată de pieile-roșii și nu mi-am petrecut timpul trăgînd din pistol cu cowboyi, că nu am mînuit *tomahawckul* [1] și lasoul, că nu am locuit într-un *wigwam* [2] și că nu am mîncat *pemmican* [3] la fiecare masă, ca în romanele lui Gustave Aymard, ale lui Mayne Red sau ale lui Gabriel Ferry, care constituiau deliciile ei. Aceasta depășea înțelegerea ei și credea că îi ascundeam peripețiile existenței mele în savană sau pampas pentru a-i menaja sensibilitatea. Așa încît a încercat să-mi stoarcă mărturisiri. Aș fi putut foarte ușor s-o fac să creadă, dragul meu Jérôme, că ești tatuat din cap pînă-n picioare, că ai un inel în nas și pene pe cap. Credea că tăcerea mea se datorează modestiei. Dar nu eram la capătul suferințelor ! Dacă scăpasem de primejdiile îndepărtate, îmi rămînea să le evit pe cele ale Parisului. O femeie tînără singură este expusă la multe atacuri și la multe primejdii. Și buna d-nă Grinderel punea la dispoziția mea puțina experiență pe care o avea pentru a mă conduce în acest labirint.

Se înțelege că nu am refuzat propunerile atît de amabile ale d-nei Grinderel care, fără să fie spirituală ca d-na Geoffroy sau d-na du Deffant [4], are totuși un salon influent. Deși fără mari aptitudini pentru acest rol, ea este totuși soția lui Grinderel și puterea acestuia este un centru de atracție suficient pentru ca recepțiile soției sale să fie

---

[1] Armă în formă de topor a indienilor din America.
[2] Colibă sau cort indian.
[3] Preparat din carne uscată.
[4] Persoane din înalta societate, avînd saloane celebre în secolul al XVIII-lea. (N. tr.)

foarte frecventate. Este aşadar folositor să am un punct de sprijin pe acest teren şi-l voi avea. Va fi cam greu la început, căci va trebui mai întîi să suport sfaturile d-nei Grinderel, dar am să mă obişnuiesc şi intenţionez să profit în schimb de avantajele casei.

Cele pe care sper să le am datorită d-nei de Glockenstein sînt şi ele apreciabile. Dînsa se împrietenise cu mama în timpul unei şederi la Nisa. Dl. de Glockenstein este neamţ şi soţia lui este belgiană. Amîndoi sînt foarte bogaţi şi ea poate trece încă drept destul de frumoasă. Este o femeie de vreo cincizeci de ani, cu trăsături regulate şi plăcute. Are particularitatea că în momentul cînd gîndeşte face o strîmbătură destul de comică. În acel moment, îşi strînge buzele într-un anumit fel. La asta se adaugă un machiaj îndrăzneţ şi naiv în acelaşi timp şi un păr vopsit auriu. Seara îşi pune o aluniţă mare la începutul sînului care este voluminos. Are un apartament frumos la răscrucea Champs-Elysées-ului. Ea l-a ales spre a putea asista de la geam la toate sosirile capetelor încoronate.

D-na de Glockenstein are, într-adevăr, un salon politic, dar unul adevărat, nu din cele unde se sporovăieşte în gol despre evenimentele din ziare şi se hotărăsc dintr-o margine de ţară destinele Europei. Salonul d-nei de Glockenstein are personalitate şi nu e plictisitor. Plin de femei frumoase, în el se discută despre literatură, teatru, fără să fie omise discuţiile curtenitoare. Numai că, uneori, între două uşi sau la fumoar se întîlnesc oameni care ar putea cu greu să se vadă în altă parte şi care nu ţin să fie văzuţi împreună. Salonul d-nei de Glockenstein este un teren neutru, o aşa-zisă casă de întîlniri diplomatice.

Calitatea mea de femeie destul de frumoasă nu a fost deci în defavoarea mea pe lîngă d-na de Glockenstein. Îi trebuie partenere plăcute pentru comediile internaţionale care se concep la adăpostul ei. Şi am văzut imediat că îi plăceam şi că mă aprecia la justa valoare. A socotit că puteam fi în salonul ei o prezenţă utilă ; mi-a făcut tot felul de avansuri şi de amabilităţi ; m-a invitat la masă pentru a doua zi seara. M-am scuzat invocînd că

stăteam încă la hotel, că nu-mi desfăcusem cuferele și că nu-mi voi începe viața mondenă decît în primăvara viitoare. Totuși, ținusem să vin să-i prezint cele cuvenite unei persoane de importanța ei. M-a aprobat în toate privințele și ne-am despărțit cele mai bune prietene din lume, nu fără ca ea să-mi fi pus totuși anumite întrebări puțin indiscrete cu privire la divorțul meu. Am înțeles că nu se ocupă doar de chestiuni politice ; o interesează și cele amoroase și ea le abordează sub forma lor cea mai fizică. Vroia cu orice preț să știe dacă despărțirea noastră avea drept cauză că am fost nemulțumiți unul de celălalt dintr-un anumit punct de vedere. Aceste lucruri par să aibă mare importanță pentru d-na de Glockenstein. Nu mi-a ascuns nimic despre felul ei de a face dragoste, despre plăcerea pe care o resimte. Am lăsat-o să vorbească pe acest subiect îndelung și elocvent și astfel am scăpat de indiscrețiile ei. Dealtfel, îți repet, nu intenționez să întreții cu persoanele pe care ți le-am enumerat decît relații de utilitate și de simplă politețe.

Să nu înțelegi totuși prin asta, dragul meu Jérôme, că am intenția să trăiesc la Paris într-o singurătate sentimentală desăvîrșită. Știi că sînt oarecum obișnuită cu această singurătate și acest obicei ți-l datorez ție. În anii pe care i-am petrecut împreună, am pierdut obișnuința de a-mi descărca sufletul. Erai un om ocupat și dintre ocupațiile tale nu eram, trebuie să recunoști, chiar cea mai importantă. M-am obișnuit să trăiesc foarte mult singură. Îți amintești că mă retrăgeam ore îndelungate în biblioteca de la Burlingame. Acest fel de a-mi petrece vremea nu îmi displăcea prea mult, în fond. Totuși nu am nici un motiv să-l continui la infinit. Acum că locuiesc la Paris, nu voi renunța să-mi fac prieteni.

Da, aș fi bucuroasă să am o prietenă, dar nu pot decît să aștept ca întîmplarea să fie binevoitoare cu mine. Uneori, împrejurări de familie sau de educație ne oferă o prietenie în care sufletul și mintea să fie satisfăcute. Aceste prietenii sînt prețioase și au șanse să dureze toată viața. Or, acest noroc, nu l-am avut. Trebuie deci să aștept întîmplarea. Ea o să-mi ofere acest lucru rar și fermecător, o prictenie sau un pricten.

Cred, într-adevăr, că poate să existe prietenie atît între un bărbat şi o femeie cît şi între două femei sau doi bărbaţi. Gusturile asemănătoare şi schimburile de idei care constituie prietenia nu necesită nicidecum o identitate de sex. Mi se pare că aş putea foarte bine să am sentimente de prietenie faţă de un bărbat, fără ca să se infiltreze ceva fulbure sau echivoc. Aş face bucuros o asemenea experienţă. Aş dori foarte mult să ies din această singurătate sentimentală în care am trăit pînă acum, dar cîtuşi de puţin datorită dragostei. Poate că n-am să gîndesc mereu ca acum şi o să vină odată clipa cînd va renaşte în mine dorinţa de a iubi. Pot să adaug chiar că am s-o privesc fără teamă. Dacă acest lucru se va întîmpla, am să-ţi dau de veste, dragul meu Jérôme, va fi pentru mine un mijloc să-mi lămuresc sentimentele. Ai să-mi serveşti drept piatră de încercare.

Pînă atunci, am să-ţi spun că, printre vizitele pe care intenţionam să le realizez, am păstrat-o la urmă pe cea pe care mă bucuram s-o fac minunatei d-ne Bruvannes. Este singura care prevăd că-mi va produce o adevărată plăcere şi mă întreb de ce am amînat-o atît. Trebuie într-adevăr să fi fost nebună după Paris, aşa cum am fost, ca să nu mă duc, încă de la sosirea mea, să o văd pe această bună d-nă Bruvannes. Cu atît mai mult cu cît amînarea era aproape o ingratitudine. D-na Bruvannes mi-a arătat întotdeauna un real interes. Ea o iubea în mod sincer pe mama. Totuşi, în timpul experienţei mele americane, am neglijat-o puţin. Din fericire, ea nu este o femeie care să se formalizeze. De îndată ce am anunţat-o de venirea mea, mi-a răspuns în modul cel mai afectuos şi mai prevenitor. Apreciez cu atît mai mult acest lucru, cu cît ea are, în acest moment, necazuri mari în legătură cu nepotul ei, Antoine Hurtin. Cînd spun griji, sînt sigură că îţi închipui cu totul altceva decît ceea ce este. Presupui, firește, că este vorba de bani. Ce prostie a putut să mai facă acest flăcău voios şi petrecăreţ, care îşi împarte timpul între jochei şi fete şi a cărui îndeletnicire de noapte este să urmărească în cercuri şi tripouri norocul care, fără îndoială, nu îi este mereu

credincios ? Ţi-o închipui pe mătuşa Bruvannes obligată să cîrpească cu înverşunare vreun pantalon sau să înlăture vreun creditor pretenţios ? Ei bine, te înşeli ! Dacă Antoine Hurtin a jucat, şi-a jucat sănătatea. A căzut bolnav destul de grav de o criză de neurastenie acută, care l-a obligat să-şi întrerupă brusc modul de viaţă. Această criză l-a transformat pe vlăjganul de Antoine Hurtin într-un personaj melancolic, foarte afectat de boala lui, convins că nu va mai putea să reia niciodată viaţa de altădată. În plus, foarte dificil la boală. Această situaţie o mîhneşte adînc pe d-na Bruvannes, dar asta nu a împiedicat-o să mă primească cu bunătatea ei obişnuită. Cît despre divorţul nostru, o miră tot atît cît o mirase căsătoria. Aşa cum era uluită că mă luai de soţie fără zestre, nu poate să înţeleagă că ai consimţit să te desparţi de o persoană atît de drăguţă ca mine. Este adevărat că nu o cunoaşte pe Miss Alicia Hardington şi nu ştie că sînt înlocuită în mod avantajos.

Cu toate necazurile ei, d-na Bruvannes s-a oferit să mă ajute cu orice ar putea să-mi uşureze instalarea la Paris şi mi-a făcut cele mai amabile propuneri, întrerupîndu-le cu văicăreli privitoare la sănătatea nepotului ei. Ah ! dacă nu ar fi dus această viaţă absurdă, dacă ar fi făcut o căsătorie paşnică ! Am încercat s-o încurajez şi s-o sfătuiesc cum am putut. I-am spus că aceste stări de epuizare nervoasă sînt destul de frecvente la businessmen-ii americani şi că o şedere mai îndelungată în aerul curat al Elveţiei sau o călătorie întăritoare pe mare vor curma cu uşurinţă depresiunea fizică.

Vorbeam de toate astea, cînd cineva a intrat în salon. Noul venit era un prieten al lui Antoine Hurtin, singurul pe care consimte, din capriciu, să-l vadă acum şi care se numeşte dl. Julien Delbray. Este, dealtfel, foarte bine şi are o înfăţişare plăcută. Se pare că acest băiat foarte drăguţ şi inteligent se pricepe de minune la bibelouri şi mobile. Prezentîndu-mi-l, d-na Bruvannes mi-a spus că ar putea să-mi fie extrem de util în proiectele mele de instalare şi m-a asigurat de amabilitatea lui. Dl. Delbray mi-a

dat și el, în mod foarte politicos, aceleași asigurări. dar cu un aer cam distrat, așa încît mă îndoiesc puțin, dacă nu de competența, cel puțin de simțul lui practic. Pot să adaug că, dacă se pricepe la bibelouri, nu se pricepe tot așa de bine să recunoască chipurile. Am avut, într-adevăr, onoarea, luna trecută, într-o dimineață, pe cînd luam masa la restaurantul *Foyot*, să stau la o masă destul de aproape de a lui, dar el nu pare să mă fi reținut, în timp ce eu îmi amintesc perfect de el. Dealtfel, nu sînt deloc ofensată în vanitatea mea de această lipsă de memorie și faptul nu mă va împiedica să-l consult pentru viitoarele mele cumpărături. Am să-i urmez chiar cu plăcere sfaturile, dacă se potrivesc cu gustul meu. Îți strîng mîna, dragul meu Jérôme, și rămîn cu afecțiune a ta

LAURE DE LÉRINS".

D-lui Jérôme Cartier, Burlingame
San Francisco (Statele Unite)

Hotel Manfred, str. Lord Byron

Paris, 16 aprilie

„Dragul meu Jérôme,

Tot de la eternul hotel Manfred și nu din apartamentul de pe strada Gaston de Saint Paul îți scriu. Îți închipuiai poate că m-am instalat. Nicidecum și nimic nu e gata acolo. Cel mai ciudat este faptul că această întîrziere poate fi imputată, ghici cui ? D-lui Julien Delbray în persoană. Da, dragul meu, așa stau lucrurile.

Îmi închipui ce mutră ai să faci, pentru că deși nu mai sînt soția ta și nu mai ești răspunzător de faptele și isprăvile mele, ești încă foarte în stare, sînt sigură, să fii oarecum gelos pe mine. Sper chiar să fii și aș găsi umilitor să nu fii. Ar fi o dovadă că nu ai păstrat despre mine genul de amintire pe care pretind totuși să ți-l fi lăsat. Vanitatea mea feminină ar fi ofensată. Liniștește-te totuși, nu doresc ca gelozia asta să te frămînte și să-ți facă necazuri. Vreau

doar să te îngrijoreze puţin în ceea ce mă priveşte şi să te indispună un pic. Vreau să împrospătez în tine amintirea pe care ţi-am lăsat-o. Aştept un omagiu din partea ta, nu pretind să te supun unei pedepse. Aşa încît nu aş fi supărată să intri puţin la bănuieli cu acest Julien Delbray.

Să nu îţi închipui totuşi că a cucerit subit un loc important în viaţa mea şi că inima mea participă cîtuşi de puţin în afacerea asta. Nu, dl. Delbray mi se pare pur şi simplu pe cale să devină acel tovarăş şi prieten pe care mi-l doream şi a cărui absenţă a constituit o lacună în existenţa mea. Nimic mai mult, cel puţin pentru moment. Tot ceea ce pot să-ţi spun este că mi se pare a prezenta unele din calităţile cerute unui prieten plăcut şi unui foarte drăguţ tovarăş. Pot să adaug că sînt toate şansele ca să nu trecem de acest stadiu, nici unul, nici celălalt. În această privinţă, am indicii pe care ţi le pot comunica.

Să revenim deci la acel dejun din luna ianuarie, la care făceam aluzie la sfîrşitul ultimei mele scrisori. Era una din dimineţile în care, aşa cum ţi-am mai scris, eram cu adevărat beată de libertatea mea pariziană. Acest prînz băieţesc, singură la restaurant, îmi apărea ca o ispravă delicioasă. Aşa însufleţită, eram, crede-mă, foarte frumuşică în dimineaţa aceea. Fără îndoială că dl. Delbray — care era pentru mine în momentul acela domnul de la a treia masă — a băgat de seamă acest lucru, pentru că mi s-a părut că mă examina într-adevăr cu o anumită plăcere. Or, privirile atente ale acestui domn nu mă stînjeneau deloc. Îmi spuneam : «Iată o persoană care mă găseşte foarte bine după toate probabilităţile şi produc asupra lui un efect destul de puternic. O să-şi amintească de mine în mod duios».

Or, două luni mai tîrziu, îl întîlnesc la d-na Bruyannes pe admiratorul meu de la *Foyot*. Se fac prezentările... şi sînt forţată să constat că nu produsesem asupra lui o impresie de neşters. Dl. Delbray îmi uitase cu desăvîrşire chipul. Trebuie să recunoşti, Jérôme, că nu aşa începe o mare dragoste. Ar fi potrivnic tuturor tradiţiilor sentimentale !

Poţi totuşi, ştiu bine, să obiectezi că situaţia se poate interpreta altfel, în ceea ce mă priveşte. Într-adevăr, cu sînt aceea care recunosc în dl. Delbray pe conmesceanul de la *Foyot*. Înseamnă că m-au izbit cu deosebire farmecele distinctive ale acestui personaj. La asta am să-ţi dau un răspuns foarte simplu, care rezultă din starea de spirit în care mă aflam atunci. Eram, în clipele acelea, în ceea ce se poate numi o criză de observaţie foarte specială. De curînd sosită la Paris, plină de curiozitate pentru tot ce vedeam, aveam ochiul deosebit de treaz. Observînd, în fiecare zi, lucruri noi, memoria devine mai ascuţită şi mai suplă. Dl. Julian Delbray a profitat pur şi simplu de această facultate momentană şi nu trebuie să tragă nici o concluzie în avantajul lui. Faptul că mi-am amintit de el nu dovedeşte că are ceva remarcabil în sine. Nu rezultă nici că aş fi dispusă să-i acord vreo atenţie deosebită. Dacă ar fi aşa, ţi-aş spune-o fără înconjur, din moment ce am pornit pe drumul sincerităţii.

Lăsînd gluma deoparte, cred că dl. Delbray şi cu mine sîntem într-adevăr într-un simplu acord de simpatie unul faţă de celălalt, deşi cea pe care a resimţit-o el pentru mine, la început, a fost oarecum neglijentă. Într-adevăr, a treia zi după întîlnirea noastră la d-na Bruvannes, ducîndu-mă din nou în vizită pe cheiul Malaquais, am aflat că pleca într-o călătorie. Se ducea să petreacă două săptămîni, în provincie, la mama lui. Te rog să crezi că această veste nu m-a afectat întru nimic şi nu mi-a pricinuit nici o decepţie. Ce-mi păsa mie că dl. Delbray va lipsi din oraş ? O să mă împiedice să fac vizite la dragii mei negustori de antichităţi ?

Numai că uneori, în aceste vizite, întîmpin dificultăţi. Desigur, este amuzant să cumperi mobile vechi, dar trebuie să ai grijă să nu fie prea noi. Este adevărat că pînă la urmă nu este aproape nici o diferenţă. Pe de altă parte, este neplăcut să fii înşelat şi trebuie, ca să te înşeli cît mai puţin, un ochi format pe care nu îl am încă. Aşa încît, două săptămîni după aceea, cînd am primit la hotel o scrisoare, dealtfel foarte bine adusă din condei, de la dl. Del-

bray, care se oferea, cu puţina lui pricepere, să-mi stea la dispoziţie, n-am cutezat să fac pe mofturoasa şi să refuz ajutorul unui ghid amabil şi informat.

Căci poţi să mă crezi, dragul meu Jérôme, acceptînd propunerile d-lui Delbray, nu mă gîndeam decît la ce folos îmi puteau aduce şi era un gest perfect egoist. Faptul că acceptam nu mă obliga la nimic. D-na Bruvannes mi-l lăudase foarte mult. Îmi vorbise ca despre un om cu o perfectă educaţie, un spirit distins. Aveam şanse să găsesc în el un tovarăş plăcut de plimbări prin Paris. Poate că îl agreasem cam repede şi fără înconjur, dar, la urma urmei, nu eram liberă să fac ce vreau ? Aşa încît, împăcîndu-mi toate scrupulele, i-am răspuns d-lui Delbray invitîndu-l la masă la hotel Manfred.

Acestea au fost, dragul meu Jérôme, începuturile unor relaţii care, deşi perfect inocente, îmi sînt totuşi din cele mai plăcute şi mai profitabile, căci îi voi datora d-lui Delbray clipe fermecătoare şi utile. El este, într-adevăr, încîntător şi se pricepe la cumpărături. Am să-i datorez aşadar cîteva mobile aproape autentice. Tot datorită lui voi cunoaşte un Paris care, fără el, mi-ar fi rămas probabil necunoscut. Există Parisuri foarte felurite pe care nu ţi le voi enumera şi nu îţi voi trimite un mic „eseu“ asupra Capitalei. Totuşi, trebuie să recunoşti că există, în marc, două Parisuri : cel al străinilor şi cel al parizienilor. Îl cunoşteam oarecum pe primul, dar dl. Delbray a luat asupra lui să mi-l arate pe cel de-al doilea.

Şi el mi-a dezvăluit un Paris într-adevăr nou. Să nu-ţi închipui, cel puţin, că aceste descoperiri au presupus mari dificultăţi. Nu, nu mi-a organizat o vizită la mari duci sau mici ducese. Nu m-a dus în nici un loc periculos sau suspect. Nu am avut de-a face nici cu vînzători de haine vechi, nici cu apaşi şi n-a fost nevoie să fim escortaţi, în plimbările noastre, de vreun detectiv. N-am fost nevoiţi să ne machiem. Nici un travesti nu ne-a fost necesar. N-am purtat nici ochelari albaştri, nici bărbi false. Expediţiile noastre au avut loc în plină zi, fără să necesite vreo

pregătire specială. Ne-am mulțumit, dl. Delbray și cu mine, „să ieșim împreună" și să gustăm laolaltă farmecul Parisului, ale cărui aspecte pitorești el le cunoaște de minune.

Nimeni, într-adevăr, nu cunoaște mai bine decît el străzile, locuințele vechi, toate curiozitățile artistice și istorice. Dar este nu numai un „cicerone" desăvîrșit, ci și un cunoscător al „specialităților". Este un dicționar viu al „micilor adrese". Îți poate spune unde se vînd, în orice domeniu, cele mai bune produse, unde se găsesc acele specialități de la Aix, fursecuri cu cremă de migdale, cele mai proaspete și unde poți cumpăra cea mai fină pînză de Friza. Cît despre magazinele cu lucruri de ocazie, le cunoaște pe dinafară. De cînd îi urmez sfaturile și binevoiește să mă îndrume în căutările mele, am și achiziționat, pentru apartamentul meu din strada Gaston de Saint Paul, lucruri foarte frumoase, pe care în nici un caz nu le-aș fi descoperit singură și pe care m-a ajutat să le obțin foarte convenabil. M-a determinat, pe de altă parte, să renunț la altele care mi se propuneau la un preț prea mare și care erau de o autenticitate dubioasă. În sfîrșit, ca să-ți mărturisesc totul, nu mă mai pot lipsi de el și rezultatul este că luăm masa împreună aproape în fiecare zi.

Luăm masa camaraderește, sub formă de pic-nic, și ne plătim fiecare partea. Am pus această condiție pentru agapele noastre. În felul acesta, ne simțim mult mai în voie. De obicei la prînz facem planul pentru ziua respectivă. De fiecare dată, aștept cu o teamă amuzată ce îmi va mai propune. Odată ce am hotărît, plecăm, fie pe jos, fie cu trăsura. Într-o zi, de pildă, cum voiam să cumpăr ceva sticlărie veche cu pereții irizați și care par presărați cu praf de aripi de libelulă, m-a condus într-o ciudată prăvălioară, în care am găsit exact ceea ce doream. Vînzătorul acestor lucrușoare fragile și misterioase locuiește pe strada Séguier. Această stradă, extraordinar de îngustă, face ca prăvălia să fie foarte întunecoasă. Datorită unor obscure similitudini, desigur, vînzătorul se ocupă în același timp cu mineralogia și cu împăiatul. Este o adevărată negustorie de vrăjitor. Sînt sigură că seara păsările lui se transformă

în minerale și că mineralele devin păsări. Într-o vitrină există cîteva astfel de văsulețe irizate, care par să facă parte din ambele domenii. Este cu siguranță o magie la mijloc și, pe urmă, de ce omul ăsta vinde sticlăria aceasta la un preț derizoriu ? Dl. Delbray este geniul acestei ocazii nesperate. Jérôme, îți spun că am dat de cineva de care nu mă pot lipsi !

Zilele trecute, cum tocmai cumpărasem din cutia unui buchinist [1] de pe chei un exemplar destul de frumos, fără coperți — *Sonetele* lui Petrarca — dl. Delbray mi-a promis că mă va conduce la un legător ca să repare volumul. Acest legător este un italian ciudat, originar din Siena, care s-a stabilit la Paris și locuiește pe strada Princesse. Dl. Delbray mi-a povestit că acest Neroli — este numele sienezului — a trebuit să-și părăsească țara în urma unei întîmplări amoroase în genul lui Stendhal. Trebuie să fie ceva cu stilet și otravă. Dl. Pompeo Neroli nu pare să fie un om căruia să-i intri ușor în voie și cînd mînuiește poansonul pare să-și amintească de pumnalul național.

Dl. Neroli este deosebit de simpatic datorită tuturor acestor lucruri. În legătură cu aceasta, observă cum calitatea de italian ne face să fim mai indulgenți față de acest gen de moravuri. Dacă dl. Neroli ar fi fost francez și s-ar fi născut, de pildă, la Épernay, gîndul că și-a înfipt cuțitul în alt locuitor din Champagne ne-ar fi într-o oarecare măsură mai neplăcut. Dar dl. Neroli e italian, dl. Neroli e sienez, pățania lui capătă imediat ceva romantic care înflăcărează imaginația.

Cred că începi să înțelegi, dragul meu Jérôme, plăcerile și avantajele pe care le am în tovărășia aproape cotidiană a d-lui Delbray. Datorită lui, m-am dezbărat de singurătatea care m-ar fi apăsat oarecum pînă la urmă. Am întîlnit în persoana lui un însoțitor fermecător și comod, cu o conversație plăcută, variată și lipsită de pedanterie. În plus, competența lui remarcabilă îmi este prețioasă. Nimic mai firesc așadar că îmi place tovărășia lui. Dar mai

[1] Buchinist = anticar. (N. tr.)

ciudat este faptul că s-a pretat cu atîta bunăvoinţă la genul de relaţii pe care-l întreţin cu el. Ce folos poate oare să-i aducă ?

Această întrebare mi-am pus-o de mai multe ori mie însămi. Am reflectat destul de îndelung şi iată concluziile la care am ajuns.

Este evident că există, mai întîi, în complezenţa prevenitoare pe care mi-o arată dl. Delbray, dorinţa de a-i fi agreabil d-nei Bruvannes. M-a întîlnit la ea. Ea m-a recomandat, dl. Delbray ţine să onoreze această recomandaţie. Dar explicaţia nu e suficientă. I-am adăugat alta care o completează şi care mi-a venit în minte acum, că-l cunosc mai bine pe prietenul meu. Julien Delbray este un băiat fermecător, foarte inteligent, foarte bine înzestrat, cu tot felul de curiozităţi intelectuale, dar avînd ca trăsătură de caracter o regretabilă nehotărîre care îl împiedică să-şi stabilească un scop precis în viaţă. Această nehotărîre, asupra originii căreia nu sînt fixată, l-a îndepărtat de orice carieră, de orice meserie. Julien Delbray este un trîndav. Imaginaţia lui vie îl face să întrevadă toate posibilităţile şi îl dezgustă dinainte de realizarea lor, arătîndu-i pe rînd inconvenientele fiecăreia din cele pe care le-ar putea aborda. În aşa fel încît, la treizeci şi patru de ani se află în faţa vieţii într-o situaţie de aşteptare care îi provoacă o oarecare tristeţe. Îţi repet, Julien Delbray este un trîndav şi un trîndav cu imaginaţie. Acestei trîndăvii îi datorez în parte amabilitatea pe care mi-a arătat-o. Sînt pentru el o ocupaţie.

Totuşi, ai să-mi obiectezi că această trîndăvie nu explică întru totul zelul lui faţă de mine. Un băiat de vîrsta lui poate totuşi să găsească alte distracţii decît să se joace de-a ciceronele şi de-a ghidul în Paris. Şi apoi, este inadmisibil ca să nu aibă o iubită.

Ei bine ! tocmai, sînt încredinţată, dragul meu Jérôme, că nu are nici o iubită, cel puţin în momentul acesta ; aşa încît m-am gîndit că actuala lui vacanţă sentimentală a contribuit puţin să-l apropie de mine. Desigur, este prea

inteligent ca să nu își fi dat seama, încă de la începutul relațiilor noastre, că nu sînt în nici un caz o persoană în căutare de aventuri sentimentale sau de alt fel. Nici el, de altfel, nu are deloc aerul unui aventurier sentimental ; totuși este foarte probabil că, dacă i s-ar prezenta ocazia, nu ar disprețui-o. Și acesta este, mi se pare, punctul care ne va ajuta să reconstituim înlănțuirea de motive care l-au făcut, în mod inconștient poate, să-mi poarte de grijă, lucru pentru care, dealtfel, îi sînt foarte recunoscătoare. Să reținem deci, mai întîi, dorința de a-i face plăcere d-nei Bruvannes ; apoi, să admitem că dl. Delbray a gustat puțin distracția pe care i-o ofeream în lipsa lui de ocupație și care nu contrazicea întru nimic obiceiul lui de a hoinări ; în sfîrșit, pe măsură ce m-a cunoscut mai bine, să admitem că i-a plăcut întrucîtva persoana mea, fără ca acest sentiment să depășească o simpatie destul de tandră. În toate acestea, deci, dragostea nu a intervenit. Totuși, este un băiat destul de frumos și trebuie să fie, prin urmare, puțin încrezut. Probabil că și-a spus : «Haide ! s-o plimbăm frumos pe această mică doamnă. Asta îi face plăcere d-nei Bruvannes și pe mine nu mă plictisește, căci, de fapt, îmi place destul de mult. Dacă, din întîmplare, am să-i plac și eu, ar putea să iasă o aventură foarte plăcută. De altfel, dacă lucrurile iau o altă întorsătură, n-am să fiu nici decepționat, nici mîhnit. Am să mă opresc la acest stadiu fără nici o supărare. Mi se pare că are calități de prietenă, ceea ce este destul de rar. În sfîrșit, îi place conversația și compania mea, ceea ce mă măgulește.» Și așa s-a făcut, pot să jur, că dl. Delbray a devenit însoțitorul meu asiduu și de aceea am ținut să ți-l prezint mai pe larg.

Așa încît, dragul meu Jérôme, dacă ți se aduce la cunoștință în îndepărtatul San Francisco că fosta ta soție este înamorată de un francez încă tînăr, de talie mijlocie, bine făcut, și dacă ești înștiințat că poate fi întîlnită cu el în locurile cele mai felurite ale Parisului, ai să știi exact care este adevărul în acest cancan. Mărturisesc că dacă

ducesa de Pornic, d-na Grinderel sau d-na de Glockenstein m-ar vedea în tovărășia d-lui Delbray, ar fi poate mai puțin încrezătoare decît tine. Dar ducesa nu iese decît la biserică, d-na Grinderel este miopia întruchipată și d-na de Glockenstein m-ar ierta cu ușurință. Și dimpotrivă, nu m-ar ierta dacă ar ști că nu este nimic între dl. Delbray și mine. Cît despre Madeleine de Jersainville, purtarea mea i s-ar părea de-un haz nebun. Să nu fii amanta unui bărbat cu care ieși de trei-patru ori pe săptămînă, care este relativ tînăr, care e departe de a-ți displace, aceasta i s-ar părea o sfidare a bunului simț și cea mai mare aberație. Am văzut-o, dealtfel, foarte puțin, în ultima vreme. Are cu siguranță o nouă pasiune. Ah ! dacă ar putea cel puțin să aibă o legătură trainică ce binecuvîntare ar fi ! Asta ar feri-o de veșnicele schimbări în care se înjosește prea mult. Prietena ta

LAURE DE LÉRINS."

D-lui Jérôme Cartier, Burlingame
San Francisco (Statele Unite)
4, Strada Gaston de Saint Paul

Paris, 2 mai

„Dragul meu Jérôme,

Am părăsit, în sfîrșit, absurdul meu hotel Manfred, mi-am luat rămas bun de la strada Lord Byron, și iată-mă instalată la mine acasă. Prin cuvîntul instalare, nu îți închipui nimic asemănător cu atît de perfect confortabilul tău *cottage* de la Burlingame. Nu am deloc însușirile tale de organizator și sînt incapabilă de acele mici invenții de detaliu atît de ingenioase în care tu excelezi și care aduc atît confort în viață. Așa încît, sînt convinsă că ai găsi locuința mea puțin nomadă și rudimentară. Așa cum este totuși, și oricît de incomplet ar fi aranjată, nu ți-aș suporta cu plăcere criticile, căci mărturisesc că îmi place extrem de mult în dezordinea și improvizarea ei. Desigur,

amenajarea practică nu este poate complet pusă la punct, dar este ornamentată în mod plăcut și am adus cîteva piese vechi fermecătoare, pe care le-am achiziționat, în cea mai mare parte, datorită indicațiilor d-lui Delbray. El m-a sfătuit să cumpăr ușile de lemn sculptat pe care le-am pus la camera mea, deosebit de drăguța lustră, nu prea mare, în cel mai pur stil Ludovic al XVI-lea, care se leagănă atît de frumos pe tavanul budoarului meu, uimitoarea comodă lăcuită, de care sînt tot atît de mîndră ca și de elegantul șezlong. Pînă acum, am trăit pur și simplu pe stradă, pe străzile dragi ale Parisului, atît de felurite, atît de animate, atît de simpatice, pe aceste străzi care par să aparțină la zece orașe diferite. Dar, astăzi, am chef să stau acasă. Mi-am pus un capot ; mi-am așezat șezlongul lîngă geam. Pe geam se vede un colț proaspăt de cer de vară și copacii mari de pe cheiul Debilly. Sena curge la cîțiva pași de mine. Se aud trăsuri ; trecătorii își urmează drumul. Îi privesc fără să doresc să mă strecor printre ei. Astăzi mă bucur că nu am nimic de făcut. Sînt mulțumită gîndindu-mă că voi sta toată ziua în tovărășia mea. Mi se pare că Parisul nu mă interesează așa de mult ca visurile mele.

Pentru că astăzi, dragul meu Jérôme, trebuie să mă gîndesc la un subiect serios. De aceea m-am hotărît să-ți scriu. Ideile mi se clarifică atunci cînd mă străduiesc să ți le expun pe hîrtie. Ele capătă o oarecare ordine, pe care nu o au altfel și care nu-mi este inutilă pentru ca să reușesc să mă descurc, deoarece nu sînt ceea ce se numește o fire meditativă. Cum încep să mă gîndesc, mă las în voia capriciilor imaginației mele, în timp ce, cu pana în mînă, raționez mai bine asupra subiectelor care mă preocupă. În acest scop, am cerut să mi se aducă lîngă mine o măsuță de scris. Cu orice risc, am spus că nu sînt acasă pentru nimeni. Nu vreau să văd pe nimeni astăzi. Nu vreau să am în fața ochilor decît propria mea imagine.

Aceste pregătiri, care nu sînt lipsite de solemnitate, îți arată că este vorba de ceva aproape grav. Într-adevăr, prietene, am anumite temeri pe care vreau să ți le încre-

dințez. De patru zile, în urma unor împrejurări care nu prezintă interes prin ele însele, s-a întîmplat să nu-l văd pe dl. Julien Delbray și, nevăzîndu-l, îmi dau seama că îmi lipsește. Or, dragul meu Jérôme, tocmai asta mă îngrijorează și mă îndeamnă să încerc să văd limpede în sufletul meu.

Știi, nu-i așa, ce camaraderie foarte amicală există între dl. Delbray și mine și ce perfect tovarăș de plimbare și de hoinăreală am găsit în el. Știi cît țin la această camaraderie ! Mi-ar fi mult prea greu să mai întîlnesc ceva asemănător. Așa încît îți dai seama ce disperată aș fi dacă sentimentul de simpatie pe care-l am față de dl. Delbray s-ar modifica indiferent cum. Raporturile noastre s-au stabilit pe un teren excelent și nu aș vrea pentru nimic în lume să survină vreo schimbare. Am sentimente de prietenie față de dl. Delbray și nu-mi doresc altceva față de dînsul. M-ar mîhni ca în ele să se strecoare ceva în plus și ceea ce mă tulbură este că nu sînt foarte sigură că este așa !

Am promis, dragul meu Jérôme, să fiu sinceră cu tine. Uite ce mă supără, mai ales în frămîntarea pe care ți-o împărtășesc. Dacă, prima dată cînd m-am întîlnit cu dl. Delbray, aș fi avut față de el un sentiment care să mă pună în gardă, m-aș fi resemnat pur și simplu.

Nu am luat niciodată hotărîrea să nu iubesc, dacă se prezintă ocazia. Sînt tînără și nu am nici un motiv să-mi condamn inima la inactivitate. Pentru o femeie liberă cum sînt eu, a avea un iubit mi s-ar părea un lucru firesc ; dar, dacă este vorba de un iubit, vreau ca acest personaj fatal să mi se înfățișeze în toată prezența lui despotică. Doar astfel este acceptabilă dragostea și pretind ca ea să mă cuprindă cu o violență irezistibilă. În aceste condiții, dragostea ne înlătură toate scrupulele, ne distruge toate raționamentele. Chiar mai mult, ne împiedică să prevedem toate constrîngerile pe care ni le va impune, răul pe care ni-l va putea face. Datorită acestui gen de orbire pe care ne-o aduce, iubitul este o ființă mascată, voalată, miste-

rioasă, nocturnă, ca în vechiul mit al lui Psyche. El nu mai reprezintă iubitul, el este dragostea însăși. El are ceva impersonal.

Dar ca acest bărbat, înainte de a-ți fi iubit, să fi fost mai întîi o cunoștință a ta, iată un lucru care mi se pare într-adevăr inadmisibil ! Este în asta ceva puțin ridicol, după părerea mea. Cum ? iubitul să fie în același timp un bărbat ale cărui defecte și obiceiuri să le cunoști, pe care ai fi în stare să-l judeci așa cum este și pentru care dragostea nu ar fi decît o deghizare ? Sub costumul senzual sau sentimental pe care îl adoptă, să rămînă domnul Cutare despre care ai avut părerile tale, cu care ai fost mai mult sau mai puțin prieten ! Ah ! ce confuzie supărătoare ! Prietenul acesta nu va lăsa urme supărătoare asupra iubitului ? Aceasta nu riscă să strice totul ? Uite, nu pot să-mi închipui un iubit demn de acest nume decît ca un învingător neprevăzut. Niciodată nu am să mă resemnez să consider ca atare un prieten care a reușit să joace un rol pentru care nu era făcut. Nu poate fi decît un uzurpator viclean !

Iată ce gîndesc în privința acestui subiect important, dragul meu Jérôme. Vezi deci că dl. Delbray nu îndeplinește deloc condițiile pe care eventual le-aș pretinde și, totuși, îți repet, sînt destul de îngrijorată în ceea ce mă privește. Femeile sînt atît de pline de contradicții ! Totuși, liniștește-te, nu sînt încă în situația să mă întreb dacă există șanse sau nu să devin într-o bună zi iubita d-lui Delbray. Nu s-a întîmplat încă nimic, nici din partea mea, nici din partea lui, care să-mi permită să-mi pun o asemenea întrebare. Este foarte probabil, așa cum îți spuneam într-una din scrisorile mele, că, dacă m-aș oferi d-lui Delbray, el nu ar refuza. Nu am, într-adevăr, nimic deosebit de dezgustător, dar nu pot să presupun că el se preocupă prea mult de această posibilitate. Mi-a arătat întotdeauna un respect amical. Niciodată nu mi-a «făcut curte». În prietenia pe care mi-o dovedește, nu am de ce să nu cred că îl distrez puțin, îndepărtîndu-i obișnuita lui

melancolie... Mă doreşte oare cu adevărat ? Nu mi se pare probabil, deşi sînt modestă cînd spun acest lucru. Nu ! Din partea d-lui Delbray nu este decît ceva involuntar în îngrijorarea pe care ţi-o încredinţez şi pe care mi-o provocinuieşte fără să-şi dea seama.

Trebuie acum, dragul meu Jérôme, să-ţi spun în ce împrejurări s-a ivit această îngrijorare cu privire la sentimentele pe care mi le inspiră, poate, dl. Delbray. Zilele trecute, mi-a propus să vizităm atelierul unuia dintre prietenii lui, sculptorul Jacques de Bergy. Dl. de Bergy este foarte talentat şi ideea să facem această escapadă mă amuza foarte mult. Aşa încît am primit cu plăcere. Prietenul lui are la Ternes un mare atelier ; cînd am intrat acolo, însoţită de dl. Delbray, am fost imediat încîntată. Figurinele pe care le modelează sînt cu adevărat fermecătoare. Este regele unui adevărat popor de păpuşi de lut, dar de păpuşi însufleţite cu toate farmecele vieţii. Toate atitudinile, toate liniile trupului feminin sînt întruchipate în ele cu arta cea mai delicată şi cea mai veridică. Dl. de Bergy este un artist încîntător şi o persoană manierată. Mergeam de colo colo prin atelier, cînd, întorcîndu-mă spre a-l felicita pe dl. de Bergy pentru una din statuetele lui, mi-am dat seama că schiţa ceva pe pagina unui carnet. Fără îndoială, sub cutele rochiei mele, ochiul exersat al sculptorului ghicise atitudinile trupului meu şi fixa în fugă desenul. Dîndu-mi seama, am roşit şi am resimţit o jenă subită. Cum, dincolo de veşmintele mele, apărusem ca şi goală în faţa ochilor lui !

Jena s-a transformat într-un fel de mînie. El a făcut ca şi cum nu şi-ar fi dat seama de nimic şi şi-a pus liniştit carnetul în buzunar. Eram iritată de această indiscreţie artistică şi i-am arătat-o scurtîndu-mi vizita. Cîteva clipe mai tîrziu, dl. Delbray şi cu mine ne-am despărţit de el. Mergeam unul alături de celălalt pe bulevard. Mă gîndeam la micul incident care avusese loc : «Totuşi, îmi spuneam, este cam agasant să fi pozat fără să vreau pentru acest domn de Bergy ; dacă, cel puţin, aş fi făcut-o pentru dl. Delbray !» L-am privit. Gîndul că ar fi putut

să mă vadă «fără văluri» nu-mi era deloc neplăcut. A fost o impresie de-o clipă și nedefinită, dar ce poate să însemne ? Nu-mi era, așadar, indiferent ?

Tot mergînd, îl examinam cu o atenție neobișnuită. Mi se părea aproape că nu-l văzusem niciodată, într-atît mă obișnuisem cu el. Deodată, mi s-a înfățișat sub un unghi ciudat de nou. Cum, așa era deci ! Am să profit de ocazie ca să ți-l descriu.

Dl. Julien Delbray nu mai este un om tînăr, din moment ce are treizeci și patru de ani, dar asta nu-l împiedică să aibă ceea ce se numește «un fizic» plăcut, fără ca să fie un Adonis sau un Antinous. Chipul lui nu este urît, fiind ceea ce se numește simpatic. Se compune dintr-o alăturare de trăsături care nu au nimic prea deosebit în sine, dar care produc laolaltă o impresie favorabilă. Figura lui nu atrage atenția, dar dacă, dintr-un motiv sau altul, ți-ai ațintit privirea asupra lui, poți fi mulțumit, dacă nu ești prea dificil. Dealtfel, are ochi frumoși, ceea ce este esențial pentru un bărbat. Înfățișarea distinsă. Pot adăuga că are maniere excelente. Știe să intre într-un salon, să iasă, să salute, are ținută. În tot ceea ce face, lasă impresia unui om foarte bine crescut. Buna lui creștere s-a grefat pe o plămădeală fină și delicată. În conversație e agreabil. În plus, instruit, afabil, serviabil și drăguț.

Acestea sînt, fără îndoială, dragul meu Jérôme, calități. Le întîlnești rareori împreună la același om și prezența lor la dl. Delbray poate justifica faptul că l-am remarcat imediat și că mi-a inspirat o încredere amicală de îndată ce l-am cunoscut. Nimic mai firesc deci că m-am atașat de el și că i-am căutat compania. Singurătatea în care trăiam a înlesnit intimitatea care s-a stabilit repede între noi. Totuși, simpatia și recunoștința pe care le am față de el nu justifică gîndurile pe care am descoperit că le am în ceea ce-l privește. Este foarte evident că, în scena care s-a petrecut la dl. de Bergy, s-a produs ceea ce putem numi, dacă vrei, un «fapt nou». Rămîne de văzut dacă ceea ce am simțit vine din propria mea inițiativă sau dacă am suferit doar, fără să știu, reflexul unui sentiment

neprevăzut pe care dl. Delbray l-a încercat, poate, față de mine.

Or, nimic în purtarea lui nu mă poate face să cred că are față de mine altceva decît un sentiment de prietenie. Așa încît schimbarea vine din partea mea și aceasta ridică mult mai multe dificultăți în încercarea mea de a lămuri lucrurile. Este mult mai ușor să-ți dai seama că ești iubit decît să recunoști că iubești. Și, dealtfel, mă întreb acum dacă am prea mare interes să lămuresc acest al doilea punct. Adineauri mi se părea că nu se poate altfel ; acum mi se pare mult mai puțin folositor. Poate că este în revirimentul meu o oarecare lașitate ? Poate că, fără să-mi mărturisesc singură, îmi este mai plăcut să rămîn în expectativă ? Noi, femeile, nu simțim oare o anumită plăcere cînd știm că dragostea ne dă tîrcoale ? În ciuda celor pe care ți le-am spus, dorim în mai mică măsură decît pretindeam ca ea să ni se înfățișeze brusc și violent, mai cu seamă cînd lucrurile se petrec în noi. De ce să mă lipsesc de o distracție în fond inofensivă ? Dacă am un sentiment puțin prea tandru față de prietenul meu Julien Delbray, de ce să mi-l formulez ? Dacă îl constat, dealtfel, este oare foarte sigur că aș avea curajul să mi-l interzic ? Un astfel de sentiment colorează și nuanțează viața în mod plăcut. Dacă începe să devină supărător, poți întotdeauna să găsești un mijloc să-l satisfaci. Și acest mijloc este atît de simplu, dragul meu Jérôme ! Este însă puțin probabil să ajung pînă acolo, cu atît mai mult cu cît împrejurările ne vor despărți în curînd. Este vorba, într-adevăr, ca el să plece, la începutul lui iunie, într-o croazieră destul de lungă pe Mediterana cu d-na Bruvannes și Antoine Hurtin. Medicii îi recomandă cu insistență acestuia aerul de mare spre a se vindeca. Ei spun că singurătatea în mișcare, monotonia vieții maritime îl vor însănătoși cu siguranță. Dl. Hurtin a acceptat să încerce acest remediu mai degrabă costisitor, căci d-na Bruvannes a închiriat ca să-l plimbe pe nepotul ei un iaht foarte frumos. Dl. Delbray a acceptat să participe la călătorie. Peste o lună deci, va pleca așa cum a venit și cu el va

dispare ușoara tulburare pe care mi-a pricinuit-o. La întoarcerea lui, va fi vară, nu voi mai fi probabil la Paris, căci am intenția să mă duc să petrec cîteva săptămîni la d-na de Glockenstein, în castelul ei de la Heiligenstein. Apoi, mă voi duce puțin la Guérets, la familia Jersainville. La toamnă, am să-l revăd cu plăcere și nu am să-ți mai scriu despre el scrisori ca aceasta, care mi se pare puțin ridicolă.

Nu găsești, dragul meu Jérôme, că proiectele mele sînt cum nu se mai poate de înțelepte ? Această înțelepciune mi-a venit în timp ce îți scriam. Cînd îți spuneam că cel mai bun lucru, ca să te lămurești asupra ta însuți, este să-ți fixezi visările pe hîrtie ! Dacă se vor ivi altele, am să ți le transmit, din moment ce ai fost drăguț și mi-ai spus că această corespondență nu te plictisește. Cît despre mine, mă amuză enorm. O găsesc destul de picantă. Nu este într-adevăr comic ca, după ce am fost căsătoriți timp de cinci ani de zile, fără să ne fi ocupat prea mult unul de celălalt, despărțirea să fi creat între noi o intimitate de la distanță, cel puțin neașteptată ? Dar de ce să ne mirăm, viața nu este oare o urzeală de contradicții ?

Cu afecțiune a ta

LAURE DE LÉRINS."

D-lui Jérôme Cartier, Burlingame
San Francisco (Statele Unite)

4, str. Gaston de Saint Paul

Paris, 12 mai

„Dragul meu Jérôme,

Tot eu sînt și, zău, mi-e cam rușine că te tot deranjez cu smîngăliturile mele ; așa că am o poftă grozavă să nu îți vorbesc despre mine în scrisoarea asta. Ce părere ai avea de o scrisoare pur descriptivă, în care să încerc să-ți arăt că am stil și că sînt spirituală ? Ce-ai zice dacă ți-aș trimite un răvaș în genul meu ? Cum ți s-ar părea, de pildă, descrierea lunii mai la Paris ? Atenție ! Încep.

Ştiam de mult că primele zile ale verii pariziene sînt delicioase şi că vara este un anotimp fermecător pe malurile Senei. Mi-am dat seama de asta chiar atunci cînd eram închisă la pensionul Sainte-Dorothée. În ciuda libertăţii noastre foarte înguste, în care ne ţineau închise aceste respectabile doamne limitate, vara pătrundea totuşi pînă la noi. Ea ne făcea semn cu o rază de soare mai aurie ce străbătea ferestrele sălii în care ne făceam lecţiile ; îşi făcea simţită prezenţa făcînd să pîlpîie, în ritmul unui vînticel nocturn, veioza din dormitor. Dar mai cu seamă în grădină simţeam farmecul ei tulburător.

Ah ! dragul meu Jérôme, cît era de încîntătoare vara în această grădină mare, înconjurată de ziduri vigilente ! Cît de proaspătă şi de liniştită ! Cîte flori frumoase ne oferea ! Ce frunziş plăcut înverzea în fiecare an ! Ce de copaci bătrîni plini de noblețe din ţarcul nostru se împodobeau fastuos şi agreabil cu frunze noi între zidurile noastre ! Această grădină îndrăgită făcea suportabilă captivitatea în care trăiam. Mi-a plăcut mult grădina pensionului Sainte-Dorothée. Mi-a plăcut primăvara şi vara. Mi-a plăcut şi toamna. Este, dealtfel, surprinzător de mare şi de misterioasă ca grădină într-un oraş, căci cuprinde o parte importantă a fostului parc al prinţilor de Tréville, din a căror reşedinţă, servind încă drept clădire principală maicilor, face parte şi frumosul vorbitor unde am avut onoarea să te întîlnesc şi să mă semnalez atenţiei tale. Este frumos şi acest vorbitor, cu lambriurile lui antice şi acolo mi-am format cu siguranţă gustul pentru bibelouri şi decoruri vechi. Dar grădina este încă mai minunată, cu lunga ei peluză centrală, cele două alei mărginite de carpeni stufoşi, alei majestuoase, la capătul cărora se afla ceca ce se numea labirintul. Dincolo de labirint, se afla bazinul mare. La mijloc, un grup cu Amor şi Psyche. Din Psyche, măicuţele făcuseră o Fecioară foarte frumoasă şi, din Amor, un Isus adolescent, plin de graţie şi de cochetărie. Datorită acestei iscusite transformări, convenienţele erau salvate, dar ne întrebam de ce mama şi fiul stăteau aşa în mijlocul unui bazin. Toate celelalte

statui din parc fuseseră modificate de măicuțe, după aceleași principii. Din Marte războinic, făcuseră un sfînt Gheorghe ; din Jupiter, scoseseră un sfînt Iosif și așa mai departe ! Pentru mai multă siguranță, pe soclul fiecăreia dintre aceste statui deghizate, o plăcuță arăta noua ei atribuție. Ah ! ce naiv și ce simpatic era totul ! De altfel, procedînd așa, acele maici de ispravă de la Sainte-Dorothée nu erau oare în tradiția primitivă a bisericii ? Și ca transforma în chipuri sfinte zeii păgînismului.

Acestea erau singurele schimbări pe care le-au făcut în grădină. Îi păstraseră apele, pomii, florile și-i permiteau frumoasei veri s-o înfrumusețeze după placul ei. Acolo, dragul meu Jérôme, am gustat farmecul ei parizian, acel farmec pe care-l găsesc acum răspîndit în tot orașul și care îi dă nu știu ce aer de sărbătoare și de bucurie. Ah ! acest Paris în luna mai, cît de mult aș putea să-ți vorbesc de el și să te plimb printr-însul în tovărășia mea ! Aș putea să te duc pe cheiurile, pe bulevardele, pe aleile lui.

Dar degeaba divaghez și bat cîmpii, dragul meu Jérôme, mofturile astea nu te vor înșela. Simți cu siguranță că aceste ocolișuri ascund o anumită poftă de a-ți vorbi de mine și micile mele subterfugii sînt zadarnice. Totuși, ceea ce am să-ți spun nu este deloc spre cinstea mea. Persoana care își termina ultima scrisoare în așa fel încît să-ți lase o idee destul de bună despre înțelepciunea ei nu s-a menținut deloc pe această linie lăudabilă. Ce vrei, dragul meu Jérôme, femeile sînt o veșnică contradicție...

Iată deci că revin, dragul meu Jérôme, la un punct de care credeam că pot să te scutesc. Într-adevăr, după ce ți-am scris și convinsă că luasem o hotărîre înțeleaptă, trebuie să-ți mărturisesc că nu am găsit ușurarea la care mă așteptam. De cîte ori îl vedeam pe dl. Delbray, aceeași problemă sentimentală mă frămînta mai neliniștitor. De cîte ori îmi puneam întrebarea agasantă : «dl. Delbray îmi este oare atît de indiferent cît cred ?» Încetul cu încetul, dubiul îmi devenea insuportabil. Lucrul cel mai grav este

că pînă la urmă aș fi ajuns să-l iau în pripă pe acest prieten fermecător. Era un rezultat inadmisibil și o situație inacceptabilă, așa încît într-o bună zi m-am hotărît să dezleg problema și să încerc o experiență hotărîtoare.

Prietena mea Madeleine de Jersainville mi-a oferit posibilitatea să încerc experiența și ideea mi-a venit datorită unei întîmplări. Iată cum s-au petrecut lucrurile.

O să ți se pară poate ciudat, dat fiind termenii în care sînt cu Madeleine și relațiile mele aproape zilnice cu dl. Delbray, ca cei doi să nu se fi cunoscut. Așa stăteau totuși lucrurile și nu îmi venise în minte să-i pun în legătură. Cînd am făcut constatarea, ea mi-a sugerat, îți mărturisesc, anumite gînduri. De ce, în fond, evitasem ca Madeleine și dl. Delbray să se întîlnească ? Gîndindu-mă bine, exista în această purtare o intenție de netăgăduit din partea mea. Nu voisem să-i pun pe unul în prezența celuilalt. Nu trebuia să recunosc în asta, ca să fiu sinceră cu mine însămi, ceva premeditat ? Nu era oare un indiciu care putea să mă lumineze în privința chestiunii care mă preocupa ? Nu era în asta umbra unei ușoare gelozii preventive ? Mi-ar fi fost oare foarte plăcut ca dl. Delbray să-i dea prea multă atenție d-nei de Jersainville sau ca d-na de Jersainville să-i dea lui prea multă atenție ?

Și mă gîndeam la asta, zilele trecute, privind-o pe Madeleine de Jersainville. Era așezată pe un taburet la picioarele șezlongului meu. Îmi povestea, rîzînd, una din recentele ei nebunii. În acel moment, a sunat cineva la ușă. Jupîneasa l-a introdus pe Julien Delbray. Nu îl așteptam în ziua aceea și nu dădusem nici o dispoziție cu privire la el, dar prezența lui în clipa aceea m-a contrariat. Totuși, l-am primit bine și l-am prezentat d-nei de Jersainville. Dl. Delbray venise să mă anunțe că plecarea iahtului d-nei Bruvannes era fixată pentru 2 sau 3 iunie.

Antoine Hurtin se hotărîse în sfîrșit să-și îmbarce neurastenia pe mări, după prescripția doctorului Tullier. Auzind acest nume, Madelcine, care părea că nu dădea

atenţie conversaţiei noastre, l-a întrebat pe dl. Delbray dacă mai văzuse familia Tullier de la o anumită serată cu dansuri spaniole, cînd fuseseră aşezaţi, din întîmplare, destul de aproape unul de celălalt, fără să se cunoască. Dl. Delbray îşi amintea foarte bine de această vecinătate şi am constatat chiar că păstrase o amintire mai precisă decît a întîlnirii noastre la restaurantul *Foyot* şi acest lucru m-a indispus puţin, dar m-am înseninat totuşi cînd el m-a informat că unul din prietenii lui din Bretania, dl. de Kerambel, cumpărase la o licitaţie, în apropiere de Guérande, o foarte frumoasă consolă Ludovic al XVI-lea pe care vroia s-o revîndă. Dl. de Kerambel, cunoscînd slăbiciunea prietenului său Delbray pentru lucrurile vechi, îi trimisese consola. Acesta venise să-mi propună să trec pe la el ca să văd dacă obiectul era pe gustul meu.

Aştepta răspunsul şi îţi mărturisesc, dragul meu Jérôme, că eram puţin mirată. Niciodată nu îmi ceruse să vin la el. Mi se întîmplase de mai multe ori, în cursul plimbărilor noastre, să îl las în uşa casei lui. Niciodată nu îmi propusese să urc. Îmi vorbea deseori de bibelouri care îi împodobeau apartamentul şi niciodată nu îşi manifestase dorinţa să mi-l arate.

Cum se făcea că s-a abătut de la rezerva lui obişnuită în prezenţa d-nei de Jersainville, şi încă sub un pretext atît de neserios ? Nu era nici o grabă să văd chiar atunci acea consolă şi dl. Delbray insistase cu destulă înflăcărare ca să nu îmi amîn vizita. Da, de ce alegea o zi în care d-na de Jersainville se afla la mine, cu atît mai mult că era obligat, în acest fel, să-i propună lui Madeleine să ne însoţească ? Toate acestea mi-au trecut prin minte destul de repede, în timp ce tocmai îmi aminteam că aveam oră, tot în ziua aceea, la o mică lenjereasă care locuia pe strada Guénégaud şi pe care mi-o recomandase d-na de Glockenstein.

De abia invocasem scuza cu lenjereasa, că am şi auzit rîsul Madeleinei de Jersainville :

— Dragă Laure, dar eşti nebună cu lenjereasa ta ; n-are decît să aştepte ; dealtfel, am maşina jos, te duc la dl. Delbray şi de acolo, în strada Guénégaud.

Dl. Delbray încuviința din cap și cu o amabilitate deosebită o rugă pe d-na de Jersainville să binevoiască a-i face cinstea să zăbovească și ea cîteva clipe în modesta lui locuință.

Apartamentul în care locuiește Dl. Delbray se află la al doilea etaj al unei case care nu are decît trei etaje. Scara este acceptabilă, nimic mai mult. Slujitorul care a venit să ne deschidă are o ținută corectă, dar văzîndu-l pe stăpînul lui însoțit de două doamne, a părut foarte măgulit. Așa încît s-a înclinat și mi-a zîmbit binevoitor. Madeleine de Jersainville mai cu seamă i-a produs o vie impresie. Afurisita se făcuse frumoasă, în ziua aceea, în timp ce eu arătam prost și nu eram bine pieptănată. Îmi pusesem pălăria în grabă înainte de a ieși. Mi-am dat seama de aceasta privindu-mă în oglinda care împodobește anticamera d-lui Delbray. Este o oglindă ornată în stil italian cu flori și păsări. Dealtfel, tot apartamentul este aranjat cu un gust foarte personal.

Consola despre care era vorba se afla într-un fel de fumoar-bibliotecă, care pare să fie camera principală a locuinței. Este împodobită cu divane mari, acoperite cu covoare orientale și supraîncărcate cu perne din stofe vechi. Iar consola d-lui de Kerambel este o mobilă foarte frumoasă, în perfectă stare. În timp ce discutam, dl. Delbray și cu mine, ce preț se cuvenea să ofer, Madeleine se plimba dintr-un capăt în altul al camerei. Eu o priveam cu coada ochiului în timp ce vorbeam. Frumoasa mea prietenă părea nervoasă și agitată. Privea cu atenție bibelouri pe care cu siguranță nu le vedea, scotea, din rafturile bibliotecii, cărți care nu o interesau cîtuși de puțin. Cum se spune în mod vulgar, îi cășunase ceva. Niciodată nu o văzusem așa. Deodată, s-a prăvălit pe unul din divane. Și-a sprijinit capul de perne, în timp ce cu un picior bătea nervos covorul.

Nu era, în această atitudine și în acest gest nimic ciudat, nu-i așa ? Ei bine, dragul meu Jérôme, m-a izbit totuși impresia de voluptate lascivă care se degaja din toată ființa ei. Această lascivitate emana din obrazul tăcut

și din trupul nemișcat. Era atît de puternică, încît eram oarecum jenată și rușinată. Deodată, am avut intuiția că asistam la unul din acele elanuri pătimașe care o mai împinseseră pe Madeleine de Jersainville în atîtea brațe.

Da, aveam intuiția subită că obiectul acestei patimi era Julien Delbray. Și el nu era insensibil la impudoarea naivă a acestei făpturi frumoase, întinsă acolo, pe acel divan, tot atît de dezbrăcată în rochia ei, tot atît de îndrăgostită în poza ei ca și cînd ar fi fost culcată pe un pat ! Nu, el nu era insensibil și îmi dădeam seama de asta după vocea lui sacadată și aspră, după privirea lui ascunsă. Da, eram martorul unei subite înțelegeri sen-zuale care se stabilise între aceste două ființe, și poate un martor inoportun.

În momentul acela, dragul meu Jérôme, mi-a dat în minte să încerc experiența la care făceam aluzie la începutul scrisorii mele. M-am hotărît repede. Sub un pretext oarecare, îi voi lăsa împreună numai pe ei doi, pe dl. Delbray și pe Madeleine. Dacă voi fi geloasă la gîndul că dl. Delbray stă în tête-à-tête cu Madeleine, cu această ușor abordabilă și voluptoasă Madeleine, ale cărei subite intenții îmi apăruseră cu claritate, dacă gîndul acesta mi-ar fi fost neplăcut și m-ar fi făcut să sufăr, voi fi sigură atunci că sentimentul pe care îl am pentru dl. Delbray nu era o simplă prietenie ; dimpotrivă, dacă nu voi încerca nimic asemănător, dacă voi fi fericită gîndindu-mă că un prieten profita în acest fel de o ocazie plăcută, voi fi pe deplin liniștită în ce privește îndoielile mele sentimentale. Oricum, experiența va fi decisivă.

În acest timp, mă apropiasem de divanul pe care Madeleine era și acum întinsă și am întrebat-o cu perfidie dacă nu era puțin obosită. Înainte chiar de a fi răspuns, i-am propus să merg singură la lenjereasa din strada Guénégaud. Iar ea va putea aștepta aci pînă îi voi trimite înapoi mașina. Aceasta îi va evita un drum cam lung și se va putea întoarce direct acasă, unde aș fi putut, bineînțeles, s-o las ; dar fiind grăbită, acest ocol m-ar face să risc să n-o mai găsesc pe d-na Rosine la magazin. Dl. Del-

bray va fi încîntat să rămînă la el cîteva clipe în plus. Pe măsură ce vorbeam, chipul Madeleinei radia de plăcere. Dacă ar fi îndrăznit, sînt sigură că ar fi sărit să mă îmbrăţişeze. Era evident că-i îndeplineam o dorinţă tăinuită. Cît despre dl. Delbray, rămăsese, în timpul scurtei noastre conversaţii, perfect impenetrabil. I-am spus la revedere Madeleinei. Ea s-a scuzat că nu mă însoţeşte, soarele puternic din timpul zilei îi dăduse o mică migrenă. Dl. Delbray m-a însoţit pînă la uşă. Ultimele cuvinte pe care le-am schimbat au fost în legătură cu consola. Îi va telegrafia d-lui de Kerambel preţul pe care îl ofeream pentru ea.

După ce am ieşit, m-am oprit pe ultima treaptă a scării, şi am suspinat adînc a uşurare. Îmi voi lămuri mie însămi, în sfîrşit, sentimentul pe care îl aveam faţă de dl. Delbray. O cunoşteam destul de bine pe Madeleine pentru a nu avea nici un dubiu asupra a ceea ce urma să se întîmple, în lipsa mea, între ea şi dl. Delbray. Pe d-na de Jersainville o apucase una din acele fantezii subite şi violente care sînt specialitatea ei.

O auziseam de mai multe ori pe Madeleine povestind aventuri de genul celei pe care o favorizasem prin plecarea mea. Drăguţa mea prietenă gusta prea mult aceste iubiri trecătoare, ca să mă îndoiesc de rezultatul colocviului în care o lăsasem cu dl. Delbray. Acum, se punea întrebarea cum voi suporta eu situaţia pe care o creasem. Impresiile mele urmau să mă lămurească asupra sentimentelor ce le aveam şi aceste impresii mă pregăteam să le analizez în cele mai mici nuanţe, să le filtrez prin sita cea mai deasă, să le studiez bucăţică cu bucăţică. Şi tu ştii, dragul meu Jérôme, că sînt o destul de bună „psihologă“, o destul de atentă observatoare, mai cu seamă cînd sînt propriul meu obiect de observare. Iată deci cu exactitate ceea ce am notat.

Cînd am coborît scara de la dl. Delbray, m-am oprit pe trotuar. Era într-adevăr un sfîrşit de zi minunat, o zi din acele veri pariziene a căror blîndeţe şi strălucire tocmai ţi le lăudam. Pe stradă era linişte şi în aer

stăruia un miros de praf umed. O stropitoare azvîrlea un jet lung și suplu de apă irizată. Trotuarul umed răspîndea o răcoare plăcută. Aveam poftă să umblu, dar mașina Madeleinei de Jersainville se afla în fața mea. M-am urcat cuminte și i-am dat șoferului adresa din strada Guénégaud. Mașina a pornit, m-am sprijinit de perne și m-am instalat comod. Mai întîi, am constatat că mașina era excelentă, suspensia elastică, cauciucurile umflate exact cît trebuia. Interiorul acestei mașini era impregnat tot cu acele parfumuri violente și cu mosc care îi plăceau Madeleinei. De agățătoarea de argint atîrna un săculeț ; l-am deschis ; conținea cîteva bancnote, un carnet, un creion, diferite fleacuri, o cutie de pudră, două rujuri de buze. În fața mea, o pendulă mică încastrată în panou arăta ora cinci și trei minute. În acel moment mi-a venit în minte un catren pe care îl citisem, acum cîteva zile, într-un mic almanah vechi pe care mi-l dăduse dl. Delbray. Iată-l :

Pendula și Iulia mea ca roua
Au menire diferită :
Cu una numeri fiece clipită
Pe care-o uiți lîngă cea de-a doua.

Aceste versuri proaste le-am repetat automat de cîteva ori mașinal. Doar traversînd Place de la Concorde le-am pus în aplicare. În acel moment de la plecarea mea din Rue de la Baume, m-am gîndit pentru prima oară la situația în care îi lăsasem pe Madeleine și pe dl. Delbray și îți mărturisesc că în clipa aceea situația mi s-a părut mai degrabă comică. Ce mutră putea oare să facă dl. Delbray în fața cinismului atît de drăguț și de dezarmant al Madeleinei, căci nu putea să fi ascuns prea mult timp ceea ce aștepta de la el ? Madeleine de Jersainville nu este o femeie care își ascunde sentimentele. Probabil că tocmai i le împărtășea cu impudoarea calmă care o caracterizează. Dealtfel, se poate foarte bine ca dl. Delbray să o fi scutit de oboseala unei mărturisiri. Nu este nici un băiețandru, nici un boboc, dar poate că nu este obișnuit cu genul de sinceritate amoroasă a unei

Madeleine de Jersainville ! Și, de două sau trei ori, rîzînd, am repetat catrenul.

Da, din ce în ce mai mult, ceea ce numeam «afacerea din Rue de la Baume» mi se părea comică. Bietul Delbray trebuie să fie puțin zăpăcit de un noroc atît de neprevăzut. Ah ! după ce își va reveni, o să-mi fie recunoscător. Madeleine îi plăcea foarte mult. Am putut să-mi dau seama de acest lucru, și femeile îndrăznețe ca Madeleine sînt minunate pentru oameni nehotărîți ca Delbray. Nu îl va deranja cu siguranță prin sentimentele și statornicia ei. Dragostea lor nu va dura mult. În curînd Madeleine va alerga spre alte aventuri și Delbray se va întoarce la mine cu coada între picioare și dezumflat, căci toți bărbații sînt vanitoși, au resentimente față de femeile pe care nu le-au putut fixa. Și totuși nu îi voi fi oferit în acest fel o mică recompensă pentru faptul că a fost atît de drăguț față de mine ? Nu mă îndoiesc că dl. Delbray va lua astfel lucrurile. Dacă nu, voi fi dezolată să îl supăr cîtuși de puțin, pentru că am într-adevăr față de el în acest moment multă prietenie și îi doresc cu atît mai mult bine, cu cît îmi dau seama că această prietenie nu este într-adevăr decît prietenie. Experiența pe care o începusem reușise în favoarea mea. Începeam să mă liniștesc întru totul.

În fond, dragul meu Jérôme, aveam un sfîrșit de zi minunat. Încercam un sentiment de libertate și de independență foarte plăcut. De același sentiment m-am bucurat, ca să spun așa, fizic și social, la sosirea mea la Paris. Acum, mi se părea asigurată libertatea mea sentimentală. Mă eliberasem de îndoiala supărătoare care mă tulburase. Savuram un calm delicios și mă cufundam mai moale în pernele mașinii. Pîlnia claxonului răsuna ca un instrument al victoriei. Mașina mergea acum de-a lungul cheiurilor Senei. Fluviul curgea cu o molcomeală fericită. Totul mi se părea armonios și perfect și am urcat cele două etaje ale d-nei Rosine, lenjereasa din strada Guénégaud, cu suplețe și sigură de mine ca în zilele mele cele mai bune.

D-na Rosine este o femeie frumoasă, puțin trecută. Are degete lungi și delicate și mi-a făcut o adevărată plăcere cînd am văzut-o mînuind linourile fine și dantelele ușoare. Îmi scosesem pălăria și corsajul și încercam niște combinezoane, în timp ce d-na Rosine îmi lăuda avantajele și calitățile lor, ce plăcute erau la purtat. O ascultam distrată privind într-o oglindă ce imagine plăcută reflecta linia elegantă și armonioasă a umerilor mei și frumoasa rotunjime a sînilor. Desigur, nu i-aș fi putut oferi d-lui Delbray aceeași bogăție de forme ca prietena mea Madeleine ; totuși dăruirea persoanei mele nu ar fi fost nici ea de disprețuit. Dar destinul hotărîse să fie altfel și dl. Delbray nu va putea să facă niciodată comparația la care mă gîndisem ; între timp d-na Rosine terminase potrivirea lenjeriei fine pe care mi-o proba.

Cînd am ieșit de la d-na Rosine, orologiul mare de la Institut arăta ora șase și un sfert. Eram în continuare foarte bine dispusă. Pe cînd traversam șoseaua, un biciclist, atingîndu-mă ușor, m-a salutat în trecere, cu una din acele glume pariziene puțin îndrăznețe, din care nu vrem să reținem decît omagiul lor indirect la adresa farmecelor noastre. I-am aruncat deci biciclistului curtenitor cea mai indulgentă dintre privirile mele și m-am dus să mă sprijin de parapetul cheiului, în spațiul dintre două lăzi de buchiniști. Fără îndoială, în momentul de față, Madeleine se pregătea să părăsească Rue de la Baume. Poate că și plecase, iar dl. Delbray, rămas singur, se gîndea la ciudata aventură prin care trecuse. Trebuie să fi avut și el metresc, era probabil totuși uluit de rapiditatea succesului său pe lîngă Madeleine de Jersainville. Fără îndoială chiar, în loc să-i fie recunoscător, avea față de ea puțin dispreț. În seara cu dansuri spaniole la doctorul Tullier, cînd o remarcase pe d-na de Jersainville, nu presupusese nicidecum că această frumoasă doamnă va veni într-o zi să se întindă pur și simplu pe divanul lui. Zău, m-ar fi amuzat să știu ce impresie îi făcuse d-lui Delbray frivola mea prietenă. Am

fost pe punctul de a opri o maşină şi a porni spre Rue de la Baume.

Plecasem de lîngă parapet şi hoinăream aşa, cînd mi-am dat seama că mă aflam tocmai în faţa locuinţei d-nei Bruvannes. Ea este aproape întotdeauna acasă după ora cinci şi mi-a venit ideea să intru să-i fac o mică vizită. Am fost introdusă în salonul rotund unde stă de obicei. Citea în acel moment dintr-o carte veche, cu margini roşii. Fără îndoială unul din autorii greci sau latini, al căror studiu o distrează. Cînd am intrat, a pus deoparte cartea şi a întors spre mine faţa lungă şi galbenă. Cu aerul ei viril şi studios, d-nei Bruvannes i-ar şedea, zău, foarte bine îmbrăcată în preot sau în judecător ! M-am interesat, mai întîi, de sănătatea nepotului ei. Antoine Hurtin se simţea ceva mai bine. Nu mai era aşa de sumbru şi de întunecat. Perspectiva viitoarei călătorii cu iahtul nu părea să-i displacă. În legătură cu aceasta, d-na Bruvannes era bucuroasă că mă vede şi, dacă nu aş fi venit, mi-ar fi scris, pentru că vroia să mă roage să mă alătur pasagerilor croazierei ! O ! nu va fi o călătorie prea veselă. Vor fi pe bord dl. şi d-na Subagny, vechii ei prieteni, care îl hotărîseră pe dl. Gernon, celebrul elenist, să-i însoţească şi dl. Delbray. Atîta tot. Antoine este atît de sălbatic ! Rămînea liberă o cabină mare şi d-na Bruvannes o punea la dispoziţia mea.

Propunerea m-a surprins. Ce motiv putuse oare s-o determine să-mi adreseze subit această invitaţie ? Cum de Antoine Hurtin, care de-abia dacă mă cunoştea şi a cărui misoginie maladivă dl. Delbray mi-o descrisese de cîteva ori, consimţea să mă aibă în preajmă ? Mi-am permis să-i fac această remarcă d-nei Bruvannes. Ea a protestat : «Cum poţi să presupui că nepotul meu nu ar fi încîntat să accepţi să ne însoţeşti ? Ba dimpotrivă, el a insistat ca să te invit. Te asigur că Antoine are multă simpatie pentru dumneata». Apoi a adăugat cu bunătate : «Dealtfel, probabil că Julien Delbray, în care are mare încredere, i-a vorbit elogios de dumneata. Vorbeşte cu atîta prietenie de persoana dumitale. Spune mereu că

nu ești o femeie ca oricare alta. Iar la rîndul meu am declarat și eu că ești fermecătoare. Haide, micuța mea, acceptă propunerea noastră, ai să faci o călătorie interesantă».

I-am mulțumit și am rugat-o să-mi dea un răgaz de cîteva zile, înainte de a-i da un răspuns definitiv. Ceea ce mi-a rămas cel mai prezent în minte din conversația cu d-na Bruvannes este că dl. Delbray îi vorbea deseori despre mine lui Antoine Hurtin, și în termeni elogioși. Acest gînd îmi făcea o oarecare plăcere. Eram măgulită să știu că mă aprecia favorabil. Această simpatie mărturisită îmi dădea oarecare satisfacție. Și totuși, este foarte probabil că nu se gîndește deloc la mine în clipa aceasta. O imagine fulgerătoare mi-a trecut prin minte și m-a făcut să tresar. Îl vedeam pe dl. Delbray în brațele Madeleinei de Jersainville. Nu era un gînd vag, era, îți repet, o imagine reală, precisă, vie. O vedeam pe Madeleine întinsă pe divan, pe jumătate dezbrăcată, cu capul sprijinit pe perne. Dl. Delbray era aplecat asupra ei. Se sărutau !

Fără îndoială momentul hotărîtor al încercării. O clipă plină de importanță. Această imagine urma să determine revelația exactă a sentimentelor mele. Voi putea oare să suport, fără gelozie, fără amărăciune, fără ură această priveliște care nu mai avea pentru mine nimic imaginar ? Ca să fiu mai sigură, mi-am precizat și mai bine viziunea. Cuplul de îndrăgostiți exista în fața ochilor mei cu o intensitate crescîndă. Nu pierdeam nici una din expresiile chipurilor lor. Așteptam la rece zguduitura revelatoare. Buzele îmi tremurau de teamă. Lumea întreagă putea să se schimbe. Am închis ochii. I-am redeschis, toate lucrurile care mă înconjurau se aflau la locul lor. Nimic nu se transformase. Madeleine și iubitul ei îmi dispăruseră din minte. Imaginea se dizolvase, se vaporizase. Otrava nu acționase.

M-am întors acasă pe jos, foarte bine dispusă, liniștită, calmă. Mă alarmasem degeaba. Acum sînt sigură că nu-l iubesc, deși am pentru el multă prietenie și o adevărată

afecţiune. Nu este mai bine aşa, atît pentru mine cît şi pentru el ? În acelaşi timp s-a lămurit şi asupra lui, în cazul cînd avea nevoie de acest lucru. Chiar dacă a avut nişte veleităţi amoroase la adresa mea, ele nu au rezistat, cu siguranţă, la avansurile Madeleinei.

Iată-ne deci despovăraţi, şi unul şi celălalt, de un dubiu care ar fi putut să compromită bunele noastre relaţii şi să ne ducă pe o cale greşită. Astfel încît mă felicit că am procedat aşa cum am procedat. Totuşi este foarte posibil să nu mă duc toamna viitoare la Guérets. Mi se pare că nu mi-ar face prea mare plăcere s-o revăd pe Madeleine. Este ciudat dar, nu-i aşa, cînd eşti femeie, te mai contrazici.

Aşa s-a petrecut, dragul meu Jérôme, ziua mea de încercare. O sfîrşesc cu tine, scriindu-ţi şi spunîndu-ţi că sînt prietena ta afectuoasă

LAURE DE LÉRINS."

D-lui Jérôme Cartier. Burlingame
San Francisco (Statele Unite)
4, str. Gaston de Saint Paul

Paris, 22 mai

„Dragul meu Jérôme,

Ar fi trebuit să-ţi trimit deja urmarea ultimei mele scrisori, dar am fost foarte ocupată zilele acestea cu drumuri absolut indispensabile, acelea pe care le ai întotdeauna de făcut înainte de o plecare. Am să lipsesc din Paris două luni şi pentru această călătorie a fost nevoie să fac pregătiri pe care le-am terminat de abia acum. Prin asta înţelegi că am acceptat invitaţia d-nei Bruvannes. La 2 iunie trebuie să fiu la Marsilia, unde iahtul îşi aşteaptă invitaţii pe care trebuie să-i plimbe pe Mediterana. Aceşti invitaţi sînt cei pe care ţi-i înşiram în scrisoarea trecută. Antoine Hurtin vroia să ia şi un medic, dar doctorul Tullier s-a opus categoric.

Așa încît mă voi îmbarca pe bordul *Amfisbenului* acesta este, într-adevăr, numele iahtului pe care d-na Bruvannes l-a închiriat. Dl. Hurtin, dintr-un capriciu pe care nu-l înțeleg prea bine, a vrut neapărat să schimbe numele vaporului. Julien Delbray a fost deci însărcinat să fie nașul ex-*Nereidei*, care se numește *Amfisbenul*. Dl. Delbray a propus acest nou nume. Se pare că un amfisben era un fel de șarpe fabulos, avînd un cap la fiecare din extremități, și care merge atît înainte cît și înapoi. Această particularitate prezintă o oarecare analogie cu un vas cu aburi și justifică destul de bine numele dat de dl. Delbray. A fost destul ca propunerea să fie primită cu entuziasm. Îmbarcați pe *Amfisben*, vom vizita Corsica, Sicilia, Arhipelagul. Dar înainte de a pleca, trebuie să te pun la curent cu starea mea de spirit.

Deci, după încercarea la care hotărîsem să mă supun și ale cărei împrejurări și rezultat ți le-am descris, eram sigură, așa cum îți spuneam, că nu-l iubesc pe dl. Delbray. Da, că nu îl iubesc pentru că, deși șovăiam să folosesc acest cuvînt cam mare, după anumite indicii puteam să cred că nutream într-adevăr un asemenea sentiment față de el. Să reții că, în fond, nu aș fi considerat nicidecum că este o catastrofă sau o nenorocire. Nu mi-am interzis, la urma urmelor, să iubesc și, deși dl. Delbray nu corespunde exact cu idealul meu, nu mi se părea nicidecum că aș fi făcut o alegere dezonorantă. Nu mai este foarte tînăr, dar are un chip plăcut, o înfățișare și un caracter agreabile. Ceea ce mă agasa, mai cu seamă în cazul meu, era faptul că poate mă îndrăgostisem de el, fără a fi în stare să-i inspir sentimente asemănătoare. Fără îndoială, a fost fermecător și atent față de mine, dar nu găseam nimic în purtările lui care să depășească limitele unei respectuoase politeți. Drăguț, atent, complezent, nu arătase în nici un fel că ar fi, cîtuși de puțin, îndrăgostit de mine. Or, vanitatea mea de femeie nu putea admite să mă îndrăgostesc de el, fără să-mi dau seama, fără ca el să fi făcut nimic care să justifice această favoare. În fond, ideea mă exaspera. Dacă ar fi trebuit să fie așa, m-aș fi resemnat fără îndoială, ca multe

altele, dar cred că l-aș fi urît. Dar eu nu doream deloc să-l urăsc pe dl. Delbray, așa cum nu doream să-l iubesc. Totuși, vroiam să mă lămuresc cu orice preț. De aceea am făcut experiența pe care ți-am relatat-o.

Povestindu-ți-o, dragul meu Jérôme, credeam în mod sincer că nu îți ascunsesem nimic și așa ar fi fost, cu siguranță, dacă nu aș fi aflat, două zile mai tîrziu, anumite detalii pe care nu le știam în momentul în care îți scriam. Dă-mi voie, așadar, să-ți completez povestea.

M-ai lăsat, dacă îți amintești, pe deplin liniștită în ceea ce mă privește și pe deplin edificată asupra soartei d-lui Delbray și a Madeleinei de Jersainville. Nu mă îndoiam că o înțelegere rapidă și plăcută s-a stabilit între ei. Gîndul că erau fericiți în felul lor mă satisfăcea. Fericirea lor trebuia să fie, probabil, scurtă, dar reală. Această idee m-a amuzat în tot cursul zilei următoare. Așa încît am fost destul de mirată cînd am primit, în momentul cînd mă așezam să iau masa, cîteva rînduri de la dl. Delbray. Îmi transmitea răspunsul telegrafic al d-lui Kerambel, în legătură cu consola la care nici nu mă mai gîndeam și adăuga că pleca în seara aceea spre a petrece cîteva zile la Clessy-le-Grandval. Clessy-le-Grandval este un orășel unde locuiește mama d-lui Delbray. Dacă mă gîndesc, această călătorie era foarte firească. Vroia să-și ia rămas bun de la mama lui înainte de a se îmbarca. Totuși, scrisoarea avea ceva forțat. Așa încît m-am întrebat dacă nu conținea o mică minciună. Nu cumva mă anunța că pleacă spre a se folosi de acest pretext ca să nu mai vină să mă vadă un timp și să-și asigure astfel, înainte de plecarea la Marsilia, deplina libertate de mișcare ? Frumoasa Madeleine de Jersainville nu era probabil străină de acest subterfugiu care m-a făcut să rîd. Fără îndoială, mă voi face că îl cred. Asta mă scutea să merg la Madeleine să aflu cum o mai duce cu migrena. Eram dealtfel foarte liniștită în ceea ce o privea.

D-na Bruvannes mă aștepta a doua zi la dejun. Urma să mă întîlnesc aici cu dl. și d-na Subagny, viitorii noștri tovarăși de călătorie. După masă, am făcut cîteva cumpărături și m-am întors acasă. Jupîneasa mi-a deschis ușa

și m-a anunțat că d-na de Jersainville aștepta în salon. Într-adevăr, Madeleine era prea bună ! Îmi făcea o vizită de digestie.

Ei bine, dragul meu Jérôme, mă înșelam. Da, am să-ți vestesc lucrul cel mai ciudat, cel mai straniu, cel mai neașteptat și, pentru a ți-l spune, mi-ar trebui toate adjectivele d-nei de Sévigné [1]. Firește, te scutesc de ele. Află așadar fără înconjur că Madeleine de Jersainville nu a fost metresa d-lui Delbray nu, după cum bine îți închipui, că ea s-ar fi împotrivit, ci pentru că dl. Delbray a refuzat niște avansuri foarte măgulitoare dealtfel. Într-adevăr, după ce i-am lăsat singuri, Madeleine nu a întîrziat să abordeze subiectul care o interesa. Ea însăși mi-a povestit scena și nu era posibil ca dl. Delbray să se înșele asupra intențiilor frumoasei lui musafire. S-a înșelat atît de puțin, încît dezno-dînd brațele pe care i le petrecuse în jurul gîtului și așezîndu-se alături de ea pe divan, i-a vorbit aproximativ în felul următor : «Doamnă, sînteți frumoasă, fermecătoare și îmi păreți bună, de aceea am să vă vorbesc cu toată sinceritatea. Scuzați postura ridicolă a unui bărbat care procedează ca mine. Desigur, darul pe care păreți dispusă să mi-l acordați de bună voie este neprețuit și fermecător. În orice altă ocazie, v-aș fi nespus de recunoscător, dar, în acest moment, sînt incapabil să gust această rară favoare. Port în suflet o mare dragoste și aceasta mă face insensibil la tot ceea ce nu e în legătură cu ea. Iubesc o altă femeie. Știu că ea nu mă iubește și, fără îndoială, nu mă va iubi niciodată, dar ea mă face inapt de orice altă dragoste, chiar aceea care nu ar fi decît capriciu și plăcere». Acestea au fost cuvintele d-lui Delbray. Madeleine, trebuie să mărturisesc, le-a dat mai mult pitoresc și mai puțină gravitate, redîndu-mi-le și le-a însoțit de comentarii familiare pe care nu ți le voi repeta. Nu îți voi reproduce nici rîsetele din timpul povestirii și tonul cu care a încheiat adăugînd : «Știi, acest domn Delbray al tău, n-am să-l uit, e un tip ciudat !» În veselia ei era, dealtfel, poate, și o ușoară

[1] Scriitoare mondenă în genul epistolar.— 1626—1696. (N. tr.)

decepție. Ce vrei, este firesc. Madeleine nu este obișnuită cu asemenea discursuri și cu un asemenea procedeu!

Și acum, dragul meu Jérôme, am și eu o confidență să-ți fac. Ți-ar veni să crezi că dacă această persoană la care făcea aluzie dl. Delbray era o anume Laure de Lérins nu aș fi deloc supărată? Mai mult încă, mi-ar face plăcere. Gîndul că dl. Delbray m-ar putea iubi mi-ar fi plăcut. M-am gîndit mult la lucrul acesta. Fără îndoială, nu sînt îndrăgostită de el, dar îmi inspiră stimă, prietenie, afecțiune. Așa încît, nu aș fi cîtuși de puțin ofensată dacă ar reuși să schimbe în mine acest sentiment în ceva mai tandru și mai intim. Ce vrei, îi sînt recunoscătoare pentru dovada de prietenie pe care mi-a dat-o. Prea puțini bărbați ar fi capabili de așa ceva. Cîți dintre ei ar consimți să se expună acestui gen de ridicol pe care el l-a înfruntat lăsînd-o să iasă, așa cum intrase, pe o Madeleine de Jersainville? Cîți bărbați ar sacrifica o plăcere imediată pentru niște sentimente mai delicate? Ei bine! Dl. Delbray a făcut acest lucru și de aceea îmi este simpatic.

Totuși, voi fi pretențioasă. Consimt să fiu iubită, însă doar într-un anumit fel. Dacă dl. Delbray îndeplinește condițiile mele, nu mă voi împotrivi să fiu într-o bună zi a lui. Dar va ști el să mă convingă? Va ști să exprime ceea ce simte pentru mine? Ceea ce mă sperie puțin din acest punct de vedere este felul extrem de rezervat în care s-a comportat față de mine pînă acum. Fără nebuna asta de Madeleine, nu aș cunoaște nici astăzi pasiunea lui! Totuși, vreau să-i dau șanse de cîștig. Va ști oare să profite de ele? Orice femeie simte nevoia să fie cucerită. Nu ne dăruim niciodată decît celor care înțeleg să ni se impună. Dl. Delbray face parte dintre aceștia?

Timp de două luni vom trăi alături. Este o ocazie foarte bună, pe care i-o ofer să mă convingă de dragostea lui, să-mi arate de ce calitate este. Ce va ieși pînă la urmă? Nu știu. Sînt ca „amfisbenul", al cărui nume îl poartă iahtul. Voi merge înainte sau înapoi? O să vedem, și am să-ți scriu la întoarcere, dragul meu Jérôme, căci, pentru moment, am abuzat de răbdarea și de atenția ta. Dacă

mi-ai fi acordat tot atîta atunci cînd eram căsătoriţi, nu ţe-aş fi părăsit niciodată şi aş fi încă la tine la Burlingame, în loc să cutreier mările pe frumosul iaht de şase sute de bute, călătorind cu nouăsprezece noduri pe oră, iaht care va duce cu sine, în tovărăşia unei perechi în vîrstă, a unei respectabile doamne latiniste, a unui savant dornic să se aerisească şi a unui vlăjgan neurastenic, cuplul de „amfisbeni“ pe care îl formăm, dl. Delbray şi cu mine.

Rămîi cu bine, dragul meu Jérôme.

Prietena ta călătoare

LAURE DE LÉRINS.“

PARTEA A TREIA

3 IUNIE, PE MARE, DUPĂ PLECAREA de la Marsilia. Am adus pe punte caietul alb, mare, al lui Neroli. L-am așezat pe o măsuță sub o lampă electrică și m-am instalat într-un fotoliu mare de răchită.

Este o noapte minunată, spuzită de stele, o noapte adîncă și blîndă. Marea e liniștită, netedă. *Amfisbenul* înaintează domol. Aud zgomotul regulat, monoton, vesel, pe care îl face apa de-a lungul bordajului. De pe puntea din spate unde mă aflu, îmbrățișez cu privirea tot iahtul brăzdat de cele două catarge și de coș. Simt în masa lui vibrația surdă a elicei. Coasta a dispărut...

Toată lumea doarme. Dl. și d-na Subagny au fost cam greu încercați în aceste prime ore ale călătoriei. Nici Gernon nu s-a descurcat mai bine. Antoine, care acum era furios că a plecat, a rămas în cabina lui. D-na Bruvannes s-a încuiat în cabina ei. D-na de Lérins la fel. Iată-mă singur. Noaptea este frumoasă, călduță, tăcută. Șeful de cart și-a luat în primire serviciul. Soneria a vibrat, stridentă în aerul marin. O ușoară umezeală nocturnă îmi răcorește mîinile încinse.

Ieșirea din Marsilia a fost cam neplăcută, cum se întîmplă deseori. La ora patru, *Amfisbenul* a pornit. Sirena a gemut prelung ; încet și cu grijă iahtul s-a degajat dintre vasele care îl înconjurau, apoi a depășit fortul Saint-Jean și am ieșit în larg. O hulă luminoasă ne-a întîmpinat.

Apa era de un albastru sumbru și magnific, obositor pentru ochi. Am navigat printre insule, de-a lungul unei coaste stîncoase și dantelate, pe care apusul soarelui a zugrăvit-o în culori minunate.

M-am urcat pe pasarelă. Apoi s-a lăsat amurgul. La masă, nimeni nu a apărut, în afară de Gernon care s-a aventurat pînă în sufragerie. Răul de mare, care i-a dat de furcă între insulele Pomèque și insula Ratonneau, îi făcuse poftă de mîncare. Mănîncă într-un mod îngrozitor, ca cineva care nu își plătește masa. Cred că perspectiva de a petrece două luni fără nici o cheltuială a contat mult în hotărîrea de a primi invitația d-nei Bruvannes. Totuși după această cină copioasă, a apărut din nou îngrijorat, și după puțin timp a dispărut. Marea este totuși, acum, perfect liniștită, atît de liniștită încît scriu cu ușurință. Dacă scrisul meu este neregulat, aceasta se datorează faptului că îmi tremură mîna de teamă și de bucurie...

Cum îmi mai bate inima ! Mă gîndesc la ea. Toată această frumoasă noapte marină este plină de prezența ei. Prezența ei ! Ce uimitor și prețios îmi pare acest cuvînt ! În fiecare zi, timp de două luni, în fiecare zi, la fiecare oră, va fi aici. Este aici. Pînă în ultima clipă am crezut că va inventa vreun motiv ca să nu facă această călătorie. Azi dimineață, ducîndu-mă să o aștept la gara din Marsilia, tot mai eram convins că nu va fi în tren. Ah ! ce ușurare, cînd am văzut-o coborînd din vagon cu acea fermecătoare suplețe a corpului care se potrivește atît de bine cu ritmul puternic și delicat al mării ! Părea foarte veselă și mi-a întins mîna cu drăgălășenie. O revedeam prima dată după călătoria mea la Clessy, de la acea poveste absurdă cu d-na de Jersainville. Ce îi povestise oare nebuna aceea ? Ah ! de ce mă pusese Laure într-o asemenea situație ? Probabil că nu am să aflu niciodată. Poate că a regretat că a procedat astfel, pentru că, pe drumul de la gară la port, mi-a vorbit aproape cu tandrețe.

Și la urma urmei, ce importanță are ! Esențialul nu este oare că a venit ? Acest gînd, în seara asta, mă umple de bucurie și de emoție. Da, Laure de Lérins este aici. Ea

ocupă una din cele trei cabine mari ale iahtului, în apropiere de cea a d-nei Bruvannes. Şi mîine va fi la fel. Ah ! cîte zile de mîine în aceste două luni în care vom trăi alături ! Totuşi, într-o bună zi, acest vis frumos va lua sfîrşit. Da, dar atunci voi avea amintirea, minunata amintire care păstrează, care face să dăinuie, care recompune neobosită ceea ce timpul a distrus.

De ce nu i-am mărturisit încă dragostea mea ? Ce ciudată ipocrizie să o las să creadă că nu sînt pentru ea decît un prieten ! Vai ! am să îndrăznesc oare vreodată să-i spun secretul timid al sufletului meu ? De ce nu l-a ghicit ea singură ? Dar eu de ce am tăcut cu încăpăţînare ? De ce ? Zău că nu ştiu. Unul din motivele tăcerii mele nu este oare această dorinţă de independenţă şi de libertate pe care o manifesta cu atîta înflăcărare ? Mi se părea că ar fi luat o declaraţie de dragoste drept un atentat la această libertate, la această independenţă. Aşteptam ca să-i spun să se arate mai puţin neîncrezătoare, mai puţin speriată şi sălbatică. Ah ! Laure, Laure de Lérins, de-aş putea, într-o noapte ca asta, legănat de o mare liniştită şi blîndă, adăpostit de întunericul molatic, sub un cer de stele îndepărtate, să prind şi să strîng, în mîna mea, mica ta mînă nervoasă şi parfumată şi să mă laşi să-ţi spun... !

Înainte de a intra în cabină, m-am urcat o clipă pe pasarelă. Dl. Bertin, secundul, îşi făcea cartul. Mi-a dat cîteva lămuriri privitoare la drumul nostru. Din cînd în cînd, timonierul întorcea timona şi se apleca să cerceteze busola închisă în habitaclu şi luminată de o lampă electrică.

5 *iunie*. Sîntem ancoraţi în Golful Bonifacio, în faţa micului chei străjuit de oraşul în trepte şi de marea lui citadelă galbenă. Portul nu adăposteşte, pe lîngă iaht, decît cîteva bărci şi cîteva corăbii cu pînze. Golfuleţul, a cărui intrare se lărgeşte formînd un fel de lac cu ape perfect liniştite, este înconjurat de ziduri înalte formate din stînci abrupte, în care sînt săpate grote umede şi întunecoase. După prînz, propun să coborîm pe ţărm. D-na Bru-

vannes nu pare dispusă. Antoine este la ora siestei. D-na Subagny nu și-a revenit din primul contact cu marea și declară că nu-l va lăsa cu nici un chip pe soțul ei să se mai obosească plimbîndu-se după o noapte agitată. Dl. Gernon declară că Bonifacio nu i se pare să aibă ceva prea interesant. Singură d-na de Lérins a acceptat propunerea mea. Sper că se va întîmpla deseori acest lucru și mă bucur. Cum este destul de cald, s-a dus să pună o rochie ușoară și o aștept stînd de vorbă cu dl. Gernon.

Dl. Gernon și-a compus un costum ciudat pe care trebuie să-l fi cumpărat la haine vechi. Este îmbrăcat într-un fel de bluzon de pînză groasă albastră, o stofă atît de tocită că într-un anume loc pare lustruită. Poartă bluzonul cu un pantalon de pînză albă, ușor scămoșată. Și-a înlocuit canotierul de paie obișnuit cu o cască colonială. Casca are dungi ca un pepene și partea care trebuie să acopere ceafa coboară atît de mult, încît la anumite mișcări se lovește de gulerul bluzonului, se ridică și trîntește cozorocul pe nasul bietului Gernon, care trebuie să-și restabilească echilibrul instabil al frizurii. În ciuda acestui inconvenient, e foarte mîndru de echipamentul lui. Declară, de asemenea, că e foarte mulțumit de expediția marină la care s-a dedat și pe care o numește „periplul" lui. Este foarte măgulit de a călători într-o companie atît de elegantă, așa încît are intenția să se conformeze moravurilor societății celei mai distinse. De aceea, azi de dimineață, a venit să mă întrebe la ce pot oare să servească anumite obiecte de toaletă, a căror întrebuințare nu o bănuia. L-am informat cum am putut mai bine și i-am arătat cum funcționează cada. Această experiență a părut să-l intereseze extrem de mult și a admirat deosebita ingeniozitate a aparatelor. Totuși, a lăsat apa să se scurgă fără să-și manifeste cîtuși de puțin dorința să facă o baie. După care, mi-a mărturisit că ar fi putut, desigur, să se adreseze valetului, dar că a preferat să recurgă la lămuririle mele. Este hotărît să solicite cît mai puțin serviciile personalului, pentru că ar trebui, la sfîrșitul călătoriei, să le recunoască printr-un dar, obligație care începe deja să-l preocupe. Gernon este un om cumsecade,

dar îngrozitor de zgîrcit. Fapt cu atît mai puţin scuzabil, cu cît este departe de a fi sărac, ni-a asigurat dl. Feller, care-l cunoaşte bine pe acest original.

Pregătirile d-nei Lérins nu au durat mult şi o văd repede apărînd în vîrful scării proaspătă şi elegantă. E îmbrăcată cu o rochie de pînză cafenie şi poartă o pălărie mare în jurul căreia e înfăşurat un voal mlădios care pluteşte. Barca ne aşteaptă în josul scării. În cadenţă, ramele izbesc apa şi, cîteva minute mai tîrziu, ajungem la chei, unde sîntem întîmpinaţi de o bandă de puşti care ţopăie şi gesticulează în jurul nostru. Culoarea tenului, flacăra ochilor, te ajută să recunoşti deja la aceşti puşti din Bonifacio caracteristicile italienilor. Nu ne cer de pomană. Tinerii corsicani, mai mult sau mai puţini zdrenţăroşi, sînt mîndri şi discreţi. Ei se mulţumesc să ne urmeze o clipă, apoi se risipesc şi ne lasă să ne continuăm drumul.

Bonifacio este un orăşel ciudat. Străzile înguste ce coboară abrupt sînt pavate cu un pietriş aspru care roade talpile. Casele care mărginesc strada sînt de piatră ; masive, îndesate. Unele sînt împodobite cu porţi sculptate. Aspectul este pe jumătate provensal, pe jumătate italian şi nu prea îmbietor. Oamenii ne privesc cu indiferenţă, în timp ce urcăm spre cetăţuie, a cărei greoaie masă galbenă se proiectează pe cerul albastru.

Iată-ne ajunşi la această cetăţuie. La picioarele ei, se întinde o esplanadă de unde ai o privelişte cuprinzătoare a mării. În depărtare se profilează coasta Sardiniei. Tot cerul este plin de un soare strălucitor. Piatra unui mic parapet este călduţă şi d-na de Lérins o mîngîie cu mîna desmănuşată, în timp ce stăm aşa, aproape fără să vorbim. Uneori un vînticel face să-i fluture voalul. Alteori o rîndunică trece pe lîngă noi, scoţînd un strigăt ascuţit. Urmăreşte cu privirea şi se scufundă din nou în reveria ei. Pare fericită şi liniştită. La ce se gîndeşte ? Ce gînduri adăposteşte această frunte plină de graţie ?

Pe esplanadă, aproape de noi, sînt trei sau patru pomi cu frunziş sărăcăcios care dau puţină umbră. Un grup de băieţi şi de fetiţe s-a adăpostit acolo. Deodată d-na de Lérins mi-i arată cu vîrful umbrelei.

— Ia privește, Delbray, ce amuzanți sînt copilașii ăștia !

Privesc. Scena este într-adevăr comică. Trei fetițe s-au împopoțonat cu voaluri mari de muselină albă cu care își înfășoară capul și care le acoperă aproape în întregime. Ele țin fiecare în mînă cîte un buchet de flori, înaintează făcînd grații și salută ceremonios. Băieții le răspund cu salamalecuri pline de gravitate și de pretenție. Au și ei flori în mînă. Apoi, fetele și băieții, terminînd cu maimuțăreala, se iau de braț și încep să defileze cu un aer pompos și oficial, învîrtindu-se în jurul pomilor. De-a ce se joacă ? De-a primirea d-lui Prefect sau de-a căsătoria ? Cred că de-a căsătoria. Cortegiul are în frunte un băiețel voinic de șapte, opt ani, cu pantaloni găuriți și care imită minunat bubuitul tobei. Un alt țînc mînuiește un băț de două ori mai mare decît el. Acesta reprezintă evident personajul paznicului de biserică. Este atît de caraghios, încît d-na de Lérins începe să rîdă, apoi, deodată, se întrerupe și rămîne tăcută, în timp ce micul cortegiu continuă să se învîrtă în sunetul tobei, în jurul pomilor cu frunziș sărăcăcios, pe esplanada însorită, deasupra căreia se înalță marea citadelă galbenă.

Ah ! Laure de Lérins, de ce nu te-am cunoscut la vîrsta acestor fetițe și de ce n-am avut atunci vîrsta acestor băieți ? Am fi trăit într-un orășel vechi, pustiu și provincial. M-aș fi jucat cu tine. Am fi jucat și noi, poate, jocul de-a căsătoria cu flori în mînă, timpul ar fi trecut iar această amintire ar fi devenit o realitate... Viețile noastre s-ar fi unit în mod firesc, simplu, trainic, în loc să se întîlnească la vîrsta cînd viața face ca inimile să șovăie, cînd prea multe lucruri s-au amestecat în existența fiecăruia, cînd dragostea a devenit un joc dificil, plin de subtilități și supus întîmplării, plin de temeri, de dorințe și de frică...

Ne-am întors la iaht, pe străzile înguste și înclinate de la Bonifacio, de-a lungul caselor care se întunecau. În port, barca ne aștepta, dar înainte de a ne întoarce la bord, d-na de Lérins a vrut să facă o plimbare în golfulet. Am trecut pe sub entrava *Amfisbenului* și am luat-o de-a lungul peretelui înalt de stînci. Apa era de un calm profund, de un albastru aproape negru. Barca lăsa în apă o dîră

lungă. Uneori, am fi putut aproape atinge pereții stîncoși. El emanau un miros ciudat de ierburi marine, un straniu parfum salin. Am mers astfel pînă la intrarea îngustă a portului. De acolo, *Amfisbenul* ancorat făcea o impresie foarte bună, cu carcasa lui albă, cu coșul, catargele, cu aerul lui elegant și puternic, cu flacăra roșie pe care se detașa emblema fabuloasă a șarpelui bicefal, al cărui nume îl poartă, acest nume ce constituie disperarea bunei d-ne Subagny, care nu reușește să-l rețină ușor și îl pocește în fel și chip.

6 iunie. Viitoarea noastră escală va fi Neapole, unde ne vom opri cîteva zile.

7 iunie. O să începem să zărim Neapole mîine dimineață. *Amfisbenul* înaintează cu unsprezece noduri în mod regulat. Am avut după prînz o conversație cu Antoine Hurlin. Era întins pe un șezlong. Lîngă el, zăcea în dezordine un vraf de romane. De cînd este bolnav, a început să citească, el care nu deschidea niciodată o carte. Alege, de cele mai multe ori, povestiri de călătorii. Prin aceasta compensează lipsa de activitate, pentru că croaziera pe care o face trebuie să fie exclusiv o cură de aer și de odihnă. De altfel, îl găsesc mai bine, deși el pretinde că niciodată nu s-a simțit mai prost și că nu se va vindeca niciodată. Îl las să vorbească și sînt convins, în ceea ce mă privește, că îl vom aduce înapoi la Marsilia perfect sănătos. Astăzi stă prost cu moralul. În aceste momente, încerc să-l remontez, convingîndu-l că nimic nu e irremediabil, că trece printr-o criză din care va ieși desigur cu răbdare și cu voință, că aceasta este părerea doctorului Tullier și a tuturor medicilor pe care i-a consultat. De obicei, aceste discursuri îl înfurie ; se lamentează, își blestemă ghinionul și viața stupidă pe care a dus-o.

Mă așezasem lîngă el și-i ascultam distrat doleanțele, privind-o pe d-na de Lérins care se plimba înainte și înapoi pe punte. El și-a dat seama că nu sînt atent și mi-a spus supărat :

— Totuși, dragul meu, ar trebui să mă asculți, cu mai multă atenție. Ah ! Știu că am devenit cel mai mare pisălog în legătură cu sănătatea mea ! Dealtfel, nu am dreptul să fiu supărat pe tine. Ai fost drăguț că ai acceptat să ne însoțești în călătoria asta cumplit de plictisitoare... Dar nu mai protesta, este inutil. Ne plictisim și ne vom plictisi pe vasul ăsta. Este inevitabil. Ești un băiat de zahăr că ai venit cu noi ; dar mărturisește că și eu am făcut ceva pentru tine și că merit în schimb să asculți cu puțină îngăduință să-ți povestesc despre digestia mea și alte confidențe de același gen, ce naiba !

Nu înțelegeam deloc ce vroia să spună. Văzînd mutra mea mirată, m-a bătut pe braț :

— Haide, dragă, nu face pe prostul, știi foarte bine ce vreau să spun. N-ai să mă forțezi să te fac să înregistrezi atențiile delicate pe care le-am avut față de tine. Ei bine, da, cînd ai acceptat invitația mătușii mele, am avut remușcări la gîndul că ai să petreci două luni în compania sumbră a unui ramolit de genul meu, avînd drept orice distracție tovărășia zilnică a bătrînului cuplu Subagny și a zînatecului ăstuia de moș Gernon. Atunci, mi-am spus : „Ce-o să se facă nenorocitul de Delbray pe galera asta ?“ Eu, nu-i așa, am ocupațiile mele, respir, îmi iau pulsul, îmi studiez limba, mănînc regim, încerc să fac din mine ceva mai prezentabil decît zdreanța care am ajuns. Mătușa mea nu are pe mine ! Soții Subagny nu au nevoie de nimeni. Ai să vezi ce bătrînci curioși sînt amîndoi ! Iar Gernon, el gustă inefabilele delicii ale hranei și călătoriei gratuite și savurează prestigiul pe care-l va obține cu croaziera lui în mediile academice. Dar tu, bietul meu Julien, ce-ai fi făcut pe scîndurile astea timp de șaizeci de zile ? Ai fi murit de plictiseală sau ne-ai fi părăsit la a treia escală. Și atunci ce ! Ce vrei, ești singurul chip omenesc care nu mă dezgustă în momentul de față. Da, da, chiar așa ! Poate pentru că avem amintiri comune, amintiri drăguțe dinainte de petrecerile stupide care m-au ruinat. Ești singurul om căruia n-am poftă să-i dau un picior în fund, ceea ce sînt tentat să-i fac cretinului ăsta de Gernon. Îmi ești necesar și nu vroiam să mă lași în pană.

Cum dădeam din umeri, a continuat :

— Spui tu nu, dar știu eu cum ar fi stat lucrurile. N-ai fi suportat viața asta nici două săptămîni. Tu știi cum să-ți folosești timpul ; ești un băiat deștept, un fel de artist ratat în fond ; ai în capul tău o mulțime de idei ; ai imaginație ; ești un visător cum se spune ; te distrează să privești ce culoare are marea, să numeri stelele. Îți plac o mulțime de fleacuri, peisajele, orașele pe care o să le vedem, o mulțime de năzbîtii. Dar nu trebuie să te simți ofensat, știu bine, tot ne-ai fi lăsat baltă. Atunci, gîndindu-mă la toate astea, mi-am spus : „Trebuie neapărat să găsesc ceva ca să-l reții la bord". Era greu. Din fericire mi-am amintit că-mi vorbeai des de d-na de Lérins. Îmi povesteai că o plimbi prin Paris, că erați în termeni de strînsă camaraderie. Atunci am avut o idee luminoasă și i-am insinuat mătușă-mi că ar trebui s-o invite și pe d-na de Lérins. Ar distra-o să călătorească, biata copilă ! Și ce companie plăcută va fi pentru Julien ! Îi va ține de urît. N-am să-ți ascund că buna mea mătușă a protestat puțin la început. Este foarte tare în domeniul convenienței-lor, mătușa Bruvannes ! Dar nu m-am lăsat. I-am dovedit că, dacă un iaht este un loc minunat pentru a face curte cuiva, este un loc nepotrivit pentru a merge mai departe. Aceste considerații morale au liniștit-o pe mătușa Bruvannes și probabil și pe d-na de Lérins, căci, după cum vezi, a acceptat invitația. Rezultatul ? Ai, pentru două luni, o companie plăcută în această călătorie. Ei ! ce părere ai de manevra mea... ?

Stewardul ne-a întrerupt. Îi aducea lui Antoine, pe o tavă, un tonic cu maderă și gălbenuș de ouă. După ce a băut amestecul, Antoine a reluat, plescăind din limbă :

— Și acum, misteriosul meu domn, n-ai să-mi spui că nu ești îndrăgostit de d-na de Lérins. Știi, mă pricep la de-alde astea. Degeaba ai să protestezi, n-am să cred o iotă. Așa stupid și ramolit cum par, nu mă bagi în coșă cu lucrurile astea. O iubești pe d-na de Lérins, amice ; dovadă că, de trei luni o tot plimbi de colo pînă colo, ești foarte

atent cu ea. Evident, ești complezent de felul tău, dar, totuși, ai cam depășit îndatoririle politeții și ale complezenței. Nimeni nu acceptă să servească drept călăuză, de patru ori pe săptămînă, unei persoane drăgălașe pe care nu o cunoștea în ajun, fără să aibă ceva în vedere. Și de nu, ai fi fost pur și simplu un prost, pentru că, să-ți spun drept, să plimbi o femeie, nimic nu este mai plictisitor. Doamnele nu sînt niciodată gata la timp, mereu obosite și pline de capricii ciudate. Te fac răspunzător de orice lucru neplăcut care se întîmplă. De plouă, de ninge, este vina ta. Noi sintem de vină dacă este prea cald și tot noi dacă este prea frig. Și pe urmă, o femeie nu are șir în idei. Deodată nu mai vor cu nici un preț ceea ce doreau nebunește cu o clipă mai înainte.

Dimpotrivă, deodată le vine o poftă neașteptată pe care trebuie să o satisfacem pe loc, căci altfel riscăm să trecem în ochii lor drept niște prost crescuți... O ! ce ființe ! Și nu-mi amintesc de vreo escapadă amuzantă care să nu fi fost stricată de un capriciu de femeie, de vreo toană stupidă sau de vreo ceartă prosteacă. Ai să-mi spui, cu siguranță, că experiența mea nu e concludentă. Este adevărat, dar, știi, în fond, toate sînt la fel ; cu fetele însă, poți cel puțin să ridici tonul. Această cale mi-ar fi fost închisă cu femeile de lume, așa încît nu am lucrat în acest sector. Totuși, nu credc că nu am frecventat cîteva femei de acest gen, dar ceea ce m-a dezgustat sînt moșturile lor, preambulele lor, tocmelile lor. În dragoste, eram expeditiv. La ce bun atîta frazeologie ? O femeie nu este interesantă decît la pat. Trebuie întotdeauna, nu-i așa, să ajungi la asta ? Ele știu lucrul ăsta, dealtfel, așa încît în cazul că o iei prea pe ocolite, pînă la urmă se ofensează. Iau asta drept o lipsă de atenție pe care nu ne-o iartă. Sînt rancchiunoase, șmecherele ! Așa că, la sfîrșit, cînd ai pregătit totul din timp, cînd le-ai făcut tot felul de atenții, cînd crezi că le-ai adus începutul cu începutul la punctul dorit, atunci ți se strecoară printre degete, se retrag rîzîndu-ți în nas. Și nimic nu le face o plăcere mai mare decît să ne joace acest

gen de feste. Adoră să-şi bată joc de noi. În dragoste, înţelegi, există un moment şi acest moment nu trebuie să-l ratezi, un moment în care trebuie să forţezi lucrurile, să laşi deoparte sentimentele frumoase şi micile delicateţuri, în care scrupulele sînt inutile şi primejdioase.

Tăcu un moment, apoi continuă :

— Ei ! simt că nu eşti de părerea mea şi că m-ai considerat întotdeauna ca pe un personaj destul de grosolan. Este o parte de adevăr, dealtfel, în felul în care mă apreciezi. Da, ştiu, ştiu, eu sînt un c... şi tu eşti un îndrăgostit. Hai, fii sincer. Sînt sigur că nu ai avut niciodată o femeie cu forţa. Ai aşteptat întotdeauna să ţi se dăruiască. Le-ai lăsat întotdeauna timp să se hotărască să ţi se ofere. Ah ! am priceput metoda ta, dragule. Mizezi pe persuasiune şi pe sentimentalitate. Da, eşti spiritual. Ce-i drept, simpatia pe care o femeie o poate avea pentru tine, dacă nu este, la început prea precisă, se poate accentua pe măsură ce îţi va da mai bine seama de calităţile tale. Dealtfel, trebuie să fie foarte plăcut acest gen de succese. Desigur că e amuzant să constaţi că încetul cu încetul cîştigi teren, că eşti mai bine apreciat. Fără să mai spun că trebuie să fie grozav să vezi aşa cum se coace fructul, să-l atingi, să-l palpezi, să constaţi că e timpul să-l culegi, că o să cadă de la sine. Toate acestea sînt foarte frumoase, fără îndoială, dar trebuie să recunoşti că îţi trebuie aptitudini pe care eu nu prea le-am avut. Aveam un fizic potrivit pentru aşa ceva ? Oamenii de felul meu pot să se poarte astfel ? Ce aş fi cîştigat dacă aşteptam să fiu mai bine cunoscut ? Spune şi tu. Ţi-l închipui pe grăsunul de Antoine Hurlin făcînd pe seducătorul, desfăşurîndu-şi graţiile ? Ar fi rîs toată lumea de mine. Aşa încît am ales celălalt rol şi mi-a priit atît de bine, încît poţi să admiri unde m-a adus.

Antoine Hurlin s-a oprit suspinînd. La capătul ialtului, d-na de Lérins se căţăra sprintenă pe pasarelă. Silueta ei se detaşa elegant pe cerul albastru. M-am ridicat. Mă temeam ca Antoine să nu înceapă iar să-mi vorbească de dragostea mea pentru dînsa. Cred că a înţeles la ce mă gîndeam, căci a adăugat puţin încurcat :

— Ascultă, Julien, trebuie să-ţi spun ceva care mă sîcîie de cîtva timp. Acum patru ani nu am fost drăguţ cu tine, într-o anumită împrejurare. Am greşit şi sper că nu mai eşti supărat pe mine. Atunci am vrut, am încercat... În sfîrşit, aş fi fericit dacă am putut să fac ceva ca să şterg definitiv această amintire urîtă. Dar du-te odată la d-na de Lérins, nu vezi că îţi face semn de pe pasarelă ? Astăzi te-am bătut destul la cap, bietul de tine !

Ciudat om, grăsunul ăsta de Antoine ! Aşadar, a vrut să-mi ofere o „compensaţie“ cerîndu-i mătuşii sale s-o invite pe d-na de Lérins pe *Amfisben*. Din partea oricui ar fi fost ceva cam jignitor şi nedelicat, dar cu Antoine nu trebuie să judeci lucrurile la milimetru.

8 iunie. În larg. M-am urcat pe punte... Eram într-o ciudată stare de exaltare. Aerul răcoros m-a calmat. Nu s-a făcut încă lumină, dar nu mai este totuşi întuneric. Întunericul care ne înconjoară este o ţesătură mai uşoară, parcă subţiată, mai puţin consistentă, mai moale. Pe pasarelă îl întîlnesc pe secund, dl. Bertin, care este de cart. Un tînăr cu barbă blondă şi purtări plăcute. Am stat de vorbă de mai multe ori cu el şi îmi place mai mult decît comandantul, dl. Lamondon, destul de puţin comunicativ, Dl. Bertin stă aplecat deasupra planşetei unde este întinsă harta, prinsă în patru pioneze ; la lumina unei lămpiţe electrice, el îmi arată drumul pe care l-am străbătut şi punctul în care trebuie să fim în acest moment. Ne apropiem. Curînd, îmi arată cu degetul, la stînga noastră, o lumină îndepărtată care vine din insula Ischia. Îşi freacă palmele. În această clipă îmi dau seama că se vede pămîntul. Încetul cu încetul, în jurul nostru o lumină vagă s-a aşternut. Tot iahtul pare să fi ieşit din umbră. Marea este de-o ciudată paloare lăptoasă. Aerul s-a limpezit, purificat de tenebre. Sînt zorile abia mijind, cu prospeţimea lor, cu fremurul lor, cu tristeţea lor.

D-na de Lérins m-a pus să-i promit că o voi deştepta de îndată ce se luminează de ziuă. Vrea să vadă sosirea

noastră la Neapole. Am părăsit pasarela și m-am întors pe punte. Ușa salonului a rămas deschisă. Am intrat și m-am așezat pe divan. Nu are nimic maritim acest salon ; ai putea să te crezi în vreun apartament parizian. Este confortabil și elegant. Doar mesele sînt amenajate în vederea tangajului și salonul are un miros ciudat, acela care, pe mare, impregnează toate obiectele. Pentru prima dată de la plecare, mă gîndesc la Paris, la locuința mea din Rue de la Baume, la vechea casă de la Clessy le Grandval, la mama de la care voi primi o scrisoare, fără îndoială la Neapole, la mama care m-ar ierta că am uitat-o, dacă ar ști că mă aflu în fața mizei decisive a soartei mele.

Acum se ivesc zorile și trebuie să mă duc s-o anunț pe d-na de Lérins. Mă îndrept spre scara cabinelor. Jos, în culoar, becurile sînt stinse și totul pare cufundat în beznă. Am apăsat pe butonul electric și becurile strălucitoare s-au aprins. Lumina lucește pe pereții albi lăcuiți, pe care sînt atîrnate acuarele reprezentînd pești, alge, madrepore. Este un culoar de hotel luxos. Cabina d-nei de Lérins este la capăt. Trecînd prin fața celor ale d-nei Bruvannes și d-nei de Subagny, mă străduiesc să nu risipesc liniștea. Ceea ce fac este foarte nevinovat și totuși parcă aș fi un hoț și mă simt jenat. Îmi bate inima. Iată-mă în fața ușii d-nei de Lérins. Fără îndoială că mai doarme. Cum s-o trezesc ? Să bat încet sau hotărît ? Mă simt cuprins de o ciudată timiditate. În sfîrșit, mă hotărăsc și bat ușor ; ciocăn mai tare. Nimic. Probabil că doarme adînc. Cel mai bine ar fi poate să mă întorc pe punte. Dar deodată mă cuprinde o imensă, o imperioasă nevoie de a o vedea. Mi se pare că-mi lipsește de un timp nesfîrșit. Ciocăn puternic. O voce limpede, veselă, îmi strigă : „Intrați, intrați, d-le Delbray, nu sînt încă gata de tot.“ În același timp deschizînd ușa mă trezesc în fața ei. Este îmbrăcată cu o rochie lungă și largă și pe deasupra are o haină cu falduri din lînă ușoară. Lumina e aprinsă. Cabina are un aer de sărbătoare. Din prag o contemplu, uluit, tulburat la vederea patului în care a dormit, a patului desfăcut, din care atîrnă pe covor așternutul. D-na de Lérins s-a apropiat

de oglindă. Își așează pe păr o elegantă cascheță marinărească. În timp ce înfige în ea un ac, îmi spune : „E drăguț din partea dumitale că ai venit să mă anunți. Eram deja trează, dar te așteptam... Am văzut încetul cu încetul hubloul luminîndu-se. Seamănă cu un fel de lună ciudată și tristă. Mă privea cu adevărat ochiul mării. Nu aș fi îndrăznit cu nici un chip să mă scol în fața acestei priviri. Atunci, am aprins lumina. Sîntem încă departe de Neapole ? Uitați, sînt gata, nu mai am decît să mă încalț.“ Se așezase pe marginea patului. Cu piciorul gol, a făcut vînt la capătul cabinei papucului verde care părea să fi pășit pe mare.

Ne-am urcat pe punte. Acum, zorile se răspîndiseră pe tot întinsul cerului și pe toată nemărginirea mării. Am urmărit lumina lor crescîndă pe chipul d-nei de Lérins. Cetatea napolitană se bănuia vaporoasă în depărtare. În curînd Neapole va apare în strălucitoarea lumină a dimineții. Se întinsese într-un fotoliu mare de răchită. Nu o vedeam decît pe ea. Își desfăcuse haina. Sub rochie am urmărit linia suplă a trupului. Uneori îmi semnala o nuanță a cerului sau a mării, bărcile mari cu care ne încrucișam și ale căror vergi înclinau molatec, velele purpurii sau galben-brune. Din cînd în cînd, d-na de Lérins își legăna piciorul încălțat cu un pantof de pînză albă, piciorul pe care îl revedeam, sprinten și gol, azvîrlind cît colo papucul verde, ca o ofrandă ironică lunei marine din hublou.

15 iunie. Sorrente. Am stat o săptămînă la Neapole, apoi, cum era foarte cald în port și cum un miros puternic de sulf infesta aerul, am venit să căutăm aici puțină răcoare.

Amfisbenul este ancorat în fața plajei al cărei comic nume este Cocumella. De aici vom pleca mîine sau poimîine spre a ne continua călătoria. Escala noastră următoare, puțin cam lungă, va fi Palermo. Astăzi nu voi face altceva decît să retrăiesc săptămîna noastră la Neapole. Așadar, la Neapole am făcut multe plimbări și excursii. D-na Bruvannes, familia Subagny, Germon au participat și

ei destul de des. Dar Antoine nu a coborît pe pămînt decît o singură dată. Se plînge și se văicărește încontinuu. Totuși starea lui mi se pare mai bună. În singura plimbare pe care a făcut-o m-a rugat să-l însoțesc. Era aproape ora cinci seara. Pe chei, am luat una din trăsurile acelea care te duc într-o zdruncinătură, împodobite fiind cu titlul pompos „carozella" și al căror cal are la frunte o pană de fazan. Cu acest elegant vehicul ne-am plimbat prin oraș, conduși de un lungan care plesnea furios din bici. Neapole la acea oră este încins și prăfuit, fără să mai spun că pavajul lui dur de lavă te cam face să suferi. Cu toate acestea, Antoine a suportat foarte bine încercarea. La întoarcere, cînd coboram pe via Toledo, a oprit trăsura ca să facă cîțiva pași pe jos. Tot hoinărind, am ajuns în fața unuia din acele magazine cum se află multe pe aici, unde se vinde baga și coral. Amuzante aceste dughene! Toate nuanțele de baga, de la cea mai închisă pînă la cea mai deschisă, sînt reprezentate și găsești toate nuanțele de coral, de la roșul cel mai aprins la rozul cel mai pal. I-am cerut lui Antoine îngăduința să fac cîteva mărunte cumpărături. O fată destul de frumoasă ne arăta obiectele ca să alegem. Antoine o privea pe furiș și concentrat. La plecare, s-a mai întors brusc ca s-o mai vadă o dată. Am surprins în ochii lui privirea brutală, plină de pofte a lui Antoine cel de altădată. Da, da, flăcăul se simte mai bine și cred că începe să-i revină pofta de viață!

Ne-am urcat, într-o dimineață, d-na Lérins și cu mine, la mănăstirea de la San-Martino. În timp ce trăsura urca panta aspră care duce la Certosa, ea părea tristă și absentă. Am parcurs aproape tot drumul fără să vorbim și ne-am plimbat în tăcere prin marea mînăstire însorită... S-a oprit în fața celor două capete de mort, încununate cu lauri, care împodobesc balustrada curții interioare. Micul muzeu, adăpostit de mînăstire, nu a reușit s-o scoată din melancolia ei, cu toate amintirile hazlii ale vechii vieți napolitane, cu toate portretele de comedieni și de pictori, tablourile cu scene populare, în ciuda uimitoarei trăsuri în care Victor Emmanuel și Garibaldi și-au făcut intrarea triumfală la Neapole, în ciuda unui stand drăguț cu o sută de figurine

costumate și pictate. În clipa cînd era să plecăm, paznicul ne-a făcut semn să-l urmăm. S-a îndreptat spre o fereastră pe care a deschis-o. Ea dădea într-un balconaș.

D-na de Lérins a scos o exclamație de surpriză și bucurie. Acest balcon era suspendat în vid ; agățat de zidul abrupt al bătrînei mînăstiri, el oferea privelișteа întregului oraș, cu clopotnițele, acoperișurile, casele, piețele, străzile, portul lui, Neapole al cărui murmur profund și zgomotos ajungea pînă la noi într-un geamăt surd și îndepărtat. După vizitarea acestei mînăstiri cu capete de mort împodobite cu lauri și a muzeului cu figuri pictate, vechituri și păpuși, acest oraș mare, trezit din zori, activ și colorat era o chemare la viață. D-na de Lérins se retrase brusc, parcă cuprinsă de amețeală, cu ochii închiși. Am fost pe punctul, în clipa aceea, să o strîng în brațe, să-mi așez buzele pe ochii ei închiși, să mă amestec cu acel freamăt omenesc care se înălța pînă la noi și să-i mărturisesc, în sfîrșit, dragostea, frămîntarea, speranța mea. Dar paznicul s-a apropiat și ea a părăsit brusc balconul, în timp ce îi dădeam omului obolul pe care îl aștepta.

De ce nu vrea să-mi dea ascultare ? De ce pare a nu dori să asculte mărturisirea dragostei mele ? Vai ! mă tem îngrozitor că înțeleg prea bine motivele acestei atitudini. Este un subiect pe care nu vrea să mă lase să-l abordez. Și procedează astfel, din păcate, pentru că e bună, pentru că ar costa-o poate să fie nevoită să-mi provoace disperarea, să-mi spună că niciodată nu mă va iubi, că niciodată nu va fi a mea. Dar atunci, de ce a venit pe vas, de ce a acceptat să ia parte la această croazieră în care vom sta față-n față zile întregi ? Și de ce, uneori, pare să mă atragă spre ea cu un gest, cu o privire ? Și totuși, nu este nici crudă, nici cochetă. Am găsit întotdeauna că este sinceră și loială. Dacă i-aș displace, nu mi-ar fi permis, de patru luni, să o însoțesc cu asiduitate în plimbările ei. Uneori, de la începutul acestei călătorii, mi se pare că mă privește cu o nuanță de atenție specială, de interes. S-ar zice că mă ține sub observație, că mă studiază. Caută să-mi cunoască gusturile, ideile despre viață, ceea ce nu făcea

înainte cînd comunicam pe un ton de camaraderie puțin superficială. Cine știe, dealtfel, dacă și-a dat seama de dragostea mea, de tăcuta mea dragoste ?

Am primit o scrisoare de la Yves de Kerambel care mă anunță că mătușa lui, Guillidic, a murit. Biata doamnă și-a dat sufletul a doua zi după plecarea mea la Marsilia. El moștenește o rentă de vreo treizeci de mii de livre și un domeniu frumos în Algeria, a cărui existență ciudată văduva o ascunsese cu grijă nepotului ei. Lumea este plină, într-adevăr, de oameni ciudați. Mama mi-a scris și ea o scrisoare lungă și afectuoasă. Din viața ei îngustă de provincie, este fericită să știe că sînt în aceste locuri frumoase. Există unul mai frumos, mamă, acela al dragostei și al fericirii, dar voi pătrunde oare vreodată în el ? Fac eu oare parte dintre cei care vor parveni să-i forțeze porțile de aur ?

În cursul săptămînii noastre napolitane, ne-am dus firește să vizităm Pompei. Am fost puțin decepționat. Fără îndoială, este un loc unic cu extraordinara lui conservare distrusă, dacă se poate spune, dar Pompei, trebuie să recunoaștem, are un pitoresc mediocru, cu străzile lui ordonate, mărginite de case asemănătoare. Unele dintre acestea sînt totuși interesante și ele te ajută să evoci viețile îndepărtate pe care le-au adăpostit. Cîteva sînt încă împodobite cu fresce rămase intacte sub tencuiala care le-a ferit. Cea a lui Vetti pare aproape intactă, cu camerele ei pictate care dau într-o curte interioară sădită cu flori grațioase. Dar ceea ce mi-a plăcut cel mai mult din tot Pompeiul, este o fîntînă, așezată la o întretăiere de străzi. Este compusă pur și simplu dintr-un bazin de marmură în care apa curge din gura unei măști sculptate. Îndrăgesc această fîntînă pentru că am văzut-o pe d-na de Lérins aplecîndu-se deasupra ei și, cu un gest fermecător, mîngîind botul tocit al anticului mascaron. Eram singuri în momentul acela. D-na Bruvannes și Germon se îndepărtaseră de noi. Soții Subagny rămăseseră în urmă ca să asculte expli-

cuțitele paznicului. Eram singuri. Bătrîna mască părea că zîmbește sub mîngîierea acelei mîini ușoare.

Am profitat de absența celorlalți ca s-o duc pe d-na de Lérins pe drumul mormintelor. El se află la unul din capetele orașului și se pierde în cîmp. Monumentele funerare de pe marginile lui n-au nimic deosebit, în afară de acea melancolie care lipsește ruinelor din Pompei, ruine prea precise, prea aride, prea didactice. Așa încît, din Pompei nu mi-au plăcut cu adevărat decît modesta fîntînă și mausoleele pe jumătate dărîmate. Pe treapta unuia din ele ne-am așezat, d-na de Lérins și cu mine. Cu rochia ei de o croială simplă, cu pălăria mare de paie, împodobită cu spice de grîu, se asemăna destul de bine cu fetele romane de pe fresce. La fel cu ele, purta o umbrelă rotundă. Stătea în același loc unde trebuie să se fi așezat nenumărate fete în Pompeiul de odinioară, care acum nu mai sînt decît puțină cenușă într-un căuș de lavă ! Și mă uitam trist la vizitatoarea de astăzi. Este ea oare în viața mea altceva decît un chip efemer pe care se va așterne uitarea într-o bună zi ? Soarta nu ne-a făcut să ne întîlnim decît spre a ne despărți pe veci ? Ne vom scpara oare ca doi străini ai căror pași s-au încrucișat doar pentru o clipă ? Nu ne-am întîlnit oare la fîntîna de la încrucișarea de drumuri, la fîntîna împodobită cu o mască ironică și frustă, la fîntîna al cărei bazin nu îți reflectă chipul, la fîntîna din care nu se bea ? La acest gînd, mi s-a strîns inima cu spaimă. Și totuși, chiar dacă urma să fie așa, am oare dreptul să mă plîng ? Orice s-ar întîmpla, nu am cunoscut oare, cel puțin pentru o clipă, chipul dragostei și al fericirii ?

În timp ce îmi depăn gîndurile, o liniște grea apasă orașul pustiu. Singur scîrțîitul strident al greierilor sfîșie aerul înecrmenit. Parcă zgomotul, cu mii de leme, lucrează invizibil pentru a măcina pietrele vechi. Deodată multiplul concert păru a se opri și auzirăm în apropiere vocile d-nei Bruvannes și ale soților Subagny, acoperite de falsetul lui Gernon. Nu ne-au zărit și s-au îndepărtat în altă direcție. D-na de Lérins a zîmbit. Apoi ne-am ridicat spre a ne continua și noi plimbarea.

Tot hoinărind pe căile pompeiene, d-na de Lérins și cu mine am vorbit destul de mult despre Gernon. Ca și mie, i se pare a fi un personaj ciudat. Acest savant este într-adevăr un pișicher ! De cînd călătorește pe iahtul d-nei Bruvannes, bătrînul a hotărît să se dezbare de personalitatea lui de om de știință spre a-și crea una de om de lume. În loc să rămînă eruditul care este și care ar constitui, la urma urmei, o companie suportabilă, pentru că are merite în specialitatea lui, el vrea să fie, în mod afectat, drăguț, cochet și galant. Da, Gernon face pe drăgăstosul cu doamnele. Ah ! dacă Feller l-ar vedea, ce bucurie i-ar pricinui această priveliște și ce privire ar arunca pe sub ochelarii lui ! Dar trebuie să vezi în ce fel Gernon își joacă rolul. Chiar și soții Subagny, care îl cunosc de mult, sînt uimiți. Nu mai este Gernon cel pe care îl cunosc. Antoine, care nu are atîta răbdare și pe care Gernon îl plictisește, îl repede fără menajamente. Buna d-nă Bruvannes, care avea o sinceră admirație pentru cărțile lui Gernon, este cam uluită de purtările lui. Ea care se aștepta, din partea bătrînelului, la conversații instructive și serioase ! Ea care se bucura să viziteze locurile vestite ale antichității în tovărășia unui om competent și informat ! Cu ce galanterii ciudate a putut să împestrițeze această plimbare la Pompei, cînd am avut norocul, d-na de Lérins și cu mine, să ne putem izola. Este adevărat că la întoarcere a trebuit să-i suportăm madrigalurile pe care le adresa în dreapta și în stînga, și pe care le însoțea cu rîsul lui strident și satisfăcut.

Ne-am dus de mai multe ori la muzeu, d-na de Lérins și cu mine. Ne plăcea să rătăcim printre numeroasele statui, dar mereu, fără greș, ne întorceam la sala celor de bronz. Prin substanța lor primară și strălucitoare, ele ne fermecau și, în același timp, ne fascinau prin ritm și mișcare. Ultima dată cînd ne-am dus să admirăm nocturna frumusețe a acestor eroi de metal, privirile ne mai erau încă îmbătate de formele lor întunecoase, cînd, traversînd o sală, am fost atrași de lumina unei ferestre deschise.

Ea dădea spre o curte foarte însorită, împrejmuită de un zid înalt. În această curte se aflau bucăți de piatră sculptată, fragmente de statui și, jos, lîngă zid, un șir de ulcioare mari din pămînt ars roșu și galben. Bombate, pîntecoase, ai fi zis că sînt fructe enorme sau ouă monstruoase. Și acest zid vechi, aceste ulcioare de argilă, umflate de căldura soarelui, îmi făceau deodată impresia, așa cum ieșeau din acea lume grecească reală și pură, cu fantomele ei nobile și solide de bronz pe care le lăsam în urmă, că ne aflăm în Orient, în fața lumii din cele *O mie și una de nopți.*

În această săptămînă la Neapole, am regăsit vechea noastră camaraderie. Și totuși acest fel de prietenie ipocrită îmi devine intolerabilă. Zilnic îmi jur că este ultima oară în care accept situația echivocă în care trăim. Totuși, de fiecare dată amîn mărturisirea care îmi stă pe buze, această mărturisire pe care mi-am închipuit-o de o sută de ori, ale cărei vorbe mi le-am repetat de o sută de ori, dar pe care șovăi să o fac, pentru că sînt laș, pentru că un cuvînt din partea ei îmi poate nărui visele. Totuși, acest Neapole voluptuos și arzător ar trebui să mă încurajeze, acest Neapole unde seara, în jurul iahtului, dragostea vine să-și cînte cîntecele legănate de bărcile pline de voci și de muzică.

Într-una din serile trecute, după cină, eram așezați sub cort, d-na de Lérins, Antoine și cu mine. D-na Bruvannes, soții Subagny și Gernon, obosiți după o plimbare la capul Mizene, se duseseră la culcare. Antoine aprinsese un trabuc. Era primul pe care-l fuma de cînd se îmbolnăvise și acest act de curaj îi dădea o dispoziție foarte bună. Deodată, scoțînd un rotogol de fum, Antoine mi-a spus :

— Să-ți spun drept, aveai dreptate, secundul nostru Bertin este un băiat drăguț. M-am dus să stau de vorbă cu el, azi după-amiază. Dar ce om ciudat ! I-am cerut să-mi povestească plăcerile lui napolitane. Marinarilor

Astora trebuie să le placă femeile. Dar, hotărît lucru! Asta nu mi se pare a fi afemeiat. Totuşi coboară aproape în fiecare zi pe ţărm. Atunci m-am gîndit că se distra şi el puţin. Nicidecum. Micul Bertin se mulţumeşte să se plimbe sentimental pe Chiaia. Şi cum îl necăjeam în legătură cu abstinenţa lui, nu spui că flăcăul roşeşte pînă-n vîrful urechilor şi îmi mărturiseşte pînă la urmă că este îndrăgostit de o verişoară cu care este logodit şi că, de atunci, nu s-a mai uitat la nici o femeie. Tu înţelegi ceva, Julien? Să iubeşti o femeie şi să te distrezi cu alta nu a avut niciodată vreo importanţă. Ce nătărăi mai sînt oamenii cînd îşi creează complicaţii inutile!

Înainte de a-i fi putut răspunde lui Antoine, se auzi vocea d-nei de Lérins.

— Ei bine! daţi-mi voie să vă spun că vă înşelaţi, dragă domnule Hurtin. Aceste complicaţii cum le numiţi nu sînt inutile şi dl. Bertin are dreptate să-şi respecte dragostea. Asta dovedeşte că există mai mulţi oameni delicaţi decît credeţi. Uitaţi, eu cunosc oameni foarte capabili să renunţe la un capriciu care le iese în drum, fiindcă au pentru altcineva un sentiment puternic. Găsiţi acest lucru comic şi ridicol, eu nu! Dimpotrivă, este drăguţ, foarte drăguţ, şi dacă ceva asemănător mi s-ar întîmpla, aş fi extrem de mişcată.

La această declaraţie a d-nei de Lérins, Antoine a început să rîdă zeflemitor şi incredul. Iar eu am rîs de asemenea, ca să ascund că sînt tulburat. D-na de Lérins voia oare să facă aluzie la povestea cu d-na de Jersainville? Să-i fi povestit dînsa cum s-a terminat vizita la mine? Aceste gînduri m-au frămîntat toată noaptea.

Sorrente. 17 iunie. Este ultima noastră zi la Sorrente. *Amfisbenul* trebuie să ridice ancora mîine în cursul dimineţii. D-na Bruvannes, soţii Subagny şi Germon s-au dus să facă o plimbare şi d-na de Lérins i-a însoţit... Eu am rămas la bord. Eram obosit, nervos. În loc să stau pe punte, am coborît în cabină. Am tras perdelele hublourilor şi m-am întins pe pat.

Deodată, în mod intens, inopinat, m-am gîndit din nou la Madeleine de Jersainville. De ce oare am refuzat ceea ce mi-a oferit, acea dăruire naivă și spontană a ființei sale ? Cine are dreptate, Antoine sau d-na de Lérins ? Și apoi, cine știe dacă n-aș fi iubit-o pe Madeleine ? Uneori, plăcerea te duce spre dragoste. Anumite capricii se transformă într-o pasiune durabilă. Și iată că mă cuprinde o ciudată dorință retrospectivă față de femeia pe care de abia am întrezărit-o. Dar am înțeles repede că această dorință nu dînsa mi-o inspiră. Ea nu este decît o imagine suprapusă, o ușoară fantomă voluptuoasă care se destramă repede și face loc d-nei de Lérins. Ah ! Laure ! Laure ! zadarnic invoc uitarea, zadarnic pun stavile în fața dragostei mele, degeaba mă las dus de insinuările lașității mele, îți caut rivale trecătoare ; pe tine te iubesc din tot sufletul meu plin de teamă, din străfundul inimii mele șovăielnice.

Era aproape ora șase cînd m-am întors pe punte. Soarele nu mai ardea așa de tare și aerul părea mai ușor. Cum Antoine era cufundat într-o carte, m-am dus să stau de vorbă cu dl. Bertin. De ce bărcuța care trebuia să le aducă la bord pe d-na Bruvannes și pe d-na de Lérins, precum și pe soții Subagny și pe Germon întîrzia atît ? Începusem să fiu îngrijorat, cînd am zărit-o pornind de la mal și îndreptîndu-se spre *Amfisben*. În timp ce acostau la scară, d-na de Lérins mi-a aruncat, rîzînd, de jos, o minge aurie pe care am prins-o din zbor. Era o lămîie pe care o culesese în timp ce se plimba. Și o priveam în mîinile mele, închisă, misterioasă, ca o promisiune de fericire. O, fruct de aur frumos al Hesperidelor, dacă coaja ta înșelătoare nu ascunde decît o cenușă amară ? !

18 iunie. În larg. După ce am părăsit Sorrento, nu ne-am oprit, așa cum era prevăzut, la insula Capri. Antoine, fără să se consulte nici cu d-na Subagny nici cu d-na de Lérins, a dat ordin comandantului să se îndrepte direct spre Palermo. Biata d-na Bruvannes nu

a îndrăznit să spună nimic și a trebuit să suportăm acest capriciu inexplicabil. Dealtfel, Antoine, care de o săptămînă încoace pare într-adevăr mai bine, a redevenit foarte sumbru de două zile. Pare supărat pe toată lumea. Așa încît ne-a pedepsit să nu vedem Capri.

În ceea ce mă privește, această pedeapsă mă lasă indiferent. Ce importanță au pentru mine cîteva peisaje în plus sau în minus ! Toate gîndurile mele nu sînt oare prinse într-un singur vis ? Toate priveliștile mării și ale pămîntului nu au pentru mine valoarea pe care o are un anumit chip. Antoine poate să orînduiască după voia lui escalele, n-am să fiu cu acela care va protesta. Nu mă preocupă decît d-na de Lérins.

Adineauri mă uitam la ea. Stătea aplecată pe lisă. Priveam linia suplă a spatelui ei, ceafa fragedă la umbra unei pălării mari, brațele frumoase ieșind goale din mînecile scurte și simțeam, văzînd-o astfel, o melancolie greu de împărtășit. A stat mult timp nemișcată. La ce se gîndea oare, așa absentă ? Doi marinari au trecut prin spatele ei, în picioarele goale, în costumul lor de pînză și unul dintre ei s-a întors ca să-i arunce o privire naiv admirativă. Dealtfel, această admirație o citesc în ochii tuturor membrilor echipajului, o regăsesc la dl. Bertin, care este drăguț ca și la dl. Lamondon, care este ursuz. Cred că se vorbește de d-na de Lérins la careul ofițerilor și în timpul serviciului matinarilor. La gîndul acesta resimt un fel de jenă și iritare. Și totuși această atenție universală se explică. D-na de Lérins este singura femeie de pe bord. Excelenta d-nă Bruvannes are un fizic și o vîrstă venerabile, d-na Subagny se află în aceeași situație. Este deci firesc ca imaginea d-nei de Lérins să bîntuie gîndurile tuturor acelor bărbați. Este inevitabil să comenteze între dînșii grația și frumusețea ei. Inevitabil, desigur, da, dar nu este mai puțin adevărat că, aproape fără să-mi dau seama, sînt gelos pe acești necunoscuți. Poate părea ridicol, dar ăsta-i adevărul.

Și pe Antoine, parcă nu sînt uneori gelos ? Cîteodată vechea mea rănchiună înăbușită se trezește ; îmi amintesc

de procedeele și de perfidia lui de odinioară. Atunci, mă întreb dacă nu sînt victima vreunei uneltiri din parte-i. De ce mi-a povestit oare că el aranjase ca d-na de Lérins să fie invitată pe iaht ? De ce mi-a prezentat oare această invitație ca un fel de revanșă a purtărilor lui din trecut ? Cine știe dacă nu este îndrăgostit de d-na de Lérins și dacă confidențele lui urmăresc doar să-mi înlăture bănuielile ? Și cine știe dacă d-na de Lérins nu a acceptat să facă această călătorie tocmai datorită lui Antoine ?

M-am dus de dimineață în cabina lui ca să aflu cum se simte, pentru că, în seara dinainte, se plînsese că este foarte obosit. L-am găsit tot culcat și pe față avea întipărită expresia din zilele proaste. Mi-a vorbit mult de boala lui și de schimbările pe care le produsese în el. Dealtfel, dacă se va însănătoși, intenționa să stea cît mai puțin la Paris. Îi va cere mătușii sale, d-na Bruvannes, să-i cumpere o proprietate în Touraine sau în Normandie. Acolo va duce o viață foarte regulată. I-am obiectat că o existență de ascet, pentru care nu era făcut, i se va părea foarte curînd apăsătoare și că ar face mult mai bine să ducă la Paris o viață rațională. Cuvintele astea aproape că l-au înfuriat. Hotărît lucru, nu înțelegeam cîtuși de puțin în ce stare era. Nu vedeam că am în față un om sfîrșit, terminat și, chiar dacă se însănătoșea, va rămîne un fel de infirm obligat să-și ia tot soiul de precauții. În mod sigur nu va rămînc la Paris, dacă nu va mai putea face ceea ce îi plăcuse. Parisul, fără sporturi, fără teatre, fără mese, fără femei, ah nu ! cu nici un chip ! Acum, toate astea îi sînt indiferente, dar mai tîrziu ? Dar, pentru moment, avea oroare de femei. Numai gîndul de a le atinge pielea, de a strînge în brațe un trup îi era insuportabil.

L-am ascultat cu o oarecare plăcere. Părea sincer cînd vorbea.

19 iunie. În larg. Am mers destul de aproape de-a lungul coastei. Este molatică și pitorească, muntoasă și coboară abrupt în mare. Ici-colo zărești cîte un mic port ghemuit la adăpostul unei stînci sau cîte un sat cocoțat pe

povîrnișul ei. În fața lui Amalfi, ne-am oprit cîteva ceasuri, doar cît să coborîm și să vizităm catedrala antică. De la Salerne, coasta nu mai este atît de înaltă. Muntele se îndepărtează de mal și face loc unui teren mlăștinos. Azi dimineață eram în fața Pestum-ului. Antoine, puțin mai devreme, a propus el însuși d-nei de Lérins să meargă să viziteze templele. D-na Bruvannes, soții Subagny și Germon și-au manifestat intenția să vină cu noi. Germon, dealtfel, fără entuziasm. Monumentele antichității nu par să-l intereseze deloc. Germon este un om de bibliotecă, un erudit claustrat.

Șalupa *Amfisbenului* ne-a depus pe o plajă cenușie și joasă. În fața noastră, la o oarecare distanță, se înălțau templele. Se profilează pe un fond de munți albăstrii. Un drumuleț între două garduri vii ne conduce spre ele. Locul are un aspect insalubru și melancolic. Pămîntul este umed, aerul greoi și înfierbîntat. D-na Bruvannes, soții Subagny, Germon înaintează încet. Dl. și d-na Subagny înaintează, adăpostiți de aceeași umbrelă. D-na de Lérins și cu mine preluăm conducerea. Soarele arde ; se simte un miros de noroi uscat și de ierburi calde. Fluturi zburdă, mușteleț bîzîie. Este singurul zgomot în acest loc singuratic și, în spatele nostru, valurile care se sparg înăbușit pe malul pustiu și nesănătos. Pe măsură ce ne apropiem, templele cresc și își înalță mai sus coloanele de marmură galbenă. Un sentiment de maiestate, de bătrînețe și de dezolare emană din ruinele lor enorme, care mai păstrează totuși o armonie suverană, un aspect monumental și victorios. Printre lespezile despărțite, la baza coloanelor, cresc acante mari care își îndoaie voluta arhitecturală a frunzelor.

În fața acestei sumbre măreții, în fața acestei înalte viziuni a trecutului, d-na de Lérins și cu mine ne-am privit în tăcere, în timp ce pe cerul apăsător zburdă un stol de stăncuțe gălăgioase, pe care sosirea noastră le-a deranjat. De fapt, sînt mai puțin emoționat decît aș fi crezut că trebuie să fiu. De prea multe zile trăiesc în prezența prea multor frumuseți pentru ca cele mai fru-

noase priveliști să mă poată face să le uit. Peisajele pot să-și aștearnă liniile, orașele să-mi ofere aspectele lor, cerul și marea să-și combine culorile cele mai strălucitoare, templele să-și înalțe în fața mea coloanele și frontoanele lor, gîndul meu nu le va aparține în întregime. Mă sustrag prestigiului, rezist farmecului lor. O, Pestum, de ar înflori cei o mie de trandafiri ai tăi, ei nu ar prețui cît conturul unei anumite guri, unei anumite guri tăcute și enigmatice !

O, Laure, nu există țară care să se compare cu chipul tău ; nu există arhitectură care să se compare cu trupul tău fermecător ; nu există culoare mai armonioasă decît culoarea ochilor tăi ! Zadarnic mi s-ar flutura prin față toate țările și toate mările, privirile mi s-ar întoarce de la ele cu dispreț la auzul vocii tale. O, Laure de Lérins, zgomotul pașilor tăi, fîșîitul rochiei tale în iarbă sînt pentru mine ca murmurul și fiorul dragostei ! Dar, vai ! dragostea îmi va ieși vreodată în cale sau nu voi păstra în amintire decît o urmă fugară și un ecou abia perceptibil ?

20 iunie. Palermo. Amfisbenul este ancorat în rada portului Palermo. Azi de dimineață am asistat la o adevărată lovitură de teatru. La ora micului dejun ne strînsesem în sufragerie. Singur Gernon se lăsa așteptat. Antoine începuse să-și piardă răbdarea, pentru că îi era foame, ceea ce, în ciuda văicărelilor lui, este un semn foarte bun. D-na Bruvannes era să trimită stewardul să afle ce se întîmplă cu dl. Gernon, cînd l-am văzut apărînd sub înfățișarea unui personaj extraordinar, a cărui venire a fost primită cu o exclamație unanimă. Fără îndoială, îl aveam în fața noastră tot pe dl. Gernon, dar un Gernon subit transformat, ca și cînd o zînă din povești l-ar fi atins malițios cu bagheta ei magică. Nu mai purta anticul lui bluzon albastru, nici pantalonii de pînză albă. Era îmbrăcat cu un superb costum fistichiu și cu un pantalon bufant, cu ciorapi verzi stropiți cu galben. În locul înfricoșătoarei lui căști coloniale, arbora o pălărie de fetru de

culoarea smaraldului, de cea mai pură formă tiroleză, împodobită cu o pană cochetă de păun. La gît avea o cravată galben-canar de cel mai bun gust germano-napolitan.

Sub această deghizare, dl. Gernon arbora un aer modest şi satisfăcut şi primea complimentele noastre cu o maiestate surîzătoare. Văzînd impresia bună pe care o producea, încurajat de succes a devenit vorbăreţ şi ne-a adus la cunoştinţă că profitase de şederea la Neapole spre a-şi reînnoi puţin garderoba. Acolo pusese ochii pe această vechitură uimitoare, lăsată cu siguranţă de un turist neamţ. Ah, dl. Gernon se pricepe la surprize! În timp ce îl felicitam, cu o ironie de care nu îşi dădea seama, pentru noua lui eleganţă, dl. Gernon arunca priviri galeşe spre biata d-nă Bruvannes, care făcea tot ce putea să-şi ascundă jena. Era evident, după mutrele lui Gernon, că intrase la cheltuială dorind să-i placă d-nei Bruvannes. După micul dejun, cînd s-a retras în cabină să-şi dezlege nodul frumoasei cravate galbene care îl sugruma, Antoine a lachinat-o pe mătuşa lui în legătură cu dragostea pe care i-a inspirat-o lui Gernon, pentru că, pretinde el, Gernon este tare îndrăgostit. D-na Bruvannes s-a apărat cum a putut, dar mă întreb dacă, în fond, nu este măgulită de omagiile acestui bătrîn scrîntit.

22 *iunie*. D-na Bruvannes, care este bunătatea întruchipată, le-a propus lui Gernon şi soţilor Subagny să meargă să ia ceaiul la villa *Igiea*, în timp ce d-na de Lérins şi cu mine vom vizita monumentele şi curiozităţile din Palermo, unde nu vom sta prea mult, pentru că Antoine pretinde că şederea în porturi îl plictiseşte şi îl oboseşte. Ceea ce îi place este navigarea pe mare, legănarea molatecă, trepidaţia înăbuşită a vaporului în mers. Nu vrea să coboare pe pămînt şi plimbările noastre îl agasează, mai cu seamă cînd d-na de Lérins şi cu mine nu sîntem însoţiţi de d-na Bruvannes, de soţii Subagny şi de Gernon. Această proastă dispoziţie incontestabilă a lui Antoine faţă de tot

ce mă apropie de d-na de Lérins mă face să revin la bănuielile mele în ceea ce îl priveşte. Cît despre ea, îi arată lui Antoine destul de puţină simpatie. Este politicoasă cu el şi rezervată, nimic mai mult.

23 *iunie*. Ce oameni ciudaţi, soţii Subagny ! Toată viaţa d-lui Jules Subagny a fost dominată de faptul că are ceea ce se numeşte „un chip de medalie". Într-adevăr, trăsăturile lui sînt foarte regulate : un nas drept, ochi mari, gura bine desenată. Seamănă destul de bine cu un efor grec sau cu un proconsul roman. A fost foarte frumos şi mai este şi acum. Această frumuseţe clasică i-a adus, la douăzeci şi doi de ani, norocul de a fi fost cerut în căsătorie de d-ra Leblérn. fiica marelui antreprenor de zidărie. Tînărul Subagny era sărac şi lucra ca funcţionar la primăria oraşului Paris. D-ra Leblérn nu era urîtă şi poseda o mare avere ; aşa încît, dl. Subagny a profitat de întîmplarea fericită care i se oferea. Începînd cu acest moment, nu a mai avut altă ocupaţie decît să se lase admirat. Cît despre ea, căsătorindu-se, îşi realiza visul de frumuseţe masculină, dar acest vis ea înţelegea să-l facă cît mai trainic cu putinţă. Aşa încît dl. Subagny a fost supus la un regim continuu şi sever, la o îngrijire atentă şi zilnică, sub supravegherea necruţătoare a vigilentei şi îndrăgostitei d-ne Subagny.

Dacă d-na Subagny nu punea mare preţ pe chipul şi talia ei, îi impunea în schimb soţului obiceiuri igienice şi estetice din cele mai minuţioase. Totul, în viaţa d-lui Subagny, era subordonat unei singure obligaţii : aceea de a fi şi de a rămîne frumos. Această frumuseţe fizică, d-na Subagny o pîndeşte ceas de ceas şi, de patruzeci de ani, cu un interes neobosit. El se supune docil exigenţelor situaţiei. S-a resemnat şi chiar a început să-i placă. Îndeplineşte cu stricteţe prescripţiile care îi sînt impuse. Îşi supraveghează hrana, îşi exersează muşchii, îşi îngrijeşte pielea şi părul, după reţete pe care le-a cules pe la specialişti. I-a consultat pe toţi şi, din toate reţetele lor, şi-a compus un cod pe care-l respectă fără slăbiciuni şi fără

abateri. Dealtfel, d-na Subagny este mereu prezentă spre a-l aduce la ordine și pentru a menține respectarea preceptelor, grație cărora dl. Subagny poate întotdeauna să ofere admirației conjugale minunatul lui „chip de medalie".

Această admirație mai are asupra d-lui Subagny și un alt efect. Timpul care îi rămîne după procedurile destinate conservării lui fizice și-l consacră reproducerii efigiei sale, prin toate mijloacele cunoscute. D-na Subagny îl ajută și în această îndeletnicire. El este cel mai bun client al pictorilor, al sculptorilor, al gravorilor și fotografilor contemporani.

Numărul busturilor, portretelor, plachetelor, clișeelor care au fost executate avîndu-l drept model este de necrezut. Dl. Subagny a fost mai pictat, mai modelat, mai reprodus decît un președinte al Republicii sau decît un actor de succes. Iconografia lui este considerabilă și d-na Subagny e mîndră de acest lucru. Cît despre dl. Subagny el primește cu plăcere aceste omagii aduse persoanei sale. Este atît de obișnuit cu ele, încît, instinctiv, chiar în împrejurările cele mai obișnuite ale vieții, el „pozează". Lucru curios, în fond deloc vanitos, el e, de fapt, omul cel mai de treabă de pe lume. Îngrijindu-și frumusețea se achită de o funcție. Se achită conștiincios și fără infatuare. Ce vreți, fizicul îți crecază obligații ! Suportă cu răbdare toate glumele insuportabilului Gernon. Au fost colegi de liceu. Gernon profită de ocazie ca să-i declare d-nei Subagny că, pe vremea aceea, dl. Subagny nu semăna deloc cu un antic și că el, Gernon, atrăgea atenția mamelor la vorbitor prin fermecătoarea prospețime a tenului.

25 *iunie. In larg.* În sfîrșit ! I-am spus ! Știe acum ! Asta s-a întîmplat ieri. După ce ne-am plimbat, după masă, în Palermo cu tovarășii noștri de călătorie, ne-am despărțit de ei, d-na de Lérins și cu mine, ca să urcăm pînă la Monreale. În timp ce ei se întorceau la iaht, am luat o mașină pentru a face acest drum în afara orașului. Străbați mai întîi o periferie foarte populată, fără prea mare specific. În curînd drumul începe să șerpuiască. O verdeață frumoasă, grădini proaspete, vile pitorești și baroce. Ici și colo, de-a lungul drumului curg fîntîni în bazine de un

curios stil rococo. Aerul este plăcut și călduț, un aer cam obosit, cam languros, un aer de sfîrșit de zi frumoasă, încărcat de un parfum de portocali înfloriți. O privesc pe d-na de Lérins care stă alături de mine. Un vînt ușor flutură puțin vălul de pînză topită care îi acoperă pălăria de pai groasă cenușiu-cafenie. Este foarte veselă astăzi. Glumește și rîde, se distrează de curtea comică pe care Gernon i-o face d-nei Bruvannes. Tot așa ajungem la Monreale. Drumul duce la principala piață a orășelului și deodată te afli în fața catedralei.

Porțile ei grele de bronz erau deschise și am pătruns sub bolțile imense. Un mozaic acoperă pereții și concavitatea ei formează un fel de grotă minunată, scînteietoare și sumbră în același timp, strălucind toată de aur vechi, bîntuită de personaje hieratice. Din cînd în cînd, d-na de Lérins îmi arată cîte unul cu vîrful umbrelei. Întinsul naos este aproape pustiu. Uneori se aude ecoul unui pas, al unei voci, apoi tăcerea singuratică se așterne din nou. D-na de Lérins pășește înaintea mea ; deodată o văd îndreptîndu-se spre o ușiță croită în zidul gros ; o împinge cu degetul prins în mănușă și exclamă surprinsă...

Nu este mare mînăstirea în care am pătruns, dar are proporții fermecătoare și un pitoresc barbar cu coloanele ei sarazine, încrustate cu parcele de mozaic. În pătratul pe care-l formează prispele, florile cresc într-o fermecătoare dezordine. Unii stîlpi poartă și ei cununi. Într-un colț al curții interioare, în mijlocul unui bazin rotund, se ridică, izolată, inutilă, paradoxală, o coloană răsucită. Ea nu susține nimic. Ce caută acolo ? În bazinul uscat întrucheapă oare jetul de apă care lipsește ? Are ceva enigmatic și am fi stat mult timp s-o contemplăm dacă nu ne-am fi dat seama că mînăstirea ducea la o terasă, o terasă îngustă de unde descoperi o priveliște minunată a Conqua d'Oroului, a orașului Palermo, a mării.

Ah ! ce frumos era acel ceas, acel ceas de liniște, aproape amurgit, cu lumina lui slabă și parfumurile lui îndepărtate ! Dar nu gustam farmecul lui, care îmi rămînea străin. Ce importanță aveau pentru mine aceste grădini etajate, această cîmpie armonioasă și înmiresmată, acest oraș și

această mare limpede și albastră mărginită de orizont ? Un singur gînd pusese cu totul stăpînire pe mine : o ființă se află lîngă mine și spre ea se îndreptau toate gîndurile, toate aspirațiile și toate visele mele. Și această ființă stătea alături de mine, vizibilă, tangibilă, dar nu va fi poate niciodată a mea ! Nu o voi auzi niciodată pronunțîndu-mi numele decît ca cel al unui străin. Niciodată gura mea nu îi va atinge buzele, niciodată mîinile mele nu îi vor îmbrățișa trupul. Nu îmi va lăsa decît un chip trecător printre atîtea altele care și-au și luat zborul ! Și zilele vor trece, așa cum a trecut ziua de azi.

O tristețe apăsătoare mă copleșea. Mă sprijinisem de parapetul terasei, sfîșiat de o nespusă melancolie. Auzeam în spatele meu pasul elastic al d-nei de Lérins care se apropia. Nu îndrăzneam să mă întorc, cînd am simțit o mînă pe umărul meu. Am tresărit și am ridicat capul. A părut surprinsă de tulburarea care mi se citea pe față. Atunci am simțit deodată că venise momentul să-i vorbesc. Luasem mîna d-nei de Lérins și, încet, ca un reproș, ca o rugăciune, repetam acest nume : Laure, Laure !

Ea nu și-a retras mîna și, cu blîndețe, m-a tras spre o bancă ce se afla în spatele nostru. După ce ne-am așezat, și-a retras degetele dintre ale mele ca să-și aranjeze voalul de la pălărie. Deja toată îndrăzneala mea de-o clipă se topise și tăceam, inima îmi bătea, gîtlejul mi se strîngea. Fa a vorbit prima.

— Haide, revino-ți, dragul meu Delbray, știu că mă iubești, dar ăsta nu-i un motiv să fii atît de trist. Mai bine ascultă-mă decît să faci mutra asta de victimă. Sînt foarte mulțumită că abordăm acest subiect, cu atît mai mult că nu am nimic îngrozitor să-ți spun.

Se aplecase să culeagă o garoafă mică ce crescuse în nisipul din alee. Povara care mă apăsa s-a ridicat de pe pieptul meu. Peisajul care dispăruse aproape renăștea în ochii mei. Din nou am simțit aerul plăcut, prezența lucrurilor. Din nou am simțit mirosul florilor. D-na de Lérins a continuat :

— Da, dragul meu, știu că mă iubești. Cred chiar că ai început să mă iubești din ziua în care m-ai întîlnit la d-na

Bruvannes. De îndată ce te-am cunoscut, am constatat că nu îţi sînt indiferentă. Îţi mărturisesc că am presupus, destul de mult timp, că nu îţi inspiram decît simpatie şi prietenie. Or, tocmai acest sentiment îl aveam faţă de dumneata.

S-a oprit o clipă şi a aruncat peste balustradă garoafa pe care o ţinea în mînă. A continuat :

— Îmi dau seama acum, la drept vorbind de cîtva timp, că prietenia dumitale era dragoste... O ! nu te alarma, acest gînd nu-mi este deloc neplăcut ! Dimpotrivă, aş vrea să-ţi pot răspunde în felul în care te aşteptai din partea mea, fără îndoială. Da, aş vrea să-ţi pot spune : „Dragul meu Delbray, mă iubeşti, ei bine, şi eu te iubesc !“ Din păcate, n-am să ţi-o spun.

Se exprima în mod limpede şi hotărît. Chipul ei energic şi delicat se crispă uşor. M-a fixat cu o privire sinceră şi luminoasă :

— Nu, Julien, cînd te văd, nu simt pentru tine acel sentiment mare numit dragoste. De asta sînt foarte sigură. M-am gîndit îndelung ; m-am cercetat cu atenţie. Ţin prea mult la sinceritate şi prietenie ca să te mint, ca să-ţi dau asigurări false. Nu, nu simt dragoste faţă de dumneata, în sensul romanesc al cuvîntului. Asta nu e vina mea, trebuia să te resemnezi...

Din nou am simţit o apăsare pe piept, gîtul mi se strîngea, ochii îmi erau umezi. Purtam în mine o jale nesfîrşită ce se potrivea cu melancolia decorului. Această terasă îngustă şi lungă, cu parapetul ei de piatră veche, cu parfumul ei de flori triste, îmi apărea ca mormîntul dragostei şi al speranţei mele şi am murmurat cu capul în jos :

— Laure, Laure ! !...

Drept orice răspuns, a rîs. Ar fi trebuit să sufăr mai mult, dar mi se părea că acest rîs nu avea nimic jignitor şi duşmănos :

— Aşa sînt bărbaţii ! Cînd te iubesc şi ţi-au făcut cinstea să ţi-o spună, nu pot suporta să nu le cazi imediat în braţe. Dar aşteaptă puţin înainte de a te văicări. Dacă nu te iubesc, în sensul în care ai vrea, nu este imposibil să-mi schimb părerea într-o zi.

Ea a oprit cu un gest strigătul de bucurie care era să-mi scape și a continuat foarte serioasă :

— Dragostea, dragul meu, este un sentiment ciudat și formele lui sînt felurite. Dumitale îți revine, Julien, să mă cîștigi încetul cu încetul pentru cauza dumitale. Nu îți sînt oare favorabilă prin dragostea pe care mi-o mărturisești ? Da, știu că mă iubești, dar vreau să știu și cum mă iubești și dacă îți voi putea realiza dorința. Avem amîndoi ceva de învățat despre noi înșine. Să facem cu înțelepciune această experiență. Nu ne cunoaștem, Julien, să învățăm să ne cunoaștem.

S-a oprit o clipă, apoi mi-a întins mîna ridicîndu-se de pe bancă :

— Toate astea aș fi putut să le fac fără să te previn, aș fi putut să te studiez în taină și să te cercetez în tăcere, dar îmi plac situațiile limpezi. Și, pe urmă, te vedeam nefericit. Dar acum să plecăm ; o să fie tîrziu cînd vom ajunge pe iaht.

I-am sărutat îndelung mîna. Tot timpul drumului, am ținut-o într-ale mele...

În seara asta marea este liniștită. Palermo scade în urma noastră în noaptea pe care o luminează cu luminile lui scînteietoare. Mă gîndesc la împrejurimile orașului, la urcușul spre Monreale, la catedrala lui, la micuța mînăstire înprejmuită de coloane sarazine, la terasa înflorită în amurg. *Amfisbenul* a ridicat ancora după cină. Din partea anterioară a iahtului, priveam manevrele. Lanțul lung se înfășura pe cabestanul cu aburi și intra încetul cu încetul în nările vasului. Ancora a apărut, enormă, șiroind de apă și de alge. Am văzut în ea un simbol de speranță. Acum vasul înaintează repede pe apa întunecată cu ondulații abia perceptibile. M-am întors în salon unde e adunată toată lumea. D-na Bruvannes și Gernon joacă șah. Dl. Subagny, sub privirea admirativă a soției lui, pozează. Antoine își fumează trabucul. Laure este întinsă pe un șezlong. La ce se gîndește ? Poate tot la mica mînăstire sarazină și la terasa întunecoasă ? Ce așteaptă de la mine acum ? Ce îi voi spune ? Bietele mele vorbe vor fi neputincioase să-i exprime dragostea mea. Mi-ar trebui o eloc-

venţă pe care nu o am. Cum să o fac să înţeleagă sentimentul profund pe care îl nutresc pentru dînsa ? Cum să-i tălmăcesc visele pe care mi le inspiră, s-o conving de locul pe care îl ocupă în viaţa mea ? Ah ! fericiţi cei care ştiu să dea formă gîndurilor lor, care au la dispoziţie melodia culorilor şi armonia liniilor. Cît invidiez degetele îndemînatice ale unui Jacques de Bergy ! Dar eu, vai ! nu sînt nici pictor, nici sculptor, nici poet, nici compozitor, nu dispun nici măcar de umilul flaut din care cînta bătrînul Feller sub ferestrele contesei lui poloneze...

2 iulie. În larg. Tocmai se împlineşte o lună de cînd am plecat de la Marsilia şi sîntem în drum spre Malta. Din ziua de la Monreale trăiesc într-un fel de febră, într-un vis îngrijorat şi extatic. Aceeaşi viaţă a continuat la bord. Aceleaşi fapte mărunte s-au reprodus cu regularitate. Antoine este la fel de inegal în ce priveşte sănătatea şi dispoziţia. Ba pare aproape bine, ba cade din nou în ipohondria lui. Atunci tună şi fulgeră împotriva vieţii lui din trecut, blestemă nebuniile pe care le-a făcut, se irită de consecinţele deplorabile pe care le-au avut asupra lui. Îşi afişează dispreţul faţă de femei, dezgustul pentru tot ceea ce îl pasiona cîndva. Altcori, este preocupat de speranţa vindecării. Este vesel, glumeşte ; o necăjeşte pe biata d-nă Bravannes insinuînd că Gernon îi face curte. O ameninţă pe d-na Subagny să-l deturneze pe Dl. Subagny de la înşelătoriile lui conjugale la prima escală. Este aproape curtenitor cu d-na de Lérins.

În jurul nostru orele trec după orînduirea obişnuită. Nimic mai monoton decît viaţa marinărească. Totul se îndeplineşte cu aceeaşi punctualitate, începînd dimineaţa cu spălarea punţii cu apă din belşug, pînă la fluierul care, la apusul soarelui, dă semnalul coborîrii pavilionului. Astfel, în fiecare seară văd strîngîndu-se pavoazul şi, de-a lungul catargului, flacăra triunghiulară în care, pe un fond roşu, se conturează un Amfisben auriu. Apoi se aşterne noaptea. Cartuşele se succed. Focurile pe poziţii se aprind. Cobor în cabină, în afară de cazul că prefer să mă întind pe punte. Peste tot, întotdeauna, am în minte un singur gînd.

Ah ! acest gînd, cum mă mai frămîntă în perfecta lui simplitate. El se rezumă în cîteva cuvinte : să o fac pe Laure să mă iubească. Cînd pronunț aceste cuvinte mă aflu în prezența problemei celei mai dificile, celei mai inextricabile. S-o fac să mă iubească ! Dar cum să procedez ca să reușesc ? Atunci gîndul ia căi nebănuite, se frămîntă, se risipește în mii de soluții, se pierde în ipoteze și sfîrșește prin a se întoarce în același punct. S-o faci să te iubească ! Teneri dureroase și pline de desfătare în același timp ! Ce de proiecte nebunești nu am zămislit astfel, ce de întîmplări nerealizabile nu mi-am dorit ! Niciodată nu am regretat mai aprig că sînt așa cum sînt. Niciodată nu mi-a fost mai rușine de mine. Niciodată nu am chemat mai hulpav într-ajutor Zeii și Spiritele. Niciodată nu am dorit mai cu sete bagheta vrăjitorului. Da, de ce sînt eu ? De ce nu sînt altul, mai frumos, mai tînăr, mai seducător ?

Zilele trecute, am plecat din rada Siracuzei și *Amfisbenul* se îndrepta spre Porto-Empedocle, de unde trebuia să mergem la Girgenti. Cînd ieșeam din strîmtoarea Messina, s-a stîrnit o puternică furtună care ne-a luat dintr-o coastă. Iahtul a început să aibă ruliu în mod vădit. D-na Bruvannes, soții Subagny, Gernon care nu s-au născut marinari, s-au refugiat în cabina lor. Îl zăream pe Antoine care se urcase pe pasarelă ca să stea de vorbă cu comandantul. D-na de Lérins și cu mine rămăsesem sub cort. Uneori vîntul pocnea pînza. Primeam în obraz o rafală fierbinte. Voalul Laurei flutura. O meșă din coafura ei zburda și, nervoasă, ea o așeza la loc. Apoi, și-a scos din geantă o oglinjoară pe care a lăsat-o să-i cadă în poală, de unde a alunecat pe punte. M-am aplecat ca s-o ridic și, înapoindu-i-o, mi-am zărit chipul în ea.

O ! Bietul meu chip, cît l-am urît în momentul acela ! Nu am fost totuși niciodată un înfumurat și nu îmi închipuiam înainte că, pentru un bărbat, a fi mai frumos sau mai urît ar putea avea o importanță oarecare. Nu m-am gîndit niciodată, pînă acum, să mă bucur sau să mă plîng de chipul meu. Mi se părea satisfăcător și lipsit de interes. L-am lăsat să înceapă să îmbătrînească fără să mă preocup de el. Dar acum ce regret amarnic resimt privindu-l ! Ah ! să poți întineri, să fii seducător, să fii frumos ! Și

totuși, în timp ce încerc acest sentiment, îmi dau seama cît de ridicol și de copilăros este. Cu toate acestea nu pot să mă abțin să gîndesc altfel. Să fii frumos sau să fii puternic și totuși nici frumusețea nici puterea nu fac să fii iubit. Dragostea depinde de legi misterioase, de atracții ilogice și inexplicabile. De aș avea profilul lui Antinous, puterea lui Napoleon, bogăția lui Cresus, nimic din toate astea nu mi-ar putea da certitudinea după care tînjesc. Nu, oameni săraci, infirmi, modești au fost iubiți cu patimă. Există ființe pe care totul părea să le țină departe de dragoste și cărora dragostea le-a surîs din plin.

Și mereu revin la aceeași problemă : cum s-o fac pe Laure să mă iubească ? Cum să transform în dragoste sentimentul de stimă și prietenie pe care îl are pentru mine ? Cum să operez transmutația magică ? Prin ce miraculoasă alchimie să extrag diamantul din cărbune ? Sînt ca cineva care s-ar afla în apropierea unei minuni pe care trebuie s-o facă și, pentru a produce această minune, eu nu am decît dragostea mea. Ea trebuie s-o convingă pe Laure sau, cel puțin, să-i înduplece mila.

Mila ei ! Vai ! nu oare în asta constă toată speranța mea ? Cînd îmi va înțelege dragostea poate că va fi mișcată. Cine știe chiar dacă nu ajunge, din milă, să mă lase să cred că mă iubește ?

Pe mare. În aceeași zi. Noaptea trecută am avut un vis. Era peste ani... Eram foarte bătrîn, foarte bătrîn, infinit de bătrîn. Nu știu cum, dar îmi dădeam seama de această bătrînețe. Locuiam într-un oraș al cărui nume nu-l știu, într-o casă veche, foarte veche. Toate acestea, în mintea mea, erau îndepărtate, vagi, nelămurite, dar acest oraș trebuie să fi fost la malul mării. Stăruia un miros de sare și de iod și în acest miros, în acest iod, în această sare, trupul meu se conserva, se macera, se întărea, ca trupul unei mumii antice. Atmosfera în acest oraș era opacă și tulbure. Uneori, se auzeau valurile mării, apoi urma o tăcere. Și tot-uneori se auzea sirena îndepărtată și răgușită a vreunui vas invizibil.

Trăiam acolo în deplină singurătate. Nu ieșeam niciodată din camera mea și această cameră era veche, foarte

dărăpănată. Tapetul era rupt şi, pe alocuri, atîrnau fîşii de-a lungul peretelui. Camera era mobilată ciudat, cu mobile desperecheate. Se găseau acolo obiecte disparate şi stranii, a căror provenienţă nu o cunoşteam. Pe o masă a cărei lemnărie era mîncată îngrozitor de cării erau aşezate modele de vaporaşe. Erau de toate mărimile şi de toate formele. Unul dintre ele se asemăna cu cel cu care mă jucam cînd eram copil, în bazinul de la Tuileries. Alături se afla unul mai mare. Pe o pancartă aşezată în spatele lui era scris : *Amfisbenul*. Coca acestei jucării, vopsită în verde şi alb, era scorojită, complet acoperită de muşchi şi de alge, încrustată de scoici, ca o epavă care a stat mult timp scufundată. Ore întregi priveam acest vas minuscul. Uneori îl puneam pe genunchi şi-l legănam precum o hulă imaginară. Îl acopeream cu pulpanele halatului lung, înflorat cu care eram îmbrăcat şi ale cărui falduri bogate fîlfîiau în jurul trupului meu slăbit şi gîrbovit.

În îmbrăcămintea aceasta caraghioasă mă învîrteam de colo pînă colo în camerele pustii ale acestei case retrase. Descori mă urcam pînă sus, pe scară. De acolo mă aplecam pe balustradă şi ciuleam urechile. Aşteptam pe cineva. Deodată a sunat o sonerie îndepărtată şi răguşită. S-a auzit un pas în coridor şi l-am văzut apărînd pe bătrînul Feller. Era mult mai bătrîn şi mai gîrbovit decît mine, dar în ciuda vîrstei îşi păstrase un obraz trandafiriu şi avea ochi albaştri. Ca şi mine era îmbrăcat caraghios într-un halat cu flori şi avea un flaut sub braţ. S-a aşezat lîngă mine pe o canapea, ale cărei arcuri vechi scîrţîiau, apoi a scos din buzunar o medalie de argint şi a aşezat-o cu grijă pe o măsuţă dinaintea noastră. M-am aplecat ca s-o privesc. Pe faţă avea efigia unei femei foarte frumoase, coafată în stilul Imperiului al doilea [1]. Atunci Feller a dus flautul la gură şi a început să cînte o melodie săltăreaţă şi sacadată. Am recunoscut melodia. Era aceea care plăcuse odinioară contesei poloneze de care era îndrăgostit Feller. Eu ascultam cu un acut sentiment de ruşine şi inferioritate. Vai ! nu aveam în buzunar medalii frumoase, nu aveam flaut, nu ştiam nici o melodie şi, totuşi, ca şi Feller,

[1] Sub Napoleon al III-lea — 1852—1870. (N. tr.)

fusesem tînăr şi îndrăgostit. În clipa aceea m-am trezit; zorii îmi luminau cabina. Marinarii spălau puntea iahtului cu apă din belşug, şi apa curgea şuvoi pe geamul hubloului meu...

6 iulie. La Valletta. Insula Malta. Germon s-a închis în cabina lui ca să pregătească un articol de revistă. Soţii Subagny au mers cu Antoine la polo. D-na Bruvannes a rămas să citească. D-na de Lérins şi cu mine am plecat să facem o plimbare pe insulă.

Se găsesc la La Valletta trăsurele amuzante acoperite cu pînză, avînd perdele care se pot deschide sau închide, trăsurele ai căror cai iuţi şi nervoşi urcă vioi panta abruptă care duce de la port la oraş. Este curios, acest oraş, cu marile lui „hanuri", cu dughenele lui în acelaşi timp foarte italieneşti şi foarte englezeşti. Femeile din Malta poartă încă ciudata coafură numită „faldetta" care le acoperă capul ca o imensă scoică de stofă. Străbătînd străzile acestea am ajuns la străvechea uşă medievală la ieşirea din La Valletta.

Această uşă se deschidea în zidurile care, în acest punct, au sub ele un şanţ adînc. Imediat ne-am aflat în plin cîmp. Peisajul este destul de uscat şi de arid. În depărtare, marea scînteiază sub soare. I-am dat birjarului libertatea să ne plimbe unde vrea. Ne-a anunţat, într-o engleză pocită, că ne duce la San Antonio.

Am aflat curînd după aceea că San Antonio este unul din satele insulei. Nu prezintă nici un alt interes afară de o grădină destul de frumoasă. Această grădină este situată într-o cută a terenului care o apără de vînturile din larg. Canale mici întreţin răcoarea şi florile cresc din belşug. Duminica se cîntă acolo şi locuitorii din La Valletta se duc în grupuri să asculte muzica şi să se plimbe pe alei. Astăzi grădina este aproape pustie. Laure şi cu mine ne-am plimbat destul de mult. Mi se pare că acum pot să-i spun mai bine ceea ce simt. Fireşte, sînt incapabil să-i descriu dragostea mea în toată puterea ei, dar cel puţin o fac oare să întrevadă cît e de adîncă? Mă ascultă atentă şi binevoitoare, serioasă. Mă ascultă povestindu-i viaţa mea şi spunîndu-i ce loc a început să ocupe în această viaţă, cum

Pe mare. 10 iulie. Marea s-a liniștit și pot din nou să iau caietul gros al lui Neroli.

Am părăsit Malta pe o vreme foarte frumoasă și eram deja la mai mult de jumătatea drumului spre Candia cînd am fost asaltați de o rafală de vînt extrem de violentă. Apăruse subit. Spre ora nouă seara, marea a început să se dezlănțuie și *Amfisbenul* se tot înclina într-o parte și într-alta. D-na Bruvannes, soții Subagny și Gernon nu au rezistat mult și s-au dus în grabă în cabinele lor. Curînd Antoine i-a urmat, iar d-na de Lérins s-a retras și ea avînd puțină migrenă. Cum bătea un vînt destul de neplăcut, am coborît și eu să mă culc. Eram în pat și încercam să adorm cînd mi-am dat seama că ruliul creștea considerabil. În clipa aceea, au venit să închidă obturatoarele și hublourile. Nu încăpea nici o îndoială, noaptea se anunța dificilă. Valuri grele de apă se spărgeau, vîntul se înverșuna furios ; încercam zadarnic să adorm. Curînd vacarmul a crescut și mai mult. Se dezlănțuia o adevărată furtună. Mobilele au început să danseze. Un sertar de la comoda mea, pe care uitasem să-l închid, s-a prăvălit pe covor, răsturnînd pe jos batistele și șosetele. *Amfisbenul* era ca o casă bîntuită de stafii, plină de gemete ciudate și de zgomote stranii.

Am vrut să știu cum suporta Antoine această agitație și m-am îndreptat, nu fără greutate, către cabina lui. Era culcat pe pat, cu o carte în mînă, dar avea o mutră destul de jalnică. Părea speriat de faptul că încercarea prin care treceam dura atît de mult. Să mărturisesc că nu eram deloc supărat de îngrijorarea lui ? Eram puțin agasat de noile atenții cu care o înconjura pe Laure. Aceste atenții îmi trezeau vechile susceptibilități. Nu îmi plăcea să regăsesc în el pe acel Antoine „în formă" de odinioară. Îl preferam

pe celălalt Antoine, cel abătut și care se văicărea, cel cu care mă împăcasem. Așa încît privirea lui înfricoșată cu care mă întreba dacă cred că vremea proastă se va prelungi toată noaptea, m-a făcut să-l privesc din nou cu prietenie. L-am liniștit. Mediterana este o mare capricioasă. Se învolburează ușor dar se potolește la fel de ușor. Nu-i văzusem pînă acum decît zîmbetele, se cuvenea să-i iertăm poznele. În timp ce vorbeam, mă străduiam să-mi păstrez echilibrul.

După ce-am plecat de la Antoine m-am dus în cabina lui Gernon. Bietul de el era tare abătut. Agățat de un umeraș, mărețul lui costum verde făcea gesturi largi și se legăna ca o sperietoare, sub pălăria tiroleză care proiecta umbre ciudate și mișcătoare. Gernon mi-a pus întrebări pline de teamă. Noile împrejurări ale periplului nostru îi potoliseră entuziasmul maritim. Ghemuit în pat, părea că se posmogisc și pierduse din rotunjime. În realitate, era terorizat. Vocea lui de falset exasperată îi trăda tulburarea. Precis că ne scufundăm. Auzea scîrțîieli sinistre. Cum se va frînge coca, o să cădem la fund. Cum ne dăduse în minte să facem această călătorie blestemată ? Și bietul Gernon se lamenta cu o voce ascuțită, întreruptă de izbitura cadențată a valurilor ce se loveau de iaht. Groaza îl făcea să fie aproape elocvent. Se asemuia cu Ulise și catastrofa care ne amenința îi amintea naufragiile antice. Se și vedea agățat de o epavă, în voia valurilor și azvîrlit pe o plajă neprimitoare. Cel puțin existau centuri și colace de salvare ? Dacă am putea măcar să construim o plută !

Fără să mă gîndesc la aceste situații extreme, era totuși evident că marea se înfuria din ce în ce mai tare. Oscilațiile ruliului deveneau mai bruște și mai profunde. În covor, se săpau adîncituri sub pașii mei și alternau cu ridicături neașteptate. Astfel am ajuns pînă la cabina d-nei Bruvannes. Ca și a ei, cea a soților Subagny era închisă. La capătul culoarului, mi-am dat seama cu surprindere că cea a d-nei de Lérins era deschisă. Ușa la care uitase să pună cîrligul se lovea tare de perete. Poate că Laure era incapabilă să se scoale să închidă ușa ? M-am apropiat discret. Lumina era aprinsă. Am strigat-o. N-a răspuns nimeni. Am băgat capul pe ușă. Patul era gol. Însemna că se urcase pe punte ? Ce imprudență !

Am străbătut cu greu culoarul ţinîndu-mă de rampă şi m-am urcat pe scară. Una din cele două uşi care duceau pe punte era bine încuiată. Am împins-o pe cealaltă cu toată puterea. Vîntul îmi opunea o mare rezistenţă. Am ajuns afară, un suflu violent amestecat cu stropi de val m-a izbit şi m-a udat pe faţă. Iahtul înainta pe o mare foarte agitată care tălăzuia mase sumbre albite de spumă. Cerul negru, fără nor era înstelat în depărtare. Într-adevăr un spectacol minunat această furie a mării într-o noapte senină! Poate că d-na de Lérins se refugiase în salon? Mi-am dus într-acolo. În salonul gol era întuneric. Laure nu era nici pe puntea din spate. Foile cortului fuseseră luate. O lanternă mare japoneză, care fusese uitată şi pe care vîntul o sfîrîcase, se zbătea ca o pasăre prinsă de un fir.

Pe pasarelă, timonierul, cu ambele mîini pe roata cîrmei, supraveghea busola în habitaclu. Lîngă el comandantul, dl. Lamondon, scruta marea cu un ochi atent. Dl. Lamondon nu văzuse pe nimeni. Începusem să mă îngrijorez, cînd un gînd îmi veni în minte. D-na de Lérins era probabil la d-na Bruvannes. Această presupunere m-a mîhnit. Zăpăcit de vînt şi de ruliu, vroiam să intru să mă odihnesc puţin în camera hărţilor al cărei adăpost de geamuri se afla acolo, cînd am fost întîmpinat de un rîs vesel. D-na de Lérins era întinsă pe divan şi fuma liniştită o ţigară.

— Cum, dragul meu, nu mă complimentezi? Trebuie totuşi să mărturiseşti că am un aplomb de marinar! Ce vijelie! Aşa încît, pentru că mă plictiseam în cabină şi nu puteam să dorm, am venit să stau aici. Hai, aşează-te lîngă mine, dar nu mă privi, pentru că vîntul m-a cam ciufulit.

Mi-a făcut loc pe divan, trăgîndu-şi picioruşele goale în papucii de piele verde. Părul ei frumos, cu şuviţele de sfaţate şi zbîrlite, îi atîrna greu pe ceafă. Rochia, udată de stropii unui val, i se lipea pe genunchi. M-am aşezat lîngă ea şi am luat-o de mînă:

— Dar eşti udă leoarcă, Laure!

A început să rîdă:

— Da, e adevărat. M-a stropit un val grozav cînd m-am urcat pe punte şi m-a udat straşnic. Este chiar prima

sfidare pe care am primit-o din partea mării, dar nu mă tem de dînsa. Am străbătut deja de două ori Atlanticul — la ducere și la întoarcere. Am pățit mai rău în dreptul Terra Novei. Aici nu-i decît un vînticel, atîta tot. Și pe urmă uite ce călduț și plăcut este. Mi-e chiar prea cald.

A dat deoparte eșarfa cu care era înfășurată. Avea o rochie de stofă ușoară și aproape transparentă, prin care-i puteai ghici forma trupului. Papucul verde se cambra grațios pe piciorul gol. Afară vîntul sufla brutal, marea se umfla în valuri furioase. Această violență a elementelor contrasta ciudat cu fragila și delicata frumusețe a Laurei. Ah ! ce mult aș fi vrut să o iau în brațe, să o strîng la piept ! Și deodată am întins mîinile spre ea și am exclamat :

— O ! Laure, Laure, ce frumoasă ești și ce mult te iubesc !

Dacă vreodată în viața mea am fost elocvent, dacă vreodată am putut să exprim toată dragostea care umple sufletul unui bărbat, atunci a fost în noaptea aceea, în cămăruța aceea mică legănată de valuri. Uneori, vîjîitul vîntului era atît de puternic, încît îmi acoperea vorbele. Atunci Laure se înclina ușor spre mine ca să mă audă. În clipele acelea își ridica capul de pe pernița de piele pe care își sprijinea ceafa. Se apleca înainte. Părea că mă ascultă cu plăcere. Eram îmbătat de propria mea pasiune.

Ah ! ce ușurare era pentru mine, după atîtea săptămîni de șovăire și de tăcere, să-i vorbesc liber și înflăcărat. Laure mă asculta cu o figură atentă și zîmbitoare. În timpul acesta furtuna se înteța. *Amfisbenul* juca pe valuri înalte și dificile, apoi recădea greoi. Tăcusem și-i luasem din nou mîna în mîinile mele. Mîna d-rei de Lérins era înghețată. Frigul pătrunse deodată prin ușă în camera hărților. Zorile se apropiau, desigur. Laure a tremurat ușor și și-a strîns pe umeri eșarfa pe care și-o desfăcuse. A dus mîna la buzele mele și s-a ridicat de pe divan :

— Cred, dragul meu, că ar fi mai cuminte să ne întoarcem în cabinele noastre. Dar, înainte de a coborî, să vedem ce spune comandantul.

Se sprijinea de peretele camerei ca să reziste la ruliu și mi-a luat-o înainte pe pasarelă. Îi pusesem pe umeri un pled uitat pe divan și am înfășurat-o în el. Odată afară, urechile mi s-au umplut de vuietul vîntului. Era atît de

puternic, încît ne-am clătinat. Instinctiv, Laure s-a sprijnit de mine. Atingerea ei m-a înfiorat. Căpătînd curaj datorită întunericului am luat-o de talie ca s-o susţin mai bine. D-na de Lérins nu s-a dat la o parte. Era oare indiferentă la acest gest timid ? Îi făcea plăcere ? Nu i-am dat drumul decît atunci cînd am ajuns aproape de comandant. Secundul, dl. Bertin, venise şi el. Ne-am informat. Vîntul nu slăbea şi hula punea la o încercare grea vasul care înainta încet. Înaintasem puţin în timpul nopţii şi Creta era încă departe. Cît despre vijelie, nu părea să înceteze. Discutam toate acestea cînd o umbră şovăitoare a apărut pe pasarelă. Era Antoine Hurtin.

În lumina slabă a zorilor ce se iveau, el era verzui şi avea o figură descompusă. Avusese rău de mare. Furios, îl întrerupea pe comandant.

— Ia spune, comandante, o să mai dureze mult dansul ăsta ? Ştii, eu m-am săturat. Nu am putea să ne adăpostim undeva şi să aşteptăm să termine vijelia asta cinstită ?

Comandantul a explicat cum stăteau lucrurile. Cu viteza cu care mergea *Amfisbenul*, ar trebui vreo zece ore ca să ajungem în portul Candia, căci din nefericire starea mării nu părea să se îmbunătăţească. Antoine bătea din picior furios şi se crampona de umărul secundului Bertin.

— Trebuie totuşi să găsim o cale să scăpăm de toate astea. Nu putem să ne tot lăsăm zgîlţîiţi aşa. Facem o călătorie de plăcere, ce dracu !

Comandantul se scărpina la ceafă.

— Ar exista o cale, domnule baron ; să schimbăm ruta şi să ne întoarcem. Vasul ar fi mai apărat. Numai că... numai că există un mic inconvenient, pentru că atunci va-am întoarce cu spatele la Creta. Uitaţi-vă, priviţi numai, domnule baron...

Comandantul aprinse becul care lumina harta desfăşurată sub geamul pupitrului. Antoine a exclamat :

— Dar puţin ne pasă, domnule Lamondon, de Creta. Esenţialul este să terminăm cît mai repede cu legănatul ăsta. Ah ! eu unul m-am săturat şi dumneavoastră, nu, doamnă de Lérins ?

O rafală de vînt furios i-a smuls aproape pledul în care era înfăşurată şi i-a lipit de trup rochia uşoară pe

care o purta. Şi în acelaşi timp un val enorm spăla prora *Amfisbenului*, stropindu-ne cu spumă. Am susţinut-o pe d-na de Lérins. Văzindu-ne astfel, Antoine ne aruncă o privire răutăcioasă şi interesată. Familiaritatea gestului cerut de situaţie îi părea un indiciu că profitasem de această noapte răvăşită. I-am înţeles presupunerile. M-a cuprins o mare iritaţie şi o mînie înăbuşită. Privirea ironică a lui Antoine mă exaspera. D-na de Lérins îşi culegese pledul şi se înfăşura din nou. Se făcuse lumină pe pasarelă.

— Acum vă las. Este aproape ziuă şi cred că nu am o mutră prea reuşită. Nu am poftă să fiu văzută în detaliu, nici de un misogin ca dl. Hurtin.

Înainte de a mă fi oferit s-o conduc, Laure se îndreptase spre scară şi cobora rîzînd. M-am aplecat pe rampă. S-a întors, mi-a făcut un semn cu mîna. O clipă mai tîrziu dispăru. Pe pasarelă, Antoine se înverzea şi se albea. Comandantul s-a apropiat de el :

— Atunci, domnule baron, aşa rămînc...

Antoine a aprobat din cap. Comandantul a dat un ordin timonierului. Roata s-a învîrtit sub mîna lui. *Amfisbenul* se întorsese în direcţia vîntului.

L-am adus pe Antoine în cabina lui şi m-am dus să mă întind pe pat.

Marea s-a liniştit acum. Hula aproape că nu se mai simte. Vijelia a durat deci aproape treizeci şi şase de ore. Dimineaţa de azi a fost senină şi limpede. S-au deschis obturatoarele hublourilor. Uneori, un val mai colorează în verde-albăstrui rotundul lor de cristal luminos şi desenează din spumă nişte plete de sirenă în zbor. S-a făcut ordine în cabine. Scaunele au redevenit de treabă şi liniştite. Şosetele şi batistele mele au reintrat în sertar, care a fost aşezat la loc, în comodă. După harababura de astă-noapte avem o impresie plăcută de pace şi de odihnă. Terminîndu-mi toaleta, m-am urcat pe punte. La stînga noastră, pe direcţia orizontului se înfăţişează o linie albăstruie. Începem să întrezărim coasta Africii. Aceasta este rezultatul schimbării de rută a *Amfisbenului* fugind de furtună. A fost capriciul lui Antoine. În clipa asta îl văd pe Cernon care se îndreaptă spre mine făcînd gesturi largi din mînă. Ce o fi avînd de se agită ?

În curînd înțeleg semnificația gesturilor lui. Bietul Gernon a avut o profundă decepție. Întrebîndu-l pe dl. Bertin cînd ajungem în Creta, secundul i-a dat vestea modificării itinerarului de către Antoine și i-a spus că, peste cîteva ceasuri, în loc să abordăm la Candia, vom intra în lacul Tunis. Antoine a neglijat să-l prevină pe Gernon și acesta este furios. N-o să mai vadă Creta, și atunci ce o să se întîmple cu articolul despre săpăturile de la Cnossos și ruinele palatului lui Minos, pe care o mare revistă i le-a comandat ?

Or, este vorba de o sumă importantă și imputațiile lui Gernon iau o formă acută. Falsetul lui se ridică la un diapazon înalt. „Ah ! dacă nu sînt uimitori oamenii ăștia bogați ! Ce puțin le pasă, ce indiferenți sînt față de interesele altora ! Cred că totul le este permis ! Ce, își închipuie că nu avem ceva mai bun de făcut decît să-i distrăm ? Ce, presupun că trăim din favorurile lor ? Sînt într-adevăr niște egoiști fără margini. Alții să se aranjeze cum pot ! Li se pare că nimic nu este destul de bun pentru ei și destul de scump. De pildă grăsunului ăsta de Antoine Hurtin, cu neurastenia lui de petrecăreț, pe care ar fi lecuit-o cîteva dușuri bune, i-a trebuit să închirieze un iaht ca să-și plimbe mutrele de bolnav închipuit. Și dacă cel puțin ar fi politicos și atent ! Dar nu ! Totul pentru el, nimic pentru ceilalți !“

Și bietului Gernon nu-i mai trece. Da, halal de acest Hurtin care și-a năruit sănătatea făcînd chefuri și care și-a petrecut viața jucînd cărți, organizînd chiolhane, mergînd la vînătoare, curtînd actrițe și toate astea pe socoteala mătușii lui, pentru că a costat-o ceva bani pe dislinsa d-nă Bruvannes ! Asta o știe de la prietenii ei Subagny. Dealtfel, o s-o ruineze pînă la urmă, vlăjganul ăsta ! O avere cît de mare nu ar putea să reziste. Fără îndoială, d-na Bruvannes este bogată, totuși, nu-i prea ieftin să închiriezi un iaht ca *Amfisbenul* pe timp de două luni. Și Gernon socotește la cît revine o croazieră ca a noastră pe *Amfisbenul*, înșirînd locația, cărbunele, hrana și cheltuielile de tot felul. Sufletul lui de zgîrcit suferă de această cheltuială mare din jurul său și de care totuși profită într-o oarecare măsură. Dar acești bani îi aparțin d-nei Bruvannes și mă întreb dacă Gernon nu și-o fi închipuit

serios că dînsa nu i-ar disprețui avansurile. În acest caz, Gernon vede în cheltuielile lui Antoine un atentat la viitoarele lui interese personale. Apoi se întoarce la decepția lui și la ce rău îi pricinuiește schimbarea de rută din noaptea trecută. Să renunțe la Creta din pricina unui vinticel ! Ce laș ! Ce curcă plouată e dl. Hurtin ! Și Gernon, cu mutricica lui roz, ridată dar împrospătată de răul de mare, a uitat ce figură jalnică avea în cabină, ce teamă îi era la fiecare oscilație a ruliului, groaza lui comică de a nu se scufunda. Îmbrăcat iar cu costumul verde, afișîndu-și pălăria tiroleză, perorează disprețuitor împotriva grăsunului de Antoine, în timp ce la orizont crește, încetul cu încetul, în aerul limpede, coasta Africii apropiată și neașteptată.

Tunis, 13 iulie. Nimic nu pare mai puțin oriental, la prima vedere, decît Tunisul. Lacul mare cu ape netede care-l izolează de mare este lipsit de pitoresc. Văzut din port, Tunisul nu are înfățișarea unui oraș din cele *O mie și una de nopți.* În fața noastră se întinde un chei cenușiu și prăfuit. Ici și colo, cîțiva pomi uscați, docuri, barăci. Unde o fi Tunisul cel alb ?

Există, totuși, acest Tunis arab, dar se ascunde în spatele orașului european, în spatele orașului cu mari bulevarde, cu hoteluri, cu tramvaie. Există, dar, ca să pătrunzi în el trebuie să treci de poarta lui mare cu creneluri. În spatele acestei porți începe un ținut nou. Străzi înguste și zigzagate de-a lungul caselor albe alunecă sub pasaje acoperite, ajung la încrucișări de drumuri, se opresc în înfundături. Siluete drapate și înfășurate în voaluri circulă enigmatice și tăcute. În piețe însorite găsești legume și fructe... Măgărușii izbesc sonor cu copitele în caldarîmul ascuțit. Sunete de tobă și de flaut se aud din cafenelele închise. Este Tunisul burnusurilor și al voalurilor, Tunisul oriental și tainic, acela ce mai rezistă invaziei europene, acela ce se reduce la labirint și la bazaruri în întortocheata sukurilor [1].

Acest suk al Tunisului, dealtfel, nu mai este pur oriental. Mărfuri ieftine franțuzești, italiene și germane

[1] *Suk* = tîrg în țările arabe. (N. tr.)

se lăfăie insolent. Cu toate acestea, poți întîlni încă dughene atrăgătoare. Găsești aici covoare în culori vii și pitorești, stofe curios bălțate, voaluri subțiri, cu fir de argint sau papuci din piele tăbăcită, împletituri din fibre vegetale și parfumuri.

Fără îndoială, în umbra prăfuită și proaspătă a bazarurilor cu galerii lungi și boltite, toate lucrurile astea se însuflețesc și dobîndesc un farmec pe care nu l-ar avea la noi. Cîte ceva din vechiul Orient pe care îl trezesc în minte și îl continuă se mai află în ele și în jurul lor. Te fac să te gîndești la caravane, la palate, la minarete, la cupole, la săli de faianță, la dansuri, la grădini unde, în bazinul rotund al fîntînilor, plutesc trandafiri culeși. Au un nu știu ce tainic și atrăgător, ceva ciudat și îndepărtat. În ele sălășluiește un mister antic.

Probabil că aceasta a fost și sentimentul lui Laure de Lérins căci, în plimbările noastre prin sukuri, ea a cumpărat o mulțime de lucruri. Nu rezistă la farmecul sultănesc al unei eșarfe, la eleganța anumitor gandura-uri [1]. Surîde prima de aceste achiziții. Astă seară le-a înșirat toate pe punte. Părea că le privește cu o oarecare melancolie.

— De ce ești tristă, Laure ? am întrebat-o.

A întors capul spre mine. Ținea în mînă o eșarfă lungă și mlădioasă, țesută cu fir de argint. Adineauri, în micuța dugheană a sukului unde negustorul ni-l arăta, acest voal ni se păruse subtil și deosebit, el părea țesut la lumina lunii pe vreo terasă din Bagdad. Aici, sub lumina rece a electricii, devenea cu mult mai puțin atrăgător. Cu un gest descurajat, Laure i-a dat drumul din mîini. Voalul s-a tîrîit și s-a prăbușit ca un lucru mort.

Laure a suspinat :

— Ah, nu sînt tristă, dragă Delbray, totuși... În sfîrșit ! Ce vrei ! Astea sînt festele pe care ni le joacă imaginația. Crezi că ai găsit zaimful lui Salammbô și nu ai în mîini decît o cîrpă oarecare... Dar trebuie să știi lucrul ăsta mai bine decît oricine, visător incorigibil ce ești !

Mă privea cu un aer afectuos, tandru și melancolic. În depărtare, lacul Tunis sclipea sub cerul înstelat. Apele lui tulburi degajau un miros de bitum care se amesteca

[1] gandura = cămașă fără mîneci ce se poartă sub burnus. (N. tr.)

cu trandafirii din apropiere. Părcau a fi mirosul dragostei și al morții.

Tunis, 16 iulie. Mirosul de bitum al lacului Tunis este atît de puternic, încît ne-am hotărît să petrecem două zile la Kairuan. Chiar și Antoine a consimțit să ne însoțească. Orice ar spune și în ciuda văicărelilor, sănătatea lui se îmbunătățește văzînd cu ochii. Mănîncă, bea și doarme minunat. Această lună de viață maritimă l-a transformat. Nu mai este bolnavul, nici convalescentul de acum cîteva săptămîni. Începe să-i placă din nou viața. Și-a aprins iar trabucurile și și-a recîștigat încrederea în el pe care o pierduse. Din nou o face să roșească pe buna d-nă Bruvannes cu vorbele lui. Totuși, are încă pentru viitor intenții înțelepte și jură că nu va reîncepe felul de viață ale cărui excese și nebunii era să le plătească scump. Cu toate asigurările, tare mă tem că hotărîrile lui nu vor rezista la întoarcerea în Paris. Biata d-nă Bruvannes o să mai aibă poate griji de mamă-cloșcă și nu va trebui zadarnic să facă apel la întreaga influență a doctorului Tullier ca să-l supună regimului său pe acest pacient incorijibil. De aceea îl și privește cu un amestec amuzant de admirație și de groază. Admirația e pricinuită de recăpătarea puterilor lui Antoine ; groaza reiese din întrebuințarea pe care ar putea să o dea acestor forțe. Oricum, i-a revenit veselia într-atît, încît d-na de Lérins a trebuit să se arate foarte rece la glumele prea îndrăznețe pe care le făcea la adresa ei. El a priceput și nu pare să fie supărat pe ea. În tot timpul drumului de la Tunis la Kairuan a fost plin de atenții față de dînsa.

Puțin cam neplăcut, dealtfel, acest drum, pentru că în vagon era extrem de cald și pe parcurs nu se află nimic deosebit de atrăgător. Eram și puțin îngrijorați de noaptea pe care o vom petrece în Orașul Sfînt. Din fericire Kairuanul are un hotel suportabil. Este așezat nu departe de gară, în afara zidurilor orașului arab. O casă mare în stil francez, cu jaluzele verzi, în fața unei grădinițe amărîte în mijlocul cărcia stă, cam uscat, un bazin de scuar. Înăuntru am găsit camere mari, mobilate sumar, și în care am dormit, de bine de rău, după cină. De dimineață, toată lumea s-a

sculat devreme, dar, în ciuda acestei precauţii, era deja foarte cald cînd am pătruns în Kairuan prin poarta lui crenelată. Era copleşitor şi minunat.

Această poartă războinică duce la strada principală din Kairuan, singura în care se află cîteva mici magazine de gen european. Afară de strada asta, Kairuanul este o întortocheare nemaipomenită de străduţe încinse şi prăfuite, strînse între case care se încrucişează între ele, se întîlnesc. Uneori, apare neaşteptat cîte un capăt de zid sarazin înalt, care înconjoară oraşul şi apără moscheea lui antică şi venerată.

Am ajuns aici după ce am rătăcit prin sukuri şi am mers pe multe străduţe pustii. O curte mare pavată cu marmură albă te întîmpină după intrare, iar moscheea este dominată de un minaret pătrat care se înalţă spre cerul de un albastru dur. În faţa acestui minaret se întinde moscheea, cu cupolele ei asemănătoare unor căşti. În faţă are o galerie acoperită, de al cărei tavan de lemn sculptat sînt agăţate lanterne mari. Porţile sanctuarului dau în această galerie. Ele sînt foarte vechi şi dintr-un lemn foarte preţios.

Moscheea din Kairuan este moscheea coloanelor. Ele ţîşnesc din pavaj într-o mulţime armonioasă şi formează alei, şiruri. Sînt coloane de marmură verde, de marmură roz, de marmură roşie. Au proveniențele cele mai felurite : greceşti, bizantine sau romane şi au susţinut frontoane de temple, pridvoare de palate, bolţi de biserică. Unele au fost înfipte pe dos şi capitelurile lor le servesc drept bază. Unele chiar sînt atît de apropiate între ele, încît, dacă poţi să te strecori între fusurile lor, este semn că ai să ajungi în rai. Ele constituie misterul şi frumuseţea acestei moschei întunecoase şi tăcute, proaspete în umbra ei venerabilă, în care nu se aude alt zgomot decît lipăiala papucilor care clipocesc în picioarele noastre ca şi cum am merge pe apă. La fiecare pas te aştepţi să ţîşnească pavajul sclipitor...

La prînz, Gernon s-a arătat foarte mîndru că a putut trece proba strecurîndu-se printre coloane şi-i clipea din ochi d-nei Bruvannes, care se făcea că nu înţelege. Cît despre mine, nu am încercat să aflu dacă voi ajunge vreodată în rai. O suflet tulburat, te temi de prevestiri !

La apusul soarelui ne-am înfors la moschee și am urcat în minaret ca să admirăm panorama orașului. La picioarele noastre Kairuanul se întindea în cercul războinic al zidurilor lui. Își întinde dalajul alb al acoperișurilor așezate în terase, străbătut de șanțurile străzilor și de umflăturile domurilor curbe. În afara zidurilor, pînă la orizont, ondula un pămînt cenușiu și despuiat. Ici și colo, tufe de smochini cu spini. Dincolo o tabără de beduini cu corturile ei negre. Această priveliște îți lăsa o impresie nelămurită de singurătate. Și ce mîngîiere este zîmbetul unui chip iubit, sunetul unui glas prieten ! În timp ce toți ceilalți coborau scara minaretului, Laure și cu mine am rămas pentru o clipă singuri pe platformă. Atunci mi-am închipuit, după ce plecaseră, că nu îi vom mai întîlni niciodată. Parcă ar fi plecat pentru totdeauna și ne-ar fi lăsat în acest oraș străin. În curînd, după apusul soarelui, am fi plecat și noi. Prin străzile întortocheate am fi ajuns la vreo căsuță misterioasă și albă. Dar, deodată, de jos, am auzit glasul lui Antoine care ne chema.

17 iulie. Pe mare. Am părăsit Tunisul și mergem de-a lungul coastei Africii spre Alger. De acolo, proiectul este să vizităm cîteva porturi ale Spaniei și să încheiem croaziera cu insulele Baleare. După căldura puternică de la Tunis și arșița de la Kairuan, vîntul din larg ne înviorează în mod plăcut. Cortul mare al *Amfisbenului* ne apără de soare. Ne-am reluat locurile obișnuite. Gernon și-a uitat furia cretană și continuă să-i adreseze d-nei Bruvannes galanteriile lui obișnuite. Antoine și-a scos puștile din cutii și se distrează împușcînd pescărușii și păsări de mare.

Soții Subagny au început să se cam plictisească, deși dl. Subagny, ca să se distreze, și-a petrecut șederea la Tunis lăsîndu-se fotografiat ca șef arab de către mai mulți operatori ; dar este dornic să intre din nou pe mîna masorului său și a tratamentelor lui igienice obișnuite. Cît despre Laure, ea este de cele mai multe ori tăcută. Lîngă dînsa sînt cuprins de o nouă timiditate și de vechile mele temeri. Soarta mea se hotărăște poate, în aceste clipe, în gîndurile ei.

19 iulie. Alger. Am ancorat în radă, destul de departe de chei. Din locul unde ne aflăm, oraşul se desfăşoară în faţa noastră ca un amfiteatru — şi este foarte frumos! Văzut de pe mare, are ceva teatral şi triumfător. Îmi place acest aer de oraş cuceritor pe care-l are Algerul! Încetul cu încetul a înghiţit antica cetate barbarească, din care nu au rămas decît cîteva vestigii care se împuţinează zi cu zi; în port vechea moschee a Pescăriei şi, sus, casele albe din Kasbah. Această Kasbah, a cărei pată orientală o zărim de aici, este partea Algerului care ne atrage, pe d-na de Lérins şi pe mine. Am regăsit aici străzile înguste din Tunis şi din Kairuan, pline de colţuri misterioase, de pasaje secrete, dar la care se adaugă aici surpriza pantelor abrupte şi a scărilor neaşteptate. Ne-am plimbat prin acele locuri la umbra zidurilor văruite; am cutreierat străzile, atinşi în treacăt de cîte un burnus sau de cîte un voal; ne-am plimbat ţinînd în mînă ghirlande de flori de iasomie înşirate pe o aţă şi părînd nişte lanţuri vegetale. Era frumos şi cald. Florile pline de mireasmă se legănau pe degetele noastre. O clipă, ghirlandele noastre de flori s-au amestecat şi am fost legaţi de petale, legaţi de parfumuri.

Alger, 20 iulie. Pe cînd hoinăream sub arcadele străzii Bab-Azum, m-am ciocnit de un domn care hoinărea şi el, adulmecînd şi în persoana căruia am recunoscut cu stupoare pe prietenul meu Yves de Kerambel; da, întocmai, Yves de Kerambel. După exclamaţiile de rigoare, ne-am aşezat într-o cafenea din Place du Gouvernement. Nu ştiu dacă l-a transformat călătoria sau moştenirea bunei mătuşi Guillidic, dar nu-l văzusem niciodată pe Yves atît de vorbăreţ şi de expansiv. Mai întîi de toate a trebuit să ascult povestea împrejurărilor în care s-a stins d-na de Guillidic, apoi căutarea, din mobilă în mobilă, a testamentului defunctei şi găsirea preţiosului act, prin care Yves devenea unicul moştenitor a treizeci de mii de livre de rentă în obligaţii ale căilor ferate şi în acţiuni la Banca Franţei, precum şi posesorul unui domeniu considerabil, situat în împrejurimile Algerului. Ştiam toate acestea în linii mari din scrisoarea pe care Yves mi-o trimisese şi pe care o primisem la Neapole, dar manifesta o

plăcere atît de naivă să-mi detalieze ceea ce reprezenta marele eveniment al vieţii sale, încît nu aveam curajul să-l întrerup.

Ceea ce îl surprindea cel mai mult pe Yves de Kerambel în toată afacerea asta era acest domeniu algerian. Cum oare devenise mătuşa lui proprietara acestuia ? Cum oare această bătrînă doamnă sedentară şi care părea să nu se priceapă cîtuşi de puţin la afaceri dobîndise această vastă proprietate şi cum oare, de departe, fără cunoştinţe agricole şi comerciale, îl administrase cu o atît de deosebită dibăcie ? Căci Yves, după ce luase vaporul spre a-şi da seama personal în ce stare se afla noua lui proprietate, găsise exploatarea perfect prosperă. Buna mătuşă Guillidic, cu boneţica şi papiotele ei cenuşii, fusese un administrator colonial de prim ordin.

Toate acestea îl făceau pe Yves de Kerambel nemaipomenit de fericit. Dealtfel, era transformat. Nu mai recunoşteam în el micul boier de ţară de la Guérande, minuţios şi strîmtorat, cu pălărie de uşier şi redingotă de notar. Averea îl făcuse dintr-o dată să înflorească. Acum vorbea tare şi gesticula. Căpătase subit aplomb şi autoritate. De două săptămîni de cînd era la Alger, adoptase o ţinută cu adevărat colonială. Îmbrăcat tot în alb, ştia deja cîteva cuvinte în arabă şi nu jura decît pe Mahomed. Ce ar fi spus oamenii la Guérande dacă l-ar fi văzut aşa ?

I-am spus prietenește acest lucru. A început să rîdă. Guérande ! Pe cinstea lui că nu se va întoarce acolo ! Acum că era bogat, ce să facă în cocioaba aceea în care îşi petrecuse cei mai frumoşi ani din viaţă ducînd un trai de şobolan ? Ah, orice, dar de provincie se săturase ! Nici vorbă să se mai plimbe încetinel pe sub copacii de pe promenadă şi să mai joace écarté cu perceptorul. Nici gînd să se mai întoarcă în Bretania cenuşie, cu ceţurile şi ploile ei. Acum că gustase soarele Africii, nu mai vroia să audă de palida lumină a occidentului ! Ah, Guérande şi locuitorii ei, n-o să-l mai vadă niciodată ! Avea intenţia să închirieze o mică locuinţă la Paris, să se instaleze definitiv în Algeria şi să stea cînd la proprietatea mătuşii Guillidic, cînd la Alger.

Ascultam cu mirare discursurile entuziaste ale lui Yves de Kerambel. Îmi treceau prin minte cu mare

ințeală fel de fel de gînduri. Este deci adevărat că vine o clipă cînd, datorită anumitor împrejurări întîmplătoare, viața înflorește în tine și, dintr-o dată, te descoperi a fi altfel decît credeai, o clipă cînd un eveniment neprevăzut te face să ai revelația propriului tău eu. O ființă necunoscută cu dorințe noi se trezește în tine. De obicei, dragostea produce această transformare. Uneori, banii îndeplinesc acest rol pentru unii. Este cazul lui Yves de Kerambel. Cîțiva gologani de aur și este aproape alt om. Dar cu ce drept aș rîde de omul meu de la Guérande ? Situația în care mă aflu e asemănătoare cu a lui. Am întîlnit-o pe Laure de Lérins și inima mea a bătut mai tare, sîngele meu a curs mai năvalnic în vine, viața mea și-a găsit scopul. Între timp ieșisem din cafeneu și Yves de Kerambel m-a condus în port. Cînd am ajuns în apropierea radei mi-a spus :

— Ei, amice, nu este frumos ? Soarele ăsta, lumina asta,... și cînd mă gîndesc că fără buna mătușă Guillidic, mai mult ca sigur că nu aș fi cunoscut niciodată țara asta ! Și ce țară... pentru că, știi, există aici femei colosale și de toate culorile : spanioloaice, malteze, negrese, beduine, ca să nu-ți spun decît atît ! Merită să faci călătoria. Uite, dacă vrei, o să-ți fac cunoștință cu o mică kabylă [1]. Ai să vezi dacă mint. Nu, nu te inspiră ? Atunci, n-ai să mai refuzi să petreci cu mine o zi pe domeniul mătușii Guillidic. De acord, nu-i așa ? A ! ăsta e vaporașul tău, e grozav ! Drace !...

Eram pe chei. Yves de Kerambel arăta cu mîna *Amfisbenul* ancorat în radă și a cărui elegantă siluetă se desena pe cerul albastru și limpede.

Alger. 2 iulie. Yves de Kerambel a luat masa în seara asta la bordul *Amfisbenului*. De ce am acceptat să fac cu el excursia pînă la domeniul mătușii Guillidic ? Vizita nu mă amuză cîtuși de puțin și am fost aproape pe punctul să revin asupra promisiunii, dar bietul Kerambel ar fi fost dezamăgit. Ține să-mi prezinte semnele prosperității lui recente. Și pe urmă Antoine ar fi rîs de mine. De cîteva zile, mă tratează cu un amestec puțin enervant de ironie

[1] kabylă = locuitoare a Kabylici. (N. tr.)

și de milă. Simt, atunci cînd o însoțesc pe d-na de Lérins și îi fac cîte un serviciu mărunt, că Antoine mă plînge de „sclavia“ mea. Cînd Yves de Kerambel a vorbit în fața lui de scurta noastră absență, Antoine a făcut pe incredulul într-un mod exasperant. Nu mă vedea îndepărtîndu-mă, nici chiar pentru cîteva ore, de d-na de Lérins. Această atitudine m-a influențat mult în pripa cu care am acceptat invitația. Bărbatul cel mai îndrăgostit nu renunță niciodată în întregime la orice respect uman. Așa încît am avut prostia să doresc a-i dovedi lui Antoine că pot „să mă lipsesc“, cînd trebuia, de d-na de Lérins și am primit propunerea lui Yves. Iar Antoine, invitat să ia parte la expediția noastră, a preferat să rămînă pe iaht.

22 *iulie. Alger.* Yves de Kerambel îi vorbise ieri lui Antoine de niște scamatori la care îl dusese valetul Hassan. Antoine i-a adus, astă seară, la bord, după cină. După ce au coborît din barca ce i-a adus, s-au grupat pe punte. Erau cinci, de vîrste diferite și aparțineau, după cum ni s-a spus, unei confrerii de oameni cucernici care, în afară de talentele lor speciale, exercitau meserii onorabile. Deși făceau parte dintr-o asociație religioasă, nu disprețuiau cîștigul ce le revenea din ceremoniile lor. Aduseseră cu ei accesoriile necesare și s-au ghemuit în jurul unui *brasero* în care unul dintre ei a aruncat un grăunte de tămîie, în timp ce un altul bătea într-un fel de tobă. Apoi au început să facă niște incantații ciudate, psalmodiind un fel de cîntec răgușit și nazal. După un timp, cît au durat aceste rugăciuni și acest fum de tămîie, au deschis o cutie de carton în care se aflau niște scorpioni și unul din vlăjgani și-a oferit buza inferioară cleștilor acestor animale veninoase. Omul, dealtfel, nu părea să simtă nici o durere, ca și colegul lui care și-a străpuns brațele cu ace lungi, spre încîntarea echipajului de pe punte și care se așezase jur împrejurul nostru pentru a se bucura de acest frumos spectacol.

Între timp, cucernicii pregăteau o experiență mai serioasă. Pacientul era un vlăjgan negricios și bărbos. După ce și-a scos fesul, i-a apărut țeasta rasă proaspăt și, în această țeastă, unul din colegii lui a început să bată

cu ciocanul un cui gros și lung. De data aceasta jocul nu era doar respingător ci de-a dreptul oribil. Omul cu ciocanul bătea cu putere. Șiroaie de sînge începeau să curgă pe față și în barba pacientului care părea insensibil. În jurul lui, colegii se fîțîiau în sunetele din ce în ce mai puternice ale tobei. Atunci cînd cuiul a fost bătut bine, a fost chemat unul din marinari să-l smulgă, ceea ce nu a reușit să facă decît cu greu. După asta, omul cu cuiul, plin de singe, s-a dus să se așeze pe ciuci, în timp ce marinarii rîdeau și își dădeau cuiul din mînă în mînă...

Ședința se terminase. Atunci, acești posedați și-au ambalat scorpionii, brasero-ul, tamburina și barca ce-i adusese la bord i-a dus pe apa neagră și tăcută, spre Algerul iluminat, în fundul radei, de unde ne venea, prin aerul cald, mirosul molatic al iasomici...

Alger, 23 iulie. Miezul nopții. Noaptea era înfiorătoare, în ciuda luminilor îndepărtate ale cheiului și a stelelor de pe cerul minunat... Eram singuri pe punte, Laure și cu mine ; ea, întinsă pe șezlong ; eu, așezat lîngă ea. Am luat mîna lui Laure într-a mea. Nu și-a retras-o. Atunci, din nou, i-am vorbit de dragostea mea. I-am spus :

— Laure, te iubesc. Zilele trec ; timpul zboară. Te iubesc. Ce-mi pasă de ore și de zile ! Simt că trăiesc ceva mare și imuabil. Te văd ; ești aici. Fiecare din privirile mele îmi arată mai mult perfecția și frumusețea dumitale. Fiecare din privirile mele adaugă o imagine celor pe care ți le păstrez în memorie. Dragostea mea crește cu aceste gesturi, cu aceste atitudini și cuvinte, chiar cu tăcerea dumitale. Și totuși această tăcere nu este oare o gravă amenințare adusă speranțelor mele de fericire ? Aștept de la dumneata un cuvînt pe care nu l-ai spus, pe care n-ai să-l spui poate niciodată. Dar am dreptul să mă plîng, atîta timp cît mai am dreptul să sper ? Nu este deja o minunată favoare să consimți să trăiești pentru ochii mei ? Laure, te iubesc în perfecția și frumusețea dumitale.

Nu știu dacă vorbele mele au mișcat-o, dar mi s-a părut că mi-a strîns mîna. Mi-a răspuns cu o voce care tremura puțin :

— Te înșeli, Julien ; nu sînt perfectă. Teme-te, prietene, să mă așezi prea sus în gîndurile dumitale. Nu sînt

decît o femeie ca atîtea altele, ca celelalte, ca toate celelalte ; am micimile mele, frivolităţile mele, capriciile mele. Ca toate sînt slabă, crudă şi inexplicabilă. Ba da, ba da... O femeie oarecare, îţi spun eu. Numai imaginaţia dumitale m-a împodobit cu merite pe care nu le am. Trebuie să fii rezonabil, Julien. Trebuie să iei viaţa şi oamenii aşa cum sînt...

A oftat şi şi-a retras încet mîna ; apoi s-a ridicat şi şi-a sprijinit coatele pe lisă. În depărtare, luminile Algerului se stingeau. Doar felinarele cheiului îşi prelungeau în apa neagră reflexul. O mare tăcere apăsa întreaga radă. Vapoarele ancorate sau fixate la bord formau mase întunecoase. Nu departe de noi, un mare pachebot al Companiei Transatlantice — *Isly* — dormea greoi.

De pe cheiul îndepărtat, un cîntec ajungea pînă la noi, slab şi răguşit. Laure s-a întors către mine :

— Haide, trebuie să ne întoarcem, este tîrziu. La ce oră urmează să te întîlneşti cu dl. de Kerambel, mîine, la gară ?

Aveam întîlnire la şapte dimineaţa. Vom fi la Ben-Tahel la prînz, vom dormi acolo şi mă voi întoarce a treia zi după masă.

Laure mă asculta distrată. Părea preocupată. M-am uitat la dînsa. Privirile noastre se încrucişară şi m-a izbit o tristeţe în ochii ei. După ce a dispărut pe scara cabinelor, am fost pe punctul să fug după ea. Dacă această călătorie la Ben Tahel îi displace, de ce nu mi-a spus ? Aş fi renunţat cu plăcere. Dar, din păcate, în ce măsură poate să o intereseze că mă îndepărtez de ea pentru cîteva ore ? Şi totuşi, în seara aceasta, am simţit în glasul ei o tandreţe neobişnuită. Ah ! numai de nu mi-aş face speranţe deşarte !

Alger, 25 iulie. Trebuie să fiu calm. Ceea ce este nu poate să nu fi existat. În prima clipă, durerea mea a fost atît de puternică, decepţia mea atît de crudă încît am crezut că înnebunesc... Laure, ah, Laure, de ce m-ai lăsat să sper ?... Dar acum, vreau să îmi lămuresc durerea. De aceea, pe această pagină albă a caietului mare al lui

Nevoii, cu ochii plini de lacrimi, cu sufletul îndurerat, cu o mină care tremură, scriu.

M-am întîlnit cu Yves de Kerambel la gară, la ora fixată. Ne-am urcat într-un vagon în care eram singuri. Trenul a pornit. Yves îmi vorbește de Ben-Tahel și de felul cum își propune să mărească casa de locuit. Eu nici nu îl ascult. Gîndul meu este în altă parte. Am în ochi o singură imagine. Dealtfel, din toată călătoria aceasta, nu-mi aduc aminte nimic. Nu mai știu cum ne-am petrecut ziua. Din cînd în cînd, îmi scot ceasul și mă uit. Acele nu păreau să înainteze. În sfîrșit, a sosit seara și noaptea ; am dormit adînc. M-am trezit în zori. Cu valiza făcută, am așteptat nerăbdător clipa plecării.

Pe drum, am fumat nenumărate țigări, în timp ce Yves îmi lăuda farmecele femeilor algeriene și plăcuta lui metresă kabylă.

Cînd am ajuns la Alger, l-am depus pe Yves la hotelul lui, iar eu am coborît în port. În timp ce așteptam o barcă care să mă ducă la bordul *Amfisbenului*, priveam rada străbătută de ambarcațiuni. Un mare remorcher arunca spre cer un fum gros, pe coșul lui îndesat. Am observat că pachebotul *Isly* plecase. Dar ce-mi păsa de *Isly*, de acest remorcher și de toate celelalte vase ! Nimic nu exista pentru mine decît *Amfisbenul* pe care-l zăream la locul unde era ancorat. Îmi apărea ca ceva misterios și admirabil. Din barca în care luasem loc, mi se părea nemăsurat și îndepărtat. Cei doi vîslași care mă conduceau se străduiau zadarnic ; aveam impresia că nu ne apropiem și că nu vom ajunge niciodată. Încă o dată, mi-am scos ceasul. Era ora două după amiază. În sfîrșit, barca a acostat la scară. Karderel, marinarul, a prins cangea de scîndura bordajului și m-a ajutat să mă urc.

Sub cortul de la intrare nu era nimeni, nici d-na Bruvannes, nici soții Subagny, nici Gernon, nici Antoine. Șezlongul în care stătea de obicei d-na de Lérins era gol. Fără îndoială, toată lumea se dusese să se plimbe. M-am îndreptat spre scara cabinelor și, pe drum, m-am întîlnit cu secundul, dl. Bertin. S-a informat dacă am făcut o călătorie plăcută. Era să-l întreb unde era d-na Bruvannes, cînd l-am zărit pe Gernon, care venea spre noi. Dl. Bertin a plecat. În timp ce se apropia Gernon, am avut impresia

nelă că s-a „înfiripat ceva". Faţa mică şi zbîrcită a lui Gernon avea o expresie zeflemitoare şi misterioasă. Îmi întinsese degetele lui uscate şi tari şi mă privea cu un aer atît de şiret, încît i-am spus încurcat :

— Bună ziua, dragă domnule Gernon. Ei, nimic nou pe aici ?...

Gernon a făcut o strîmbătură în chip de zîmbet :

— Nimic nou ! Ba da, ba da...

Se fandosea şi îmi savura nerăbdarea. Tare mi-ar fi plăcut să-i iau de guler şi să-l scutur în costumul lui verde. A reluat :

— Ba da, domnule Delbray, sînt lucruri noi şi am chiar să-ţi dau o veste care o să te necăjească, aşa cum ne-a necăjit pe toţi.

S-a oprit. Inima a început să-mi bată puternic. Ştiam că era vorba de d-na de Lérins. Era oare bolnavă ? Vreun accident ? Gernon a continuat :

— Da, *Amfisbenul* nu mai este de aci înainte decît o navă de mîna a patruzecea, un ponton anonim. Şi-a pierdut cea mai frumoasă podoabă ; este lipsit de cea mai graţioasă pasageră a sa.

În ciuda tonului glumeţ al lui Gernon, am simţit că pălesc. O spaimă de nedescris mă strîngea de gît. Am strigat cu brutalitate :

— Dar vorbeşte odată, Gernon ! D-na de Lérins...

A rînjit :

— Calmează-te, calmează-te, dragă Delbray. Nimic grav, te asigur. O simplă contrarietate. Fermecătoarea d-nă de Lérins nu mai e cu noi. A plecat...

— A plecat !...

— Da, a plecat... chiar astăzi, la ora unu.

— A plecat unde ?

— Păi, în Franţa, la Marsilia. S-a îmbarcat pe pachebotul care era aici, ştii, *Isly*...

Cu degetul Gernon arăta, în radă, un loc gol pe apă, sub soare :

— A pretins că a primit o telegramă care o chema urgent. Ştii, bătrîna mătuşă, călugăriţa, despre care spunea poveşti atît de hazlii. Ei bine ! se pare că bătrînica e foarte bolnavă. Fapt este că d-na de Lérins a trimis să i se reţină o cabină pe pachebot şi pur şi simplu ne-a părăsit.

Gernon a adăugat perfid :

— Este păcat, o cuconiță atît de drăguță și de care eram cu toții puțin îndrăgostiți, și dumneata, Delbray, și simpaticul Subagny, și eu, și Antoine Hurtin. Dl. Hurtin este dezolat...

La numele lui Antoine și la clipirea din ochi a lui Gernon mi s-a luminat subit mintea. Antoine ! Ceva îmi spunea dintr-o dată că el nu era străin de hotărîrea bruscă a Laurei, că din cauza lui plecase. Dintr-o dată anumite purtări ale lui Antoine îmi apărură într-o lumină nouă. Ah ! mizerabilul ! Cît de stupid fusesem să mă las indus în eroare de declarațiile și de mofturile lui ! Deja avusesem vagi bănuieli că uneltea ceva, dar acum adevărul îmi apărea. Nu pentru mine o invitase pe Laure pe iaht ; pentru el. Și am fost pentru a doua oară înșelat de perfidia lui ! După micuța Sirville, d-na de Lérins ! Da, cu mine făcuse pe misoginul și pe blazatul. Da, o invitase la bord ca să aibă la îndemînă o plăcută „distracție" în timpul călătoriei ! Fără îndoială, găsise că prețioasa lui sănătate era destul de restabilită ca să încerce să guste din acest fruct ales ! Și-i cunoșteam destul teoriile de husar, disprețul față de femei, față de prietenie, ca să fiu convins că nu ezitase să-i întindă Laurei o capcană, să se folosească de șiretlicuri, de violență sau s-o ia prin surprindere. Faptul că lipseam i se păruse desigur favorabil realizării proiectelor lui. Fără îndoială că Laure rezistase acestor atacuri, dar, jignită de procedeul nedemn, nu mai voise să stea în continuare în tovărășia acestui bădăran. Atunci părăsise iahtul și profitase de primul pachebot care pleca ! Dar de ce nu așteptase să mă întorc ? De ce ?

Brusc l-am părăsit pe Gernon și am coborît în goană scara cabinelor. Ușa cabinei lui Antoine era întredeschisă. I-am dat vînt și am intrat.

Antoine era întins pe cușeta lui. Fiind extrem de cald, își scosese o parte din haine și se odihnea, pe jumătate gol, fumînd o țigară. La vederea acestui trup voinic de om care gustă din plin plăcerile vieții, m-am înfuriat și mai tare. M-am năpustit spre Antoine și l-am zgîlțîit puternic de braț. Cuvintele mi se sugrumau în gît :

— De ce a plecat Laure ? Ce i-ai făcut ? Dar răspunde, răspunde odată.

Ranchiuna pe care o resimțisem odinioară față de Antoine în legătură cu Etiennette Sirville se împietri cu supărarea de acum. Antoine se desprinsese din strînsoarea mea și se așezase pe pat. Azvîrlise la celălalt capăt al cabinei țigara aprinsă care căzu pe covor. Cu un gest brusc, am stins-o călcînd-o în picioare.

— Ei, asta e ! ești nebun ? Ce ți-a venit ? D-na de Lérins... Dar ce știu eu de ce a plecat ? Ce, m-ai rugat s-o păzesc ? Nu trebuia să te duci ca bezmeticul după imbecilul ăla de Kerambel. Ei bine, da, d-na de Lérins a plecat. De ce ? Pentru că a avut poftă să ne lase masecă, pentru că beneficiase destul de compania noastră. Trebuia să te aștepți, dragul meu, și nu să fii atît de mirat, fir-ar să fie ! Dealtfel, nu este un motiv să faci atîta tărăboi. Este vina mea dacă frumoasa Laure a șters-o ? Sînt sigur că l-ai întîlnit pe canalia aia bătrînă de Gernon căruia i-ai trecut ridichea ieri cu privire la purtările lui ridicole față de mătușa mea. Așa încît, pentru ca să se răzbune, trebuie să fi inventat vreo răutate și să-ți fi povestit că d-na de Lérins a părăsit *Amfisbenul* din cauza mea. Ei bine, te previn că mergi pe o pistă greșită. Din cauza mea, d-na de Lérins, vezi să nu, păi din cauza ta, numai a ta, a plecat !

Antoine coborîse din cușetă și se plimba în lungul și largul cabinei gesticulînd. Era pe jumătate înfășurat într-un halat. Picături mari de sudoare străluceau pe pieptul lui gol. S-a oprit în fața mea și m-a măsurat cu dispreț :

— Da, din cauza ta, ți-o repet. Nu vrei să înțelegi că numai pe tine trebuie să te învinuiești de această fugă ? Da, numai pe tine. Dacă e de închipuit așa un nătărău. Dar nu este de lemn nici d-na de Lérins. Se săturase de această croazieră platonică. Am fost de douăzeci de ori pe punctul să te previn de primejdie. Dar nu m-ai fi crezut. Un om inteligent și rafinat ca domnul Julien Delbray să creadă ceea ce îi spune un afemeiat ordinar ca Antoine Hurtin ? Și apoi, hotărîsem să rămîn neutru în afacerea asta. Făcusem destul pentru tine oferindu-ți o șansă, fir-ar a... de treabă ! este un dar frumos, trebuie să recunoști.

Și-a șters fruntea cu mînecа și a continuat :

— Cum, o femeie tînără, drăguță, liberă, care te simpatizează — a dovedit-o acceptînd călătoria absurdă pe care a făcut-o ! — o femeie care te iubește și care, în fond,

nu ar fi avut nimic împotrivă să fie iubita ta. Timp de două luni îți petreci zilele cu ea ; timp de două luni dormi la douăzeci de pași de tine și, după aceste două luni, nu ai depășit faza preliminariilor ! Niciodată nu încerci în mod serios să termini o treabă. Nu : discursuri, suspine, melancolii și așa și pe dincolo ! S-a săturat mititica. Femeilor nu le plac nehotărîții, timizii. Ți-o arată și degeaba. Trebuia, încă din a treia seară, să te duci la ea în cabină. Ar fi suspinat, s-ar fi apărat. Ar fi plîns sau ar fi rîs, dar ar fi fost a ta, imbecilule ! În loc de toate astea o plictisești cu jurăminte de licean ! Ah, dragă Julien, ce gafă, ce gafă ! Și nu este nimic de făcut, știi asta. Ai pierdut ocazia, ai pierdut partida. Depuneți miza, domnilor, merge cartea neagră.

Ceva îmi spunea că Antoine avea poate dreptate, dar modul său de a vorbi mă jignea profund. M-am repezit la el :

— Tacă-ți gura, dar taci odată.

A dat din umeri și a reluat :

— Degeaba te răzvrătești, asta este și, în fond, nu ai putea să-mi spui că nu-i așa. Știu că poți oricînd să mă faci cinic. Cinic, poate, și, să-ți spun drept, nu am de gînd să neg. Dimpotrivă, mă laud cu asta. Prefer să fiu un cinic și să am femeia care îmi place decît să fiu un delicat și să-mi scape printre degete cea pe care o iubesc. Ah ! dacă aș fi fost în locul tău, lucrurile nu s-ar fi petrecut astfel. Ar fi trebuit pînă la urmă, de voie, de...

O imagine cumplită mi-a străbătut mintea. Laure și Antoine înlănțuiți. Mi-am ascuns fața între mîini. Antoine m-a bătut pe umeri. Mi-am ridicat privirea. Se uita la mine cu tristețe :

— Ce vrei, sărmane prietene, asta este, dar, încă o dată, îți dau cuvîntul meu de onoare că nu am nici un amestec în ceea ce s-a întîmplat. Și asta spre lauda mea, fie spus foarte sincer. Îmi plăcea grozav micuța d-nă de Lérins. Ei bine, da, cu toate hotărîrile mele lăudabile, sînt incorigibil. Ah ! îmi plăcea mult micuța doamnă Laure și, totuși, nu i-am spus un cuvîntel, înțelegi, nici un cuvîntel. Și turbam cînd te vedeam atît de nătărău cu ea. Așa că felul cum ai venit la mine, reproșurile tale, bănuielile

tale m-au mîniat al dracului. Hai, iartă-mă că ţi-am vorbit cam brutal. Cel puţin nu eşti supărat pe mine, spune ?

Am făcut un semn că nu. Eram zdrobit. Mi se învîrtea capul. În cabina lui Antoine era o căldură sufocantă. În timp ce străbăteam culoarul clătinîndu-mă, am auzit-o pe d-na Bruvannes care mă chema. Deschisese uşa ei şi îmi întindea un plic :

— E pentru dumneata, Julien. Te-am căutat. Nu erai nici în salon. Dl. Gernon mi-a spus că tocmai te-ai întors. Ţi-a spus, nu-i aşa, de plecarea drăguţei noastre prietene? Da, o telegramă din Franţa. A trebuit să ia pachebotul de la ora douăsprezece, iată o scrisoare pe care m-a rugat să ţi-o dau.

Am luat scrisoarea pe care mi-o întindea. Îmi tremura mîna. Am bolborosit o vagă mulţumire şi m-am urcat pe punte. M-am refugiat în salon. Era pe jumătate întunecîc, din pricina storurilor lăsate. Tolăniţi într-un fotoliu, dl. şi d-na Subagny îşi făceau siesta obişnuită. Dl. Subagny dormea cu capul aplecat pe piept. Dînsa, cu ceafa sprijinită de spătar, sforăia zgomotos. Am rupt plicul. Iată ce am citit. Transcriu scrisoarea ca să mi-o imprim mai bine în memorie. Nu este ca verdictul soartei mele ?

„Dragă prietene,

Cînd ţi se va da această scrisoare, voi fi deja departe. Nu fi prea supărat pe mine că te-am părăsit aşa, cam brusc şi că am şters-o mai mult decît englezeşte, „în stil american". Dar de ce să continuăm o experienţă inutilă ? Ţi-am promis să fiu sinceră cu dumneata ; mă ţin de făgăduială. Nu te iubesc, Julien. Am crezut că te voi putea iubi, am crezut chiar, pentru o clipă, că te iubesc, dar îmi dau seama acum că m-am înşelat. Am fost foarte aproape de dragoste ; dragostea nu m-a vrut. Îmi rămîne prietenia, dar simt că prietenia mea nu ţi-ar ajunge şi eu nu îţi pot oferi mai mult. Am fost totuşi pe punctul, Julien, să fac ceva mai mult pentru dumneata. Serile trecute, în ultima seară, în timp ce îmi vorbeai de dragostea dumitale şi m-ai luat de mînă, am fost pe punctul să te las să mă strîngi în braţe. Dacă buzele dumitale le-ar fi căutat pe ale mele, nu ţi le-aş fi refuzat. Noaptea era întunecoasă, ceasul singuratic. Aminteşte-ţi, Julien. Da, mi se părea

loaial să-ți ofer această despăgubire. Aș fi vrut să compensez astfel faptul că ai renunțat la prietena mea Madeleine de Jersainville. Ce vrei, așa sînt eu, am sentimentul dreptății ! Este poate un semn că nu sînt făcută pentru dragoste. Să nu regretăm nimic, prietene. Nu trebuie să regretăm nimic. Dealtfel, toate astea nu erau scrise pe drapelul iahtului nostru ? Privește-i amfisbenul, brodat în aur pe fondul roșu. Cu capetele lui opuse, nu însemna el oare că destinele noastre nu se vor uni niciodată cu desăvîrșire ? În ce o privește pe mătușa mea, călugăriță, este cu adevărat bolnavă. Telegrama ei mi-a servit drept pretext față de mine însămi, dar nu am inventat-o ; nu știu să mint, Julien.

LAURE DE LÉRINS."

După ce am citit această scrisoare, am simțit că mă pătrunde o mare răceală. Ceva murise în mine. Am înțeles că nu voi mai avea niciodată nici dorință, nici voință, că nu voi mai încerca niciodată să înving nehotărîrea mea înnăscută, că totul se terminase pe veci, că nu mai eram decît umbra unui om. Intram de aci înainte definitiv în categoria oamenilor de prisos, a oamenilor nedeslușiți, vrednici de milă și ridicoli, a căror viață nu și-a găsit încununarea în realizarea unui țel. Nu simțeam nici mînie, nici regret, ci o profundă oboseală. Am vrut să mă ridic, dar nu am putut. În fotoliile lor, dl. și d-na Subagny își continuau lunga lor siestă. Capul d-lui Subagny i se legăna pe piept. D-na Subagny nu mai sforăia și se odihnea într-un somn profund. Era cald. Ca și ei, aș fi vrut să adorm spre a nu mă mai deștepta.

27 *iulie*. *Pe mare*. Umblu încoace și încolo, mănînc, mă plimb pe punte. Aud vorbindu-se în jurul meu. Răspund chiar, atunci cînd mi se vorbește. Chiar ieri, Gernon mi-a dat să citesc în manuscris articolul lui despre săpăturile din Cnossos. De la ieșirea lui Antoine, a renunțat să-i mai facă d-nei Bruvannes curte. Am vorbit îndelung despre Feller. Cum îl mai uitasem ! Așadar există ! Feller, numismat, strada Condé. Există deci o stradă Condé, un cartier al Odeonului, un oraș al cărui

nume este Paris ! Deodată, m-am gîndit din nou la apartamentul meu din Rue de la Baume, la prietenul meu Jacques de Bergy. L-am revăzut în atelier, înconjurat de delicatele lui statuete. Dintre ele, una se desprindea și începea deodată să crească. Era voalată, dar, sub vălul care o acoperea, îi recunoșteam forma. Subit draperia se dădea în lături și o zăream pe Laure. Era goală. O învăluiam toată cu privirea. Îi vedeam picioarele lungi și suple, pîntecul armonios, bustul tînăr, sînii și mă cuprindea, privind-o, o violentă, o dureroasă dorință. Da, ceea ce regretam cu furie nu era dragostea ci trupul ei și toate tainele acestuia. Aș fi vrut să-i ating pielea, să-i respir mirosul. Ce mi-ar fi păsat dacă mă iubește sau nu ? Lunga, timida, marea dragoste ce i-o purtasem se risipise. Ceea ce îmi rămăsese era o dorință violentă, brutală, pasionată, animalică, o dorință care m-ar fi făcut să mă arunc asupra ei, cu mîini hulpave și buze lacome.

Dar curînd, am recăzut în apatia mea. Atunci, am simțit un chin groaznic, nelămurit, profund, un chin a cărui cauză păream să o fi uitat. Aș fi simțit nevoia să fiu compătimit, consolat. Un chip mi-a apărut în disperarea mea, blîndul și drăguțul chip al Germainei Tullier. Am revăzut seara de dansuri spaniole ; am revăzut-o pe Madeleine de Jersainville aplaudînd sumbrele balerine.

M-am gîndit la dumneata, mamă. Spre dumneata mă voi duce să caut adăpost, cînd *Amfisbenul* mă va readuce în Franța. Dar ce durere am să-ți pricinuiesc ! Am să simt privirea dumitale blîndă întrebîndu-se cu îngrijorare despre tristețea mea taciturnă și nu am să-ți mărturisesc nimic din chinurile mele mute. De ce să tulbur această liniște stoică ? Dumneata care te-ai sacrificat pentru libertatea mea, care ai renunțat pe jumătate la mine, pentru ca să aparțin mai mult vieții și dragostei, de ce trebuie să afli că sacrificiul, că renunțarea dumitale au fost zadarnice ? De ce să-ți mărturisesc că am trecut pe lîngă marea aventură a soartei mele ? Și totuși am crezut, pentru o clipă, că avea să se îndeplinească, în seara aceea cînd, în camera mea din vechea dumitale casă de la Clessy, am simțit că o iubeam pe Laure de Lérins.

29 iulie. Pe mare. Am petrecut o zi la Oran. Acum, *Amfisbenul* se îndreaptă spre Malaga. Într-o săptămînă totul se va sfîrși. De la Oran, i-am scris mamei ca să-i anunț vizita mea la Clessy. Am fost pe punctul să-i scriu și d-nei de Lérins, dar ce aș fi putut să-i spun ?

Pe mare, în aceeași zi. Amfisbenul gonește cu repeziciune pe o mare calmă. După prînz, am coborît în cabina mea. Am nevoie de singurătate, de liniște. Din culoar, în trecere, am aruncat o privire în cabina în care stătuse Laure. Ușa era deschisă. Jupineasa d-nei Bruvannes închidea dulapurile, așeza lucrurile la locul lor. Ochii mi s-au umplut de lacrimi.

În aceeași zi. Vom fi astă seară la Malaga. Deja patru zile ! Mi-am amintit din nou ultima zi și ultima seară la Alger. Am rătăcit prin oraș ca un suflet blestemat. Ah ! înțeleg acum adevăratul sens al acestei expresii ! Nu aș fi putut suporta compania lui Antoine, nici pe cea a d-nei Bruvannes, a soților Subagny sau a lui Germon. Cum era o căldură îngrozitoare, nimeni, din fericire, nu mi-a propus să coboare pe pămînt cu mine. Alger ardea literalmente, în ziua aceea. Domul moscheei Pescăriei părea să se topească în aerul încins. Am luat o mașină și m-am dus la grădina Essai. Era pustie. Am umblat pe un pămînt tare și crăpat și m-am plimbat îndelung pe o alee de copaci ciudați, niște baobabi cred. Am stat mult timp în fața unui tufiș de Bougainvillée, privind prostește florile purpurii. Apoi, m-am întors în oraș. Am continuat drumul pe jos. La un negustor arab m-am oprit din nou. Era un bătrîn cu barbă albă. Mi-a arătat covoare care nu mă interesau. stofe, portofele de piele. Pînă la urmă, nu știu de ce, am cumpărat un flaconaș de sticlă cu esență de trandafiri. Apoi, m-am urcat la Kasbah ; m-am suit și am coborît pe niște scări, am străbătut străzi înguste. M-am atins în trecere de bărbați îmbrăcați în burnus și de femei voalate. Aerul era plin de un miros de piatră caldă, de usuc, de fripturi, la care se adăuga o mireasmă vagă de iasomie. Mi s-a părut că recunosc într-un trecător

pe unul din posedaţii care se urcaseră la bordul iahtului, acela care bătea într-o tobă, în timp ce colegii lui mîncau scorpioni şi lăsau să li se înfigă în ţeastă, cu ciocanul, un cui lung. Ah ! acest cui, mi se părea că îi simt vîrful în capul meu greu ! Aveam o migrenă atroce care mă strîngea de tîmple.

După ce am cumpărat la un farmacist un caşet de aspirină, m-am trezit că stau la masa unui restaurant, în fundul unei săli aproape goale. Aveam în faţa mea o sticlă de şampanie frapată şi o farfurie plină. Am golit sticla aceea, apoi alta. Migrena îmi trecuse. Mă simţeam chiar bine. Singurul lucru care mă incomoda era că şiroia transpiraţia pe mine, din pricina căldurii nemaipomenite. Afară de această impresie neplăcută, nu sufeream. Odată ieşit din restaurant, am mers la voia întîmplării. Curînd, m-am trezit din nou pe strada Bab-Azum. Se lăsase noaptea, mulţimea circula prin faţa dughenelor luminate. Mergeam fără să mă gîndesc la nimic şi aş fi continuat această plimbare la nesfîrşit, dacă nu m-ar fi strigat o voce şi în acelaşi timp o mînă nu s-ar fi aşezat pe umărul meu. L-am recunoscut pe Yves de Kerambel.

Venise, după masă, la bordul *Amfisbenului*, să-şi ia rămas bun de la mine şi să-i facă o vizită d-nei Bruvannes. Dînsa îi spusese că eram pe uscat. Ce noroc că mă întîlnea ! Tot vorbind, Yves m-a atras într-o cafenea. Am observat atunci că era urmat de un personaj ciudat, care purta un fes, era îmbrăcat cu un costum murdar şi avea la gît o cravată ţipătoare ; mi l-a prezentat pe ciudatul lui acolit. Era valetul Hassan, un băiat util de care îmi mai vorbise şi care i-o descoperise pe mica lui kabylă. Hotărît lucru, nu puteam să plec de la Alger fără să văd această drăguţă sălbăticiune. Trebuia să cunosc puţin şi femeile de pe acest meleag, ce dracu ! În timp ce Yves vorbea, Hassan, în semn de aprobare, îşi scutura fesul şi rîdea arătîndu-şi dinţii albi, contrastînd puternic cu obrazul smead.

De ce i-am urmat pe Yves de Kerambel şi pe Hassan ? Nu prea ştiu. Cred că preferam orice decît să fiu din nou în cabina mea singuratică de pe *Amfisben*. Şi apoi Yves mă luase de braţ şi mă trăgea după el. Vorbea tare şi gesticula. Nu ascultam ce spunea, dar îl urmam docil. Traversasem Place du Gouvernement, o luasem de-a lungul

moscheei Pescăriei și intrasem într-o rețea de străzi înguste. Acest cartier al vechiului Alger era aproape pustiu la ora aceea. Uneori, printr-o perdea de pînză grosolană, se zăreau luminile unei cîrciumi, a vreunei „bombe" marinărești. Portul apropiat impregna aerul cu mirosuri marine. Yves a început să îngîne refrenul unui cîntec breton. Îl auzisem odinioară, repetat de pescarii de la Croisic și de la Pouliguen... Îl cîntasem și cu pe cînd fugeam pe dunele coastei sau cînd mergeam în echilibru pe potecuțele care despart pătratele de apă roz sau cenușii ale bălților sărate ; îl fredonasem în vechea grădină părăsită de la *Lambarde*, în pădurea ei de stejari pitici ; îl cîntasem de răsuna scara mare, culoarele lungi și camerele pustii ale anticei case cu obloanele trase. Într-o seară, i-l fredonasem d-nei de Lérins, în barca ce, de pe cheiul de la Neapole, ne aducea înapoi spre *Amfisben*. Kardorel, marinarul care s-a născut la Piriac, surîsese cînd m-a auzit murmurîndu-l. Laurei îi plăcuse veselia lui ușor melancolică. Ce departe erau toate acestea, ce departe era totul, în seara aceasta.

Hassan se oprise în fața unei uși și lovea puternic în canatul ei cu pantoful. Era o ușă mare cu cuie aparente și ferecată solid. Casa se afla în fundul unei străduțe sordide. Așteptam cu picioarele într-un șuvoi de apă. După un anumit timp, ușa se întredeschise și se văzu o dîră de lumină. Hassan a spus cîteva cuvinte în limba arabă și ușa s-a deschis de tot. O femeie bătrînă s-a lipit de perete ca să ne facă loc să trecem. Hassan i-a luat din mîini lampa de aramă și a înaintat ca să ne lumineze drumul. Am urcat așa, unul după altul, treptele unei scări dărăpănate. Ajunși sus, o draperie s-a dat la o parte și am pătruns într-o încăpere destul de spațioasă. De jur împrejur erau divane acoperite cu covoare și împodobite cu perne. Am căzut pe unul din ele, istovit. Femeia bătrînă parlamenta din nou în arabă cu Hassan. De tavan se legăna agățată o lanternă.

Între timp bătrîna dispăruse. Hassan, cu zelul unui valet de comedie, îngrămădea perne în spatele meu și al lui Yves. Cînd, în sfîrșit, ne instalase confortabil, s-a dus și s-a ghemuit într-un colț, a luat de jos un fel de tamburină și a început să facă un zgomot surd și răgușit, pe

care-l însoțea cîntînd gutural și abrutizant, încît am închis ochii de oboseală. Nu aveam putere să vorbesc și aș fi stat așa la nesfîrșit să ascult această melodie greoaie, cînd bătrîna a apărut din nou cu o tavă pe care se aflau patru ceșcuțe de cafea, în timp ce intra și stăpîna.

Era frumoasă și ciudată, micuța kabylă ! Era îmbrăcată cu o șemizetă de voal cu paiete, prin care i se vedea pielea închisă și catifelată, iar pe deasupra purta o vestă scurtă brodată. Un pantalon larg de muselină era încrețit în jurul gleznelor. S-a apropiat de divan clămpănind din papucii de piele galbenă, apoi, fără nici un preambul, s-a așezat între Yves și mine. Vedeam astfel de foarte aproape fața ei închisă la culoare și fardată, ochii strălucitori, nasul cu nările largi, surîsul umed și cărnos în care luceau dinții albi. Lîngă al meu, îi simțeam trupul suplu și cald. Ea rîdea, legănînd cerceii mari care îi atîrnau de urechi și făcînd să sune brățările care îi înconjurau mîna, în timp ce Yves, cu mîna sub șemizeta de voal, palpa pe ascuns sînul femeiuștii și Hassan zdrăngănea mai tare din tamburină.

Yves părea foarte aprins și am înțeles că era timpul să mă retrag. În clipa cînd era să mă ridic de pe divan, am simțit că un braț îmi înconjura gîtul. Brusc, fata mă atrăgea spre ea. Nu aveam deloc poftă de glumă și am respins-o destul de brusc, dar jocul îi plăcea și cu greu evitam buzele ei roșii, groase și frumoase care le căutau viguros pe ale mele. Mica negricioasă se dovedea mai puternică decît mine. Era sprintenă ca o jivină tînără. Rîsul ei răgușit răsuna în încăperea sonoră în care tamburina lui Hassan încetase. Yves, încîntat, îndemna copila la luptă. Încetul cu încetul a început să mă enerveze să fug în mod ridicol de această mutrișoară învăpăiată, cinică și fardată și de strîngerea acestui trup iute și suplu, din care emana un miros cald de carne, de mirodenii, de tămîie și de trandafiri. Cu fiecare efort pe care îl făceam să mă desprind din îmbrățișarea lui, îl respiram din plin. O amețeală rea m-a apucat și zău nu știu cum s-ar fi sfîrșit totul, dacă Hassan nu ar fi găsit de cuviință să intervină. Un dialog gutural s-a stabilit între el și kabylă.

Între timp, mă ridicasem de pe divan și îmi luam rămas bun de la Yves de Kerambel. Hassan urma să coboare cu

mine şi să-mi arate drumul. Yves mi-a urat drum bun şi, strîngîndu-mi mîna, mi-a spus, arătîndu-mi-o pe kabylă care se ghemuise botoasă în mijlocul pernelor şi îmi făcea grimase dispreţuitoare într-o oglinjoară de buzunar. „Este drăguţă, nu ? muierușca asta ! Dar ai făcut rău că te-ai jenat, dacă ţi-ar fi făcut plăcere, dragă... Ştii, eu nu sînt gelos.“ Despărţindu-mă de Hassan, i-am dat cîţiva gologani de aur pentru kabyla Aissa.

Şi mă gîndesc din nou la braţele ei bronzate, la corpul ei suplu, la chipul ei cinic şi fardat şi mă gîndesc poate cu regret. De ce nu sînt ca Yves de Kerambel ! Laure, dragostea este crudă şi îţi rezervă decepţii, totuşi nu pot să regret că te-am iubit, că te-am iubit aşa cum te-am iubit, că aş fi vrut să nu te dobîndesc decît prin libera ta consimţire, că te-am preferat sărutărilor uşuratice ale Madeleinei de Jersainville, că nu am putut găsi uitarea, chiar trecătoare, a tristeţii mele în braţele altei fiice a Evei. Şi vreau ca numele tău să fie ultimul cuvînt pe care îl voi scrie pe caietul mare al lui Neroli : Laure de Lérins, Laure...

D-lui Jérôme Cartier, Burlingame
San Francisco. Statele Unite

25 iulie. Pe mare. La bordul pachebotului Isly

„Dragul meu Jérôme,

Îţi scriu de pe mare şi această mare este aşa cum îmi place, adică perfect calmă. Croaziera noastră, dealtfel, a fost excelentă din acest punct de vedere şi nu am fi putut dori o vreme mai frumoasă decît cea care ne-a favorizat din momentul plecării noastre de la Marsilia. Am avut totuşi de îndurat un fel de furtună care ne-a surprins cînd mergeam de la insula Malta la insula Creta şi care ne-a obligat să schimbăm ruta. *Amfisbenul* care ne ducea şi-a meritat, deci, numele de şarpe fabulos care merge atît înapoi cît şi înainte. Iahtul nostru are, aşadar, motive să poarte acest nume, din moment ce, deşi era în drum spre Candia, ne-a dus la Tunis. Acest mic eveniment nautic, datorat capriciilor valurilor şi voinţei d-lui Antoine Hurtin care a hotărît astfel, a avut drept consecinţă modi-

ficarea itinerariului călătoriei noastre. Trebuia să vizităm insulele din Arhipelag și, în loc de asta, am mers pur și simplu de-a lungul coastelor Tunisiei și Algeriei. Oricum, aceste două luni de navigare mi-au făcut mult bine și mi-ai găsi, dacă ai putea să mă vezi, o mină excelentă. Mi-am petrecut timpul în modul cel mai acceptabil. Am văzut în condiții tare proaste lucruri foarte frumoase, așa cum se întîmplă de cele mai dese ori în astfel de excursii. Așa a fost și cu a noastră ; cu toate acestea păstrez o amintire foarte plăcută.

Nu pentru că societatea — ca să nu îți ascund nimic — nu ar fi putut fi mai la înălțime, dar era suportabilă și chiar mai mult decît atît. Dealtfel, chiar dacă nu ar fi fost așa, nu am să încep, acum că i-am părăsit, să-mi denigrez tovarășii de drum. Găsesc asemenea deprecieri de foarte prost gust, cu atît mai mult cu cît d-na Bruvannes a fost deosebit de atentă și prevenitoare față de mine, lucru pentru care îi sînt foarte recunoscătoare. Ea mi-a dat cea mai frumoasă cabină de la bord și nu am putut să fiu decît foarte mulțumită de d-na Bruvannes și de felul cum s-a purtat. Ce vină are dacă aspectul ei viril și caracterul loial impun mai multă stimă decît afecțiune. D-na Bruvannes merită să inspire prietenie. În plus, este foarte inteligentă și foarte instruită, dar fără nici un fel de pedantism. Nu numai că nu este înclinată să facă paradă, dar îi este parcă rușine să arate ce știe. Greaca și latina care îi sînt atît de dragi i se par a fi un dublu păcat împotriva ignoranței obișnuite a femeilor.

Dimpotrivă, nepotul ei Antoine Hurtin este de o incultură desăvîrșită. Asta nu îl împiedică să discute despre orice, cu o siguranță de sine uimitoare. Dealtfel, la ce i-ar servi să știe ceva ? Genul de viață pe care l-a ales îl scutește de acest lucru. Bunul Antoine nu a avut altă ocupație decît să se țină de petreceri. Asta nu i-a adus foloase prea mari și a trebuit să se cuminţească. S-a îmbarcat destul de bolnav, dar croaziera a avut efecte foarte bune asupra sănătății lui. Se întoarce aproape vindecat de neurastenie. Cît despre dl. Gernon, el este, în definitiv, un om destul de amuzant. S-a descoperit, între cer și apă, mare compozitor de madrigaluri. Îi făcea d-nei Bruvannes o curte de un comic de vodevil, care ne-a distrat destul

de mult. Nu eram în termeni răi cu acest bătrîn caraghios, ca și cu dl. și d-na Subagny, adevărate figuri ale unui muzeu de ceară. În fond, tot acest anturaj îmi era destul de indiferent și știi, dragul meu Jérôme, că, pentru mine, interesul principal al acestei călătorii era concentrat în persoana d-lui Julien Delbray.

Despre el vreau acum să-ți vorbesc și am să încerc s-o fac cu cea mai deplină sinceritate. Știi că acceptasem să particip la croazieră, pentru că mi se părea o ocazie favorabilă să studiez sentimentele d-lui Delbray față de mine și să-mi dau seama, în mod definitiv, de ale mele la adresa lui. Cînd m-am îmbarcat, ți-am spus, nu aveam prea mari îndoieli asupra celor dintîi, dar mai aveam cîteva incertitudini asupra celor din urmă. Julien Delbray mă iubea, dar eu îl iubeam oare pe Julien Delbray ? Aveam două luni spre a lămuri această mică problemă. Mi-a ajuns mai puțin.

Îți voi spune, dragul meu Jérôme, că în destul de scurtă vreme indiciile deja serioase pe care le aveam despre dragostea d-lui Delbray s-au schimbat în certitudine. Nu era doar foarte îndrăgostit de mine ; mă iubea în cel mai înalt înțeles al cuvîntului ; mă iubea cu pasiune, profund. Orice cuvînt, orice privire, chiar și tăcerile lui o dovedeau. Eram iubită.

Este fermecător să fii iubită, Jérôme, și este un lucru foarte plăcut pentru o femeie să vadă ce dragoste inspiră, mai cu seamă, poate, cînd această dragoste este plină de respect, de timidități, de tandrețe, de taină, de transe și de bucurii ascunse. Toate dorim să fim martore și părtașe în acest joc delicat și atrăgător. Ne pretăm cu plăcere la toate peripețiile lui și mă pregăteam să mă bucur de toate aceste subtilități. Dar am început repede să fiu îngrijorată și tulburată. Da, dl. Delbray depășea toate așteptările mele. Desigur, știam că Julien mă iubea, dar am descoperit dintr-o dată ce violență, ce intensitate atingea acest sentiment la el. Ai să-ți poți da seama, cînd ai să afli că am fost, într-adevăr, prima lui dragoste mare. Pînă atunci, fusese libertin sau sentimental, îndrăgostit chiar, dar nu iubise niciodată. Am asistat la noutatea pasiunii la dînsul. Și este un lucru ciudat, vezi tu, un om

pasionat... Cum dă asta celor mai simple vorbe ale lui o valoare specială, un accent deosebit !

Dl. Delbray mă iubea cu disperare. Era pentru mine un fapt cert. Dar eu, îl iubeam oare în aceeaşi măsură ? După ce anume poate să-şi dea seama o femeie că iubeşte cu adevărat ? Această chestiune mă preocupa extrem de mult. După ce m-am gîndit serios, mi se pare că primul, cel mai adevărat semn de dragoste este şovăiala pe care o ai să ţi-o mărturiseşti ţie însăţi. Şi eu mă aflam tocmai în această stare. La această dovadă se adăugau altele. La ce-ar servi să ţi le expun detaliat ? Ar dura prea mult şi mă împiedică să ţi le împărtăşesc un fel de pudoare intimă, pe care nu poţi s-o blamezi. În sfîrşit, ca să-ţi rezum situaţia, după un matur examen al sentimentelor mele, am dobîndit destul de repede convingerea că îl iubeam pe dl. Delbray.

După această constatare, îţi închipui, dragul meu Jérôme, că nu mai am să-ţi raportez decît lucruri extrem de simple. Logica, într-adevăr, ar voi astfel. Cînd un bărbat şi o femeie se iubesc, cînd sînt amîndoi liberi, cînd nici o consideraţie mondenă sau morală nu-i desparte, sau nu-i opreşte. rezultă de obicei un fapt bine cunoscut şi asupra căruia nu ai nevoie de mari lămuriri. Parcă te văd că mă rogi să nu ţi le dau şi ai sări cu destulă plăcere peste această parte a scrisorii mele. Această mică indispoziţie ar fi, dealtfel, foarte masculină. Bărbaţii au deseori chiar cei cu mai multă libertate de spirit şi de sentimente, anumite gelozii obscure şi misterioase. Intră în partea voastră de inexplicabil, căci un bărbat este tot atît de enigmatic ca o femeie, deşi altfel. Dar linişteşte-te, bunul meu prieten, nu ni s-a întîmplat nimic, d-lui Delbray şi mie, din ceea ce presupui probabil şi nu vei citi, sub pana mea, povestirea nici unei scene pasionate sau voluptoase. Nu am cîtuşi de puţin să-ţi anunţ, aşa cum ai putea să te aştepţi, că dl. Delbray este amantul meu şi că sînt metresa lui, şi că o să ne retragem într-un colţ îndepărtat ca să gustăm în pace fericirea.

Şi totuşi, Jérôme, cu cît mă sondez mai mult, cu cît reflectez la sentimentul pe care-l port, cu atît sînt mai sigură că îl iubesc pe dl. Delbray. Cred chiar că îl voi iubi întotdeauna. Da, îl iubesc şi iată, totuşi, ce am făcut.

Ieri de dimineaţă, dînsul a plecat, cu unul din prietenii lui, urmînd să lipsească cîtva timp. Trebuia să viziteze o proprietate pe care acest prieten o posedă la cîteva ore distanţă cu trenul de Alger.

Dl. Delbray urma să se întoarcă după amiază. Or, la puţin timp după ce părăsise iahtul, am pretextat pe lîngă ceilalţi că o telegramă mă rechema subit în Franţa. Această telegramă, dealtfel, nu era falsă. Stareţa mînăstirii Sainte Dorothée îmi telegrafia că mătuşii mele, călugăriţa, îi slăbeau puterile văzînd cu ochii.

Cum de ştia maica stareţă unde se afla *Amfisbenul*, nu este oare un exemplu grozav de perspicacitate monahică ? Aş fi putut, desigur, să-mi amîn plecarea şi să aştept ca *Amfisbenul*, a cărui croazieră se apropia de sfîrşit, să mă aducă din nou la Marsilia, dar deodată am luat o hotărîre. Vasul *Isly* al Companiei Transatlantice ridica ancora a doua zi la ora douăsprezece. Am trimis să mi se reţină o cabină. Fără să mai întîrzii, am început să-mi fac bagajele şi, la ora exactă, eram la bordul vasului *Isly* de unde îţi scriu. Îţi închipui care va fi fost, cînd s-a întors, surpriza bietului meu prieten Delbray, care nu putea, într-adevăr, să se aştepte la nimic de acest fel !

Să nu crezi, pentru nimic în lume, că este vorba de un capriciu de femeie sau o stratagemă prin care, din cochetărie, am vrut să fiu regretată. Nu, sentimentul pe care îl am nu admite asemenea fantezii şi asemenea manevre. Hotărîrea pe care am luat-o este o hotărîre gravă şi, deşi poate părea pripită, nu înseamnă că nu am gîndit-o bine. Totuşi, nimic în vorbele şi în purtările mele nu-l puteau face pe dl. Delbray să prevadă o asemenea întorsătură. Să o şterg aşa, pe nepusă masă, constituie faţă de el un procedeu îngrozitor, care, desigur, l-a ofensat profund. Probabil că l-a resimţit ca ceva dureros de inexplicabil. Reţine, în plus, că ultimele ore pe care le-am petrecut împreună au fost deosebit de afectuoase. Rămăseserăm singuri pe punte. Era o noapte frumoasă, călduroasă, înmiresmată. Îmi vorbea înflăcărat de dragostea lui. Eram emoţionată ascultîndu-l, cu atît mai mult cu cît eram hotărîtă să profit de prima ocazie ca să-i arăt că trebuie să renunţe la orice speranţă ca dragostea lui să fie „încununată“ vreodată de izbîndă, cum se spune în cărţi. Totuşi,

cred că i-am răcorit cam brutal iluziile. În sfîrşit, ca să le distrug cu desăvîrşire, i-am încredinţat d-nei Bruvannes o scrisorică pentru el, pe care trebuie s-o citească acum şi pe care contez ca să-şi fixeze sentimentele pe care doresc să le păstreze faţă de mine.

Da, dragul meu Jérôme, dorinţa mea cea mai aprigă este ca dl. Delbray să rămînă cu cea mai proastă amintire cu putinţă despre mine şi ca purtarea mea să-i lase în inimă o ranchiună înăbuşită. Sînt de acord să-mi reproşeze cu amărăciune contradicţiile şi ceea ce ar putea să numească perfidiile mele. De-ar putea uita repede aventura decepţionantă pe care aş fi putut-o constitui în viaţa lui ! Ah ! cel puţin de n-ar suferi că m-a pierdut şi de n-ar şti niciodată că l-am iubit, că îl iubesc !

Pentru că îl iubesc pe Julien, îl iubesc profund şi cu pasiune şi l-am părăsit tocmai pentru că-l iubesc. Şi, din dragoste, nu voi fi niciodată a lui.

Simt, dragul meu Jérôme, că după această mărturisire îţi spui că sînt complet nebună. Ei bine, nu, te înşeli. Ba dimpotrivă, sînt teribil de raţională. Procedînd aşa cum am procedat, mă conformez înţelepciunii celei mai riguroase. Da, îl iubesc pe Julien şi Julien mă iubeşte, dar tocmai dragostea lui mă sperie, sau mai exact felul dragostei lui. Ce vrei, a trebuit pînă la urmă să ajung la această constatare ; dl. Delbray trebuie aşezat în categoria oamenilor imaginativi. Or, nimic nu este mai primejdios ca acest fel de parteneri pentru o femeie care iubeşte. Julien Delbray este un om cu imaginaţie. Dragostea pe care mi-o poartă este o dragoste oarbă, o dragoste care nutreşte toate iluziile unui suflet arzător şi romantic. El şi-a făcut despre mine o idee care nu are nici o legătură cu ceea ce sînt în realitate. M-a înzestrat cu toate perfecţiunile, mi-a atribuit toate meritele. Am devenit pentru el un idol şi nu am vrut să decad în ochii lui. Am preferat să zdrobesc imaginea pe care şi-a făcut-o despre mine, decît să-l las să constate încetul cu încetul fisurile şi defectele ei.

Mă înţelegi acum, dragul meu Jérôme ? Aceste iluzii frumoase pe care i le-am inspirat lui Julien, nu am putut să mă resemnez la ideea că se vor risipi încetul cu încetul

în contactul cotidian cu realitatea mea. Nu vreau să risc să asist, zi cu zi, la lamentabila metamorfoză care nu ar întîrzia să se producă, atunci cînd şi-ar da seama că a greşit. Nu aş putea suporta acest chin prea crud. De aceea l-am lăsat să creadă că nu îl iubesc. De aceea am fugit fără să întorc capul. Ah ! dacă privirile noastre şi-ar fi luat rămas bun. el ar fi văzut într-ale mele ceea ce trebuie să nu ştie niciodată !

Dar încă o dată, nu crede că m-am purtat fără chibzuinţă, că m-am lăsat pradă unei simple neîncrederi în mine, unei temeri care te face să dai înapoi înaintea fericirii. Hotărîrea pe care am luat-o am cumpănit-o îndelung. Am înţeles degrabă ceea ce se petrecea între Julien şi mine, echivocul primejdios în care eram antrenaţi. Întîmplarea mi-a oferit un avertisment izbitor. Lasă-mă să-ţi povestesc acest episod al călătoriei noastre. A fost pentru mine o revelaţie.

Eram pe coastele Siciliei. *Amfisbenul* îşi aruncase ancora la Porto-Empedocle. De acolo trebuia să mergem la Girgenti, care a fost anticul Agrigente, şi să vizităm faimoasele temple. În acest scop, am tocmit o trăsură şi un ghid. În timpul zilei, totul a mers bine, dar, pe cînd admiram nobilele ruine ale acropolei agrigentine, cei doi vlăjgani care ne conduceau şi pentru care sosirea noastră era o rară binecuvîntare, îşi petrecuseră desigur timpul, ca nişte buni sicilieni, estimînd şi imaginînd probabila noastră generozitate, anticipînd dărnicia ce trebuia să urmeze, nedîndu-i drept limită decît fantezia lor.

Nu ştiu pînă unde merseseră pe această cale. Sigur e că în momentul cînd le-am dat ceea ce credeam că li se cuvenea, adăugînd totuşi un surplus foarte onorabil, decepţia lor a fost imensă. Îi mai văd şi acum pe aceşti oameni necăjiţi, pe micul dig pe care ne îmbarcam, privind în palme, cu o dezolare mişcătoare şi comică în acelaşi timp, moneda de aur la care se redusese în mod jalnic himerica lor speranţă. Şi am părăsit în mod ruşinos, în mijlocul unei gesticulaţii furioase şi decepţionate, pămîntul Siciliei, deasupra căruia se ridica în seara aceea, peste măslinii de argint şi dealurile arămii, o lună plină, sulfuroasă care

trebuia să li se pară acestor nefericiţi care ne însoţeau de departe cu blestemele lor nejustificate minunata şi iluzoria monedă de care îi frustrasem, din păcate, fără voia noastră !

Dar, vai !, acest sărman ghid sicilian nu este oare simbolic pentru ceea ce sînt oamenii imaginativi ? Păţania lui nu este exact ceea ce li se poate întîmpla ? Ca şi el, disperă şi se lamentează cînd realizarea nu corespunde cu visul lor. Ca şi el, au crezut în binefaceri minunate şi rămîn uimiţi în faţa unui obol atît de mediocru. Decepţia acestui amărît de sicilian himeric nu era oare o pildă instructivă pentru ceea ce îl aştepta pe Julien ? Într-o zi l-aş fi văzut contemplînd, în palma lui convulsivă, efigia micşorată şi depreciată a dragostei lui. Acest gînd nu am putut să-l îndur. Mărturiseşte, dragul meu Jérôme, că era mai bine să fac ceea ce am făcut. Spune-mi că am dreptate.

Să nu tragi totuşi concluzia că renunţînd la Julien am renunţat la dragoste. Crezi, acum că am simţit bucuria de a fi iubită, că am să mă mulţumesc cu prietenia bunei d-ne Bruvannes sau a minunaţilor Subagny şi o să-mi petrec restul existenţei în tovărăşia ducesei de Lurvoix, a d-nei Grinderel sau a d-nei Glockenstein ? Nu, dragă prietene, sînt hotărîtă să trăiesc şi nu să vegetez ; fără asta ar fi fost perfect inutil să te părăsesc pe tine şi dragul nostru Burlingame. Dacă sufăr de hotărîrea pe care am luat-o, am ferma intenţie să nu rămîn neconsolată. Voi avea iubiţi, Jérôme ; este un lucru foarte probabil. Nu vor fi la înălţimea la care ar fi fost dl. Delbray, dar, cel puţin, ceea ce vor iubi în mine nu va fi imaginea iluziilor lor, ci femeia în carne şi oase care sînt, cu micimile, imperfecţiile, defectele ei, cea pe care Julien ar fi descoperit-o, totuşi, pînă la urmă în mine şi care ar fi riscat să-i facă intolerabilă pierderea idealului său. Bietul Julien, ce păcat că nu a ştiut să mă vadă aşa cum sînt !

Ce face oare la ora asta ? Fără îndoială că s-a refugiat în cabină şi recitеşte scrisoarea mea. Se lamentează că nu a ştiut să se facă iubit de mine. Se acuză de stîngăcii pe care nu le-a făcut ; îmi reproşează purtarea mea. Poate că plînge pur şi simplu. Mi se pare că-l văd. Stă în faţa micului său birou pe care, în timpul călătoriei, îi plăcea

să-şi scrie impresiile într-o carte mare legată în pergament. Poate că mă compară cu şarpele cu două capete care este gravat pe coperţile volumului, acest misterios *Amfisben*, al cărui nume iahtul d-nei Bruvannes îl poartă şi care, cu dublul lui mers înainte şi înapoi, este însăşi emblema contradicţiilor omeneşti şi a incertitudinilor care există în sentimentele femeilor şi în orice lucru în viaţă şi dragoste ?

Acestea sînt motivele pentru care, dragul meu Jérôme, îţi scriu de la bordul vasului *Isly*, pachebot destoinic al Companiei Transatlantice care mă va duce să debarc mîine pe cheiul Marsiliei. Înţeleapta sau nebuna ta prietenă

LAURE DE LÉRINS."

EPILOG

NU IUBITUL MEU JULIEN DELbray scrie pe caietul mare pe care i l-a dat legătorul din Siena, Pompeo Neroli, ci eu, Laure de Lérins, iubita lui.

Tocmai a intrat simpaticul valet Marcellin, aducînd ceaiul. A aşezat cu eleganţă tava pe o măsuţă lîngă divan şi a pus două lemne groase pe foc. Înainte de a se retrage, mi-a adresat o privire binevoitoare, apoi a ieşit pe vîrful picioarelor. Cele două lemne uscate.s-au aprins cu flăcări frumoase. Ceainicul are un sfîrîit liniştitor. Lumina lămpilor este blîndă şi voalată. Este călduţ şi plăcut în jurul meu. Mă simt bine. Mi-am scos pălăria şi taiorul şi mi-am pus un capot larg şi comod. Mi-am scos ghetuţele şi mi-am vîrît picioarele în nişte papuci de piele verde cu botul întors, asemănători cu cei pe care îi purtam pe *Amfisben*, şi iată-mă aşteptînd ca Julien să binevoiască să-mi facă onoarea să se întoarcă. A fost obligat să facă două vizite indispensabile : una lui Jacques de Bergy, cealaltă d-lui Feller. La întoarcere, trebuie să meargă să se intereseze de Antoine Hurtin, care este din nou destul de bolnav. Poate că va încerca să treacă să-i spună şi doctorului Tullier, care azi are zi de consultaţie.

Tot un fel de consultaţie trebuie să dea Julien lui Jacques de Bergy şi d-lui Feller. Pentru prima oară în viaţa lui, Jacques de Bergy este cu adevărat îndrăgostit ; dar, de data asta, nu mai e vorba de o „independentă". Treaba este infinit mai serioasă şi nu se va sfîrşi cu o raită de şase săptămîni pe Coasta de Azur. Nu, Bergy nu se mai

gîndește să-și aplice teoriile despre dragoste. Iubește, și iubește o fată cuminte, iar această fată este d-ra Germaine Tullier, fermecătoarea nepoată a doctorului. Bergy este foarte îndrăgostit și a devenit, pe loc, timid ca un licean. Doctorul îl înspăimîntă și Julien s-a obligat să deschidă tratativele de rigoare. Cît despre dl. Feller, cazul lui este și mai curios. Și el vrea să se căsătorească, dar alegerea lui s-a oprit asupra unei mici modiste din cartierul Odéon, care locuiește într-o cameră din casa de pe strada Condé. Dl. Feller a cunoscut-o pe scară. Ar putea să-i fie bunic, dar asta nu l-a împiedicat să-i ofere d-rei Lucile Lupin — acesta este numele eroinei acestui roman comic — să devină, de-a binelea, d-na Feller. Argumentul curatei nebunii pe care vrea s-o comită este că d-ra Lucile Lupin, deși s-a născut pe Rue des Quatre-Vents, seamănă leit cu o poloneză, o anume contesă Janeska, de care Feller a fost foarte îndrăgostit în tinerețea lui.

Capriciul acestui bătrîn mărturisesc că îmi este mai degrabă simpatic. Cine n-a făcut în viața lui o nebunie ? Și eu însămi nu eram pe punctul de a comite cea mai ireparabilă nebunie ? Nu eram nebună cînd am părăsit *Amfisbenul* și cînd i-am scris bietului meu Julien scrisoarea răutăcioasă pe care am rupt-o zilele trecute ? Totuși, luînd această primejdioasă hotărîre nechibzuită, credeam că sînt de o ireproșabilă înțelepciune. Mai mult, eram mîndră de hotărîrea mea și nu eram departe de a mă considera o eroină. Simțeam un fel de bucurie stupidă gîndindu-mă că pentru dragoste îmi sacrificasem fericirea.

Cu aceste sentimente m-am întors de la Marsilia, unde mă lăsase vasul *Isly*, la Paris. Cu aceeași convingere m-am dus să petrec luna august la castelul d-nei de Glockenstein și m-am oprit în septembrie la Meudon, la familia Grinderel. Spre sfîrșitul ședерii mele la ei, am primit o scrisoare de la Madeleine de Jersainville care îmi amintea că-i promisesem să-i fac o vizită la Guérets. M-am reîntîlnit cu plăcere cu frumoasa mea prietenă. Era neschimbată și mi se părea, hotărît lucru, o creatură inferioară. Ce idee ciudată își făcea despre dragoste ! Cum, ea nu vedea mai mult în dragoste decît plăcerea să te duci să te dezbraci la un domn mai mult sau mai puțin oarecare ?

Aceste gînduri mă preocupau și viața la Guérets se scurgea monoton și lin. Nici o singură dată Madeleine nu mi-a vorbit de Julien. Uitase probabil complet eșecul ei din Rue de la Baume. La rîndul meu, m-am abținut să pronunț numele d-lui Delbray. Totuși mi se întîmpla uneori să mă gîndesc la el. Deseori, cînd mă plimbam singură în pădurea Amboise și în timp ce călcam în picioare primele frunze moarte, mi se părea că aud un pas în urma mea. Într-o zi cînd mă urcasem pînă la pagoda Chanteloup și cînd, din etaj în etaj, ajunsesem în vîrful acestui ciudat bibelou, am încercat o tentație confuză să încalec peste mica balustradă și să mă arunc jos. În seara aceea, l-am rugat pe Jersainville să-mi acorde ospitalitate în fumoarul lui. Întinsă pe canapeaua otomană, privind vag frescele care împodobeau încăperea, am aspirat adînc în budoarul consolator fumul uitării.

Cînd m-am întors la Paris, nu am putut să nu mă duc s-o văd pe d-na Bruvannes, căci riscam să fiu ingrată. Dînsa mi-a arătat că-i face multă plăcere vizita mea. Am aflat de la ea că Julien petrecuse sfîrșitul verii la Clessy le Grandval, la mama lui. D-na Delbray îi scrisese de curînd d-nei Bruvannes că fiul ei o va părăsi peste puțină vreme. Cîteva zile după aceea, soții Jersainville și-au anunțat sosirea.

O revăd încă pe Madeleine — acum exact două săptămîni — intrînd în salonașul meu. Era o după-amiază însorită, dar cum începea să fie frig, era îmbrăcată cu o haină mare de lutru. Se așezase lîngă foc și și-a îndreptat tălpile pantofilor spre flăcări. Am vorbit de una, de alta, apoi deodată mi-a spus rîzînd :

— Știi, domnul tău Delbray, ei bine, s-a domesticit teribil !

Am făcut fără să vreau un gest de surpriză. Ea a continuat :

— Cum să nu, dragă, l-am întîlnit la Bois, azi de dimineață. Ne-am plimbat împreună și a fost foarte drăguț cu mine, atît de drăguț încît avem întîlnire mîine la ora cinci.

Și-a plecat ochii ei frumoși și a suspinat :

— Ce vrei, băiatul ăsta îmi place și gata. Eu nu sînt ranchiunoasă...

După plecarea Madeleinei am stat mult timp și m-am uitat la foc.

Buturugile aprinse își amestecau flăcările șerpuitoare care se îmbrățișau, se cuprindeau, se despărțeau, se îndepărtau și se strîngeau din nou în brațe. Atunci, m-am gîndit la amfisbenul care era brodat pe pavoazul iahtului, m-am gîndit la Julien, m-am gîndit la mine însămi și, cu capul între mîini, am plîns mult timp.

A doua zi, la ora patru, m-am oprit cu caleașca în fața bisericii Saint-Philippe du Roule. Am ajuns pe Rue de la Baume. Am trecut prin fața portarului fără să mă-ntrebe nimic. Aveam o voaletă groasă. Pe scară, mi-am ridicat-o. Inima îmi bătea atît de tare, încît abia puteam să urc scările. În fața ușii, m-am sprijinit de perete ca să încerc să respir. Apoi mi-am apropiat degetul de butonul soneriei. Am auzit pași. Ușa s-a deschis. Era Julien. Cînd m-a văzut, s-a făcut foarte palid. Deja buzele mele se lipiseră de ale lui. Apoi am închis ochii. Cînd i-am redeschis, eram întinsă pe divan. Julien stătea în genunchi în fața mea.

Pendula a bătut ora cinci. De abia a încetat să sune și s-a auzit soneria la ușă. Julien a părut contrariat. I-am spus la ureche :

— Este punctuală.

El m-a privit mirat. Atunci am rîs.

Soneria a sunat de mai multe ori, apoi s-a făcut din nou liniște. Am auzit pe stradă, jos, zgomotul unei mașini.

Îl iubesc...

Lei 7,50

Colecția
«Romanul de dragoste»
139

Poet și romancier fecund, Henri de Régnier **(1864—1936) s-a numărat printre scriitorii cu largă audiență în primele două decenii ale secolului nostru.**

Îmbinînd visul romantic, rafinamentul simbolist și neliniștea modernă, scrierile sale în proză sînt un omagiu adus purității și frumuseții tulburătoare. Amfisbenul — **semnul emblematic ce prezidează conflictul romanului de față și numele unui șarpe fabulos care se putea deplasa și înainte și înapoi — este expresia contradicțiilor omenești și a incertitudinilor care există în «sentimentele femeilor și în orice lucru în viață și dragoste». Prin accentul pus pe nevoia de a combate ezitările și slăbiciunile caracterelor nedecise, prin mirificul unor peisaje și subtilitatea analizei sentimentale, romanul se rînduiește printre reușitele certe ale autorului.**

ULTIMELE APARIȚII:

130 Ion Brad — Descoperirea familiei
131 Victor Hugo — Han din Islanda
132 Alecu Ivan Ghilia — Nopțile Negostinei
133 Herman Bang — Tine
134 Jane Austen — Emma
135 Henry Castillou — Furtuna din iulie
136 Claude Spaak — Ordinea și dezordinea
137 Xavier de Montépin — Lumină în amurg
138 Ion Vlasiu — O singură iubire